

RP 98/2026 rd

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av 2 och 10 kap. i tvångsmedelslagen och till lagar som har samband med den

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås det att tvångsmedelslagen, lagen om brottsbekämpning inom Tullen och lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet samt tre andra lagar ändras.

Syftet med propositionen är att i enlighet med regeringsprogrammet säkerställa att tvångsmedelslagen i tillräcklig utsträckning stöder brottsbekämpningen.

Enligt propositionen ska det i lagstiftningen tas in bestämmelser om hemlig genomsökning av platser och användning av deltagande informationskällor. Det föreslås också att skjutvapenbrott fogas till de brott som utgör grund för användning av överskottsinformation.

Syftet är att förtydliga förutsättningarna för häktning enligt tvångsmedelslagen med beaktande av internationell och nationell rättspraxis. Häktning av en person som på sannolika skäl är misstänkt för brott ska alltid förutsätta att någon av de särskilda förutsättningar som anges i tvångsmedelslagen föreligger, till exempel risk för att personen drar sig undan, försvårar utredningen av saken eller fortsätter sin brottsliga verksamhet. Till lagstiftningen föreslås dessutom en ny häktningsgrund som grundar sig på risken för äventyrande av liv, hälsa eller frihet.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft hösten 2026.

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
MOTIVERING	7
1 Bakgrund och beredning	7
2 Nuläge och bedömning av nuläget	8
2.1 Utgångspunkter	8
2.2 Internationella människorättsskyldigheter	11
2.3 Tvångsmedelslagen	12
2.3.1 Gripande, anhållande, häktning och häktningssarrest (2 kap.)	12
2.3.2 Hemliga tvångsmedel (10 kap.)	18
2.3.3 Genomsökning av platser som meddelas i efterhand (RSv 305/2022 rd)	19
2.3.3.1 Allmänt	19
2.3.3.2 Regleringens behov med avseende på utredning, avslöjande och förebyggande av brott	22
2.3.3.3 Praktisk betydelse, behov och nödvändighet med tanke på utredning av brott	24
2.3.3.4 Allmänna och särskilda förutsättningar för de bestämmelser som ska bedömas	31
2.3.3.5 Hemlig husrannsakan och hemlig platsgenomsökning samt användningsändamålet för det utrymme som genomsökningen riktas mot	37
2.3.3.6 Beslutsförfarande och brådsökande situationer	40
2.3.3.7 Teknisk observation av utrustning under hemlig genomsökning	41
2.3.3.8 Omhändertagande och kopiering vid hemlig genomsökning	44
2.3.3.9 Teknisk undersökning under hemlig genomsökning	46
2.3.3.10 Offentligt ombud som institution	46
2.3.3.11 Skyldighet att uppta hemlig genomsökning	47
2.3.3.12 Hemlig särskild husrannsakan	48
2.3.3.13 Rättsmedel i efterhand	49
2.3.4 Deltagande informationskälla	50
2.3.4.1 Allmänt	50
2.3.4.2 Bedömning av regleringsbehovet och betydelsen av reglering för utredning av brott	53
2.3.4.3 Användning av informationskällor vid Tullen och betydelsen av befogenheten för deltagande uppgiftskälla	55
2.3.4.4 Betydelsen av användningen av informationskällor vid Gränsbevakningsväsendet och befogenheten för deltagande informationskällor	57
2.3.4.5 Bedömning av behovet av reglering om deltagande informationskällor i fråga om alla PTG-förundersökningsmyndigheter	59
2.3.4.6 Stödande av myndigheternas utövande av befogenheter med assisterande åtgärder	60
2.3.4.7 Centrala element i regleringsbehovet	61
2.3.4.8 Deltagande i brottslig verksamhet och informationskällans straffrättsliga ansvar	65
2.3.4.9 Brottsprovokation	66
2.3.4.10 Tjänsteansvar och statens skadeståndsskyldighet	68
2.3.4.11 Övervakning av en deltagande informationskälla	69
2.3.5 Användning av överskottsinformation och skjutvapenbrott (RSv 305/2022 rd)	69

2.3.5.1 Allmänt	69
2.3.5.2 Bedömning av regleringsbehovet	71
2.3.6 Samordning av 10 kap. 1 § 2 mom. i tvångsmedelslagen och de brottsbekämpningslagar som gäller andra förundersökningsmyndigheter än polisen	72
2.4 Användning av tvångsmedel i gränsöverskridande samarbete	74
3 Målsättning	74
3.1 Inledning	74
3.2 Förutsättningar för häktning	74
3.3 Hemliga tvångsmedel	75
4 Förslagen och deras konsekvenser	75
4.1 De viktigaste förslagen	75
4.1.1 Förutsättningar för häktning	75
4.1.2 Hemliga tvångsmedel	76
4.1.2.1 Inledning	76
4.1.2.2 Hemlig genomsökning	76
4.1.2.3 Deltagande informationskälla	77
4.1.2.4 Skjutvapenbrott som grundbrott för användning av överskottsinformation	78
4.1.2.5 Samordning av 10 kap. i tvångsmedelslagen samt lagarna om brottsbekämpning inom Tullen och Gränsbevakningsväsendet i brottsutredningsfasen	78
4.2 De huvudsakliga konsekvenserna	78
4.2.1 Förutsättningar för häktning	78
4.2.1.1 Konsekvenser för myndigheterna	78
4.2.1.2 Konsekvenser för de grundläggande och mänskliga rättigheterna	78
4.2.2 Hemlig genomsökning av platser	79
4.2.2.1 Konsekvenser för myndigheterna	79
4.2.2.2 Konsekvenser för de grundläggande och mänskliga rättigheterna	82
4.2.3 Deltagande informationskälla	83
4.2.3.1 Konsekvenser för myndigheterna	83
4.2.3.2 Konsekvenser för de grundläggande och mänskliga rättigheterna	84
4.2.4 Skjutvapenbrott som grundbrott för användning av överskottsinformation	85
4.2.4.1 Konsekvenser för myndigheterna	85
4.2.4.2 Konsekvenser för de grundläggande och mänskliga rättigheterna	85
4.2.5 Sammandrag av konsekvenserna för myndigheterna	86
4.2.6 Sammanfattning av konsekvenserna för de grundläggande och mänskliga rättigheterna	86
5 Alternativa handlingsvägar	87
5.1 Handlingsalternativen och deras konsekvenser	87
5.1.1 Förutsättningar för häktning	87
5.1.1.1 Ändring i förutsättningarna för häktning utan ny häktningsgrund	87
5.1.1.2 Häktning på grund av hot om äventyrande av allmän ordning eller säkerhet	88
5.1.1.3 Andra handlingsalternativ som bedömts i fråga om grunden som gäller allmän ordning och säkerhet	89
5.1.2 Hemlig genomsökning av platser	89
5.1.2.1 Nödvändighetskriteriet som allmän förutsättning	89

5.1.2.2 Utsträckande av den offentliga ombudsmannainstitutionen till alla hemliga genomsökningar.....	90
5.1.2.3 Upptagningskyldighet endast vid hemlig husrannsakan och hemlig särskild husrannsakan.....	90
5.1.2.4 Bestämmelser endast om hemlig husrannsakan och platsgenomsökning.....	90
5.1.2.5 Förutsättningar för hemlig husrannsakan i anslutning till brottets allvar.....	90
5.1.3 Användning av deltagande informationskälla.....	92
5.1.3.1 Domstolen eller åklagaren beslutar om eller övervakar användningen av en deltagande informationskälla på förhand.....	92
5.1.3.2 Koppling av användningen av deltagande informationskällor till grundbrott eller till brottets allvar.....	95
5.1.4 Hemlig genomsökning och användning av deltagande informationskällor: bedömning av regleringsbehovet för att förhindra och avslöja brott.....	95
5.2 Lagstiftning och andra handlingsmodeller i utlandet.....	96
5.2.1 Inledning.....	96
5.2.2 Förutsättningar för häktning.....	97
5.2.3 Hemlig genomsökning.....	98
5.2.4 Deltagande informationskälla.....	99
6 Remissvar.....	100
6.1 Allmänt.....	100
6.2 Avsaknaden av övergripande granskning.....	101
6.3 Förutsättningarna för häktning.....	102
6.4 Hemlig husrannsakan, hemlig särskild husrannsakan och hemlig platsgenomsökning	104
6.4.1 De synnerligen vägande skäl som lagts fram som grund för befogenheterna.....	104
6.4.2 Proportionaliteten i fråga om alla brottslag.....	105
6.4.3 Bundenheten till nödvändighetskriteriet i 10 kap. 2 § 2 mom. i tvångsmedelslagen	105
6.4.4 Möjligheten att använda retroaktiva rättsskyddsmedel för den som blivit föremål för tvångsmedel.....	107
6.4.5 Sannolikhetsförutsättningarna: ”kan antas” jämfört med ”grundad anledning att anta”.....	107
6.4.6 Möjligheten för genomsökningsombudet att delta på distans.....	107
6.4.7 Övriga observationer.....	107
6.5 Deltagande informationskälla.....	108
6.5.1 Allmänt.....	108
6.5.2 Tjänsteansvaret och det straffrättsliga ansvaret samt övervakningen av användningen av informationskällor.....	109
6.5.3 Giltighetstiden för ett beslut, förundersökningsmyndigheternas samarbetskyldighet och förbudet mot medverkan.....	110
6.5.4 Tryggandet av en informationskällas rättsskydd.....	110
6.5.5 De brott som utgör grund för ett tvångsmedel.....	110
6.5.6 Beslut om användning av deltagande informationskällor.....	111
6.6 Fogande av skjutvapenbrott till de brott som utgör grund för ett tvångsmedel i fråga om användning av överskottsinformation.....	111

6.7 Förslaget till samordning av befogenhetsregleringen i 10 kap. i tvångsmedelslagen	112
7 Specialmotivering	112
7.1 Tvångsmedelslagen	112
7.2 Häktningsslagen	139
7.3 Lagen om brottsbekämpning inom Tullen	139
7.4 Lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet	140
7.5 Lagen om internationell rättshjälp i straffrättsliga ärenden	141
7.6 Lagen om genomförande av direktivet om en europeisk utredningsorder på det straffrättsliga området	141
8 Bestämmelser på lägre nivå än lag	141
9 Ikraftträdande	142
10 Verkställighet och uppföljning	142
11 Förhållande till andra propositioner	142
11.1 Propositionens samband med andra propositioner under beredning	142
11.2 Förhållande till budgetpropositionen	143
12 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning	143
12.1 Allmänt	143
12.2 Förutsättningarna för häktning	144
12.3 Hemlig husrannsakan, hemlig särskild husrannsakan och hemlig platsgenomsökning	146
12.3.1 Inledning	146
12.3.2 Hemlig husrannsakan	146
12.3.3 Hemlig särskild husrannsakan	149
12.3.4 Hemlig platsgenomsökning	149
12.4 Deltagande informationskälla	150
12.4.1 Inledning	150
12.4.2 Det element som gäller delaktighet	150
12.4.3 Tryggandet av en informationskällas säkerhet	152
12.4.4 Grundlagens 124 §	154
12.4.5 Rättsskyddet och övervakningen av användning av informationskällor	157
12.4.6 Tjänsteansvar	159
12.5 Fogande av skjutvapenbrott till de brott som utgör grund för ett tvångsmedel i fråga om användning av överskottsinformation	159
12.6 Sammandrag	161
LAGFÖRSLAG	162
1. Lag om ändring av 2 och 10 kap. i tvångsmedelslagen	162
2. Lag om ändring av 2 kap. 1 § i häktningsslagen	179
3. Lag om ändring av 3 kap. i lagen om brottsbekämpning inom Tullen	180
4. Lag om ändring av lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet	183
5. Lag om ändring av 23 § i lagen om internationell rättshjälp i straffrättsliga ärenden	185
6. Lag om ändring av 9 § i lagen om genomförande av direktivet om en europeisk utredningsorder på det straffrättsliga området	186
BILAGOR	187
PARALLELLTEXTER	187
1. Lag om ändring av 2 och 10 kap. i tvångsmedelslagen	187

2. Lag om ändring av 2 kap. 1 § i häktninglagen	218
3. Lag om ändring av 3 kap. i lagen om brottbekämpning inom Tullen	219
4. Lag om ändring av lagen om brottbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet	225
5. Lag om ändring av 23 § i lagen om internationell rättshjälp i straffrättsliga ärenden	229
6. Lag om ändring av 9 § i lagen om genomförande av direktivet om en europeisk utredningsorder på det straffrättsliga området	230

MOTIVERING

1 Bakgrund och beredning

Tvångsmedelslagen (806/2011) och förundersökningslagen (805/2011) trädde i kraft i början av 2014. Lagarna har i huvudsak beretts åren 2007–2010 (justitieministeriets kommittébetänkande 2009:2 och RP 222/2010 rd).

Behoven av att ändra tvångsmedelslagen sågs senast över i större utsträckning i den arbetsgrupp som justitieministeriet tillsatte den 10 juli 2020. Arbetsgruppens uppgift var att utreda behoven av ändringar i tvångsmedelslagen och att bereda nödvändiga lagändringar. Enligt tillsättningsbeslutet gällde ändringarna utöver tvångsmedelslagen i synnerhet av konsekvensskäl också ändringar som behövs i annan lagstiftning. Utifrån arbetsgruppens betänkande (JM 2022:1) bereddes regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av tvångsmedelslagen och förundersökningslagen och till vissa lagar som har samband med dem RP 217/2022 rd. Lagändringarna trädde i kraft den 1 oktober 2023.

I samband med godkännandet av propositionen godkändes följande uttalanden av riksdagen (RSv 305/2022 rd), där det förutsätts att

1. regeringen utreder och bedömer eventuella behov av att ändra lagstiftningen beträffande övervakningen av en begränsning av kontakter, och lämnar eventuella behövliga lagändringar i ärendet till riksdagen för behandling så snart som möjligt,
2. regeringen bevakar konsekvenserna av ändringarna i bestämmelserna om användning av överskottsinformation och hur ändringarna berör brott av olika allvarlighetsgrad, och vid behov utreder behovet av en översyn av regleringen,
3. regeringen utreder och bedömer om skjutvapenbrott kan fogas till förteckningen över brott för vars utredning överskottsinformation kan användas, och lämnar förslag till behövliga lagändringar som framkommer av utredningen till riksdagen för behandling så snart som möjligt,
4. regeringen utreder och bedömer om det finns behov av bestämmelser om sådan genomsökning av platser som meddelas i efterhand, särskilt med tanke på bekämpningen av grov och organiserad brottslighet, och lämnar förslag till behövliga lagändringar som framkommer av utredningen till riksdagen för behandling så snart som möjligt.

Enligt regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering (Ett starkt och engagerat Finland, 20.6.2023, nedan regeringsprogrammet) säkerställer regeringen att bland annat tvångsmedelslagen i tillräcklig utsträckning stöder brottsbekämpningen (s. 191), görs en bedömning huruvida det ska föreskrivas om husrannsakan som anmäls i efterhand (s. 191) och gör regeringen det möjligt att i större omfattning än för närvarande använda hemliga tvångsmedel i fråga om personer som agerar aktivt i kriminella gäng (s. 193).

Justitieministeriet tillsatte den 13 februari 2025 en arbetsgrupp för att utreda behoven att ändra tvångsmedelslagen (VN/21297/2023). Arbetsgruppens mandatperiod började den 1 mars 2025 och löper ut den 31 maj 2027. Enligt tillsättningsbeslutet är arbetsgruppens uppgift att bedöma behoven att ändra tvångsmedelslagen och utifrån bedömningen bereda nödvändiga lagändringar. Enligt tillsättningsbeslutet genomförs uppgiften i två olika faser. I den första fasen var uppgiften att bedöma behoven att ändra tvångsmedelslagen med särskild hänsyn till ovannämnda skrivningar om tvångsmedelslagen i regeringsprogrammet och dessutom skulle

man granska bestämmelserna om förutsättningar för häktning med beaktande av avgörandet HD 2024:20. I tillsättningsbeslutet var den uppskattade tidtabellen för den första fasen att regeringens proposition skulle överlämnas till riksdagen för behandling under mars 2026.

I den andra fasen är arbetsgruppens uppgift enligt tillsättningsbeslutet att i större utsträckning bedöma behoven att ändra tvångsmedelslagen med särskilt hänsyn till riksdagens ställningstaganden, avgörandena från laglighetskontrollen samt de frågor som framkommit i rättspraxis. Det redogörs närmare för dessa i avsnittet om bakgrund i beslutet om tillsättande av arbetsgruppen. I bedömningen bör man dessutom beakta de lagstiftningsbehov som följer av aktörernas praktiska iakttagelser i samband med tvångsmedelslagen samt de lagstiftningsbehov som eventuellt orsakas av internationella förpliktelser under arbetsgruppens arbete. För bägge faserna bör arbetsgruppen utarbeta ett betänkande i form av en regeringsproposition.

I den föreliggande propositionen är det fråga om att ovannämnt sätt granska ändringsbehoven i den första fasen och genomföra den första fasen enligt tillsättningsbeslutet. Därmed begränsas granskningen, bedömningen och förslagen i denna proposition till sakligheterna enligt den första fasen.

2 Nuläge och bedömning av nuläget

2.1 Utgångspunkter

När tvångsmedel används för att utreda brott är grunden för detta ett konkret brott som misstänks ha begåtts. En förutsättning för användning av tvångsmedel enligt tvångsmedelslagen vid utredning av brott är i allmänhet att ett visst brott ska utredas (brott som utgör grunden för användning av tvångsmedel). Möjligheten att använda ett tvångsmedel för utredning av ett brott bestäms då på basis av det föreskrivna maximistraffet för brottet eller på den grunden att brottsbenämningen särskilt nämns i bestämmelsen om tvångsmedlet i fråga. I fråga om vissa tvångsmedel (exempelvis beslag) är det dock inte en förutsättning för användning av tvångsmedlet att utredningen gäller ett brott av en viss allvarlighetsgrad eller med en viss benämning, utan tvångsmedlet kan användas för utredning av alla brott (se även RP 217/2022 rd, s. 9).

Anknytandet av användningen av tvångsmedel till ett brott av en viss allvarlighet baserar sig på proportionalitetsprincipen som nämns i 1 kap. 2 § i tvångsmedelslagen och vars centrala innehåll är proportionaliteten mellan de tvångsmedel som används och hur allvarligt det brott som ska utredas är. Proportionalitetsprincipen ska förutom när tvångsmedel används i en konkret situation beaktas även redan vid bedömningen av behovet av lagstiftning som möjliggör

användning av tvångsmedel vid utredning av ett visst brott. Även om straffskalan för ett brott i sig medger användning av tvångsmedel i ett visst fall, särskilt med hänsyn till brottets lindrigare former, ska situationen ytterligare utvärderas mot bakgrund av proportionalitetsprincipen i den konkreta tillämpningssituationen (se även RP 217/2022 rd, s. 9). Enligt 11 kap. 1 § i tvångsmedelslagen påverkas rätten att använda i lagen avsedda tvångsmedel inte av att straffet mäts enligt en lindrigare straffskala med tillämpning av 6 kap. 8 § i strafflagen.

Proportionalitetsprincipen nämner kränkning av rättigheter som orsakas av användningen av tvångsmedel som en bedömningsgrund. Tvångsmedel kan inkräkta på grundläggande rättigheter som tryggas i grundlagen, såsom den personliga friheten och integriteten enligt 7 § 1 mom., rörelsefriheten enligt i 9 § 1 mom., skyddet för privatlivet enligt 10 §, och egendomsskyddet enligt 15 § i grundlagen. Vid stiftandet av förutsättningarna för användning av tvångsmedel ska

de lagförbehåll som gäller inskränkning av vissa grundläggande rättigheter beaktas. Till exempel enligt lagförbehållet i 7 § 3 mom. i grundlagen får den personliga integriteten inte kränkas och ingen får berövas sin frihet godtyckligt eller utan laglig grund. Enligt det specifika lagförbehållet i 10 § 3 mom. i grundlagen kan genom lag föreskrivas om åtgärder som ingriper i hemfriden och som är nödvändiga för att de grundläggande rättigheterna ska kunna tryggas och brott ska kunna utredas. Enligt 4 mom. i den paragrafen kan det genom lag föreskrivas om sådana begränsningar i meddelandehemligheten som är nödvändiga vid utredning av brott som äventyrar individens eller samhällets säkerhet eller hemfriden. När det exempelvis gäller den rörelsefrihet som avses i 9 § 1 mom. i grundlagen eller det egendomsskydd som avses i 15 § i grundlagen finns inget lagförbehåll att beakta, och därför tillämpas de allmänna förutsättningarna för inskränkning av grundläggande rättigheter på inskränkning av de nämnda grundläggande rättigheterna (se även RP 217/2022 rd, s. 9).

Följande allmänna förutsättningar för befogenheter för inskränkning av grundläggande rättigheter ska beaktas även vid reglering av tvångsmedel (GrUB 25/1994 rd s. 5, se även RP 217/2022 rd, s. 9–10):

- Inskränkningar i grundläggande fri- och rättigheter bör bygga på lagar som stiftats av riksdagen.
- Inskränkningarna ska vara noga avgränsade och tillräckligt exakt definierade.
- Grunderna för inskränkningar ska vara acceptabla. Inskränkningar ska vara dikterade av något tungt vägande samhälleligt skäl.
- Det kan inte stadgas genom vanlig lag om en inskränkning av kärnan i en grundläggande fri- eller rättighet.
- Inskränkningarna ska vara förenliga med kravet på proportionalitet. De bör vara nödvändiga för att uppnå ett acceptabelt syfte. Vissa inskränkningar i de grundläggande fri- och rättigheterna är tillåtna bara om målet inte kan nås genom mindre ingrepp i rättigheterna. Inskränkningarna får inte gå längre än vad som kan motiveras med beaktande av vikten av ett samhälleligt intresse som ligger bakom inskränkningen i relation till det rättsgoda som ska inskränkas.
- Inskränkningar i grundläggande fri- och rättigheter kräver ett adekvat rättsskydd.
- Inskränkningarna får inte stå i strid med Finlands internationella förpliktelser vad gäller de mänskliga rättigheterna.

Förutsättningarna för inskränkning av de grundläggande fri- och rättigheterna anknyter till kravet på inskränkningens nödvändighet, vilket innebär att tvångsmedlets användbarhet, nytta eller nödvändighet vid utredning av brott inte är det enda avgörande vid bedömningen av om användning av medlet ska vara lagligt tillåten vid utredningen av brottet. Befogenheten blir inte nödvändig bara på grund av en iakttagelse om befogenhetens effektivitet (GrUU 36/2002 rd, s. 6). En inskränkning av de grundläggande fri- och rättigheterna kan anses nödvändig om brottet ofta inte kan utredas utan användning av tvångsmedel (GrUU 32/2013 rd, s. 4).

Förhållandet mellan enskilda tvångsmedelsbefogenheter och det som konstaterats ovan behandlas vid behov närmare längre fram i detta avsnitt. Förhållandet mellan de föreslagna lagändringarna samt grundlagen och lagstiftningsordningen behandlas i sin tur i avsnitt 12.

I tvångsmedelslagen är det fråga om ett regleringsobjekt som är känsligt med avseende på de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna, och där de omständigheter som tryggas av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna måste samordnas med utredningen av brott och andra motsvarande vägande samhälleliga intressen och där kraven på exakthet, noggrann avgränsning, nödvändighet och rättsskydd betonas. Kravet på förenlighet med Europakonventionen, såsom dess innehåll preciseras i Europadomstolens rättspraxis, är dessutom av stor betydelse för en sådan reglering.

Grundlagsutskottet har rent allmänt fäst uppmärksamhet vid att regleringen av tvångsmedel och förundersökning har karakteriserats av en utveckling där befogenheterna utökas eller utvidgas gradvis. De utvidgningar av befogenheterna som genomförs genom lagändringar kan i sig vara små, men vid den konstitutionella bedömningen av nödvändigheten och proportionaliteten måste också de befogenheter beaktas som redan tidigare föreskrivits. Även en liten utvidgning av en befogenhet som grundlagsutskottet i ett tidigare utlåtande bedömt vara oklanderlig i konstitutionellt hänseende kan ge anledning att ändra bedömningen av nödvändighet och proportionalitet. Grundlagsutskottet anser att de ovan beskrivna partiella ändringarna bidrar till att göra det svårare att få en helhetsbild av förundersöknings- och tvångsmedelslagstiftningen och dess konsekvenser. Utskottet anser att det finns skäl att göra en heltäckande utredning om hur tvångsmedelsbefogenheterna fungerar, om de är godtagbara och nödvändiga (GrUU 98/2022 rd, punkt 1–3).

Det har inte förutsatts att den ovannämnda heltäckande utredningen som grundlagsutskottet nämner görs ”så snart som möjligt” (jfr exempelvis RSv 305/2022 rd). Såsom konstaterats i avsnitt 1 bedömer den arbetsgrupp som utvärderar behovet av ändringar i tvångsmedelslagen i den andra fasen lagens ändringsbehov mer övergripande, inklusive en omfattande bedömning av tvångsmedelsbefogenheternas funktion, godtagbarhet och nödvändighet på det sätt som grundlagsutskottet har angett. Tvångsmedelsbefogenheterna kan dock granskas redan före detta och vid behov ändras på ett riktat sätt i enlighet med vad som föreslås i propositionen. Exempelvis i samband med behandlingen av den ovannämnda propositionen (RP 217/2022 rd) har det lyfts fram att en heltäckande utredning om tvångsmedelsbefogenheterna behöver utarbetas, men det har samtidigt förutsatts att den bedömning av regleringsbehov som ingår i propositionen och lagändringarna lämnas till riksdagen för behandling så snart som möjligt (RSv 305/2022 rd).

Dessutom bedöms de regleringsändringar som utvärderas och föreslås i denna proposition inte vara sådana att de skulle försvåra en helhetsbild av förundersöknings- och tvångsmedelslagstiftningen och dess konsekvenser. I detta avseende är de regleringsändringar som bedöms och föreslås i propositionen riktade med tanke på de samlade tvångsmedelsbefogenheterna. I propositionen har dock i behövlig omfattning bedömts till exempel förhållandet mellan de föreslagna hemliga tvångsmedlen och gällande reglering samt deras konsekvenser i den mån detta har varit nödvändigt för att bedöma de föreslagna nya medlens behövlighet och nödvändighet för att utreda allvarliga brott, med beaktande av konsekvenserna för de grundläggande fri- och rättigheterna. Således har även det ovannämnda utredningsbehovet som grundlagsutskottet framfört ur ett statsrättsligt bedömningsperspektiv beaktats i propositionen i behövlig omfattning.

Förundersökningslagen och tvångsmedelslagen utgör en helhet där förundersökningslagen fastställer förundersökningsmyndigheterna och tvångsmedelslagen de befogenheter som får användas vid utredning av brott. Användningen av befogenheter baserar sig på en bedömning av olika brotts allvarlighet och en avvägning mellan intresset av att utreda dem: ju allvarligare brott det är fråga om, desto viktigare är det att utreda det. I princip gäller att ju viktigare det är att utreda ett brott, desto tyngre är grunden för en ändamålsenlig reglering av befogenheterna.

Brottets allvarlighet avgör med andra ord vilka befogenheter som står till förundersökningsmyndigheternas förfogande för att utreda brottet. Tvångsmedelslagen innehåller samlad och systematiskt bestämmelser om tvångsmedelsbefogenheter för utredning av brott.

Det ovannämnda behovet av en heltäckande utredning av tvångsmedelsbefogenheterna ska inte heller fullt ut jämföras med en bredare granskning av befogenhetsregleringen för olika brottsbekämpande myndigheter i förhållande till den specialreglering som gäller dem. I detta avseende är det viktigt att hålla i minnet att tvångsmedelslagen innehåller bestämmelser om straffprocessuella tvångsmedel för utredning av brott, medan annan lagstiftning huvudsakligen innehåller bestämmelser både om befogenheter att förebygga och avslöja brott samt om befogenheter som hänför sig till civil underrättelseinhämtning. Ändringar i de sistnämnda befogenheterna ska således inte i sig blandas ihop med behovet av utredning av tvångsmedelslagen eller med de partiella ändringar som uttryckligen gäller denna lag. Med tanke på den utredning som grundlagsutskottet har nämnt bedöms i propositionen samordningen av befogenhetsregleringen i fråga om brottsutredningsskedet, så att även en mer omfattande bedömning av tvångsmedelsbefogenheterna kan genomföras på ett mer ändamålsenligt sätt (se närmare avsnitt 2.3.6).

I enlighet med arbetsgruppens tillsättningsbeslut som redogjorts för ovan granskas ändringsbehoven i tvångsmedelslagen stegvis, och i den nu aktuella propositionen som gäller den första fasen ligger fokus i huvudsak på en bedömning i enlighet med regeringsprogrammet med beaktande även av riksdagens utlåtanden (RSv 305/2022 rd, punkt 3 och 4).

2.2 Internationella människorättsskyldigheter

Enligt de allmänna förutsättningarna för inskränkning av de grundläggande friheterna och rättigheter till vilka hänvisas i föregående avsnitt får de inskränkningar som gäller de grundläggande fri- och rättigheterna för en person som är föremål för tvångsmedelslagen inte stå i strid med Finlands internationella förpliktelser vad gäller de mänskliga rättigheterna. Det gäller dessutom att notera 22 § i grundlagen enligt vilken det allmänna ska se till att de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna tillgodoses. I detta avseende är konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna relevant framför allt med tanke på den granskning som görs i denna proposition (Europakonventionen, EKMR; FördrS 18 och 19/1990; i dess ändrade lydelse enligt FördrS 71 och 72/1994, FördrS 85 och 86/1998, FördrS 8 och 9/2005, FördrS 6 och 7/2005 samt FördrS 50 och 51/2010). Dessutom är i synnerhet den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter relevant (FördrS 7 och 8/1976; MP-konventionen). Se även RP 217/2022 rd, s. 10.

När det gäller Europakonventionen kan artikel 5 om rätten till frihet och säkerhet och artikel 6 om rätten till en rättvis rättegång nämnas som särskilt relevanta artiklar med tanke på granskningen i denna proposition. Dessutom gäller det att uppmärksamma i synnerhet artikel 8 om rätten till skydd för privat- och familjeliv och artikel 13 om rätten till ett effektivt rättsmedel i konventionen.

När det gäller MP-konventionen ingår relevant reglering med tanke på denna granskning till exempel i artikel 2 om effektiva rättsmedel, artikel 9 om rätten till frihet och personlig säkerhet, artikel 10 om frihetsberövande, artikel 12 om fri rörlighet, artikel 14 om en rättvis rättegång och artikel 17 om skydd av privatliv, familj, hem och korrespondens.

De artiklar som det hänvisas till ovan samt exempelvis Europeiska människorättsdomstolens beslutspraxis, vilken preciserar innehållet i Europakonventionen, beskrivs i den mån det behövs och på det sätt som förutsätts i den enskilda frågan i avsnittet om bedömning av nuläget och i specialmotiveringen.

2.3 Tvångsmedelslagen

2.3.1 Gripande, anhållande, häktning och häktningsarrest (2 kap.)

Bestämmelser om häktningsförutsättningarna finns i 2 kap. i tvångsmedelslagen. Enligt 2 kap. 11 § 1 mom. får domstolen på begäran av en tjänsteman som är berättigad att framställa häktningsyrkande bestämma att den som på sannolika skäl är misstänkt för brott får häktas under de förutsättningar som nämns i 5 § 1 mom. När det gäller häktningsförutsättningarna hänvisas således i 5 § i kapitlet till de förutsättningar för anhållande som föreskrivs där. Bestämmelserna tillämpas vid den första behandlingen av ett häktningsyrkande samt vid ny behandling av ett häktningsärende.

Enligt 2 kap. 5 § 1 mom. i tvångsmedelslagen får den som på sannolika skäl är misstänkt för brott anhållas, om 1) det inte föreskrivs ett lindrigare straff för brottet än fängelse i två år, 2) det för brottet föreskrivs ett lindrigare straff än fängelse i två år, men det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst ett år och den misstänktes personliga förhållanden eller andra omständigheter ger anledning att misstänka att personen a) flyr eller på något annat sätt drar sig undan förundersökning, rättegång eller verkställighet av straff (*flyktfara*), b) försvårar utredningen av saken genom att undanröja, förstöra, ändra eller gömma bevis eller påverka ett vittne, en målsägande, en sakkunnig eller en medgärningsman (*kollusionsfara*), eller c) fortsätter sin brottsliga verksamhet (*återfallsfara*), 3) han eller hon inte är känd och vägrar uppge sitt namn eller sin adress eller lämnar uppenbart osanna uppgifter om detta, eller 4) han eller hon inte har stadigvarande bostad i Finland och det är sannolikt att han eller hon genom att lämna landet drar sig undan förundersökning, rättegång eller verkställighet av straff.

Enligt lagtextens formulering är häktning av en person som på sannolika skäl misstänks för brott möjlig enbart på grund av det misstänkta brottets allvarlighet (2 kap. 5 § 1 mom. 1 punkten). Det är då fråga om häktning på grund av ett så kallat särskilt grovt brott. När det gäller lindrigare brott förutsätter häktning däremot att även någon eller några särskilda förutsättningar föreligger, det vill säga att situationen även är förenad med flyktfara, kollusionsfara eller återfallsfara (2 kap. 5 § 1 mom. 2 punkten). Om sådana särskilda förutsättningar föreligger ska en konkret, faktabaserad utredning läggas fram, och allmänna och abstrakta motiveringar är inte tillräckliga för att häkta en misstänkt (*Buzadji v. Moldavien* 5.7.2016, punkt 122, HD 2020:16, punkt 10 och HD 2024:20, punkt 20). Häktningsgrunderna i 3 och 4 punkten avser i sin tur situationer där den misstänkte är okänd eller där det finns risk för att den misstänkte lämnar landet.

Häktning är också under vissa förutsättningar möjlig vid en lägre sannolikhetsgrad. I 2 kap. 11 § 2 mom. i tvångsmedelslagen föreskrivs om häktning i en situation där någon är skäligen misstänkt för brott fastän det inte finns sannolika skäl för misstanken. Då får den misstänkte häktas, om de förutsättningar som nämns i 1 mom. för häktning finns och det är synnerligen viktigt att den misstänkte häktas i avvaktan på tilläggsutredning.

Häktning får enligt 2 kap. 13 § i lagen inte vara oskälig. Ingen får häktas eller förordnas att fortfarande hållas häktad, om detta är oskäligt med hänsyn till sakens natur eller den misstänktes eller dömdes ålder eller andra personliga förhållanden. Vid behandlingen av ett häktningsärende ska dessutom de allmänna principer som anges i 1 kap. i tvångsmedelslagen beaktas, såsom proportionalitetsprincipen och principen om minsta olägenhet.

Bestämmelserna om förutsättningarna för häktning i fråga om brott för vilka det föreskrivna minimistraffet är fängelse i två år eller mer har länge varit relativt oförändrade till sitt innehåll. Vid bedömningen av regleringen i olika sammanhang har det ofta upprepats att de särskilda förutsättningarna för häktning inte gäller särskilt grova brott, varvid häktning har kunnat baseras enbart på brottets allvarlighet. I 20 § 3 mom. (614/1974) i förordningen om införande av strafflagen (39/1889) föreskrevs att en misstänkt skulle häktas när det för brottet inte kunde följa lindrigare straff än två års fängelse, om det inte var uppenbart att det saknades skäl för häktning. Bestämmelsen om förutsättningarna för häktning överfördes till tvångsmedelslagen (450/1987) från 1987, om än i mindre kategorisk form. Till skillnad från tidigare fick en person som på sannolika skäl misstänktes för ett särskilt grovt brott häktas, om det var nödvändigt för att trygga förundersökningen, rättegången eller verkställigheten av straff eller för att förhindra att den misstänkte fortsatte sin brottsliga verksamhet (1 kap. 3 § 1 mom. 1 punkten och 8 § 1 mom.). När det gäller andra brott än särskilt grova brott krävdes att någon särskild förutsättning, såsom flyktfara, kollusionsfara eller återfallsfara, förelåg (1 kap. 3 § 1 mom. 2 punkten). Senare ändrades 1 kap. 8 § 1 mom. i tvångsmedelslagen på grund av tolkningsoklarhet genom att den del som hänvisade till häktningens nödvändighet ströks ur bestämmelsen (213/1995). Enligt förarbetena preciserades genom ändringen tillämpningen av bestämmelsen, eftersom den i strid med sitt ursprungliga syfte hade tolkats så att förekomsten av särskild fara även skulle krävas vid särskilt grova brott (RP 181/1994 rd, s. 7). Även i samband med en senare ändring av tvångsmedelslagen upprepades i lagens förarbeten att de särskilda förutsättningarna för häktning inte gäller särskilt grova brott (RP 52/2002 rd, s. 59–60).

Vid reformen av tvångsmedelslagen bedömde förundersöknings- och tvångsmedelskommittén häktning som grundar sig på det misstänkta brottets allvarlighet i förhållande till rättspraxis vid Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna (nedan *Europadomstolen*) (KB 2009:2, s. 108–109). Enligt kommittébetänkandet tycktes enbart misstanken om brott i ljuset av Europadomstolens praxis berättiga till anhållande åtminstone i det inledande skedet av frihetsberövandet. Med tiden kunde det dock krävas mer än enbart misstanke för fortsatt häktning, till exempel flykt- eller återfallsfara, även om det i Europadomstolens praxis i dessa avseenden hade varit fråga om rannsakningsfängelse som varat rentav i flera år, vilket inte var aktuellt i Finland. Kommittén ansåg inte att det fanns skäl att slopa en anhållande- eller häktningsgrund som enbart baserar sig på det misstänkta brottets allvarlighet. Genom totalreformen infördes i tvångsmedelslagen (806/2011) en bestämmelse om häktning av en person som på sannolika skäl misstänks för ett särskilt grovt brott med en motsvarande formulering som tidigare. I förarbetena noterades dock att enligt Europadomstolens praxis ska häktning som enbart grundar sig på misstanke om brott bedömas allt mer kritiskt ju längre tiden går. Denna omständighet kan särskilt beaktas vid en ny behandling av ett häktningsärende när skäligheten för fortsatt häktning bedöms. I förarbetena konstateras också att i enlighet med principen om minsta olägenhet ska anhållande och häktning inte tillgripas om syftet med att tvångsmedel används kan nås genom ett alternativt lindrigare tvångsmedel än frihetsberövande (RP 222/2010 rd, s. 257). När det gäller brott som är lindrigare än särskilt grova brott förutsätter häktning fortfarande, på samma sätt som tidigare, att någon särskild förutsättning uppfylls.

Enligt artikel 5.1 c i Europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna (nedan *Europakonventionen*) är frihetsberövande tillåtet när någon är lagligen arresterad eller på annat sätt berövad friheten för att ställas inför behörig rättslig myndighet såsom skäligen misstänkt för att ha begått ett brott, eller när det skäligen anses nödvändigt att hindra honom från att begå ett brott eller att undkomma efter att ha gjort detta, Enligt artikel 5.3 c i Europakonventionen ska var och en som är arresterad eller på annat sätt berövad friheten utan dröjsmål ställas inför domare eller annan ämbetsman, som enligt lag får fullgöra dömande uppgifter, och ska vara berättigad till rättegång inom skäligen tid eller till frigivning i avvaktan på rättegång. Enligt Europadomstolens nuvarande tolkning av artikel 5 kan häktning av en brottsmisstänkt inte

grunda sig enbart på det misstänkta brottets allvarlighet, utan det ska redan vid den första häktningförhandlingen visas att det finns relevanta och tillräckliga skäl för häktning (*Buzadji v. Moldavien* 5.7.2016, punkt 102). Med relevanta och tillräckliga skäl avses sådana särskilda förutsättningar som anges i nationell lagstiftning, såsom flyktfara, kollusionsfara och återfallsfara. Tolkningen har i detta avseende förändrats i förhållande till Europadomstolens tidigare praxis, som förundersöknings- och tvångsmedelskommittén tidigare bedömde i samband med totalreformen av tvångsmedelslagen (se även närmare motiven till lagstiftningsordningen i avsnitt 12.2).

I sitt avgörande om förutsättningarna för häktning, HD 2024:20 (omröstning), ansåg Högsta domstolen med hänvisning till Europadomstolens ändrade tolkningspraxis att förordnandet om att hålla en brottsmisstänkt häktad enbart på grund av hur allvarligt det misstänkta brottet var uppenbart, på det sätt som avses i 106 § grundlagen, stred mot 7 § grundlagen när den tolkades i enlighet med Europadomstolens praxis gällande artikel 5 i Europakonventionen. I fråga om motiveringen lämnades två avvikande meningar till avgörandet, men i fråga om slutresultatet var plenum enigt. Högsta domstolen upprepade sin tolkning i avgörandet HD 2025:28 och konstaterade att häktning vid så kallade särskilt grova brott inte kan grunda sig enbart på brottets allvarlighet, utan att de förutsättningar för häktning som anges i 2 kap. 5 § 1 mom. 2 punkten a–c i tvångsmedelslagen ska tillämpas även när grunden för fortsatt häktning är ett särskilt grovt brott för vilket det inte har föreskrivits ett lindrigare straff än fängelse i två år (HD 2025:28, punkt 5).

Bestämmelserna i 2 kap. 11 § 1 mom. samt 5 § 1 mom. 1 och 2 punkten i tvångsmedelslagen, lästa tillsammans, torde leda till att det i fråga om vissa allvarliga brott, för vilka det inte har föreskrivits ett lindrigare straff än fängelse i två år, inte krävs att någon särskild förutsättning uppfylls, medan häktning vid lindrigare brott förutsätter att någon särskild förutsättning föreligger. Den punkt 2 som tillämpas på andra brott än särskilt grova brott kan, med hänsyn till sin avgränsning av tillämpningsområdet ("det för brottet föreskrivs ett lindrigare straff än fängelse i två år"), inte tillämpas på särskilt grova brott. Det bör dock beaktas att tvångsmedelslagens allmänna principer, såsom proportionalitetsprincipen och principen om minsta olägenhet, samt förbudet mot oskälig häktning tillämpas både när ett häktningsyrkande framställs och när beslut om häktning fattas. Vid bedömningen av till exempel häktningens proportionalitet eller skälighet kan således bland annat även omständigheter som framgår av Europadomstolens praxis beaktas.

Regleringen om förutsättningarna för häktning i tvångsmedelslagen kan bedömas vara delvis oförenlig dels med artikel 5.3 i Europakonventionen sådan den tolkats i Europadomstolens senare praxis från och med avgörandet *Buzadji v. Moldavien*, dels med 7 § i grundlagen om frihetsberövande, vars innehåll delvis bestäms av nämnda tolkningspraxis från Europadomstolen.

Även om Europadomstolens praxis om kravet på relevanta och tillräckliga skäl för häktning redan i nuläget i praktiken kan beaktas genom tillämpning av de allmänna principerna i 1 kap. i tvångsmedelslagen och förbudet mot oskälig häktning, bedöms den gällande regleringen i lagen i viss mån lämna oklara ramar för tillämpningen av förutsättningarna för häktning. Enligt rättsstatsprincipen ska utövningen av offentlig makt grunda sig på lag, och myndigheternas verksamhet bör ha en i lag förankrad behörighetsgrund. Vidare ska inskränkningar i grundläggande fri- och rättigheter bygga på lagar som stiftats av riksdagen. Det anses ändamålsenligt att kravet på förekomst av särskilda förutsättningar, som följer av Europadomstolens rättspraxis, bör framgå direkt av tvångsmedelslagen och inte enbart bygga på de allmänna principer som anges i lagen. Regleringen kan inte heller enbart byggas på allmänna principer anses vara tillräckligt exakt, noggrant avgränsad eller förutsebar, särskilt när

det är fråga om ett tvångsmedel som kraftigt begränsar individens frihet. Ur perspektivet av de allmänna lärorna om begränsning av grundläggande rättigheter, särskilt kraven på exakthet och noggrann avgränsning, är det centralt att en begränsning av grundläggande rättigheter ska vara tydligt avgränsad i lag och tillräckligt preciserad. Begränsningens väsentliga innehåll, såsom förutsättningarna för befogenheter som inskränker den personliga friheten, ska framgå av lag. Bestämmelserna i lagen ska vara så exakta att regleringen ger tillräckligt tydlig information om vilka åtgärder myndigheterna kommer att vidta (GrUU 15/1996 rd, s. 2). Det kan dessutom anses problematiskt att kravet på särskilda förutsättningar uttryckligen anges i bestämmelsen när det gäller lindrigare brott, vilket delvis kan leda till en motsatsslutledning hos rättstillämparen om att sådana särskilda förutsättningar inte skulle krävas i fråga om särskilt grova brott.

Det anses motiverat att ändra regleringen om förutsättningarna för häktning så att häktning, oberoende av hur allvarligt det misstänkta brottet är, alltid förutsätter att någon särskild förutsättning föreligger. För häktning av en person som på sannolika skäl misstänks för brott bör det således i fortsättningen alltid finnas en annan konkret grund än enbart brottets allvarlighet. Med beaktande av att förutsättningarna för anhållande och häktning i fortsättningen delvis ska avvika från varandra, ska förutsättningarna för häktning, i stället för att hänvisa till 2 kap. 5 § i tvångsmedelslagen om förutsättningarna för anhållande, av tydlighetsskäl framöver regleras direkt i 2 kap. 11 § i tvångsmedelslagen.

Brottets allvarlighet och det förväntade straffets längd är dock inte betydelselösa omständigheter vid bedömningen av om särskilda förutsättningar föreligger. I förarbetena till den numera upphävda tvångsmedelslagen (450/1987) anges det att det redan av allmänpreventiva skäl måste finnas starka grunder för att låta en person som misstänks för ett särskilt grovt brott, såsom mord, vara på fri fot under utredningen (RP 14/1985 rd, s. 48). I betänkandet från förundersöknings- och tvångsmedelskommittén (KB 2009:2) bedömdes det att oskuldspresumtionen begränsar motiveringar som bygger på allmänprevention när det endast är fråga om en brottsmisstanke. I betänkandet ansluter man sig dock till uppfattningen att vid de allvarligaste brotten kan flykt- eller kollusionsfaran anses vara mer framträdande (KB 2009:2, s. 108).

Högsta domstolen har i avgörandet HD 2024:20 ansett att även vid bedömningen av återfallsfara, liksom av de övriga förutsättningarna för häktning, bör det misstänkta brottets allvarlighet beaktas. Vid allvarliga brott behöver det inte nödvändigtvis krävas lika stark utredning av förutsättningarna för häktning som vid lindrigare brott (HD 2024:20, punkt 41). På motsvarande sätt har Högsta domstolen i sitt avgörande om kollusionsfara ansett att brottets allvarlighet kan påverka bedömningen av förekomsten av kollusionsfara (HD 2019:99, punkt 15). Det är dock värt att notera att häktning inte bör grunda sig enbart på brottets allvarlighet eller det förväntade straffets längd (HD 2024:20, punkt 40, HD 2020:16, punkt 20). Även i Europadomstolens rättspraxis har brottets allvarlighet tillmätts betydelse som en central omständighet som stöder förekomsten av häktningsgrunder. Exempelvis har domstolen i fråga om flykt- och återfallsfara ansett att omständigheter som brottets art och allvarlighet kan tyda på risk för fortsatt brottslighet eller starkt tala för häktning och i vissa fall av särskilt allvarliga brott till och med ensamt kunna motivera häktning (*Hysa v. Albanien* 21.2.2023, punkt 67, *Lakatos v. Ungern* 26.6.2018, punkt 62, *Merčep v. Kroatien* 26.4.2016, punkt 96; *Šuput v. Kroatien* 31.8.2011, punkt 101–110).

Det kan således tolkas som att brottets allvarlighet i både nationell och internationell rättspraxis fortfarande utgör ett centralt bedömningskriterium vid prövningen av förutsättningarna för häktning. Myndigheterna har dock, särskilt efter avgörandet HD 2024:20, fått kännedom om situationer där personer som misstänks för allvarliga brott inte har häktats under

brottmålsprocessen, vilket senare har lett till att exempelvis flyktfara har realiserats. I tvångsmedelslagen erkänns för närvarande flyktfara, kollusionsfara och återfallsfara som särskilda förutsättningar för häktning, vilka alla har ansetts utgöra relevanta och tillräckliga skäl för häktning i Europadomstolens rättspraxis. Utöver dessa tre grunder har Europadomstolen i sin praxis ansett att häktning kan vara möjlig även på flera andra grunder. Som relevanta och tillräckliga skäl har domstolen godtagit åtminstone hot mot den allmänna ordningen, behovet av att skydda den misstänkte, den misstänktes tillhörighet till en organiserad brottslig grupp, behovet av att inhämta bevis från flera olika källor för att fastställa de faktiska omständigheter som krävs för att bedöma varje misstänkts straffansvar och skuldgrad samt brottmålets särskilda komplexitet och omfattning (*Letellier v. Frankrike* 26.6.1991, punkt 49, *I.A. v. Frankrike* 23.9.1998, punkterna 104 och 108, *Podeschi v. San Marino* 13.4.2017, punkt 147, *Lisovskij v. Litauen* 2.5.2017, punkterna 76–77). Tolkningen av Europakonventionen utvecklas fortlöpande genom Europadomstolens föränderliga praxis, och även omfattningen av de särskilda förutsättningar för häktning som godtas i denna praxis är därför bred och i viss mån gradvis föränderlig. Tillämpningsområdet för de särskilda förutsättningarna för häktning som har antagits i tvångsmedelslagen är snävare än det som Europadomstolen har godtagit i sin praxis. Det bör dock noteras att vissa av de ovannämnda grunderna, såsom tillhörighet till en organiserad brottslig grupp, kan tillmätas betydelse vid bedömningen av om de särskilda förutsättningar som anges i tvångsmedelslagen föreligger.

Europadomstolen har bland annat bedömt hot mot den allmänna ordningen som en grund för häktning. Europadomstolen har ansett att vissa brotts särskilda allvarlighetsgrad och den allmänna reaktion som de väcker kan ge upphov till samhällelig oro, vilket kan motivera att en person som misstänks för brott häktas, åtminstone under en viss tid. Vad som närmare avses med samhällelig oro och vilken konkret utredning som krävs för att visa att en sådan risk föreligger har Europadomstolen inte närmare preciserat i sin praxis. Domstolen har dock betonat att återopandet av denna grund förutsätter att risken baserar sig på faktiska omständigheter som visar att ett frigivande i praktiken skulle störa den allmänna ordningen. Häktning av en brottsmisstänkt på grund av risk för störning av den allmänna ordningen får inte användas enbart för att föregripa ett fängelsestraff (*Letellier v. Frankrike* 26.6.1991, punkt 51). I målet *J.M. v. Danmark* godtog Europadomstolen som grund för frihetsberövande den nationella domstolens bedömning att det skulle strida mot den allmänna rättskänslan att inte häkta en misstänkt som erkänt ett allvarligt sexual- och våldsbrott. I målet motiverades häktningsbeslutet förutom med åtalens allvarlighet även med hänvisning till allmänhetens reaktion (*J.M. v. Danmark* 13.11.2012, punkt 61–62). När det gäller särskilt allvarliga brott har Europadomstolen bedömt att åtalets art och allvarlighet är faktorer som starkt talar mot frigivning och för häktning. I ett mål om krigsbrott ansåg domstolen att brottets allvar kunde leda till slutsatsen att även andra legitima häktningsgrunder förelåg, såsom skydd för den allmänna ordningen eller upprätthållande av den allmänna rättskänslan (*Merčep v. Kroatien* 26.4.2016, punkt 96). Domstolen ansåg vidare att grunden att upprätthålla allmän ordning kan vara relevant i fall som gäller allvarliga kränkningar av grundläggande mänskliga rättigheter och som typiskt sett väcker stark moralisk indignation i offentligheten (*Merčep v. Kroatien* 26.4.2016, punkt 104). Mot bakgrund av Europadomstolens praxis kan häktning således i princip grundas på äventyrande av den allmänna ordningen, men en sådan grund kommer i fråga endast undantagsvis och vid brott som till sin art och karaktär är särskilt allvarliga.

I tvångsmedelslagen finns det inga bestämmelser om användning av tvångsmedel för att trygga den allmänna ordningen. Begreppet äventyrande eller upprätthållande av den allmänna ordningen förekommer dock i förening med äventyrande eller upprätthållande av den allmänna säkerheten i annan nationell lagstiftning i olika sammanhang, och begreppsparet har delvis varierande innebörd. I polislagen (872/2011) fastställs det att upprätthållandet av allmän ordning och säkerhet är en av polisens uppgifter. Allmän ordning och säkerhet har redan länge

varit ett centralt begrepp när det gäller polisens uppgiftsbeskrivning. Begreppet har en omfattande och delvis oklar innebörd. I begreppet ingår åtminstone all polisiär verksamhet vars avsikt är att skapa och upprätthålla en trygg livs- och verksamhetsmiljö för samhällsmedlemmarna, avvärja och förebygga rättskränkningar och störningar samt undanröja pågående störningar och utreda rättskränkningar som redan begåtts (RP 224/2010 rd s. 74). Även i 17 kap. (563/1998) i strafflagen (39/1889) föreskrivs om brott mot allmän ordning. Gemensamt för brotten mot allmän ordning är att de väcker anstöt, förargelse och irritation. Människors uppfattningar om vilken typ av gärningar som väcker anstöt och förargelse varierar i hög grad. I förarbetena till strafflagen har begreppet därför ansetts vara ett värdeladdat uttryck som kan ges ytterst varierande innebörd (RP 6/1997 rd, s. 103).

Vidare är syftet med ordningslagen (612/2003) att främja allmän ordning och säkerhet. Allmän ordning och säkerhet har beskrivits som ett flexibelt begreppspar som inte har någon exakt definition. Vad som anses strida mot allmän ordning och säkerhet kan variera beroende på tid och plats (RP 20/2002 rd, s. 34). Störande av den allmänna ordningen eller äventyrande av säkerheten definieras genom förbudet i 3 § i ordningslagen. Det är förbjudet att störa den allmänna ordningen eller äventyra säkerheten på allmän plats genom att föra oljud eller på något annat motsvarande sätt, genom upprepade hotfulla gester, aggressiva rörelser, muntligen framförda hotelser eller något annat motsvarande hotfullt beteende som inger rädsla samt genom att skjuta, kasta saker eller på något annat motsvarande sätt. Bestämmelser om allmän ordning och allmän säkerhet finns även i utlänningslagen (301/2004). Enligt 156 § är ett villkor för unionsmedborgares och deras familjemedlemmars inresa och vistelse i landet att de inte anses äventyra allmän ordning eller allmän säkerhet. Enligt förarbetena ska allmän ordning och säkerhet anses innefatta verksamhet som syftar till att garantera medborgarna i samhället en trygg och trivsamt livs- och verksamhetsmiljö, bekämpa och utreda brott och rättskränkningar samt förebygga och eliminera störningar (RP 28/2003, s. 221). I 8 § i mentalvårdslagen anges att en förutsättning för beslut om vård är bland annat att det allvarligt skulle äventyra patientens eller andras hälsa eller säkerhet om patienten inte får vård. I förarbetena till lagen avses med äventyrande av andra personers hälsa eller säkerhet till exempel situationer där patientens närstående eller vårdande personer utsätts för ett uppenbart hot mot hälsan eller allvarlig psykisk belastning eller där patientens barns utveckling störs (RP 201/1989 rd, s. 16).

Innebörden av begreppet äventyrande av allmän ordning, även om den varierar beroende på sammanhang, motsvarar inte det som Europadomstolen avser med detta begrepp i sin praxis (se *Letellier v. Frankrike* 26.6.1991 och *J.M. v. Danmark* 13.11.2012). Det finländska rättssystemet känner inte heller i övrigt i någon större utsträckning till att starka allmänna reaktioner eller uppfattningar eller hänsyn till rättsordningens trovärdighet skulle utgöra tunga styrande kriterier vid rättslig prövning. Den sistnämnda omständigheten har dock tillmätts betydelse bland annat i fråga om preskriptionstider för åtalsrätten enligt strafflagen, om än inte som enda förutsättning. Preskriptionstiden för åtalsrätten kan under vissa omständigheter förlängas på ansökan, förutsatt att ett synnerligen viktigt allmänt intresse kräver detta. De situationer som avses i förarbetena till lagen kan karakteriseras av att de är sådana där preskription av åtalsrätten avsevärt skulle försämra det straffrättsliga systemets trovärdighet (RP 27/1999 rd, s. 22).

Till skillnad från detta har det i vissa av de länder som jämförts i propositionen införts en häktningsgrund som motsvarar Europadomstolens praxis och som hänför sig till kränkning av rättsordningen eller den allmänna rättskänslan (se närmare avsnitt 5.2.1 i propositionen). Bland annat i Danmark och Norge har lagstiftningen kompletterats med att äventyrande av allmän ordning i den mening som avses av Europadomstolen kan utgöra grund för frihetsberövande. I jämförelseländernas lagstiftning finns även mer omfattande regler om häktningsgrunder, och till exempel i Norges straffprocesslag (*Straffeprosessloven*) föreskrivs utöver flyktfara, kollusionsfara och återfallsfara samt kränkning av rättskänslan om häktning även i situationer

där den misstänktes frihet antas kunna orsaka otrygghet. På motsvarande sätt innehåller Nederländernas straffprocesslag (*Wetboek van Strafvordering*) bland annat en samhällelig säkerhetsgrund som häktningens grund, enligt vilken en misstänkt kan häktas om det finns skäl att misstänka att han eller hon utgör en fara för statens säkerhet, liv och hälsa eller egendom.

Häktning är ett tvångsmedel som riktar sig mot den personliga friheten. Grundläggande rättigheter, såsom den personliga integriteten eller rätten att röra sig fritt, begränsas i vissa fall med hänvisning till allmän ordning och säkerhet. Med hänvisning till ordnings- och säkerhetsaspekten, tillsammans med det allmännas skyldighet enligt 22 § i grundlagen att trygga de grundläggande fri- och rättigheterna, har bland annat vissa polisbefogenheter motiverats (RP 34/1999 rd, s. 40–44, grundlagsutskottet GrUU 5/1999 rd, s. 3). Begränsning av individens grundläggande rättigheter med stöd av ett allmänt intresse, såsom allmän ordning och säkerhet, har dock i rättslitteraturen också ansetts problematisk (se Tuori: Yleinen järjestys ja turvallisuus – perusoikeusko? LM 1999/6–7).

Enligt gällande tvångsmedelslag behöver det vid särskilt grova brott inte visas att någon särskild risk föreligger, utan vid bedömningen av förutsättningarna för häktning ska i huvudsak de allmänna principerna i 1 kap. i tvångsmedelslagen samt förbudet mot oskälig häktning beaktas. Om häktning i fortsättningen, oberoende av brottsrubricering, kräver att någon av förutsättningarna flyktfara, kollusionsfara eller återfallsfara uppfylls, kan det anses möjligt att förutsättningarna för häktning inte i alla situationer nödvändigtvis uppfylls, vare sig i ett tidigt skede av utredningen eller senare under dess gång. Så kan vara fallet trots att det gäller ett särskilt allvarligt brott, såsom ett brott mot liv, och trots att den misstänkte bedöms utgöra ett säkerhetshot mot liv, hälsa eller frihet om han eller hon är på fri fot. Det kan till exempel röra sig om situationer där det inte finns konkreta grunder för att visa att någon annan särskild förutsättning föreligger, men där brottet, dess art och omständigheterna kring gärningen i sig ger uttryck för den misstänktes farlighet. I detta avseende anses de nuvarande bestämmelserna i tvångsmedelslagen om förutsättningarna för häktning, mot bakgrund av den rättspraxis som utvecklats vid Europadomstolen, inte fullt ut motsvara de identifierade behoven om de enbart bygger på flyktfara, kollusionsfara eller återfallsfara. Det finns dock skäl att bedöma att ju allvarligare brott det är fråga om, desto mer sällsynta blir sådana situationer där de särskilda förutsättningar som för närvarande erkänns i tvångsmedelslagen inte föreligger.

Med beaktande av Europadomstolens rättspraxis om relevanta och tillräckliga skäl anses det motiverat att komplettera 2 kap. 11 § 1 mom. i tvångsmedelslagen med en ny häktningens grund. Som en ändamålsenlig ny häktningens grund betraktas en på omständigheterna grundad misstanke om att den misstänkte utgör en fara för liv, hälsa eller frihet. Denna häktningens grund ska gälla brott för vilka det inte föreskrivs ett lindrigare straff för brottet än fängelse i två år.

I 2 kap. i tvångsmedelslagen finns även bestämmelser om förutsättningarna för häktning av en dömd person (2 kap. 12 §). Bestämmelsen omfattar situationer där det inte längre är fråga om enbart misstanke om brott, utan om en person som dömts till ovillkorligt fängelsestraff, dock ännu utan laga kraft. Europadomstolens avgörande i *Buzadji v. Moldavien* och det efterföljande prejudikatet HD 2024:20 anses uttryckligen gälla häktning eller fortsatt häktning som grundar sig på misstanke om brott. Varken nationell rättspraxis eller Europadomstolens praxis ger anledning att tolka 2 kap. 12 § i tvångsmedelslagen som oförenlig med grundlagen eller internationella människorättsbestämmelser eller deras tolkning, och det föreslås därför inga ändringar i denna reglering. Åklagaren eller en målsägande som yrkar straff för svaranden kan fortfarande begära att en dömd person häktas med stöd av 12 §, när det utdömda straffet är fängelse i minst två år, även om det inte föreligger risk för att den dömda flyr eller på annat sätt drar sig undan verkställighet av straff eller fortsätter sin brottsliga verksamhet.

2.3.2 Hemliga tvångsmedel (10 kap.)

I 10 kap. i tvångsmedelslagen finns bestämmelser om användning av hemliga tvångsmedel vid inhämtning av information från den person åtgärden riktas mot vid utredning av brott. De metoder som står till buds är teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, teleövervakning, inhämtande av lägesuppgifter för att nå misstänka och dömda, inhämtande av basstationsuppgifter, systematisk observation, förtäckt inhämtande av information, teknisk avlyssning (inklusive bostadsavlyssning), optisk observation, teknisk spårning, teknisk observation av utrustning, täckoperationer, bevisprovokation genom köp, användning av informationskällor och kontrollerade leveranser.

I 10 kap. ställs höga krav med avseende på hur allvarliga vissa brott måste vara för att det ska vara tillåtet att använda hemliga tvångsmedel och även i övrigt stränga villkor för användningen av tvångsmedel. Detta hänger samman förutom med att åtgärderna sker i hemlighet i synnerhet med att de innebär ingrepp i de grundläggande fri- och rättigheter som tryggas i grundlagen, i varierande grad beroende på metod och situation. Det är mycket vanligt att användningen av hemliga tvångsmedel förutsätter ett grovt brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år. Vissa hemliga tvångsmedel för inhämtande av information kan i princip användas för att förhindra lindrigare brott än vad som nämns ovan. Enligt grundlagsutskottet ska den hemliga karaktären hos dessa åtgärder särskilt beaktas vid bedömningen av behovet av ändringar i bestämmelserna om hemliga tvångsmedel i 10 kap. i tvångsmedelslagen (se t.ex. GrUU 8/1994 rd om teknisk spårning).

Enligt 10 kap. 2 § i tvångsmedelslagen är en allmän förutsättning för att hemliga tvångsmedel ska få användas att det kan antas att man på det sättet får information som behövs för att utreda ett brott. I paragrafens 2 mom. uppställs dessutom särskilda förutsättningar för vissa hemliga tvångsmedel. Teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, systematisk observation, teknisk avlyssning, optisk observation, teknisk spårning av en person, teknisk observation av utrustning, täckoperationer, bevisprovokation genom köp, styrd användning av informationskällor och kontrollerade leveranser får användas bara om de kan antas vara av synnerlig vikt för utredning av ett brott. För täckoperation, bevisprovokation genom köp och bostadsavlyssning krävs det dessutom att metoden är nödvändig för att ett brott ska kunna utredas.

Kravet på synnerligen stor betydelse innebär att brottsutredningen utan användning av tvångsmedlet i fråga skulle bli oskäligt dyr eller annars mycket arbetsdryg. Hänsyn kan också tas till exempelvis att en fördröjning av

utredningen skulle medföra särskild fara (RP 222/2010 rd, s. 126). Kravet på nödvändighet innebär i sin tur i princip att myndigheten måste kunna visa att det inte skulle vara möjligt att utreda brottet med hjälp av andra tvångsmedel och förundersökningsmetoder eller åtminstone att det skulle kräva väsentligt mera resurser eller fördröja utredningen av brottet oskäligt. Nödvändigheten kan grundas på en helhetsbedömning av att andra metoder skulle vara exempelvis resultatlösa eller inte lämpa sig för inhämtandet av information utan att deras användning behöver prövas konkret. (RP 222/2010 rd, s. 316, se även RP 217/2022 rd s. 35).

2.3.3 Genomsökning av platser som meddelas i efterhand (RSv 305/2022 rd)

2.3.3.1 Allmänt

Regleringen om hemlig genomsökning av platser har även tidigare varit föremål för lagberedning, senast inom den arbetsgrupp som beredde de ändringar i tvångsmedelslagen som

trädde i kraft den 1 oktober 2023 (Granskning av behoven av ändringar i tvångsmedelslagen, 2022:1, nedan *arbetsgruppen för granskning av behoven av ändringar i tvångsmedelslagen*). Då övervägdes en modell där meddelande om genomsökning skulle ges först efter att syftet med informationsinhämtningen uppnåtts, men där skyldigheten att meddela kunde skjutas upp eller till och med frångås, om synnerligen viktiga intressen i det enskilda fallet motiverade detta.

I arbetsgruppens betänkande konstateras dock att den föreslagna regleringen i större utsträckning verkar avse förebyggande av brott än utredning av brott. I detta avseende ansågs det mer motiverat att behandla frågan i samband med en eventuell prövning av ändringsbehoven i polislagen. Vidare framgår det av betänkandet att arbetsgruppen ansåg att det rörde sig om ett principiellt omfattande och betydelsefullt förslag, som kom upp till behandling i arbetsgruppen i ett alltför sent skede av beredningen (se närmare betänkandet: [OM 2022:1](#)).

Dessutom har det år 2016 vid inrikesministeriet utarbetats en utredning om tillräckligheten av polislagens bestämmelser om informationsinhämtning med tanke på att förebygga och avslöja de allvarligaste brotten i samhället (bedömningspromemoria 13.3.2016, SMDno-2015-604, nedan *inrikesministeriets bedömningspromemoria*). Utredningen inriktades på behovet av genomsökning som meddelas i efterhand, anordningsökning och beslag.

Såsom konstateras ovan i avsnitt 1 innehåller regeringsprogrammet en skrivning enligt vilken det ska bedömas huruvida det ska föreskrivas om husrannsakan som meddelas i efterhand (s. 191). Med husrannsakan som meddelas i efterhand avses en genomsökning som utförs utan att föremålet för informationsinhämtningen känner till det, det vill säga en hemlig genomsökning av en plats.

Riksdagen har i sitt svar RSV 305/2022 rd på regeringens proposition om ändring av tvångsmedelslagen och förundersökningslagen (RP 217/2022 rd) bland annat godkänt ett uttalande enligt vilket riksdagen förutsätter att regeringen utreder och bedömer om det finns behov av bestämmelser om sådan genomsökning av platser som meddelas i efterhand, särskilt med tanke på bekämpningen av grov och organiserad brottslighet, och lämnar förslag till behövliga lagändringar som framkommer av utredningen till riksdagen för behandling så snart som möjligt.

I förvaltningsutskottets utlåtande (FvUU 37/2022 rd, s. 6) om nämnda proposition konstateras att tvångsmedelslagen inte innehåller några bestämmelser om genomsökning utan att den som är föremål för inhämtande av information känner till genomsökningen. Enligt utlåtandet visar en utredning som utskottet fått att det i polisens praktiska verksamhet till exempel i anslutning till terroristiska grupper eller organiserade kriminella sammanslutningar finns situationer där det är motiverat att göra genomsökning av ett visst utrymme eller en viss plats utan att den berörda personen känner till genomsökningen. Utskottet noterade att bestämmelserna om genomsökning som meddelas i efterhand är betydelsefulla både för att förhindra och utreda brott och ansåg att det är motiverat att bedöma om det finns behov av sådana bestämmelser särskilt med tanke på bekämpningen av grov och organiserad brottslighet. Liksom vid särskild husrannsakan kunde anlitande av ett genomsökningsombud utgöra ett element vid förhandsgranskningen av förutsättningarna för genomsökning.

Lagutskottet påpekar i sitt betänkande (LaUB 30/2022 rd, s. 22) att det är klart att väsentliga ändringar som föreslås i tvångsmedelslagen eller annan lagstiftning förutsätter omsorgsfull lagberedning och bedömning, och att en sådan inte kan genomföras i samband med riksdagsbehandlingen. Utskottet betonade särskilt, med hänvisning till ovan nämnda utlåtande från förvaltningsutskottet, att det i fortsättningen är motiverat att utreda och bedöma om det finns behov av bestämmelser om sådan genomsökning av platser som meddelas i efterhand,

särskilt med tanke på bekämpningen av grov och organiserad brottslighet, och lämna förslag till behövliga lagändringar som framkommer av utredningen till riksdagen för behandling så snart som möjligt (RSv 305/2022 rd, uttalande 4).

I 8 eller 10 kap. i tvångsmedelslagen finns inte några bestämmelser om genomsökning utan att den som är föremål för inhämtande av information känner till genomsökningen. I 8 kap. i tvångsmedelslagen föreskrivs om genomsökning. Enligt 1 § avses med genomsökning av platser enligt kapitlet husrannsakan, som kan vara allmän eller särskild, samt platsgenomsökning. Med *allmän husrannsakan* avses genomsökning av hemfridsskyddade platser som avses i 24 kap. 11 § i strafflagen (1 mom.), medan med *särskild husrannsakan* avses genomsökning av ett utrymme beträffande vilket det finns anledning att anta att genomsökningen kommer att omfatta information som någon enligt 17 kap. 10–14, 16, 20 eller 21 § i rättegångsbalken har skyldighet eller rätt att vägra vittna om och som enligt 7 kap. 3 § i denna lag inte får tas i beslag eller kopieras (2 mom.). Vid särskild husrannsakan kan det till exempel vara en situation där informationen anknyter till statens säkerhet, information som ett rättsligt ombud eller biträde, en läkare eller annan yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården eller en präst har erhållit i tjänsten, eller information som omfattas av källskydd. Med *platsgenomsökning* avses i sin tur genomsökning av andra platser än sådana som avses i 2 eller 3 mom. trots att de inte är allmänt tillgängliga eller den allmänna tillgängligheten har begränsats eller hindrats vid tidpunkten för genomsökningen, eller genomsökning av ett fordon (3 mom.).

Bestämmelser om förutsättningarna för husrannsakan finns i 8 kap. 2 § i tvångsmedelslagen. Allmän husrannsakan eller särskild husrannsakan får företas på platser som innehas av den som är misstänkt för ett brott, om 1) det finns skäl att misstänka att ett brott har begåtts för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst sex månader eller om omständigheter som anknyter till utdömande av samfundsbot utreds, och 2) det kan antas att vid genomsökningen påträffas följande som har anknytning till det brott som utreds: exempelvis föremål, egendom, handlingar eller information enligt 7 kap. 1 § 1 eller 2 mom. som ska tas i beslag, handlingar som ska kopieras med stöd av 7 kap. 2 §, eller omständigheter som kan ha betydelse för utredning av brottet. Platsgenomsökning får företas för att söka efter föremål, egendom, handlingar, information eller omständigheter under de förutsättningar som föreskrivs i 2 § 1 mom. 2 punkten och för att söka efter en person som avses i 3 § 1 mom.

Om närvaro vid husrannsakan föreskrivs i 8 kap. 5 § enligt vilken ett av den som förrättar genomsökningen utsett vittne om möjligt ska vara närvarande. Därtill ska den hos vilken husrannsakan företas eller, om denne inte är närvarande, någon som bor, arbetar eller annars lovligt vistas på platsen ges tillfälle att vara närvarande vid genomsökningen och att tillkalla vittne. Tillfälle att vara närvarande behöver inte ges, om detta avsevärt fördröjer förrättningen. Om ingen av de nämnda personerna eller ett av dem tillkallat vittne har varit närvarande vid förrättningen, ska den hos vilken genomsökningen företogs utan dröjsmål underrättas om förrättningen samt om sin rätt enligt 6 § att på begäran få en kopia av beslutet om genomsökning, sin rätt enligt 18 § att få husrannsakan prövad av domstol och sin rätt enligt 19 § att få en kopia av protokollet.

Enligt ovannämnda 8 kap. 6 § ska när husrannsakan inleds den i 5 § 2 mom. avsedda person som är närvarande informeras om syftet med genomsökningen och ges en kopia av beslutet om genomsökning. Om det ännu inte finns något skriftligt beslut om husrannsakan, ska personen underrättas om rätten att på begäran få en kopia av beslutet. Dessutom ska personen i fråga underrättas om rätten enligt 18 § att få husrannsakan prövad av domstol och om rätten enligt 19 § att få en kopia av protokollet.

Enligt 8 kap. 7 § ska det för särskild husrannsakan förordnas ett genomsökningsombud som ska se till att beslag eller kopiering av handlingar inte gäller information som avses i 1 § 3 mom. I 8–12 § finns bestämmelser om behörighetsvillkor för genomsökningsombud, skyldigheter, arvode och ersättning, beaktande av den uppfattning som ett genomsökningsombud har och domstolsbehandling av förseglat material.

Enligt 8 kap. 15 § 1 mom. beslutar en anhållningsberättigad tjänsteman om allmän husrannsakan och platsgenomsökning, medan domstolen beslutar om särskild husrannsakan och förordnande av ett genomsökningsombud. I 2 mom. anges det att om det vid en allmän husrannsakan eller en platsgenomsökning visar sig att genomsökningen gäller information som avses i 1 § 3 mom. eller om det är nödvändigt att skyndsamt företa särskild husrannsakan, kan en anhållningsberättigad tjänsteman besluta att särskild husrannsakan ska företas och att ett genomsökningsombud ska förordnas. Enligt 3 mom. får en polisman utan beslut av en anhållningsberättigad tjänsteman företa allmän husrannsakan och platsgenomsökning för att söka efter en person eller ta ett sådant föremål i beslag som har kunnat följas eller spåras direkt efter brottet. En polisman får utan beslut av en anhållningsberättigad tjänsteman företa allmän husrannsakan och platsgenomsökning också när det är nödvändigt på grund av sakens brådskande natur.

Även om det i 8 eller 10 kap. i tvångsmedelslagen inte finns några bestämmelser om genomsökning utan att den som är föremål för inhämtande av information känner till genomsökningen, kan husrannsakan genomföras utan förhandsmeddelande så att innehavaren av platsen ges möjlighet att närvara efter att myndigheterna anlänt till platsen och innan genomsökningen inleds. Det finns således ingen skyldighet att meddela om genomsökningen på förhand. Om personen inte är på plats eller inte kan nås, får genomsökningen utföras med efterhandsmeddelande. Sådana situationer är dock inte särskilt vanliga, eftersom den som har rätt att närvara bland annat ska ges en viss tid att infinna sig.

I dessa fall är det i och för sig fråga om en genomsökning som meddelas i efterhand och som den berörda personen inte känner till vid tidpunkten för genomförandet. Det är dock inte fråga om en genomsökning som utförs i hemlighet för personen och där meddelande ges först i efterhand eller inte alls, eftersom den hos vilken genomsökningen företogs enligt 8 kap. 5 § 2 mom. i tvångsmedelslagen utan dröjsmål ska underrättas om förrättningen. Det är således inte möjligt att skjuta upp underrättandet eller helt underlåta det, såsom i vissa fall är möjligt beträffande hemliga tvångsmedel enligt 10 kap. Enligt gällande reglering innebär detta att exempelvis en husrannsakan i praktiken alltid avslöjar att en brottsutredning pågår, inte bara för den person som är föremål för utredningen utan även för eventuella medgärningsmän, och kan i värsta fall påverka användningen och nyttan av andra utredningsmetoder negativt, vilket till och med kan leda till att straffansvar inte förverkligas.

Enligt gällande lag är underrättelseskyldigheten vid genomsökning knuten till tidpunkten för genomförandet. I den nu aktuella propositionen används för genomsökning som utförs i hemlighet för den berörda personen termen hemlig genomsökning av plats (nedan även *hemlig genomsökning* eller *hemlig husrannsakan*, *hemlig särskild husrannsakan* och *hemlig platsgenomsökning*).

2.3.3.2 Regleringens behov med avseende på utredning, avslöjande och förebyggande av brott

I 10 kap. i tvångsmedelslagen föreskrivs det om hemliga tvångsmedel som kan används för att utreda ett brott, medan det i 5 kap. i polislagen (872/2011) finns bestämmelser om hemliga metoder för inhämtande av information för att förhindra och avslöja brott. Enligt 5 kap. 1 § 2 mom. i polislagen avses med förhindrande av brott åtgärder som syftar till att förhindra brott,

försök till brott och förberedelse till brott, när det utifrån iakttagelser av en persons verksamhet eller utifrån annan information om en persons verksamhet finns grundad anledning att anta att personen i fråga kommer att göra sig skyldig till brott, samt åtgärder som syftar till att avbryta ett redan påbörjat brott eller begränsa den direkta skada eller fara som brottet medför. Enligt förarbetena till lagen (RP 224/2010 rd s. 89) innefattar förhindrande av förberedelse även förberedelse till en straffbar gärning, trots att själva förberedelsen inte är kriminaliserad. Enligt 3 mom. avses med *avslöjande* av brott åtgärder som syftar till att klarlägga om det för inledande av förundersökning finns en i 3 kap. 3 § 1 mom. i förundersökningslagen avsedd grund, när det utifrån iakttagelser av en persons verksamhet eller utifrån annan information om en persons verksamhet kan antas att ett brott har begåtts. Redan på författningsnivå är således begreppet avslöjande begränsat till skedet före inledandet av förundersökning.

Polislagens 5 kap. om hemliga metoder för inhämtande av information grundar sig till väsentliga delar på bestämmelserna om hemliga tvångsmedel i 10 kap. i tvångsmedelslagen. Hemliga metoder för inhämtande av information kan huvudsakligen på samma grunder användas för förhindrande av brott som de med stöd av 10 kap. i tvångsmedelslagen kan användas för utredning av brott. För avslöjande av brott får hemliga metoder för inhämtande av information användas endast om det är fråga om ett landsförräderi- eller terroristbrott som det föreskrivs närmare om i lag. Hemliga metoder för inhämtande av information kan i vissa fall också användas för avvärjande av fara (RP 275/2022 rd, s. 3).

Vid förhindrande av brott är tröskeln för användning av en hemlig metod för inhämtande av information att det finns grundad anledning att anta att en person kommer att göra sig skyldig till brott. Enligt tvångsmedelslagen är tröskeln för användning av ett hemligt tvångsmedel att det finns anledning att misstänka att en person har gjort sig skyldig till brott. Skillnaden mellan trösklarna för befogenheterna att använda hemliga tvångsmedel och metoder för inhämtande av information enligt tvångsmedelslagen respektive polislagen hänför sig bland annat till tidpunkten i förhållande till det brott som utreds eller förhindras. Användning av tvångsmedel enligt tvångsmedelslagen förutsätter alltid en gärning som uppfyller rekvisiten för ett visst brott eller en brottsmisstanke, medan hemliga metoder för inhämtande av information enligt 5 kap. i polislagen i fråga om vissa allvarliga brott tidsmässigt kan användas i ett tidigare skede utifrån iakttagelser av en persons verksamhet eller information som fås på annat sätt.

Skillnaden mellan de ovannämnda trösklarna i tvångsmedelslagen och polislagen är dock inte alltid helt tydlig, och de kan vara svåra att skilja från varandra. I praktiken kan grundad anledning att anta att en person kommer att göra sig skyldig till brott ofta också innebära att tröskeln ”anledning att misstänka” enligt tvångsmedelslagen redan har uppnåtts. Enligt förarbetena till polislagen kan det i sådana fall där hemlig informationshämtning har inletts i syfte att förhindra eller avslöja ett brott medan inhämtningen pågår visa sig att tröskeln för inledande av förundersökning har överskridits, dvs. att det finns skäl att misstänka att det brott som informationshämtningen avser har begåtts (RP 224/2010 rd, s. 40–41). Dessutom kan det brott som framkommer i samband med åtgärder för förhindrande vara ett annat än det som åtgärderna ursprungligen avsåg att förhindra. Till exempel förutsätter många terroristbrott och brott med anknytning till organiserad brottslighet ofta förberedande åtgärder. När det gäller trösklarna kan en skillnad till exempel vara att det ännu inte är känt vilket exakt individualiserat brott det kan vara fråga om. För att förhindra brott bör det dock finnas ett identifierbart rekvisit, det vill säga åtminstone en uppfattning om vilket brott eller vilken typ av brott informationsinhämtningen gäller.

Förhindrande, avslöjande och utredning av allvarliga brott är förenade med ett betydande samhälleligt intresse. Särskilt när det gäller allvarlig och organiserad brottslighet är det ofta fråga om komplex verksamhet som ofta är omfattande och numera ofta bygger på

nätverksbaserade strukturer. På grund av mångfalden, olikheterna, omfattningen och det fallspecifika i de olika situationer och förfaranden som är förknippade med allvarlig och organiserad brottslighet kan behovet av reglering inte entydigt anses hänföra sig enbart till antingen skedet för förhindrande eller skedet för utredning av brott. Med tanke på avslöjande, förhindrande och utredning av allvarliga brott samt att ställa gärningsmän till straffansvar bör det inte finnas onödiga gråzoner, särskilt när det gäller regleringen av behöriga myndigheters befogenheter.

Granskningen i denna proposition begränsar sig dock enbart till utredningsskedet enligt tvångsmedelslagen, och de ändringar som föreslås i fråga om hemliga tvångsmedel gäller endast det som föreskrivs i 10 kap. i tvångsmedelslagen. Även om polislagens 5 kap. om hemliga metoder för inhämtande av information till väsentliga delar bygger på bestämmelserna i 10 kap. i tvångsmedelslagen om hemliga tvångsmedel, är det ur ett befogenhetsregleringsperspektiv fråga om olika regleringar som föreskrivs i olika lagar och vars behov av reglering inte till alla delar är helt jämförbart. Polislagen hör till inrikesministeriets ansvarsområde. Även om motsvarande reglering såsom ovan konstaterats i tillämpliga delar också skulle kunna vara behövlig för att förhindra och avslöja brott, har det vid beredningen av propositionen ansetts motiverat att separat bedöma behovet av ändringar i 5 kap. i polislagen (se närmare avsnitt 5.1.4 om andra handlingsvägar). I detta sammanhang bör man även beakta regleringen om hemliga metoder för inhämtande av information med avseende på Tullen och Gränsbevakningsväsendet enligt de lagar om brottsbekämpning som gäller dessa myndigheter.

2.3.3.3 Praktisk betydelse, behov och nödvändighet med tanke på utredning av brott

Allvarlig och organiserad brottslighet påverkar samhället på många sätt. Utredningen av allvarliga brott är förenad med ett betydande samhällligt intresse. Kärnan i en effektiv och fungerande brottsbekämpning utgörs av behöriga myndigheters effektiva metoder för brottsutredning, vilka förutsätter en fungerande reglering av befogenheter. Inom ramen för den nuvarande regleringen är hemlig genomsökning av plats inte möjlig, trots att tvångsmedelslagen och polislagen i övrigt möjliggör omfattande hemliga tvångsmedel och metoder för informationsinhämtning för förundersökningsmyndigheterna. Hemlig genomsökning av plats kan bedömas vara en av de saknade komponenterna bland metoderna för en effektiv och fungerande brottsbekämpning.

Såsom anförts i föregående avsnitt begränsar sig granskningen och förslagen i denna proposition enbart till 10 kap. i tvångsmedelslagen och skedet för utredning av brott. Trots detta kan de nedan anförda grunderna för de föreslagna metodernas betydelse, behov och nödvändighet till största delen även vara relevanta för skedena för förhindrande och avslöjande av brott (se även avsnitt 5.1.4). I den ovannämnda promemorian från inrikesministeriet motiveras behovet av hemlig genomsökning och därtill anknyttande åtgärder i fråga om 5 kap. i polislagen delvis med samma grunder som i denna proposition i fråga om utredningsskedet. I dessa avseenden är motiveringarna beträffande betydelse, behov och nödvändighet delvis desamma för de olika skedena, men det innebär inte nödvändigtvis att behovet av ett visst medel i högre eller lägre grad hänför sig enbart till ett visst skede.

Samhällets intresse av att utreda brott är desto större ju allvarligare brottet är, ju viktigare det skyddsintresse är som brottet riktar sig mot och ju mer omfattande de negativa konsekvenserna av brottet är. Polisens nuvarande metoder för brottsutredning och informationsinhämtning ger inte alltid sådan information som gör det möjligt att ingripa i brott i ett tillräckligt tidigt skede eller att utreda hela brottskomplexet med samtliga gärningsmän. En aktuell utvecklingstrend inom allvarlig och organiserad brottslighet är nätverksbaserad verksamhet. Särskilt inom terrorism och organiserad brottslighet förblir de verkliga aktörerna bakom verksamheten ofta

ouppklarade, när verksamheten bedrivs decentraliserat med hjälp av mellanhänder som inte känner till varandra. Till exempel fortsätter narkotikabrottsligheten och exempelvis därmed sammanhängande egendoms- och våldsbrottslighet trots framgångsrika utredningar av omfattande narkotikabrottskomplex. Detta kan anses innebära bland annat att de verkliga aktörerna bakom allvarliga och omfattande brottskomplex inte i tillräcklig utsträckning har kunnat klarläggas.

Av de allmänna förutsättningarna för begränsning av de grundläggande fri- och rättigheterna följer att det föreslagna tvångsmedlet ska vara användbart, nyttigt och behövligt för att utreda brott. Befogenheten blir dock inte nödvändig bara på grund av en iakttagelse om befogenhetens effektivitet (GrUU 36/2002 rd, s. 6), utan en inskränkning av de grundläggande fri- och rättigheterna kan anses nödvändig om brottet ofta inte kan utredas utan användning av tvångsmedel (GrUU 32/2013 rd, s. 4).

De kvalificerade lagförbehållen i 10 § 3 och 4 mom. i grundlagen möjliggör att det genom lag kan föreskrivas om nödvändiga åtgärder som ingriper i hemfriden för att brott ska kunna utredas eller om sådana begränsningar i meddelandehemligheten som är nödvändiga vid utredning av vissa brott. I grundlagen är en förutsättning för att fastställa begränsningar uttryckligen att begränsningarna är nödvändiga för att utreda brott eller vid brottsutredning. Av dessa lagförbehåll i grundlagen och av de allmänna förutsättningarna för begränsning av de grundläggande fri- och rättigheterna följer visserligen ett krav på nödvändighet, men detta innebär inte direkt att det även på vanlig lag nivå i tvångsmedelslagen undantagslöst måste föreskrivas att användningen av en befogenhet förutsätter att åtgärden är nödvändig för att utreda brott. Om så inte görs, ska regleringen utformas på ett sådant sätt att det av regleringshelheten framgår att ingrepp i de grundläggande fri- och rättigheterna begränsas till vad som är nödvändigt med avseende på utredning eller undersökning av brott, i enlighet med vad som förutsätts i grundlagen.

Enligt lagberedningsarbetena (RP 222/2010 rd s. 326, även RP 52/2002 rd i fråga om bostadsavlyssning) betyder ”nödvändig” i princip att en förundersökningsmyndighet kan få tillstånd att använda ifrågakarande hemliga tvångsmedel bara om myndigheten kan visa att det inte skulle vara möjligt att utreda brottet med hjälp av andra tvångsmedel och förundersökningsmetoder, t.ex. husrannsakan och beslag eller teleövervakning eller teleavlyssning, eller åtminstone att det skulle kräva väsentligt mera resurser eller fördröja utredningen av brottet oskäligt. Nödvändigheten kan dock grundas på en helhetsbedömning av att andra metoder skulle vara exempelvis resultatlösa eller inte lämpa sig för inhämtandet av information utan att deras användning behöver prövas konkret.

Vid en helhetsbedömning bör det även beaktas hur länge andra tillgängliga hemliga tvångsmedel eller hemliga metoder för informationsinhämtning används, eller om det överhuvudtaget finns ett behov av att använda dem, med hänsyn till begränsningarna av de grundläggande fri- och rättigheterna. Till exempel kan utredningen av terroristbrott och brott med anknytning till organiserad brottslighet vara omfattande och långvarig, vilket samtidigt innebär att vissa hemliga tvångsmedel eller metoder för informationsinhämtning som i hög grad ingriper i de grundläggande fri- och rättigheterna kan behöva användas under lång tid. Detta innebär ofta utöver konsekvenserna för de grundläggande fri- och rättigheterna även en betydande belastning på myndigheternas resurser, vilket har samband även med den ovannämnda helhetsbedömningen, enligt vilken utredningen av brott utan möjlighet att använda ett visst medel skulle kräva väsentligt mer resurser eller oskäligt fördröja brottsutredningen. En oskälig fördröjning av brottsutredningen kan ofta också innebära att ingrepp i de grundläggande fri- och rättigheterna förlängs, vilket likaså bör beaktas i den mån det är möjligt vid

bedömningen av behovet av att föreskriva om en ny befogenhet som även i detta avseende är ändamålsenlig.

Vid bedömningen av behovet och nödvändigheten av att införa ett nytt medel ska således beaktas både graden av ingrepp i de grundläggande fri- och rättigheterna – med hänsyn även till andra tillgängliga medel – samt medlets effekter på myndigheternas resurser och målet att effektivisera brottsutredningen i förhållande till ett tungt vägande samhälleligt skyddsintresse.

I förundersökningsmyndigheternas praktiska verksamhet har det konstaterats flera situationer där en genomsökning riktad mot en viss lokal eller annan plats hade varit motiverad att genomföra utan att den berörda personen kände till det. Med förundersökningsmyndighet avses i denna proposition polisen, Tullen och Gränsbevakningsväsendet (nedan även PTG-förundersökningsmyndigheterna). Utredning av brott bygger i allvarligare fall ofta på förundersökningsmyndigheternas hemliga informationsinhämtning, vars syfte är att samla in de uppgifter som behövs för att realisera straffansvar. Om brottsutredningen avslöjas för tidigt för den person som är föremål för informationsinhämtningen kan detta äventyra syftet med informationsinhämtningen och i värsta fall förhindra att straffansvar realiseras och att andra skyddsintressen tryggas. Den berörda personen kan till exempel ändra sitt beteende för att dölja det för förundersökningsmyndigheterna, vidta andra motåtgärder mot myndigheterna eller varna möjliga medgärningsmän om att han eller hon är föremål för brottsutredning. En alltför tidigt aktualiserad skyldighet för förundersökningsmyndigheten att lämna information skulle därmed kunna omintetgöra hela syftet med informationsinhämtningen.

Trots den digitala utvecklingen kräver förberedelse och genomförande av terroristbrott samt vissa andra allvarliga brott ofta fysiska åtgärder i den verkliga miljön. Särskilt i fråga om allvarliga brott och mer professionell verksamhet är gärningsmännen dessutom mer medvetna om svagheterna i den digitala miljön. Av sådana handlingar lämnas vanligtvis olika typer och olika grad av spår. Spåren kan till exempel bestå av utkast till brottsplaner, handlingar som visar arbetsfördelningen inom en grupp, anteckningar om förhandsrekognosering eller övervakning av ett planerat mål, resehandlingar, e-postmeddelanden med planer som öppnats med krypteringsprogram, eller ämnen och föremål som behövs för att genomföra planen. Liknande förfaranden kan även anses förekomma inom organiserad brottslighet, till exempel vid genomförandet av grova narkotikabrott. Till exempel förekommer det ofta inom narkotikabrottslighet att man för bok över ”inkomster och utgifter”, exempelvis i ett pappershäfte. Vidare kan det i fråga om virtuella valutor som anknyter till brottsvinster ofta vara fråga om så kallade pappersplånböcker och återställningsnycklar till kryptoplånböcker i fysisk form (ofta på en papperslapp). I de ovan beskrivna situationerna skulle en hemlig genomsökning av en plats vara ett betydelsefullt utredningsmedel, det vill säga den bedöms ha mycket stor betydelse för utredning av brott.

Till exempel i fråga om grova narkotikabrott skulle behovet av hemlig genomsökning av platser särskilt gälla utredning av stora brottskomplex. Även om exempelvis narkotika ofta kan förvaras någon annanstans än på hemfridsskyddade platser, kan information som annars anknyter till genomförandet av brottet och dess ansvariga ofta förvaras på sådana platser. Därför bedöms även genomförandet av husrannsakan i hemlighet vara behövligt och ofta till och med nödvändigt för utredning av brott.

För närvarande kontrolleras införseln av narkotika av nätverksbaserade kriminella grupper. I de senaste fallen har det framkommit att korttidsuthyrda bostäder används för mottagning, utspädning och distribution av införselpartier. De kriminella försöker skydda sin verksamhet på många olika sätt, till exempel genom att använda krypterad kommunikation där noga instruktioner ges om verksamheten. Med tanke på realiserandet av straffansvaret inom

kriminella grupper är det väsentligt att myndigheternas utredningsåtgärder inte avslöjas för nätverket alltför tidigt och att bland annat genomsökningar och gripanden kan genomföras vid rätt tidpunkt. Om det inte lyckas kan narkotikan gå förlorad och centrala gärningspersoner förbli oupptäckta på det sätt som anges ovan. Det kan hända att endast enstaka aktörer som handlar enligt givna instruktioner grips, och dessa känner inte nödvändigtvis till andra aktörer annat än genom alias. Därmed försvagas även den långsiktiga ändamålsenligheten i en effektiv brottsbekämpning avsevärt, eftersom huvudgärningspersonerna skulle fortsätta sin verksamhet genom att rekrytera nya personer för att utföra de mindre rollerna i verksamheten. Följaktligen blir straffansvaret för de ur samhällssynpunkt mest skadliga aktörerna ofta inte utkrävt.

Även om förundersökningsmyndigheterna har lyckats utreda omfattande helheter av grova narkotikabrott, är det typiskt att den kriminella verksamheten fortsätter trots detta. En orsak till det är såsom nämnts ovan att centrala personer kopplade till den kriminella verksamheten inte har kunnat identifieras och ställas till straffansvar. En bidragande orsak är bland annat brottsutredningar har avslöjats för de misstänkta i ett alltför tidigt skede, det vill säga att myndigheterna har tvingats ingripa i verksamheten för tidigt och innan andra centrala personer i brottskomplexet har identifierats. Såsom beskrivits ovan minskar en brottsutredning som avslöjas för de kriminella i ett alltför tidigt skede dess effektivitet i omfattande brottskomplex. Till de kriminella kretsarna kopplas också inflytelserika och förmögna personer som inte hör till någon viss kriminell sammanslutning, men som finansierar och utnyttjar kriminella sammanslutningar och andra kriminella aktörer som samarbetspartner i mångsidig brottslighet och på så sätt möjliggör och främjar den organiserade brottslighetens verksamhet (se statsrådets principbeslut om strategi och åtgärdsprogram för bekämpning av organiserad brottslighet 2025–2030, OM 2025:7, bl.a. avsnitt 3.3 s. 16.)

Om det vore möjligt att genomföra en hemlig genomsökning av plats i en bostad eller en annan lokal som används av de misstänkta, skulle det exempelvis vara möjligt att säkerställa om narkotika eller andra olagliga föremål eller ämnen har anlänt samt eventuellt få information om andra centrala personer som är kopplade till brottskomplexet. Det är också nödvändigt att möjliggöra omhändertagande eller kopiering av föremål eller ämnen på ett sådant sätt att brottsutredningen inte avslöjas för de misstänkta i ett alltför tidigt skede. I detta sammanhang kan det ofta även finnas behov av att byta ut farliga ämnen eller föremål mot ofarliga. På detta sätt skulle det vara möjligt att ingripa mer effektivt i den kriminella verksamheten genom att ge de behöriga myndigheterna mer tid.

I vissa fall kan uppgifter om ovannämnda eller liknande omständigheter fås genom att en genomsökning görs till exempel i en lokal som en person eller grupp använder för sina sammankomster eller som lager. En genomsökning kan således ge information som är nödvändig eller åtminstone av stor betydelse för utredningen av brottet. Det kan vara motiverat att inte omedelbart vid genomförandet underrätta den person som är föremål för åtgärden om en sådan genomsökning, eftersom det kan vara nödvändigt att fortsätta informationsinhämtningen som riktas mot hans eller hennes verksamhet även efter att genomsökningen har genomförts. En underrättelseskyldighet som är knuten till tidpunkten för genomförandet gör det i praktiken omöjligt att genomföra liknande framgångsrik informationsinhämtning i framtiden. Effektiviteten i informationsinhämtningen skulle förbättras avsevärt om den berörda personen inte omedelbart eller utan dröjsmål blir medveten om de åtgärder som riktas mot honom eller henne. Därigenom skulle även möjligheterna att identifiera andra centrala personer som eventuellt är kopplade till brottskomplexet förbättras. Såsom ovan konstaterats gäller att ju allvarligare brott det är fråga om, desto större är det samhälleliga intresset av att utreda brottet.

Bland annat när det gäller grova narkotikabrott grundar sig nödvändighetsprövningen av att införa bestämmelser om hemlig genomsökning av plats i de flesta fall även i väsentlig grad på att spara förundersökningsmyndigheternas resurser och undvika oskälig fördröjning av förundersökningen. Det sistnämnda har även lindrande effekter i förhållande till ingreppen i de grundläggande fri- och rättigheterna – ju längre andra hemliga tvångsmedel måste användas, desto större är ingreppen i skyddet för de grundläggande fri- och rättigheterna.

Utredningshelheter som gäller narkotikabrott är oftast mycket omfattande och långvariga, och till dem hör – utöver införseln och en omfattande förmedlingskedja – ett antagande om betydande vinning av brott. I dessa brott är det ofta fråga om narkotika som klassificeras som synnerligen farlig. Till narkotikabrottsligheten hör dessutom ofta åtminstone som följdfenomen bland annat egendoms- och våldsbrottslighet. Det samhälleliga intresset av att utreda dessa brottskomplex är stort. I utvecklingen av brottsligheten under de senaste åren bör det särskilt uppmärksammas att narkotikabrottsligheten förknippas med allt våldsammare tillvägagångssätt.

Betydelse har även användningsändamålet för det utrymme som genomsökningen riktas mot samt tidpunkten då myndigheternas åtgärder avslöjas för den eller de berörda. Förundersökningsmyndigheten kan också bli tvungen att ingripa, till exempel för att beslagta synnerligen farliga narkotika eller skjutvapen, även om syftet med genomsökningen ursprungligen varit att inhämta uppgifter som styr utredningen. I sådana fall skulle en hemlig genomsökning av plats även öka förundersökningsmyndigheternas fallspecifika och nödvändiga handlingsmöjligheter fram till dess att de berörda personerna upptäcker att ämnen eller föremål saknas. I vissa fall kan det gå lång tid och utbytet av narkotika mot så kallade skenpaket kan i enskilda fall ytterligare förlänga denna tid, till exempel när gärningspersonerna sällan besöker det lager där narkotikan förvaras.

Den praktiska betydelsen av hemlig genomsökning för utredningen av grova narkotikabrott illustreras även av följande praktiska exempel:

Genom optisk observation (tvångsmedelslagen 10 kap. 19 §) observerades en misstänkt bära in en stor kartong i sin bostad, men innehållet var okänt. Uppfattningen var att den misstänkte tog emot narkotika från flera olika håll och vidarebefordrade den. Bostaden hade iordningställt för förvaring av narkotika och i praktiken bodde där en utländsk misstänkt vars uppgift var att upprätthålla verksamhetens gren i Finland. Den misstänkte var inte folkbokförd i bostaden utan i ett annat land, varifrån narkotikan även smugglades till Finland. Bostaden användes således inte för permanent boende, utan fungerade som lager för narkotika. I brottskomplexet fanns flera målobjekt och det fanns inte utrymme för felriktade ingripanden, eftersom hela operationen då riskerade att avslöjas för de misstänkta i ett alltför tidigt skede. I fallet var det fråga om ett mycket omfattande internationellt brottskomplex där betydande brottsvinning eftersträvades.

Utredningen av brottskomplexet förutsatte användning av hemliga tvångsmedel enligt 10 kap. i tvångsmedelslagen och krävde även betydande resursinsatser. I fallet var man tvungen att förlita sig på långvarig användning av andra hemliga tvångsmedel, vilket innebar en motsvarande förlängning av den tidsmässiga varaktigheten av ingreppen i de grundläggande fri- och rättigheterna. En husrannsakan enligt 8 kap. i tvångsmedelslagen kunde inte genomföras, eftersom det skulle ha lett till att information om åtgärden nådde de personer som ingick i brottskomplexet i ett alltför tidigt skede, vilket skulle ha äventyrat utredningen.

När utredningen fortskred greps den misstänkte i samband med överlåtelse av narkotika, varefter en husrannsakan kunde genomföras i den misstänktes bostad. I bostaden beslagtogs

en stor mängd narkotika. I fallet hade man kunnat undvika långvarig användning av andra hemliga tvångsmedel och även spara betydande polisresurser, om det hade varit möjligt att genomföra en hemlig genomsökning för att säkerställa förekomsten av narkotika.

Såsom konstaterats ovan är samhällets intresse av att utreda brott desto större ju allvarigare brottet är, ju viktigare det skyddsintresse är som brottet riktar sig mot och ju mer omfattande de negativa konsekvenserna av brottet är. Exempelvis kan bland annat de terroristbrott som avses i 34 a kap. i strafflagen ofta med hänsyn till sin skadlighet, det potentiella antalet offer, det lidande de orsakar samt sina samhällsliga och ekonomiska följdverkningar vara bland de allvarligaste brott som överhuvudtaget kan tänkas. Brott som begås i terroristiskt syfte riktar sig dels mot det skyddsintresse som tryggas i grundlagen, dels mot samhällets funktion som helhet.

Man kan föreställa sig en situation där polisen får tillförlitliga uppgifter om att en okänd aktör avser att leverera färdigställda sprängämnen som behövs för ett terrorbrott till en person som är föremål för informationsinhämtning. Polisen har kännedom om leveransen men inte om den exakta tidpunkten. För att utreda förberedelse till brott som begås i terroristiskt syfte och för att förhindra ett allvarigare brott är det nödvändigt att sprängämnena tas ur målpersonens besittning så snart som möjligt efter att leveransen har skett. Om polisen genomför en genomsökning i en lokal som den aktuella personen förfogar över innan överföringen av sprängämnena har ägt rum, fungerar den underrättelse om genomsökning som ska lämnas till målpersonen som en sådan varning som får honom eller henne eller någon annan person med anknytning till verksamheten att ändra sin brottsliga handlingsplan. För att säkerställa helhetsbilden kan det bli nödvändigt att genomföra en genomsökning samtidigt på flera ställen, varvid information om åtgärden inte omedelbart får nå eventuella medgärningspersoner. De misstänkta kan också testa polisens kännedom genom att lämna felaktiga uppgifter för att utröna om polisen reagerar på den mottagna informationen. Detta är vanligt särskilt inom organiserad brottslighet. I sådana situationer torde hemlig genomsökning vara det enda utredningsmedlet och därmed ett nödvändigt sådant.

Även organiserad brottslighet påverkar samhället på ett omfattande och skadligt sätt. Den är ofta gränsöverskridande och i värsta fall våldsam. Även i Finland har man under de senaste åren observerat att nya kriminella organisationer etablerat sig. Antalet identifierade kriminella sammanslutningar och de nätverk de bildar har ökat kraftigt under de två senaste decennierna och samtidigt har utländska kriminella organisationers inflytande i Finland ökat betydligt. Särskilt oroande drag är kopplingarna mellan svenska kriminella organisationer och finländska gatugång samt den påverkan som kriminella med albansk bakgrund har haft på narkotika- och våldsbrottsligheten i Finland (se t.ex. statsrådets principbeslut om strategi och åtgärdsprogram för bekämpning av organiserad brottslighet 2025–2030, OM 2025:7, bl.a. avsnitt 3.3 s. 15–16).

Med hänsyn bland annat till terroristbrottens och den organiserade brottslighetens skadlighet och de allvarliga följderna av dessa har samhället ett tungt vägande intresse av att förebygga brott och utreda dem redan i ett tidigt skede, innan deras långtgående skadliga konsekvenser realiserar sig fullt ut. Hemlig genomsökning av plats bedöms vara ett mycket betydelsefullt och nödvändigt medel särskilt för utredning av allvarliga brott.

Det torde dock inte vara möjligt att bedöma att hemlig genomsökning i varje enskilt fall i sig skulle vara ett tillräckligt utredningsmedel med tanke på brottsutredningen. Det är sannolikt att det i regel skulle vara fråga om ett särskilt nyttigt utredningsmedel som i vissa avseenden i princip har en stödjande roll i förhållande till andra utredningsmetoder. Det kan dock antas att man genom hemlig genomsökning får uppgifter som behövs för att utreda brott, och hemlig genomsökning skulle sannolikt ha en mycket viktig betydelse för utredningen av brott. I vissa fall kan utredningsmedlet i sig också vara nödvändigt för att utreda brottet. Som

utredningsmedel skulle hemlig genomsökning även möjliggöra ett effektivare utnyttjande av myndighetsresurser och sannolikt minska behovet av att använda andra hemliga tvångs- eller informationsinhämtningsmetoder som i betydande grad ingriper i de grundläggande fri- och rättigheterna, antingen helt eller åtminstone tidsmässigt. Därmed skulle också ingreppen i de grundläggande fri- och rättigheterna minska och i enlighet med proportionalitetsprincipen och principen om minsta olägenhet riktas till det som är nödvändigt.

Hemlig genomsökning av plats som tvångsmedel skulle också vara av betydelse i fråga om förberedelse till grova brott mot liv eller hälsa (till exempel planer på skolattentat). Utöver huvudmisstänkta kan sådana brott involvera även andra personer. Att ställa samtliga dessa personer till straffansvar har varit problematiskt på grund av brist på tillräcklig bevisning om förberedelsebrottet, och i detta avseende har problemet ofta varit att brottsutredningen avslöjas i ett alltför tidigt skede.

Dessutom är det när det gäller förberedelse till grova brott mot liv eller hälsa en särskild utmaning att skaffa bevisning om själva förberedelseskedet eller att få tilläggsuppgifter för att exempelvis kunna bedöma tillförlitligheten i redan erhållen information. Det finns ett betydande intresse av att förhindra sådana gärningar, men en utmaning är bland annat den relativt höga tröskeln för straffbarhet vid förberedelse till brott, och ofta kan situationen redan befinna sig nära gränsen för försök till brott mot liv. Ofta kommer information om denna typ av brott i form av kriminalunderrättelseuppgifter eller från en person som vill anmäla hotet men inte vill uppträda som vittne. För att utreda förberedelserna är tidpunkten då myndighetsåtgärderna avslöjas för den berörda personen avgörande, och för närvarande kan möjligheten att förhindra brottet tyvärr i många fall vara beroende av slumpen. Genom exempelvis en hemlig husrannsakan skulle det vara möjligt att kartlägga den misstänktes utrustning och eventuella skriftliga planer för gärningen. På så sätt skulle man få klarhet om i vilket skede förberedelserna är och andra nödvändiga uppgifter.

Till exempel i fråga om hot om skolattentat ingår typiskt sett förberedelser såsom anskaffning av vapen och upprättande av planer. Dessutom kan angreppen föregås av informationsinhämtning om liknande fall samt rekognosering av målet. Vanligen genomförs dessa gärningar av en ensam gärningsperson, men personerna kan föra diskussioner, ofta under alias, i starkt krypterade diskussionsgrupper. Även om den primära åtgärden vid exempelvis skolhot är att avvärja faran samt identifiera och kontakta den misstänkte (särskilt i situationer där ett hot eller manifest har publicerats), kan ett alltför tidigt ingripande leda till att den misstänkte fortsätter planeringen efteråt. Det är också möjligt att det finns flera gärningspersoner och att ett gripande av en av dem inte undanröjer hotet om genomförande. Hänsyn måste därför tas både till ensamagerande och till personer som verkar i grupp, eftersom det i båda fallen finns en risk för att de allvarligaste brotten kan genomföras.

Ett annat exempel gäller förberedelse till brott mot liv, där polisen enligt underrättelseuppgifter känner till att person A har beställt ett kontraktsmord riktat mot person B och att kommunikationen sker i en krypterad miljö. Någon närmare uppgift om den som ska utföra uppdraget finns inte, varför det enda sättet att få information vore att genomföra en hemlig husrannsakan i A:s bostad och om möjligt tillämpa teknisk observation av den utrustning som den misstänkte använder. Om man i ett sådant fall genomförde en vanlig husrannsakan och eventuell genomsökning av utrustning, och information om brottsmisstanken nådde A i ett alltför tidigt skede, skulle utredningen kunna äventyras på grund av kollusionsfara.

Det kan vidare förekomma situationer där en underrättelseskyldighet knuten till tidpunkten för verkställandet av en husrannsakan skulle avslöja användningen av ett annat pågående hemligt tvångsmedel. En sådan situation kan till exempel föreligga vid användning av

informationskällor. Ofta kan det vara fråga om en situation där information om brottet, en plan för dess genomförande eller ett allvarligt hot endast är känd av en mycket begränsad personkrets. I en sådan situation skulle ett ingripande från förundersökningsmyndigheten sannolikt även avslöja annan pågående hemlig informationsinhämtning och i värsta fall kunna utsätta en uppgiftslämnare för fara. Om brottsutredningen från förundersökningsmyndighetens sida avslöjas för målpersonerna i ett alltför tidigt skede kan det dessutom leda till att sättet att genomföra eller planerna brottet ändras, vilket i sin tur kan leda till att en långvarig utredning blir resultatlös. Därigenom ökar sannolikheten för att de allvarliga följderna av brottet realiserar och att straffansvar inte kan utkrävas.

I propositionen bedöms det som motiverat att bestämmelserna om hemlig genomsökning av plats skulle ha betydelse särskilt för utredningen av allvarliga brott. I regel skulle det vara fråga om en befogenhet vars användning kan antas ge de uppgifter som behövs för att utreda brott och som kan antas ha mycket stor betydelse för brottsutredningen. Som tvångsmedel skulle hemlig genomsökning av plats vara användbar, ändamålsenlig och nödvändig för att utreda brott, men också effektiv i den meningen att den ofta skulle möjliggöra utredning av brott i situationer där detta annars inte vore möjligt eller där utredningen med andra tvångsmedel skulle kräva avsevärt mer resurser eller oskäligt fördröjas (se GrUU 36/2002 rd s. 6 och GrUU 32/2013 rd s. 4).

På ovannämnda grunder är det klart att bestämmelserna om hemlig genomsökning av plats är behövliga och ändamålsenliga samt att de främjar utredningen av brott. Utöver behövlighet och ändamålsenlighet kan de nya befogenheterna även anses godtagbara med hänsyn till begränsningarna av de grundläggande fri- och rättigheterna och dikterade av ett tungt vägande samhällligt skäl. Vidare anses bestämmelserna ur ett grundrättighetsperspektiv vara nödvändiga för att utreda allvarliga brott. Se även närmare motiveringarna avseende lagstiftningsordningen i avsnitt 12.

Även om situationen i Finland som helhet är god när det gäller brottslighet och mängden organiserad brottslighet är liten i ett globalt perspektiv, liksom den allmänna brottsnivån, är behovet av en effektiv reglering av befogenheter för att utreda brott uppenbart med beaktande av de ovannämnda grunderna och exemplen samt framtidsutsikterna (se statsrådets principbeslut om strategi och åtgärdsprogram för bekämpning av organiserad brottslighet 2025–2030, OM 2025:7, bl.a. avsnitt 3.6 s. 19–21). Såsom ovan angetts utgör regleringen om hemlig genomsökning av plats en av de saknade beståndsdelarna bland förundersökningsmyndigheternas metoder för brottsutredning.

Det är sannolikt inte möjligt att närmare uppskatta hur många fall som har förblivit ouppklarade inom ramen för gällande lag, dels eftersom alla ouppklarade fall sannolikt inte är kända, dels eftersom det saknas tillgängliga uppgifter i offentliga källor. Å andra sidan kan det exempelvis i fråga om narkotikabrottslighet som en tydlig indikator på fall som ”slunkit igenom nätet” anses att sådan brottslighet – med sina internationella och våldsamma kopplingar – fortfarande förekommer i Finland trots att även omfattande brottskomplex har kunnat klaras upp. Det kan därför anses sannolikt att centrala aktörer i brottsutredningar antingen inte har kunnat identifieras eller att tillräcklig bevisning om deras delaktighet annars inte har kunnat samlas in. Bland annat på grundval av de ovan och nedan framförda konkreta exemplen bedöms det att det finns ett verkligt och tungt vägande samhällligt behov av den föreslagna regleringen. Behovet åskådliggörs även av att det konkreta behovet av reglering har uppmärksamrats åtminstone sedan 2016.

2.3.3.4 Allmänna och särskilda förutsättningar för de bestämmelser som ska bedömas

Allmänna förutsättningar

Hemlig genomsökning av plats innebär en befogenhetsreglering som är känslig ur ett grundrättighetsperspektiv. Särskilt hemlig husrannsakan innebär ett djupt ingrepp i det skydd för hemfriden som tryggas i 10 § 1 mom. i grundlagen, i vilket det enligt 3 mom. genom lag får föreskrivas om åtgärder som är nödvändiga för att brott ska kunna utredas. Det bedöms vara nödvändigt att säkerställa rättsskyddet för den som är föremål för hemlig genomsökning genom att skapa tydliga garantier för att det i varje enskilt fall finns motiverade skäl för att genomföra genomsökningen. Det är även nödvändigt att säkerställa att den hemliga genomsökningen genomförs på ett korrekt sätt. Vidare är det nödvändigt att noggrant avgränsa tillämpningsområdet för det nya hemliga tvångsmedlet. Även om samma ramvillkor i viss mån gäller både hemlig husrannsakan och hemlig platsgenomsökning, bedöms den sistnämnda inte innebära ett likadant ingripande i de grundläggande fri- och rättigheterna som hemlig husrannsakan, varför det anses motiverat att deras användningsförutsättningar i viss mån skiljer sig åt (se närmare nedan om de särskilda förutsättningarna).

Gällande 10 kap. i tvångsmedelslagen innehåller även andra hemliga tvångsmedel som är känsliga ur ett grundrättighetsperspektiv och som i vissa fall också ingriper i det skydd för hemfriden som tryggas i grundlagen. Till exempel enligt 10 kap. 17 § kan förundersökningsmyndigheten beviljas tillstånd att rikta teknisk avlyssning mot ett utrymme som används för stadigvarande boende och där den som är misstänkt för brott sannolikt befinner sig (bostadsavlyssning). I samband med installationen av utrustning för sådan avlyssning är det dock inte möjligt att genomföra en genomsökning.

Bostadsavlyssning är möjlig för utredning av vissa allvarliga brott som särskilt anges i 17 §. En särskild förutsättning för användning av bostadsavlyssning är dessutom enligt 2 § 2 mom. att åtgärden är nödvändig för att ett brott ska kunna utredas, utöver att den ska kunna antas vara av synnerlig vikt för utredning av ett brott. Trots att det inte nämns särskilt i förutsättningarna för bostadsavlyssning att det ska vara väsentligt svårare eller omöjligt att utreda brottet med hjälp av tvångsmedel som inte i lika hög grad inkräktar på den misstänktes eller andras rättigheter, ingår denna förutsättning för användning av tvångsmedlet i kravet på nödvändighet i 2 § 2 mom. (RP 222/2010 rd s. 342). I detta avseende bör det i fråga om kravet på nödvändighet noteras att det för bostadsavlyssning inte krävs att det är omöjligt att utreda brottet med andra medel, utan det är tillräckligt att utredningen skulle vara väsentligt svårare, exempelvis genom att kräva väsentligt mera resurser eller fördröja utredningen av brottet oskäligt (RP 222/2010 rd s. 326, se även RP 52/2002 rd i fråga om bostadsavlyssning). Utöver behovet av att utreda brott ska även skyldigheten att trygga de grundläggande fri- och rättigheterna beaktas, vilken likaså enligt 10 § 3 mom. i grundlagen utgör en förutsättning för de åtgärder som ingriper i hemfriden och som är nödvändiga.

Inte heller i fråga om bostadsavlyssning ska det ha någon betydelse om den anordning som används för den tekniska avlyssningen placeras eller installeras i ett utrymme som används för stadigvarande boende eller om den tekniska avlyssningen utförs från en plats utanför bostaden (RP 222/2010 rd s. 342). Enligt 10 kap. 26 § 1 och 2 mom. har en förundersökningstjänsteman för att utföra bostadsavlyssning rätt att med domstolens tillstånd i hemlighet gå in i ett utrymme som används för stadigvarande boende för att installera, ta i bruk och avinstallera en anordning, metod eller programvara. Om husrannsakan föreskrivs dock särskilt, vilket innebär att genomsökning, undersökning och annan granskning i ett sådant utrymme som avses ovan inte är tillåten i samband med installationen.

På det praktiska planet skiljer sig bostadsavlyssning således i vissa avseenden inte i någon större utsträckning från hemlig husrannsakan, eftersom lagstiftningen redan i dag möjliggör att man går in i en bostad utan målpersonens vetskap. Skillnaden ligger emellertid i vilka utredningsåtgärder som får vidtas i utrymmet, med beaktande av förundersökningsmyndighetens skyldighet att ingripa. När det gäller skyldigheten att ingripa bör det dock noteras att möjligheten att under vissa förutsättningar fördröja ingripandet i fråga om andra brott än det som ligger till grund för tvångsmedlet regleras i 10 kap. 47 §. Med avseende på den skyddade grundläggande rättigheten, det vill säga skyddet för hemfriden, och ingreppet i denna kan hemlig husrannsakan således i viss mån åtminstone ur ett förfarandeperspektiv anses innebära ett liknande ingrepp i målpersonens grundläggande fri- och rättigheter som bostadsavlyssning, särskilt när det gäller installation och avinstallering av en anordning, metod eller programvara.

Vid bedömningen av behovet av reglering av hemlig husrannsakan torde man i viss utsträckning kunna beakta de allmänna förutsättningar som gäller för bostadsavlyssning. Man behöver åtminstone bedöma tillämpligheten av nödvändighetskravet enligt 10 kap. 2 § 2 mom. på hemlig husrannsakan. Vid bedömningen ska även de brott som ligger till grund för bostadsavlyssningen beaktas (se närmare nedan om de särskilda förutsättningarna).

Även om hemlig husrannsakan i viss mån kan jämföras med bostadsavlyssning, åtminstone när det gäller inträdet i ett område som omfattas av hemfrid, är det dock inte fråga om jämförbara hemliga tvångsmedel i fråga om graden av ingrepp i de grundläggande fri- och rättigheterna. Bostadsavlyssning på hemfridsskyddade platser innebär att privata samtal avlyssnas eller spelas in med tekniska hjälpmedel. Som hemligt tvångsmedel innebär bostadsavlyssning ett betydande ingrepp i det skydd för privatlivet som tryggas i 10 § i grundlagen. Samtal som förs på hemfridsskyddade platser är ofta förtroliga och personliga. Utifrån ljud kan det även framgå vad som i övrigt sker eller görs i bostaden. Genom bostadsavlyssning ingrips i dessa samtal och i skyddsintresset i betydande grad. Av denna anledning har även ett nödvändighetskrav uppställts som en förutsättning för bostadsavlyssning.

Till nödvändighetskravet i 10 kap. 2 § 2 mom. i tvångsmedelslagen har utöver bostadsavlyssning knutits endast täckoperationer och bevisprovokation genom köp. I tvångsmedelslagen har dessa tre hemliga tvångsmedel således ansetts vara sådana metoder som innebär de mest betydande ingreppen i målpersonernas grundläggande fri- och rättigheter, varför de ska användas med återhållsamhet. Motsvarande förutsättningar har inte uppställts för övriga hemliga tvångsmedel enligt 10 kap., även om dessa också innebär ingrepp i de grundläggande fri- och rättigheter som tryggas i grundlagen, såsom teleavlyssning.

Graden av ingrepp i de grundläggande fri- och rättigheterna vid hemlig genomsökning av plats bedöms motsvara de tvångsmedel för vilka det i gällande tvångsmedelslag har uppställts som villkor att åtgärden ska vara av synnerlig vikt för utredning av ett brott. Vid bostadsavlyssning riktas ingreppet i de grundläggande fri- och rättigheterna både mot hemfriden och mot den förtroliga kommunikationen, medan hemlig husrannsakan i princip endast innebär ett ingrepp i skyddet för hemfriden. Å andra sidan är det i båda fallen fråga om skyddet för privatlivet, och de grundläggande fri- och rättigheterna kan i princip inte rangordnas. I detta sammanhang handlar det dock om huruvida ingreppet gäller ett enda skyddsintresse eller flera. Det är dock inte helt okomplicerat att säga att dessa hemliga tvångsmedel inte är jämförbara i detta avseende, varför graden av ingrepp i de grundläggande fri- och rättigheterna torde ligga på ungefär samma nivå, om än beroende på det enskilda fallet. Med andra ord anses det i propositionen motiverat att bedöma att det inte är fråga om helt jämförbara hemliga tvångsmedel med tanke på ingreppen i de grundläggande fri- och rättigheterna, men frågan kräver naturligtvis även en bedömning av

grundlagsutskottet (se avsnitt 12.6 och alternativa handlingsvägar 5.1.2). Genom hemlig platsgenomsökning görs däremot inget ingrepp i skyddet för hemfriden.

På ovannämnda grunder bedöms det i propositionen att bostadsavlyssning, som är förenad med ett nödvändighetskrav, i regel innebär ett mer kännbart ingrepp i de grundläggande fri- och rättigheterna än hemlig genomsökning. En hemlig husrannsakan riktas till exempel inte mot förtroliga samtal som förs på hemfridsskyddade platser, och inte heller mot vad som i övrigt sker eller görs där. Som befogenhet skulle hemlig genomsökning sannolikt också minska behovet av att använda andra hemliga tvångsmedel som innebär ingrepp i de grundläggande fri- och rättigheterna, eller åtminstone förkorta den tid under vilken sådana medel behöver användas.

Om det dessutom som förutsättning för hemlig genomsökning uppställdes ett krav på nödvändighet för att utreda brottet, skulle det inte nödvändigtvis vara möjligt att använda hemlig genomsökning i situationer där det i och för sig också vore möjligt att genomföra en genomsökning enligt 8 kap. i tvångsmedelslagen. Problemet skulle då i synnerhet vara att brottsutredningen avslöjas i ett alltför tidigt skede. Mot denna bakgrund bedöms det, såväl med hänsyn till graden av ingrepp i de grundläggande och mänskliga rättigheterna som till de praktiska behoven i brottsutredningen, att det för hemliga genomsökningar är betydligt mer ändamålsenligt att uppställa enbart ett krav på att åtgärden ska vara av synnerlig vikt för utredningen av brottet, än att dessutom uppställa ett nödvändighetskrav. Oavsett lämpar sig och ska vid användningen av tvångsmedlet beaktas både bestämmelsen i 10 kap. 2 § 1 mom. i tvångsmedelslagen och de allmänna principerna i 1 kap., såsom proportionalitetsprincipen och principen om minsta olägenhet.

Ett undantag från det som konstaterats ovan bedöms vara hemlig särskild husrannsakan. Med särskild husrannsakan avses genomsökning av ett utrymme beträffande vilket det finns anledning att anta att genomsökningen kommer att omfatta information som någon enligt 17 kap. 10–14, 16, 20 eller 21 § i rättegångsbalken har skyldighet eller rätt att vägra vittna om och som enligt 7 kap. 3 § i denna lag inte får tas i beslag eller kopieras. Det är fråga om skydd av en viss typ av information snarare än skydd av vissa utrymmen, även om det för vissa utrymmen finns en stark presumtion för att genomsökningen kan rikta sig mot skyddad information. Sådana utrymmen är till exempel rättshjälpsbyråer, läkarmottagningar och lokaler som används för framställning av meddelanden som görs tillgängliga för allmänheten enligt lagen om yttrandefrihet i masskommunikation (460/2003).

Med hänsyn till den särskilda karaktären hos hemlig särskild husrannsakan anses det motiverat att knyta den till ett nödvändighetskrav på motsvarande sätt som bostadsavlyssning.

Särskilda förutsättningar

Hemlig genomsökning bedöms som tvångsmedel vara av betydelse för utredningen av flera olika brottstyper. Allvarlig brottslighet begränsar sig inte enbart till terroristbrott och organiserad brottslighet, eller åtminstone kan dessa brottstyper inte entydigt kopplas till endast vissa brott. Allvarlig brottslighet omfattar ofta en rad olika brott, såsom grova ekonomiska brott, sexualbrott, koppleribrott, människohandel, förberedelsebrott och egendomsbrott. Till exempel omfattar förteckningen över brott som ligger till grund för bostadsavlyssning enligt 10 kap. 17 § i tvångsmedelslagen inte de ovannämnda brotten, såsom förberedelse till grovt brott mot liv eller hälsa. Bostadsavlyssning är således inte möjlig exempelvis för att utreda förberedelse till skolskjutning.

Hemlig genomsökning bedöms också vara nödvändig för att utreda förberedelse till grovt rån, vilket inte heller ingår i förteckningen över de brott som ligger till grund för bostadsavlyssning. I fråga om utredning av förberedelse till grovt rån gäller motsvarande motiveringar som vid förberedelse till grova brott mot liv eller hälsa. Till exempel grovt rån ingår i förteckningen över de brott som ligger till grund för bostadsavlyssning. Som exempel på förberedelse kan nämnas planering av värdetransportrån och andra förberedande gärningar, där motsvarande frågor om rätt timing aktualiseras såsom ovan har beskrivits. Ett alltför tidigt ingripande från polisens sida kan i värsta fall leda till att straffansvar inte kan utkrävas. Om det i det planerade brottet har funnits uppgifter som tillhandahållits av en informationskälla, finns det dessutom även en risk för att uppgiften om användningen av informationskällan röjs för den misstänkte eller de misstänkta. I värsta fall kan ett sådant röjande utsätta den möjliga källan eller dennas närstående för fara för liv eller hälsa, om uppgiften endast varit känd inom en mycket begränsad krets. Om ingripandet däremot sker alltför sent, kan de personer som är föremål för det planerade rånet eller som påverkas av verksamheten utsättas för fara för liv och hälsa, eftersom det är vanligt att skjutvapen och eventuellt sprängämnen används vid rån.

Vidare bedöms det finnas behov av hemlig genomsökning i många fall av misstänkta sexualbrott mot barn, vilka inte heller hör till de brott som ligger till grund för bostadsavlyssning. Det föreligger ofta misstanke om att det i den misstänktes utrustning eller de molntjänster som han eller hon använder (vilka polisen inte nödvändigtvis alls känner till innan de datatekniska anordningarna har påträffats och undersökts) finns kommunikation mellan den misstänkte och barnet och/eller videomaterial som den misstänkte och barnet, eller endera av dem, har producerat och skickat, vilket utgör central bevisning i ärendet. Ofta kan den bevisning som finns på de datatekniska anordningarna vara den enda tillgängliga bevisningen, om barnet inte vågar eller vill berätta om det inträffade, vilket ofta är fallet i dessa situationer.

I praktiken skulle behovet av hemlig genomsökning vara kopplat till att säkerställa genomförandet av en genomsökning av utrustning eller teknisk observation av utrustning, där det på den misstänktes datatekniska anordningar kan finnas uppgifter som behövs för att identifiera tiotals eller till och med hundratals offer. Barn berättar relativt sällan själva om brott som begåtts mot dem, och dessa brott kan ofta endast upptäckas genom datateknisk bevisning, det vill säga genom den misstänktes datatekniska anordningar. Barn gör ofta inte anmälningar om det inträffade och berättar inte nödvändigtvis någonsin om det, åtminstone inte för vuxna eller myndigheter. Utredningen av sexualbrott mot barn förutsätter därför mycket ofta att datateknisk bevisning säkras av polisen och att målsägandena kan identifieras utifrån materialet.

Det har förekommit fall där datateknisk bevisning har försökt förstöras och även i praktiken förstörts av misstänkta samtidigt som polisen brutit upp dörren till den misstänktes bostad för att ta sig in. I ett fall placerades exempelvis en mobiltelefon i en brödrost och i ett annat raderades en hårddisk. Dessa situationer har uppstått trots att man redan varit förberedd på att bryta upp dörren och strävat efter att ta sig in i utrymmet så snabbt som möjligt. I sådana situationer skulle hemlig genomsökning sannolikt vara det enda tillgängliga utredningsmedlet för att utreda brottet.

Det bör dock även beaktas att en hemlig genomsökning genomförs när målpersonen inte är närvarande i det utrymme som ska genomsökas, vilket innebär att det kan finnas situationer där den misstänktes datatekniska anordningar medförs av personen. Å andra sidan är det särskilt vid de allvarligaste brotten vanligt att misstänkta använder flera olika anordningar, och det är till och med mer sannolikt att de anordningar som innehåller bevisning om allvarliga brott inte medförs på samma sätt som en vanlig mobiltelefon.

Sexualbrott mot barn begås i många fall också inom ramen för omfattande nätverk av gärningspersoner. Om underrättelse om genomsökning lämnas i anslutning till tidpunkten för verkställandet finns det en risk att den misstänkte informerar andra misstänkta om den pågående brottsutredningen, varvid dessa hinner förstöra den bevisning som behövs för brottsutredningen och som finns på deras egna anordningar innan genomsökningen genomförs. Mot denna bakgrund skulle hemlig genomsökning även i fråga om sexualbrott mot barn utgöra ett betydelsefullt och till och med nödvändigt utredningsmedel, så att den utrustning eller de andra bevis som påträffas vid hemlig genomsökning kan undersökas utan att målpersonen får kännedom om husrannsakan eller genomsökningen av utrustning före eller under genomförandet. Nödvändigheten av åtgärden stöds även av brottsrubriceringens allvar, vikten av att skydda barns rättigheter samt behovet av att säkerställa att dessa mycket allvarliga brott inte förblir ouppklarade och att gärningspersonerna inte kan fortsätta sin verksamhet.

Vidare bedöms hemlig genomsökning vara ett nödvändigt medel även för utredning av koppleri- och människohandelsbrott. I anslutning till dessa brott är verksamheten ofta en del av organiserad brottslighet. Vid koppleribrott är det typiskt att brottsoffren inkvarteras och att försäljningen av sexuella tjänster sker i bostäder som inte är registrerade i någon persons namn i myndighetsregister eller som hyrs via korttidsuthyrningstjänster. I olika städer kan det finnas flera sådana bostäder där de prostituerade byts ut veckovis enligt en viss cykel. De prostituerade som är knutna till koppleribrott är i regel vittnen i brottmålsprocessen och är vanligtvis inte villiga att berätta om omständigheterna. Oviljan att medverka hänger antagligen i första hand samman med en underordnad ställning i förhållande till aktörerna inom organiserad brottslighet samt med rädsla för följderna. Genom hemlig genomsökning i kombination med andra hemliga informationsinhämtningsmetoder skulle det vara möjligt att inhämta bevisning om bostadens faktiska användningsändamål samt att utreda verksamhetens organiserade karaktär, exempelvis genom att kopiera så kallade "arbetscheman" som påträffas i bostaden. I nuläget ska någon underrättelse om genomsökningen, vilket kan leda till att exempelvis bostadens ägare – som kan vara ovetande om koppleriet – säger upp hyresförhållandet. På så vis kan de misstänkta förstå att myndigheterna fått kännedom om den brottsliga verksamheten, vilket äventyrar och försvårar informationsinhämtningen och utredningen av brottet.

Motsvarande problem vid informationsinhämtning gäller även utredning av människohandelsbrott, där personer kan hållas i olagliga förhållanden och i ett underordnat beroendeförhållande. Genom hemliga genomsökningar skulle det vara möjligt att dokumentera de omständigheter som hänför sig till brottet, varvid ett senare röjande för den misstänkte inte längre skulle försvåra utredningen genom att bevisning förstörs.

Utöver de ovannämnda brotten bedöms hemlig genomsökning även vara ett nödvändigt medel för utredning av ekonomisk brottslighet. Vid ekonomiska brott använder professionella aktörer ofta bulvaner och konstlade arrangemang för att genomföra brotten. De syftar även till att uppnå betydande ekonomisk vinning och riktar sig ofta mot samhället, till exempel genom att undvika skattepåföljder eller genom att försumma skyldigheter i näringsverksamhet. Arrangemang för att dölja tillgångar är ofta komplexa. Om en brottsmisstanke avslöjas alltför tidigt försöker man föra tillgångar utom räckhåll för myndigheternas åtgärder. Genom hemlig genomsökning skulle det, särskilt i realtidsbaserade utredningshelheter (där det ännu är möjligt att säkra brottsvinster och förhindra att de undanskaffas), vara möjligt att få information inte bara om brottsvinsten utan även om de personer som deltar i brottet och om planerna. Utöver hemlig husrannsakan kan det bli aktuellt att rikta åtgärder mot eventuella företagslokaler, lager samt datateknisk utrustning (hemlig platsgenomsökning och teknisk observation av utrustning).

Som exempel på ekonomiska brott kan nämnas ett fall där polisen utreder en omfattande helhet inom byggbranschen som rör handel med verifikat, bland annat som grovt skattebedrägeri.

Personer verksamma inom byggbranschen och tillhörande en organiserad kriminell grupp misstänks ha anskaffat ogrundade skatteåterbärningar från staten genom falska och grundlösa fakturor. Verksamheten misstänks ha pågått under en längre tid och vara kopplad till aktörer högre upp i den kriminella organisationens hierarki, vilkas identitet ännu är okänd. För förundersökningen skulle det vara av stor betydelse att få tillgång till företagets bokföringsmaterial för att kunna klarlägga den kriminella verksamhetens omfattning samt identifiera andra, ännu okända aktörer. Om en platsgenomsökning enligt 8 kap. i tvångsmedelslagen genomfördes i det bedrägliga företagets lokaler, skulle inte bara de misstänkta som är knutna till företaget utan även de för polisen okända misstänkta i praktiken bli medvetna om brottsmisstanken. Genom att i stället genomföra en platsgenomsökning i företagets lokaler i hemlighet för de personer som är knutna till det ursprungliga företaget, skulle polisen genom att granska bokföringsmaterialet kunna identifiera den eventuella aktör som styr verksamheten och som tidigare varit okänd. Polisen skulle då kunna rikta andra hemliga tvångsmedel mot den identifierade aktören och på så sätt samla in bevisning till stöd för brottsmisstanken. En hemlig genomsökning av en plats som inte är hemfridskyddad kan således vara av synnerlig vikt för utredningen av brottet.

Som ytterligare exempel kan nämnas en situation där Tullen misstänker att ett i Finland verksamt företag X beställer tekniska anordningar från Kina som används för att skjuta ner drönare och levererar dem till Ryssland i strid med EU:s sanktioner. Tullen utreder ärendet som misstänkt grovt regleringsbrott eller grovt sanktionsbrott. Tullen saknar uppgifter om vilket företag som skickar anordningarna till Finland och har inte heller säker information om var företag X:s lager i praktiken ligger. Som företagets postadress har angetts en adress i en finländsk stad där även tio andra exportföretag officiellt är verksamma. Tullen misstänker att företagen, inklusive företag X, i praktiken inte bedriver verksamhet på den aktuella adressen, utan att det endast är fråga om en så kallad brevlådeadress. Tullen skulle kunna genomföra en hemlig platsgenomsökning i företag X:s lokaler och på detta sätt utreda huruvida företag X faktiskt bedriver verksamhet i lokalerna samt om företagets lagerutrymmen också är belägna där. I nuläget skulle de som misstänks för brott genom ett sådant förfarande bli medvetna om åtgärden när de ombeds närvara vid genomsökningen, och om företagets lager inte ligger på den aktuella adressen finns det en betydande risk för att de misstänkta skulle försöka undvika att bli fast genom att förstöra bevismaterial och dölja den utrustning som omfattas av sanktioner.

I exemplet ovan skulle Tullen genom en hemlig genomsökning kunna rikta en platsgenomsökning mot de lokaler som motsvarar företag X:s kända postadress utan att de brottsmisstänkta underrättas om det och därigenom utreda om företag X faktiskt bedriver verksamhet i lokalerna på adressen samt om företagets lagerutrymmen, med den utrustning som står i centrum för förundersökningen, finns där. Om lagerutrymmet med tillhörande utrustning fanns i lokalen, skulle Tullen ha möjlighet att konstatera utrustningens existens samt till exempel utreda avsändar- och mottagarparterna genom anteckningar om avsändare och mottagare på emballaget. Om företag X inte hade några faktiska lokaler på den aktuella adressen, skulle Tullen kunna fortsätta informationsinhämtningen exempelvis med andra hemliga tvångsmedel och försöka klarlägga företag X:s faktiska lagerutrymmen utan att brottsmisstanken avslöjas i ett alltför tidigt skede. I sådana situationer skulle hemlig platsgenomsökning vara av synnerlig vikt för utredningen av brottet.

På de grunder som anges ovan anses det i propositionen motiverat att förteckningen över de brott som ligger till grund för hemlig platsgenomsökning bör vara mer omfattande än den som gäller bostadsavlyssning enligt 10 kap. 17 § i tvångsmedelslagen. Det anses motiverat att som förutsättning för användningen av det föreslagna tvångsmedlet föreskriva de brott som avses i 3 § och som ligger till grund för teavlyssning. Detta anses motiverat åtminstone när det är fråga om hemlig husrannsakan och hemlig särskild husrannsakan.

De ovannämnda enskilda exemplen anses i propositionen vara tillräckliga, och det anses inte ändamålsenligt att närmare gå igenom de brott som ligger till grund för teleavlyssning i förhållande till möjligheten att använda hemlig husrannsakan för att utreda dem. De brott som avses i 10 kap. 3 § 2 och 3 mom. i tvångsmedelslagen är sådana att hemlig husrannsakan utgör ett betydelsefullt utredningsmedel för att klarlägga dem. Såsom ovan konstaterats ingår inte alla de brott för vilka hemlig husrannsakan skulle vara nödvändig i förteckningen över de brott som ligger till grund för bostadsavlyssning. I den mån förteckningen över brott som ligger till grund för teleavlyssning i framtiden ändras, bör man vid bedömningen av ändringarna naturligtvis även beakta de hemliga tvångsmedel för vilka det hänvisas till de brott som ligger till grund för teleavlyssning samt bedöma ändringarna även ur dessa tvångsmedels perspektiv. Nedan i avsnitt 5.1.2 har alternativa handlingsvägar bedömts också i fråga om de brott som ligger till grund för hemlig husrannsakan.

När det gäller hemlig platsgenomsökning anses det däremot motiverat att brotten motsvarar de brott som ligger till grund för teknisk avlyssning i 16 §. Eftersom hemlig platsgenomsökning inte med avseende på ingreppen i de grundläggande fri- och rättigheterna är jämförbar med hemlig husrannsakan, anses det motiverat att användningsområdet för hemlig platsgenomsökning är bredare i fråga om de brott som ligger till grund för denna. En allmän förutsättning för teknisk avlyssning är att den person som är föremål för avlyssningen skäligen är misstänkt för ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år. Därutöver omfattar de brott som ligger till grund för teknisk avlyssning narkotikabrott, vissa terroristbrott, grovt tullredovisningsbrott, förberedelse till tagande av gisslan samt förberedelse till grovt rån. Mot bakgrund av de exempel som anförts ovan är det motiverat att bedöma att hemlig platsgenomsökning utgör ett betydelsefullt utredningsmedel i fråga om samtliga dessa brott, även med beaktande av proportionalitetsprincipen.

2.3.3.5 Hemlig husrannsakan och hemlig platsgenomsökning samt användningsändamålet för det utrymme som genomsökningen riktas mot

Enligt 10 § 1 mom. i grundlagen är vars och ens privatliv, heder och hemfrid tryggade. Enligt 3 mom. i paragrafen kan det genom lag föreskrivas om åtgärder som ingriper i hemfriden och som är nödvändiga för att de grundläggande fri- och rättigheterna ska kunna tryggas eller för att brott ska kunna utredas.

Enligt 24 kap. 11 § i strafflagen är hemfridsskyddade platser bostäder, fritidsbostäder och övriga utrymmen som är avsedda för boende, såsom hotellrum, tält, husvagnar och fartyg som kan bebos, trappuppgångar i bostadshus samt gårdar som utgör de boendes privata område och de byggnader som är fast förbundna med sådana gårdar.

I tvångsmedelslagen används etablerat termen utrymme som används för stadigvarande boende, men i samma sammanhang hänvisas till definitionen i 24 kap. 11 § i strafflagen. Exempelvis får sådan systematisk observation som avses i 10 kap. 12 § i tvångsmedelslagen inte riktas mot utrymmen som används för stadigvarande boende, och tekniska anordningar får inte användas vid observation eller systematisk observation riktad mot hemfridsskyddade platser enligt 24 kap. 11 § i strafflagen. Sådan hemlig bostadsavlyssning som avses i 10 kap. 17 § i tvångsmedelslagen kan däremot riktas mot ett utrymme som används för stadigvarande boende, medan optisk observation enligt 19 § inte får riktas mot ett sådant utrymme.

Det område för hemfriden som avses i 10 § i grundlagen sammanfaller inte med strafflagens definition av hemfridsskyddade platser (GrUU 33/2014). Kärnområdet för hemfridsskyddet är en persons bostad, men skyddet omfattar även andra utrymmen som är avsedda för boende av stadigvarande natur, såsom exempelvis ett hotellrum när det används för stadigvarande boende.

Grundlagsutskottet har ansett att åtgärder som går in på hemfridsskyddade områden är godtagbara "för att utreda brott", om åtgärden hänger samman med en konkret och specificerad anledning att misstänka att ett lagbrott har skett eller kommer att ske (se t.ex. GrUU 39/2016 rd). Utskottet har ansett att grundlagsskyddet för hemfriden i princip täcker in alla typer av utrymmen som används för boende av permanent natur (se t.ex. GrUU 16/2004 rd och GrUU 18/2010 rd). Utskottet har bland annat i samband med stiftandet av lagen om militär underrättelseverksamhet uppmärksammat att man i regleringen använt uttrycket "utrymme som används för stadigvarande boende". Utskottet hänvisade till att det hade ansett att ett sådant begrepp kan användas exempelvis när uttrycket "ett rum eller utrymme som används för stadigvarande boende" förstås avse hemfrid i konstitutionell mening och täcker alla slag av utrymmen för boende av permanent natur (GrUU 37/2002 rd, s. 2/II). Utskottet konstaterade att också fritidsbostäder omfattas av skyddet för hemfrid, även om de inte används för boende året runt (GrUU 65/2010 rd, s. 3/II). I samband med stiftandet av underrättelselagstiftningen motsatte sig utskottet kraftigt den motsatta ståndpunkt som framfördes i regeringens proposition. Enligt utskottet fanns det orsak att ändra ordalydelsen i lagstiftningen så att bestämmelserna hänvisar till "utrymme som används för boende av permanent natur" i stället för till "utrymme som används för stadigvarande boende" (GrUU 36/2018 rd, s. 38).

Bestämmelserna om platsgenomsökning reviderades i samband med totalreformen av förundersöknings- och tvångsmedelslagstiftningen. I 8 kap. 1 § i tvångsmedelslagen definieras typerna av platsgenomsökning, det vill säga allmän husrannsakan, särskild husrannsakan och platsgenomsökning. Med allmän husrannsakan avses genomsökning av hemfridsskyddade platser som avses i 24 kap. 11 § i strafflagen (tvångsmedelslagen 8 kap. 1 § 2 mom.), medan särskild husrannsakan avser genomsökning av ett utrymme beträffande vilket det finns anledning att anta att genomsökningen kommer att omfatta information som någon har skyldighet eller rätt att vägra vittna om eller som enligt 7 kap. 3 § i tvångsmedelslagen inte får tas i beslag eller kopieras (tvångsmedelslagen 8 kap. 1 § 3 mom.). Med platsgenomsökning avses i sin tur genomsökning av andra platser än sådana som avses i 2 eller 3 mom. trots att de inte är allmänt tillgängliga eller den allmänna tillgängligheten har begränsats eller hindrats vid tidpunkten för genomsökningen, eller genomsökning av ett fordon (se t.ex. RP 222/2010 rd, s. 106).

Enligt förarbetena till tvångsmedelslagen strävar man genom indelningen av genomsökning av platser i 8 kap. efter att husrannsakan i fortsättningen ska avse hemmet i ordets egentliga bemärkelse och vissa utrymmen och andra platser i direkt anslutning till det, att husrannsakan hos den som har tystnadsplikt eller tystnadsrätt blir en särskild typ av husrannsakan på grund av de särdrag som hänför sig till den och att övriga genomsökningar av platser – både sådana som riktas mot slutna utrymmen och sådana som riktas mot utrymmen som är öppna för allmänheten samt andra platser – bildar en tredje grupp. (RP 222/2010 rd, s. 299).

Den tredelade indelningen i gällande lag innebär att de platser som skyddas av hemfriden vid *allmän husrannsakan* omfattar bostäder, fritidsbostäder och övriga utrymmen som är avsedda för boende, såsom hotellrum, tält, husvagnar och fartyg som kan bebos, trappuppgångar i bostadshus samt gårdar som utgör de boendes privata område och de byggnader som är fast förbundna med sådana gårdar. Med *platsgenomsökning* avses i sin tur genomsökning av andra platser än sådana som anges ovan trots att de inte är allmänt tillgängliga eller genomsökning av ett fordon. Sådana platser är exempelvis separata lagerutrymmen och klubblokaler.

Även om bedömningen av det utrymme som är föremål för genomsökning mot bakgrund av den ovan beskrivna enkla indelningen kan framstå som okomplicerad med tanke på tvångsmedelslagens systematik, har utrymmets faktiska användningsändamål betydelse vid bedömningen av användningen av (hemliga) tvångsmedel i enskilda fall. I praktiken har det

konstaterats att exempelvis bostäder används eller hyrs ut enbart för förvaring av olagliga föremål eller ämnen, och att man i dessa fall använder bulvaner för att undvika risken att bli fast. Detsamma gäller hotellrum samt fordon eller vattenfarkoster.

Inom organiserad brottslighet utnyttjas exempelvis ofta kortvarigt hyrda lägenheter, hotellrum eller bostäder i syfte att bland annat förvara, lagra eller distribuera narkotika eller skjutvapen. I dessa situationer skulle utrymmena i princip omfattas av hemlig husrannsakan, medan fordon, vattenfarkoster samt lager- eller klubblokaler (egna eller hyrda) där exempelvis stora mängder narkotika eller skjutvapen förvaras skulle omfattas av hemlig platsgenomsökning. Till den senare kategorin kan även räknas serverhallar där olagliga handelsplatser för narkotika i det mörka nätet upprätthålls. I sista hand är det dock utrymmets faktiska användning som är avgörande, eftersom exempelvis en bostadslägenhet inte nödvändigtvis används för boende, medan å andra sidan även ett lagerutrymme i vissa situationer kan användas för boende.

Den grundläggande utgångspunkten som också framgår av lagens förarbeten är emellertid klar. En platsgenomsökning avser ofta utrymmen där de aktuella platserna utgörs av byggnader, deras rum eller förvaringsutrymmen i eller i anslutning till rummen (till exempel ett skåp). Det krävs inte heller att ett förvaringsutrymme är slutet. Typiskt för ett utrymme är att det avgränsas av väggar och ofta även av ett tak. Andra platser utgörs i huvudsak av utomhusområden. Enligt 24 kap. 11 § i strafflagen är hemfridskyddade platser bostäder, fritidsbostäder och övriga utrymmen som är avsedda för boende, såsom hotellrum, tält, husvagnar och fartyg som kan bebos, trappuppgångar i bostadshus samt gårdar som utgör de boendes privata område och de byggnader som är fast förbundna med sådana gårdar. Uttrycken ”bostad” och ”fritidsbostad”, som används i paragrafen, har i allmänhet ett tämligen vedertaget innehåll. Till bostäder räknas bl.a. höghus- och radhuslägenheter, egnahemshus och delar av dem. De vanligaste typerna av fritidsbostäder är sommarstugor och stugor som används året runt. Som bostäder i anslutning till kommunikationsmedel ska anses t.ex. husbilar och den avdelning i långtradare som är avsedd som sovplats (RP 222/2010 rd).

Även om den ovan beskrivna så kallade grundindelningen mellan genomsökning av utrymmen som används för stadigvarande boende och genomsökning av andra platser i sig är klar, bygger bedömningen i praktiken – särskilt när det gäller allvarlig brottslighet – på en prövning från fall till fall av platsens faktiska användningsändamål, med beaktande av den grundläggande utgångspunkten. Exempelvis kan ett utrymme som till det yttre liknar ett lagerutrymme i själva verket användas för stadigvarande boende. Enstaka övernattning i ett utrymme gör det dock inte nödvändigtvis till ett utrymme som används för stadigvarande boende och som därmed skulle anses omfattas av hemfridskyddet.

Den indelning som följer av 8 kap. i tvångsmedelslagen är lika relevant i fråga om hemlig platsgenomsökning. En hemlig husrannsakan i ett utrymme som används för stadigvarande boende utgör till sin natur ett allvarligare ingrepp i de grundläggande fri- och rättigheterna än en hemlig platsgenomsökning. I propositionen anses det motiverat att de särskilda förutsättningarna för hemlig husrannsakan och hemlig platsgenomsökning skiljer sig från varandra, bland annat i fråga om de brott som utgör en grund för deras användning (se ovan om allmänna och särskilda förutsättningar).

2.3.3.6 Beslutsförfarande och brådskande situationer

Vad gäller 10 kap. i tvångsmedelslagen är det i regel fråga om utredningsmetoder som förutsätter ett förhandstillstånd av domstolen. Undantagssituationer är till exempel brådskande situationer, för vilka det emellertid krävs tillsyn i efterhand av domstol, samt bevisprovokation genom köp, täckoperationer och användning av informationskällor. I 43 § i kapitlet föreskrivs

det om förfarandet i domstol med avseende på behandlingen av tillståndsärenden som gäller hemliga tvångsmedel och i 60 § föreskrivs det om underrättelse om användning av hemligt tvångsmedel.

Vid genomsökningar som görs utan den berörda personens vetskap är det fråga om reglering som är känslig med avseende på de grundläggande fri- och rättigheterna. Särskilt vid hemlig husrannsakan är det fråga om ett djupgående ingripande i skyddet av hemfriden enligt 10 § 1 mom. i grundlagen. Det är således nödvändigt att rättsskyddet för den person som genomsökningen gäller säkerställs genom att det skapas tydliga garantier för att genomsökningen är motiverad i varje enskilt fall och att genomsökningen genomförs på ett behörigt sätt. En tydlig utgångspunkt för regleringen är således att den omfattas av domstolens förhandstillsyn, med undantag för vissa separat fastställda undantag, för vilka domstolens efterhandstillsyn kommer i fråga. Betydelsen av domstolens förhands- och efterhandstillsyn framhävs särskilt i fråga om hemliga tvångsmedel som en del av rättsmedlen, med beaktande av att det inte är möjligt att i fråga om hemliga tvångsmedel ha likadana rättsmedel i efterhand, såsom ändringssökande, som i fråga om ”offentliga” tvångsmedel. Nedan behandlas närmare rättsmedel i efterhand för dem som blir föremål för hemlig genomsökning.

Vid hemliga genomsökningar är det sannolikt fråga om en situation där förundersökningsmyndigheten måste reagera snabbt, eftersom tidsfönstret för att genomföra genomsökningen utan att personen som berörs känner till det är begränsat. Brådskande situationer framhävs särskilt när lokalen som är föremål för genomsökningen inte i förväg är känd för förutredningsmyndigheten. Även om huvudregeln avses vara att medlet ska omfattas av domstolens förhandstillsyn, är det nödvändigt att på lagstiftningsnivå också möjliggöra förutredningsmyndigheternas möjligheter att reagera i brådskande situationer. När det gäller brådskande situationer gäller behovet emellertid främst situationer med hemlig platsgenomsökning, även om brådskande situationer samtidigt ofta kan förekomma även vid hemlig husrannsakan. Även om den bostad som är föremål för genomsökning oftast kan vara känd av förundersökningsmyndigheten, kan de misstänkta överenskomna mötesplatser eller andra platser som anknyter till brottet snabbt ändras för att till exempel vilseleda myndigheterna.

Hemlig platsgenomsökning kan till exempel gälla ett fordon som används av en brottsmisstänkt eller dess bagageutrymme. Beroende på situationen kan den misstänkte dock snabbt byta fordon, till exempel för att vilseleda myndigheterna. Då är det inte nödvändigtvis möjligt att i förväg skaffa domstolens tillstånd för att genomföra en hemlig platsgenomsökning av ett visst enskilt fordon. Det kan visserligen vara möjligt att till exempel skaffa ett tillstånd så att säga personbaserat, men de facto är det sannolikt inte möjligt eller ändamålsenligt att skaffa ett fordonsspecifikt tillstånd med beaktande av hur brådskande situationerna är med tanke på att tidsfönstret för att genomföra genomsökningen kan vara mycket begränsat. I dessa situationer anses det vara motiverat att avvika från domstolens förhandstillstånd och anse att domstolens efterhandstillsyn är tillräcklig.

När det gäller hemlig platsgenomsökning kan det också vara fråga om en situation där man med snabb tidsplan ska söka efter en enskild resväska i hotellets resväskförvaring som den misstänkte har lämnat för kortvarig förvaring på hotellet. Som exempel kan nämnas en situation där innehavaren av väskan är en misstänkt utländsk yrkesmördare och det finns en berättigad misstanke om att det kan finnas ett redskap i resväskan med vilket gärningen avses bli utförd. I övrigt är det möjligt att utföra fortlöpande övervakning av den misstänkte bland annat på grund av det antagna offrets skyddsbehov. Med hemlig platsgenomsökning avses det vara möjligt att utreda ett misstänkt brott och lättare och snabbare förhindra allvarligare konsekvenser.

Med tanke på helheten ska man också beakta det överraskningsmoment som ofta förknippas med genomsökningar och som det ofta inte är möjligt att förbereda sig på i förväg. Möjligheten till överraskningsmoment betonas särskilt vid platsgenomsökningar, men överraskande och brådskande situationer är inte uteslutna vid hemliga husrannsakingar.

Det anses motiverat att huvudregeln är förhandstillsyn av domstolen vid både hemlig husrannsakan och platsgenomsökning. Det anses emellertid också motiverat att det på grund av nödvändiga brådskande situationer föreskrivs om möjligheten att genom beslut av en anhållningsberättigad tjänsteman som utbildats för hemligt inhämtande av information göra en hemlig platsgenomsökning som i efterhand utan dröjsmål ska föras till domstol för behandling. Det anses dock inte vara motiverat med efterhandstillsyn av domstolen vid hemlig särskild husrannsakan och hemlig genomsökning, utan dessa avses endast vara möjliga på grundval av domstolens förhandstillstånd (hemlig särskild husrannsakan behandlas närmare nedan). Enligt propositionen ska ett offentligt ombud delta i domstolsbehandlingen av hemlig husrannsakan (inkl. särskild husrannsakan), och genomförandet av hemlig särskild husrannsakan förutsätter också att ett genomsökningsombud är närvarande vid genomsökningen. Därför är det varken ändamålsenligt eller motiverat att i brådskande situationer kunna göra undantag i fråga om hemlig husrannsakan och hemlig särskild husrannsakan.

2.3.3.7 Teknisk observation av utrustning under hemlig genomsökning

I 8 kap. 20–22 och 27–29 § i tvångsmedelslagen föreskrivs det om genomsökning av utrustning. Den gällande tvångsmedelslagen möjliggör inte hemlig genomsökning av utrustning. Det har nyligen föreslagits att bestämmelserna om avbrytande av genomsökning av utrustning ska ändras (RP 70/2025 rd, 1104/2025) så att domstolen förutom i vissa särskilt föreskrivna undantag på yrkande av en anhållningsberättigad tjänsteman beslutar om genomsökning av utrustning. Till exempel i nödvändiga brådskande situationer får en anhållningsberättigad tjänsteman besluta om genomförande av genomsökning av utrustning, men då är det fråga om domstolens efterhandstillsyn.

Enligt 20 § i kapitlet avses med genomsökning av utrustning genomsökning av datainnehållet i datorer, teleterminalutrustning eller andra motsvarande tekniska anordningar eller informationssystem vid tidpunkten för genomsökning. Genomsökning av utrustning får inte gälla sådana förtroliga meddelanden som omfattas av bestämmelserna om teleavlyssning, teleövervakning och teknisk observation i 10 kap. Även om den information som inhämtas vid genomsökning av utrustning är begränsad enligt ovan, är genomsökning av utrustning inte ett obetydligt tvångsmedel med tanke på skyddet för de grundläggande fri- och rättigheterna. Genomsökning kan riktas mot ett konfidentiellt meddelande i utrustningen, och i samband med den kan andra uppgifter om en persons privatliv framgå (RP 217/2022, s. 31). Genomsökning av utrustning kan också riktas mot utrustning som inte innehåller information som är väsentlig med tanke på respekten för privatlivet eller skyddet för personuppgifter, såsom arbetsmaskiner (se RP 70/2025 rd).

Enligt 21 § i kapitlet får genomsökning av utrustning företas, om det finns skäl att misstänka att ett brott har begåtts för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst sex månader eller om omständigheter som anknyter till utdömning av samfundsbot utreds, och det kan antas att det vid genomsökning påträffas handlingar eller information som har anknytning till det brott som undersöks och som ska tas i beslag eller handlingar som ska kopieras. Genomsökning av utrustning får företas också för att återlämna en anordning till den som har rätt till den, om det finns anledning att anta att den har avhållits genom brott. Genomsökning av utrustning har inte begränsats till enbart ytterst allvarliga brott utan kan användas på ett mycket omfattande sätt vid

utredning av olika brott. Vid bedömningen av förutsättningarna för genomsökning av utrustning ska dock bland annat proportionalitetsprincipen enligt 1 kap. 2 § i tvångsmedelslagen beaktas.

Den starka utvecklingen av digitaliseringen har också inneburit en alltmer elektrifierad verksamhetsmiljö, där vikten av fysiska bevis snarare har minskat. Med andra ord lagras bevis i allt större utsträckning elektroniskt i form av data antingen på terminalutrustning eller i en molninfrastruktur som bland annat är tillgänglig via anordningar. Enligt vissa uppskattningar innehåller över 80 procent av brottsutredningarna elektroniska bevis. Genomsökning av utrustning är således ett betydande brottsutredningsmedel (se även RP 70/2025 rd).

I vanliga fall är de olika anordningar som den brottsmisstänkte har i sin besittning sannolikt kända av förundersökningsmyndigheterna, men särskilt i samband med terrorismbrott, organiserad brottslighet eller andra allvarliga brott kan den misstänkte ofta ha tillgång till många olika anordningar och ofta avslöjas de anordningar som används för att begå sådana brott för förundersökningsmyndigheterna först i samband med genomsökningar eller gripanden. Det bör beaktas att det även är möjligt att använda olika spelplattformar för kommunikation med andra utöver det egentliga användningsändamålet.

När det gäller bevis i elektroniskt format finns det ofta en förhöjd risk för förstöring, vilket också kan göras på distans med hjälp av en annan anordning eller det kan vara fråga om en automatisk eller schemalagd förstöringsfunktion. I samband med att en brottsutredning avslöjas har den misstänkte därmed också möjlighet att förstöra bevis eller informationen om brottsmisstankar kan öppna upp en möjlighet för andra medbrottslingar att förstöra bevis.

Med tanke på att det numera i allt större utsträckning finns betydelsefulla bevis i elektroniskt format har behovet av att även genomföra genomsökning av utrustning eller programvara sannolikt framhävts i samband med hemlig husrannsakan. Följaktligen föreslås genomsökningen av utrustningen eller programvaran som genomförs i samband med en hemlig husrannsakan också ske i hemlighet för innehavaren av utrustningen eller någon annan person som har rätt till den. Det bedöms föreligga behov av hemlig genomsökning av utrustning när det gäller listbrott där det genomförs hemlig platsgenomsökning enligt förslaget, där man i förundersökningen med stor sannolikhet kan skaffa bevis från en informationsteknisk anordning som den misstänkte innehar. I allvarligare brottsärenden är det viktigt att genomsöka informationstekniska anordningar och att kunna skaffa avgörande bevis från utrustningen utan att utredningen av brottet äventyras på grund av att vederbörande får kännedom om saken i ett för tidigt skede, eftersom det enligt ovan är allt vanligare och enklare att tömma anordningar på distans.

I samband med hemliga genomsökningar kan man som nämnts ovan även hitta sådana anordningar som förundersökningsmyndigheterna inte tidigare haft kännedom om. Således har det inte nödvändigtvis varit möjligt att använda teletvångsmedel i fråga om dessa innan den hemliga genomsökningen genomfördes. I synnerhet vid utredning av allvarliga och omfattande brott är det viktigt att även utreda eventuella andra personer med anknytning till den brottsliga verksamheten eller omfattningen av den brottsliga verksamheten. Ofta avslöjas sådana förbindelser genom just olika typer av informationstekniska anordningar.

Även om det huvudsakliga syftet med hemlig genomsökning är att hitta fysiska bevis för brottslig verksamhet är det sannolikt att man i samband med genomsökningen upptäcker olika anordningar som är okända för förundersökningsmyndigheten och som det skulle vara nyttigt att undersöka närmare med tanke på den pågående brottsutredningen. Därmed förblir även den grundläggande utgångspunkten för hemlig genomsökning densamma, dvs. det finns en grundad anledning att anta att föremål, egendom, handlingar, information eller omständigheter som

behövs för utredningen av brottet kan påträffas vid genomsökningen (även i form av data). Eftersom det emellertid i huvudsak är fråga om utrustning som förundersökningsmyndigheten inte känner till, anses det motiverat att förundersökningsmyndigheten ska ha möjlighet att besluta om genomsökning av utrustningen (antingen i mån av möjlighet undersökning av utrustningen i den lokal som genomsöks eller kopiering av anordningen för senare undersökning) i samband med hemlig genomsökning. Till exempel kan en anhållningsberättigad tjänsteman i brådskande situationer också fatta beslut om teknisk observation av utrustning (10 kap. 24 § i tvångsmedelslagen). Det ska emellertid beaktas att undersökning av en anordnings ytersida och att ta reda på dess identifikationskod inte är genomsökning av anordningens informationsinnehåll, dvs. genomsökning av utrustning (RP 70/2025 rd, s. 34), men det kan vara fråga om teknisk observation av utrustning om det är fråga om annan undersökning än undersökning av anordningens ytersida. Dessa identifierande uppgifter kan göra det möjligt att använda andra hemliga tvångsmedel, till exempel teletvångsmedel.

Kraven som gäller för genomförande av genomsökning av utrustning enligt 8 kap. 21 § i tvångsmedelslagen är förhållandevis låga jämfört med de hemliga tvångsmedel som det allmänt föreskrivs om i 10 kap., såsom teknisk observation av utrustning. Dessutom är det inte möjligt att genomföra genomsökning av utrustning enligt 8 kap. i hemlighet för den person det gäller.

Enligt 10 kap. 23 § tvångsmedelslagen avses med teknisk observation av utrustning att en funktion, informationsinnehållet eller identifieringsuppgifterna i en dator eller i en liknande teknisk anordning eller i dess programvara på något annat sätt än enbart genom sinnesförmålor observeras, upptas eller behandlas på något annat sätt för att utreda omständigheter som är av betydelse för utredningen av ett brott. Teknisk observation av utrustning får inte riktas mot sådana förtroliga meddelanden som omfattas av de bestämmelser i 10 kap. som gäller teleavlyssning, teleövervakning och annan teknisk observation än observation av utrustning. Förundersökningsmyndigheten får rikta teknisk observation av utrustning mot en i 1 mom. avsedd dator eller en liknande teknisk anordning eller dess programvara som en person som är misstänkt för brott sannolikt använder, om personen är skäligen misstänkt för ett brott som avses i 16 § 3 mom. Enligt 24 § i kapitlet beslutar domstolen om teknisk observation av utrustning på yrkande av en anhållningsberättigad tjänsteman. Om ärendet inte tål uppskov, får en anhållningsberättigad tjänsteman besluta om sådan observation till dess att domstolen har avgjort yrkandet om beviljande av tillstånd. Ärendet ska föras till domstol så snart det är möjligt, dock senast 24 timmar efter det att tvångsmedlet började användas. Det finns bestämmelser om teknisk observation av utrustning baserat på polislagen i 5 kap. 23 § i polislagen.

Teknisk observation av utrustning som befogenhet är oberoende av var utrustningen används, dvs. genom detta inhämtas inte information om verksamheten på platsen där utrustningen finns. Därmed skiljer sig befogenheten även från teknisk avlyssning och optisk observation. Så kallad tangentbordsavlyssning har ansetts vara en form av teknisk observation av utrustning (RP 222/2010, s. 346 och RP 217/2022, s. 51). Teknisk observation av utrustning kan användas för att observera verksamheten på själva anordningen och i dess programvara samt informationen i anordningen (inklusive identifieringsuppgifter). Föremål för teknisk observation av utrustning kan till exempel vara en handling i elektroniskt format som finns i anordningen, interaktionen mellan den misstänkte och anordningen, identifieringsuppgifter om anordningen eller dess programvara, styrnings- och signaleringstrafik som inte anknyter till kommunikationen (Esitutkinta- ja pakkokeinot (2025): Fredman, Rautio, Tolvanen, Viitanen, s. 1 099–1 100, på finska). Teknisk observation av utrustning kan inte riktas mot uppgifter som omfattas av teletvångsmedel, men genom befogenheten är det möjligt att skaffa sådan information som finns i utrustningen innan observationen påbörjas eller som tas emot av utrustningen under

observationen. Formuleringen följer i tillämpliga delar ordalydelsen i bestämmelsen om genomsökning av utrustning i 8 kap. 20 § 2 mom. i lagen, eftersom syftet är att införa en motsvarande begränsning (RP 217/2022 s. 126).

Ur ett brottsutredningsperspektiv är teknisk observation av utrustning därmed i viss mån en liknande utredningsmetod som genomsökning av utrustning, men teknisk observation av utrustning genomförs i hemlighet för den person det gäller och användningen av den är bunden till brottets allvarlighetsgrad och vissa brott som användning av tvångsmedel kan grunda sig på. Som nämnts ovan kan det ofta finnas behov av att i samband med en hemlig genomsökning granska informationstekniska anordningar som sannolikt används av den brottsmisstänkte. Eftersom teknisk observation av utrustning i viss mån kan betraktas som likvärdig med användningsändamålen för genomsökning av utrustning, anses möjligheten att genomföra teknisk observation av utrustning i samband med hemlig genomsökning vara motiverad. Det avses emellertid vara fråga om ett självständigt och separat hemligt tvångsmedel som omfattas av separat villkor och ett separat beslutsförfarande. Om det till exempel i samband med hemlig genomsökning finns behov av att genomföra teknisk observation av utrustning i fråga om på förhand okänd utrustning, ska den genomförda tekniska observationen av utrustningen föras till domstol för behandling i efterhand i enlighet med 10 kap. 24 § i tvångsmedelslagen.

Eftersom teknisk observation av utrustning i brådskande situationer också är möjlig genom beslut av en anhållningsberättigad tjänsteman har det inte bedömts nödvändigt att föreskriva om en separat befogenhet att genomföra hemlig genomsökning av utrustning enligt 8 kap. i tvångsmedelslagen, utan möjligheten att i samband med den hemliga genomsökningen utföra teknisk observation av utrustning bedöms vara tillräcklig. Tröskeln för fängelsestraff på fyra år enligt 10 kap. 16 § 3 mom. i tvångsmedelslagen omfattar nästan alla brott som avses i 3 § med undantag för förberedelse till tagande av gisslan, förberedelse för brott som begås i terroristiskt syfte, deltagande i utbildning för att begå ett terroristbrott, förberedelse till grovt rån, grovt tullredovisningsbrott och resa i syfte att begå ett terroristbrott. De nämnda brotten hör emellertid till de brott som användning av teknisk avlyssning kan grunda sig på. Därmed avses det vara möjligt att utföra teknisk observation av utrustning både i samband med hemlig husrannsakan och hemlig platsgenomsökning som föreslås i propositionen, om förutsättningarna för dessa annars uppfylls.

2.3.3.8 Omhändertagande och kopiering vid hemlig genomsökning

Under hemlig husrannsakan och hemlig platsgenomsökning kan det ofta finnas behov av att tillfälligt omhänderta eller kopiera föremål, egendom, handlingar, information eller omständigheter. Det kan vara fråga om antingen en fysisk sak eller information i dataformat i en informationsteknisk anordning. Det kan handla om ett behov av att undersöka beviset närmare, till exempel i polisens lokaler, eller att byta ut ett farligt föremål eller ämne mot ett ofarligt. Det kan också vara fråga om omhändertagande för beslag eller kopiering som avses i 7 kap. i tvångsmedelslagen.

Behovet bedöms främst gälla kopiering av bevis (även i form av data) eller utbyte av ett farligt föremål eller ämne mot ett ofarligt. Det kan till exempel handla om att fotografera en handling i en brottsplan eller att byta ut ett paket som innehåller narkotika mot ett så kallat falskt paket. Beroende på situationen innefattar det sistnämnda sannolikt ett tillfälligt omhändertagande av paketet för att det ska vara möjligt att byta till ett falskt paket. I vilket fall som helst avses det i princip handla om sådana åtgärder som ska kunna vidtas utan att avslöja en pågående brottsutredning.

I 7 kap. i tvångsmedelslagen föreskrivs om beslag samt kopiering av handlingar. Bestämmelser om förutsättningarna för beslag finns i 1 § i kapitlet. Samma villkor gäller även för kopiering av en handling (2 §). Det handlar till exempel om att använda bevis i ett brottmål. Det krävs ingen tröskel som är bunden till en viss straffnivå. Samma krav gäller också information som finns i en teknisk anordning eller i något annat motsvarande informationssystem eller på dess lagringsplattform (data), och bestämmelserna om handlingar i 7 kap. gäller även handlingar i form av data (1 § 2 mom.). Bestämmelserna tillämpas även på ämnen. Från ett föremål kan en del lösgröras och tas i beslag för att användas som bevis, om någon undersökningsåtgärd inte annars kan utföras utan stora svårigheter (1 § 3 mom.). Beträffande beslag och kopiering av handlingar ska man emellertid beakta de förbud mot beslag och kopiering som det föreskrivs om i 7 kap. 3 §.

I 8 § i kapitlet föreskrivs det om omhändertagande för beslag och för kopiering av handlingar. Enligt bestämmelserna får föremål, egendom eller handlingar tas i beslag eller kopieras i samband med en genomsökning. Bestämmelser om underrättelse om omhändertagande finns i 9 §. Huvudregeln är att utan dröjsmål underrätta den hos vilken ett föremål, egendom eller en handling har omhändertagits, om han eller hon inte har varit på plats vid omhändertagandet. Enligt 2 mom. får underrättelsen med beslut av en anhållningsberättigad tjänsteman framskjutas med högst en vecka från omhändertagandet, om viktiga skäl som har samband med utredningen kräver det. Därefter får domstolen på begäran av nämnda tjänsteman besluta om framskjutande av underrättelsen med högst två månader åt gången. Underrättelsen ska dock lämnas utan dröjsmål när förundersökningen har avslutats.

Den gällande regleringen möjliggör därmed beslag och kopiering som kan man får underrätta om i efterhand. Bestämmelserna kan tänkas vara tillämpliga även i samband med hemlig genomsökning. Utgångspunkten för bestämmelserna i 7 kap. i tvångsmedelslagen är emellertid inte åtgärder som utförs utan att personen det gäller känner till dem, utan utgångspunkten är en underrättelseskyldighet som är bunden till tidpunkten för genomförandet av åtgärden och som i viss mån kan framskjutas enligt 7 kap. 9 § 2 mom. Eftersom det vid hemlig genomsökning föreslås handla om verksamhet som sker i hemlighet för den person det gäller, bedöms inte bestämmelserna i 7 kap. som sådana vara tillämpliga varken naturligt eller problemfritt.

Särskilt på grund av risken för att utredningen avslöjas anses det inte vara ändamålsenligt med beslag i samband med hemliga genomsökningar. Utöver underrättelseskyldigheterna som gäller bestämmelserna om beslag är det sannolikt inte möjligt att beslagta föremål, egendom eller handlingar utan att utredningen avslöjas för personerna i fråga. Antagligen upptäcks det att föremål eller ämnen har försvunnit från en viss lokal eller en viss plats. Undantag från denna huvudregel utgör situationer där det är känt att den brottsmisstänkte inte kommer att besöka lokalen under en längre tid till exempel på grund av vistelse utomlands. Lokalen kan också användas för lager och därmed inte för dagligt bruk. Det är emellertid inte möjligt att vara säker på att lokalen används sällan, eller åtminstone skulle det kräva användning av resurser, till exempel i form av optisk observation. Det är värt att notera att det i vissa fall kan uppstå ett så kallat tvång att agera för polisen på grund av egendom som finns i lokalen, varvid farliga föremål eller egendom inte kan lämnas i en lokal som är föremål för genomsökning och måste tas i beslag. Då kan det också vara fråga om att framskjuta underrättelsen om omhändertagande enligt bestämmelserna i 7 kap. i tvångsmedelslagen. I dessa situationer ska man även beakta möjligheten att under vissa förutsättningar dröja med att ingripa i ett annat brott än det som ligger till grund för tvångsmedlet enligt 10 kap. 47 §.

Eftersom det bedöms vara nödvändigt att möjliggöra beslag och kopiering även i samband med hemliga genomsökningar, anses det motiverat att separat föreskriva om detta i 10 kap.

Underrättelseskyldigheten gällande omhändertagande och kopiering bedöms vara tillräcklig enligt bestämmelserna i 10 kap. 60 §.

2.3.3.9 Teknisk undersökning under hemlig genomsökning

I fråga om hemlig husrannsakan och hemlig platsgenomsökning bör man också beakta behovet av att möjliggöra en teknisk undersökning. Lagring av kriminaltekniska prover hör till husrannsakan, till exempel att ta fläckprover på linne eller underkläder, dokumentera bostaden, platsen eller kläder genom att fotografera dem innan den misstänkte får kännedom om brottsmisstanken, lagra spår av skor, fotografera handlingar och dokumentera bevis som ska förstöras. Syftet med en genomsökning behöver alltså inte vara beslag eller någon annan grund som leder till ett annat tvångsmedel, utan att först och främst skaffa bevis i det syfte att de inte kan förstöras.

Behovet kan också gälla till exempel identifiering av en person eller säkrande av en brottsplats. I den senare situationen kan polisen till exempel ha underrättelseuppgifter om en plats där ett brott mot liv har begåtts, men på grund av att utredningen avslöjas för tidigt är det nödvändigt att den tekniska undersökningen genomförs i hemlighet antingen i lokaler som används för fast boende, andra lokaler eller fordon. Vid identifiering av de inblandade kan det föreligga en situation som anknyter till ett brott som användning av tvångsmedel kan grunda sig på, där man till exempel försöker få prover som behövs för identifieringen från kärl eller andra föremål som använts för förvaring av narkotika.

Enligt ovan nämnda grunder anses det också motiverat att möjliggöra en teknisk undersökning under en hemlig genomsökning. Det har inte bedömts vara nödvändigt att föreskriva om detta separat, utan undersökningen avses ingå i beslag eller kopiering under hemlig genomsökning.

2.3.3.10 Offentligt ombud som institution

Med tanke på säkerställandet av rättsskyddet för den som är föremål för hemlig husrannsakan och hemlig platsgenomsökning bedöms det vara motiverat att domstolen beslutar om hemlig genomsökning på yrkande av en särskilt utbildad anhållningsberättigad tjänsteman. Undantag på grund av en brådskande situation avses endast vara möjligt från hemlig platsgenomsökning, vilket dock kräver efterhandstillsyn av domstolen.

För att säkerställa rättsskyddet i fråga om hemlig husrannsakan anses det dessutom nödvändigt att offentliga ombud som institution ansluts till domstolsförfarandet för att bevaka rätten för den person som är föremål för medlet eller för den innehavare av platsen som avses i 24 kap. 11 § i strafflagen. Eftersom det är fråga om ett hemligt tvångsmedel kan de som är föremål för medlet inte själva bevaka sina intressen. Därför anses en så kallad offentlig ombudsinstitution vara nödvändig. Till denna del jämförs regleringen med regleringen om bostadsavlyssning. Dessutom anses det nödvändigt att genomsökningen sparas tekniskt för att säkerställa en granskning av genomsökningen i efterhand (se närmare om detta nedan).

I 10 kap. 44–46 § i tvångsmedelslagen föreskrivs det om ett offentligt ombud, om behörighetsvillkor för offentliga ombud och om arvode och ersättning till offentliga ombud. För handläggningen av ett yrkande som gäller bostadsavlyssning ska domstolen på tjänstens vägnar förordna ett offentligt ombud att bevaka den misstänktes intressen och deras intressen som eventuellt också kan bli föremål för avlyssning. Ett offentligt ombud eller den som ombetts fullgöra ett sådant uppdrag får inte obehörigen röja en omständighet som han eller hon har fått kännedom om under uppdraget eller när han eller hon ombads fullgöra det. Ett offentligt ombud får tillgång till kravet på teknisk avlyssning och den utredning som ska lämnas till domstolen

samt kan ställa frågor till den som ansöker om tillstånd för avlyssning. Det offentliga ombudet kan också överklaga domstolens beslut. Det offentliga ombudet ska således närvara när yrkandet om avlyssning behandlas. Det offentliga ombudet kan uppmärksamma domstolen på att yrkandet är grundlöst och har rätt att kräva att i beslutet upptas villkor som skyddar integriteten för den som ska höras och hans eller hennes familjemedlemmar eller andra samboende samt har rätt att invända mot krav på fortsatt tillstånd. Ett offentligt ombud är således en intressebevakare som utan stöd från sina ”huvudmän” måste planera sin verksamhet på grund av tystnadsplikten i 44 § 3 mom. (Esitutkinta- ja pakkokeinot (2025): Fredman, Rautio, Tolvanen, Viitanen, s. 1094).

Eftersom det vid hemlig husrannsakan är fråga om ett hemligt tvångsmedel och man genom det ingriper i de ifrågavarande personernas privatliv och hemfrid på ett betydande sätt, anses det motiverat att en offentlig ombudsinstitution fogas till domstolsförfarandet vid hemlig husrannsakan i likhet med vid bostadsavlyssning. Precis som vid bostadsavlyssning föreslås domstolen förordna ett offentligt ombud på tjänstens vägnar och ombudet föreslås delta i domstolsbehandlingen av yrkandet om hemlig husrannsakan (inkl. hemlig särskild husrannsakan). Alla rättigheter och skyldigheter som anknyter till bostadsavlyssning föreslås även gälla för hemlig husrannsakan. Eftersom det redan i 10 kap. 44–46 § föreskrivs omfattande om det offentliga ombudet anses det ändamålsenligt att göra de föreslagna nödvändiga ändringarna i paragraferna i fråga.

Det anses dock motiverat att utvidga den offentliga ombudsinstitutionen till att endast omfatta hemlig husrannsakan och hemlig särskild husrannsakan. Eftersom man genom hemlig platsgenomsökning inte gör intrång på en plats som skyddas av hemfriden, bedöms det vara tillräckligt med skyldigheten att uppta genomsökningen med en teknisk anordning för att vid behov i efterhand bedöma om genomsökningen utförts på behörigt sätt.

2.3.3.11 Skyldighet att uppta hemlig genomsökning

Förundersökningsmyndighetens skyldighet att uppta hemlig genomsökning anses även utgöra en nödvändig rättsskyddsgaranti. Förundersökningsmyndighetens skyldighet att uppta hemlig genomsökning med en teknisk anordning föreslås gälla alla situationer med hemlig genomsökning.

En omfattande upptagningsskyldighet anses motiverad för att man vid behov i efterhand ska kunna säkerställa att den hemliga genomsökningen utförts på behörigt sätt. Skyldigheten kan till exempel i fråga om en bostad innebära att skyldigheten att uppta husrannsakan börjar genast när dörren öppnas innan man går in i bostaden och slutar när man lämnar bostaden. Det finns dock ingen anledning att avslöja de taktiska aspekterna av de undersökningsmetoder som förundersökningsmyndigheterna har tillgång till, till exempel hur man kan öppna dörren till en bostad. Detsamma gäller även för hemlig platsgenomsökning, till exempel hur man kommer in i ett fordon. Under den hemliga husrannsakan kan man dessutom bli tvungen att vidta sådana åtgärder i bostaden, andra lokaler eller fordon som är hemliga ur utredningstaktisk synvinkel och som det inte är motiverat att uppta. Det kan emellertid vara besvärligt att inte uppta sådana situationer och försvåra förverkligandet av syftet med upptagning. Förundersökningsmyndigheternas utredningstaktiska metoder är dock i regel sekretessbelagda. Vid säkerställandet av sekretessen för taktiska medel bör man emellertid beakta säkerställandet av rättsskyddet för den som är föremål för hemlig genomsökning så att det vid behov är möjligt att i efterhand göra en tillräcklig bedömning av huruvida genomsökningen utfördes på behörigt sätt.

Upptagningsskyldigheten föreslås gälla alla personer som deltar i genomsökningen. Det bedöms vara motiverat att lämna det tekniska tillvägagångssättet till de behöriga myndigheterna för bedömning och beslut.

2.3.3.12 Hemlig särskild husrannsakan

Enligt 8 kap. 1 § 3 mom. i tvångsmedelslagen avses med hemlig särskild husrannsakan genomsökning av ett utrymme där det finns anledning att anta att genomsökningen kommer att omfatta information som någon enligt 17 kap. 10–14, 16, 20 eller 21 § i rättegångsbalken har skyldighet eller rätt att vägra vittna om och som med stöd av 7 kap. 3 § i tvångsmedelslagen inte får tas i beslag eller kopieras. Särskild husrannsakan omfattar således information som skyddas genom den och inte nödvändigtvis automatiskt den lokal som husrannsakan gäller. För vissa lokaler är dock utgångspunkten att de förmodligen innehåller information som omfattas av särskild husrannsakan. Sådana lokaler är till exempel lokaler som anknyter till en viss yrkeskår, såsom advokatbyråer och till exempel journalisters bostäder och andra lokaler som anknyter till säkerställandet av källskyddet.

Bestämmelserna om närvaro och förfarande vid husrannsakan enligt 8 kap. 5 och 6 § gäller även särskild husrannsakan. Dessutom tillämpas bestämmelserna om genomsökningsombud och domstolsbehandling av förseglat material (8 kap. 7–13 § i tvångsmedelslagen).

Enligt 8 kap. 9 § 1 mom. i tvångsmedelslagen ska genomsökningsombudet vara närvarande vid särskild husrannsakan och följa hur åtgärderna för genomsökning vidtas. Genomsökningsombudet ska delta i särskild husrannsakan oavsett i vilket skede genomsökningens karaktär som särskild husrannsakan konstateras och på vilket sätt handlingsmaterialet granskas. Om det först efter att genomsökningen har inletts konstateras att det finns anledning att anta att genomsökningen berör information som omfattas av sekretessskyldigheten eller -rätten enligt bestämmelserna i rättegångsbalken i fråga, ska genomsökningen avbrytas tills ett genomsökningsombud har förordnats och kommit till platsen (Esitutkinta ja pakkokeinot: Fredman, Rautio, Tolvanen, Viitanen, s. 1 009–1 010). Enligt lagens förarbeten ska vid behov flera personer än en kunna utses till genomsökningsombud, till exempel ifall det behövs särskild sakkunskap eller sakkunskap om olika områden (RP 222/2010 rd, s. 308).

Det kan också vara nödvändigt att genomföra en särskild husrannsakan utan att innehavaren av genomsökningsobjektet känner till det. Utöver etablerade internationella kriminella sammanslutningar och nätverk finns det till exempel professionella medhjälpare inom den organiserade brottsligheten i Finland. Typiska professionella medhjälpare inom organiserad brottslighet är till exempel bokförare, jurister och konsulter (se statsrådets principbeslut om strategin och åtgärdsprogrammet för bekämpning av organiserad brottslighet 2025–2030, JM 2025:7, bland annat avsnitt 3.3 s. 16)

Det är emellertid nödvändigt att beakta sekretessskyldigheter eller -rättigheter som gäller särskild husrannsakan och som begränsar husrannsakan. Bestämmelserna om särskild husrannsakan i 8 kap. i tvångsmedelslagen är emellertid inte som sådana utan problem tillämpliga på hemlig särskilda husrannsakan, i synnerhet inte vad gäller förfarandet. Till exempel är det inte nödvändigtvis lätt att se till att ett genomsökningsombud är närvarande under genomförandet av en genomsökning.

Enligt ovannämnda måste hemliga genomsökningar ofta genomföras inom ramen för snäva möjligheter och tidsfönster, varför det inte nödvändigtvis är säkert eller ens möjligt att ta med en person som inte hör till förundersökningsmyndigheten vid genomsökningen. Eftersom det

enligt vad som förklarats ovan anses vara motiverat med en upptagnings skyldighet för hemlig genomsökning bedöms samtidigt genomsökningsombudets tillsyn i efterhand kunna möjliggöras även med beaktande av skyldigheten att försegla materialet och tillhörande domstolsbehandling. Det bedöms också vara möjligt för ett genomsökningsombud att ”delta” i genomsökningen på distans via videokonferens eller någon annan lämplig teknisk dataöverföring så att han eller hon kan följa genomförandet av genomsökningsåtgärderna samt tala med och se dem som genomför och ansvarar för genomsökningen. Det sistnämnda alternativet anses dock inte vara motiverat utöver möjligheten till fysiskt deltagande med beaktande av den särskilda karaktären av hemlig särskild husrannsakan.

Eftersom man i propositionen också anser att det är motiverat att ansluta en offentlig ombudsinstitution till förfarandet med hemlig husrannsakan bedöms det vara möjligt att utnyttja institutionen även i fråga om skyldigheterna och förfarandet som gäller genomsökningsombudet. Det avses således vara fråga om en så kallad dubbelroll jämfört med att ett separat genomsökningsombud deltar i förfarandet utöver det offentliga ombudet. I annat fall tillämpas bestämmelserna om genomsökningsombudet och det tillhörande förfarandet enligt 8 kap. i tvångsmedelslagen till tillämpliga delar även på hemlig särskild husrannsakan (se närmare specialmotiveringen nedan).

2.3.3.13 Rättsmedel i efterhand

Hemliga tvångsmedel skiljer sig från andra ”offentliga” tvångsmedel genom att de genomförs utan att personerna i fråga känner till dem. Därmed är det inte möjligt att på motsvarande sätt använda rättsmedel såsom vid sedvanliga tvångsmedel, såsom närvaro vid genomsökningar eller rätt att ansöka om ändring av den behöriga myndighetens beslut. På grund av denna grundläggande skillnad framhävs de övriga rättsskyddsgarantierna i de hemliga tvångsmedlen, såsom det huvudsakliga förfarandet med förhandstillstånd från domstol, ett noggrant avgränsat och reglerat tillämpningsområde och underrätts skyldighet i efterhand, som man endast kan avvika från under vissa förutsättningar och genom domstolsbeslut (10 kap. 60 § i tvångsmedelslagen).

Bestämmelser om domstolsförfarande vid hemliga tvångsmedel finns i 10 kap. 43 § och bestämmelser om underrätts skyldighet i 60 §. Ovannämnda rätt att ansöka om ändring är inte möjlig i fråga om hemliga tvångsmedel, varför en icke bindande klagan tillämpas i fråga om hemliga tvångsmedel (10 kap. 43 § 5 mom. i tvångsmedelslagen). Hänsyn ska tas separat till det offentliga ombudets deltagande i behandlingen av yrkandet om bostadsavlyssning. Det offentliga ombudet kan också överklaga domstolens beslut.

Eftersom den som berörs av hemlig genomsökning inte är medveten om användningen av tvångsmedel i förväg eller vid tidpunkten för genomförandet betonas förhandsarrangemang när det gäller rättsmedel. Till dessa hör även de i propositionen föreslagna allmänna och särskilda förutsättningar för domstolens förhandstillsyn, skyldigheten att uppta och protokollföra genomsökningar och dessutom att ett offentlig ombud deltar i behandlingen av yrkande om hemlig husrannsakan och yrkande om hemlig särskild husrannsakan i domstol. Enligt förslaget deltar dessutom ett genomsökningsombud fysiskt vid särskild husrannsakan.

I fråga om rättsmedel ska man även beakta rätten att ingripa i bevis och förfarandet för att skaffa dessa som senast aktualiseras vid huvudförhandlingen. Trots att det av ovannämnda uppenbara skäl inte finns någon rätt att ansöka om ändring i hemliga genomsökningar har man rätt att anföra en klagan som inte är bunden till någon tidsfrist. I fråga om helheten ska man också beakta rätten att kräva skadestånd i anslutning till tjänsteutövning enligt 118 § i grundlagen.

2.3.4 Deltagande informationskälla

2.3.4.1 Allmänt

Bestämmelser om informationskällans verksamhet och förutsättningarna för styrd användning av informationskällor samt om upphörande av användningen finns i 10 kap. 39 och 40 § i tvångsmedelslagen. Enligt 2 § 2 mom. är det dessutom en förutsättning för styrd användning av en informationskälla att den kan antas vara av synnerlig vikt för utredning av ett brott.

Det finns bestämmelser om polisens användning av informationskällor baserat på polislagen i 5 kap. 40–42 § i polislagen. Definitionerna av en informationskälla i tvångsmedelslagen och polislagen skiljer sig endast åt vad gäller målen. I tvångsmedelslagens kontext är det fråga om utredning av brott och i den polislagsbaserade verksamheten med informationskällor är det fråga om ett hemligt medel för inhämtande av information som avses i 1 kap. 1 § i polislagen. Vad gäller civil underrättelseinhämtning föreskrivs om styrd användning av informationskällor i 5 a kap. 23–25 § i polislagen.

Tullen och Gränsbevakningsväsendet har i enlighet med de gällande lagarna liknande rättigheter som polisen till användning av informationskällor både för att förebygga och utreda brott inom sina egna uppgiftsområden. Bestämmelser om Tullens rätt att använda informationskällor för skötseln av dess lagstadgade uppgifter inom bekämpning av tullbrott finns i 3 kap. 39–41 § i lagen om brottsbekämpning inom Tullen (623/2015). I 3 kap. 36–38 § i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet (108/2018) föreskrivs det om Gränsbevakningsväsendets rätt att använda informationskällor för att förebygga brott och sköta uppgifter som anknyter till upprätthållandet av gränssäkerheten. På användning av informationskällor vid förundersökningar som utförs av Tullen eller Gränsbevakningsväsendet tillämpas bestämmelserna i 10 kap. i tvångsmedelslagen. Gränsbevakningsväsendet fick rätt till styrd användning av informationskällor genom lagändringen 399/2025. Lagändringarna trädde i kraft den 1 september 2025. Till lagen fogades samtidigt rätten till användning av informationskällor för att sköta uppgifter som anknyter till upprätthållandet av gränssäkerheten.

Enligt 10 kap. 39 § 1 mom. i tvångsmedelslagen avses med användning av informationskällor annat än sporadiskt konfidentiellt mottagande av information av betydelse för utredning av ett brott av personer som inte hör till polisen eller till någon annan myndighet (*informationskälla*). Enligt 2 mom. får Polisen, Tullen eller Gränsbevakningsväsendet be att en för ändamålet godkänd informationskälla som har lämpliga personliga egenskaper och är registrerad och har samtyckt till inhämtandet av information inhämtar den information som avses i 1 mom. (*styrd användning av informationskällor*). Enligt 3 mom. får en informationskälla inte vid styrd användning av informationskällor ombes inhämta information på ett sådant sätt som förutsätter utövande av myndighetsbefogenheter eller som äventyrar informationskällans eller någon annans liv eller hälsa. Innan styrd användning av en informationskälla inleds, ska informationskällan få en redogörelse över hans eller hennes rättigheter och skyldigheter och i synnerhet om verksamhet som enligt lag är tillåten och förbjuden för honom eller henne. Informationskällans säkerhet ska vid behov tryggas under och efter inhämtandet av information. Enligt 4 mom. ingår det bestämmelser om registrering av uppgifter om informationskällor i personregister och om betalning av arvode i polislagen, lagen om brottsbekämpning inom Tullen och lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet.

I 40 § i kapitlet föreskrivs det om beslut om styrd användning av informationskällor. Enligt paragrafen ska beslut om styrd användning av informationskällor fattas av chefen för centralkriminalpolisen, chefen för en polisinspektion eller en för uppdraget förordnad anhållningsberättigad tjänsteman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information.

Beslut om styrd användning av informationskällor i syfte att utreda ett tullbrott som Tullen undersöker fattas av Tullens brottsbekämpningschef eller av en för uppdraget förordnad anhållningsberättigad tullman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information. Beslut om styrd användning av informationskällor i syfte att utreda brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka fattas av avdelningschefen eller biträdande avdelningschefen för juridiska avdelningen vid staben för Gränsbevakningsväsendet eller av en för uppdraget förordnad anhållningsberättigad gränsbevakningsman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information. Beslut om styrd användning av informationskällor får meddelas för högst sex månader åt gången.

Bestämmelserna om användning av informationskällor enligt tvångsmedelslagen, polislagen, lagen om brottsbekämpning inom Tullen och lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet ger inte informationskällan rätt att delta i brottslig verksamhet. Enligt 10 kap. 29 § i tvångsmedelslagen får endast en polisman som företar en täckoperation, trots förbudet i 28 § 1 mom., under sitt deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet skaffa lokaler eller fordon eller andra sådana hjälpmedel, transportera personer, föremål eller ämnen, sköta ekonomiska angelägenheter eller bistå den kriminella sammanslutningen på andra med dessa jämförbara sätt, om de villkor som anges i bestämmelsen uppfylls. Vid användning av informationskällor avses med det sistnämnda användning av en så kallad deltagande informationskälla, dvs. en situation där informationsanskaffningen i ett fall som gäller till exempel transport av ett olagligt föremål eller ämne eller anskaffning av ett provparti förutsätter att informationskällan deltar i brottslig verksamhet under polisens eller Tullens ledning och övervakning. Detta är alltså inte tillåtet enligt den gällande lagen.

I 10 kap. 39 § 3 mom. i tvångsmedelslagen föreskrivs det även i övrigt om begränsningar vid styrd användning av informationskällor och genomförandet av informationsanskaffning. En informationskälla får inte ombes att inhämta information på ett sådant sätt som förutsätter utövande av myndighetsbefogenheter eller som äventyrar informationskällans eller någon annans liv eller hälsa. I förarbetet till lagen har begränsningarna av användningen preciserats enligt följande (RP 222/2010 rd, s. 360):

Andra personer än tjänstemän kan inte använda sig av myndighetsbefogenheter om det inte föreskrivs uttryckligen om saken. Det föreslås inte att informationskällor ges rättigheter att använda befogenheter som riktar sig mot kärnområdet för de grundläggande fri- och rättigheterna. Även med tanke på denna utgångspunkt är det klart att en informationskälla inte kan användas för att kringgå begränsningar som gäller användningen av befogenheter som tilldelats myndigheterna. Det ska till exempel inte vara tillåtet att kringgå bestämmelserna om husrannsakan genom att använda en informationskälla (*Allan mot Förenade kungadömet* 5 november 2002). Detsamma gäller teknisk observation (*Van Vondel mot Nederländerna* 25 oktober 2007, *M.M. mot Nederländerna* 8 april 2003 och *A. mot Frankrike* 23 november 1993). Polisen ska inte kunna förse en informationskälla med anordningar som möjliggör avlyssning eller observation.

Det ska emellertid vara fråga om tillåten användning av en informationskälla när informationskällan på grund av sina kontakter rör sig inom en kriminell sammanslutning eller träffar personer som han eller hon känner från tidigare samt samtalar med dem. Det är åter fråga om att kringgå en täckoperationsfullmakt om informationskällan för att få de uppgifter som polisen begär måste infiltrera sig med en sådan kriminell sammanslutning som han eller hon inte hört till från förr. Informationskällan får inte styras eller användas till sådant förfarande.

Det ska också vara fråga om tillåtet inhämtande av information till exempel när kontakt etableras mellan den som genomför bevisprovokation genom köp och den som utgör föremål för bevisprovokationen eller när de presenteras för varandra. En informationskälla ska också kunna förmedla information eller i begränsad omfattning fungera som till exempel tolk. Denna möjlighet begränsas dock av att polisens eller informationskällans verksamhet inte får leda till att informationskällan genom sitt agerande gör sig skyldig till brott. Exempelvis redan det att etablera kontakt mellan den som säljer narkotika och den som genomför bevisprovokation genom köp kan vara betänkligt med tanke på informationskällan, eftersom informationskällans agerande i en sådan situation kan bedömas som narkotikabrott eller medhjälp till narkotikabrott. Rekvisitet när det gäller detta brott omfattar ett brett spektrum av olika tillvägagångssätt och området för straffbart beteende är mycket vidsträckt. För att undvika brottsprovokation ska polisen vid användning av mellanhänder i princip vara passiv så att en sådan person i sin verksamhet som informationskälla inte gör sig skyldig till brott eller så att informationskällan inte får en annan person att begå brott.

Hänvisningen i förarbetena till kringgående av en befogenhet för täckoperation och infiltration anknuter uttryckligen till täckoperationer enligt 10 kap. 27 § varmed avses planmässigt inhämtande av information om en viss person eller dennes verksamhet genom infiltration, där falska, vilseledande eller förtäckta uppgifter eller registeranteckningar används eller falska handlingar framställs eller används för att förvärva förtroende som behövs för inhämtandet av information eller för att förhindra att inhämtandet av information avslöjas. Enligt förarbetena uppfattas infiltration i talspråket i allmänhet som att någon ansluter sig till en organisation eller någon annan grupp i syfte att hämta information inifrån eller påverka gruppens verksamhet (RP 34/1999 rd). Infiltrationen yppas inte för föremålet eller utomstående (RP 222/2010 rd, s. 350).

Enligt förarbetena är det också viktigt för att en täckoperation ska lyckas att den polisman som utför täckoperationsuppgifter lyckas vinna den kriminella sammanslutningens medlemmars förtroende för att det ska kunna fås tillräckligt detaljerad information om den kriminella organisationen och den brottsliga verksamheten som helhet. För framgångsrik infiltration måste polismannen vinna de kriminellas förtroende och förefalla trovärdig inför dem. För att vinna förtroende måste polismannen ha möjlighet att vistas bland de kriminella och vid behov genom sitt agerande visa att han eller hon förhåller sig likgiltig till de kriminellas verksamhet och till och med accepterar den. Då kan polismannen under täckoperationen också hamna i situationer där han eller hon i syfte att förhindra ett avslöjande, trygga inhämtandet av information och säkerställa sin säkerhet måste kunna delta i den kriminella sammanslutningens brottsliga verksamhet (RP 222/2010 rd, s. 138).

Det centrala i frågan är att skapa ett förtroendeförhållande. Till exempel vid förtäckt inhämtande av information är det alltså inte fråga om infiltration och befogenheten får inte användas för att kringgå reglerna om täckoperationer (RP 222/2010 rd, s. 338). Enligt den gällande tvångsmedelslagen förutsätter infiltration i nya personkretsar som uppfyller definitionen av täckoperationer utövande av myndigheternas befogenheter, det är alltså förbjudet för informationskällor även om det ingår i styrd användning av en informationskälla. Samtidigt är inhämtande av information som sker i kortvarig interaktion utan infiltration och byggande av förtroende tillåten för informationskällan som en del av den styrda användningen av informationskällan. Infiltration behövs inte heller vid användning av en informationskälla, eftersom det handlar om att utnyttja informationskällans redan befintliga sociala kretsar och information.

Användning av en deltagande informationskälla är i sig ett medel för inhämtande av information som ligger mellan täckoperationer och styrd användning av informationskällor. Användning av deltagande informationskällor har också tidigare utvärderats i lagberedningen, senast i

arbetsgruppen för granskning av behoven av att ändra tvångsmedelslagen (se närmare betänkande JM 2022:1). Då diskuterades möjligheten att föreskriva om användningen av deltagande informationskällor i vissa situationer, till exempel i situationer där inhämtande av information förutsätter att en informationskälla som fungerar under polisens styrning deltar i till exempel transport av ett olagligt föremål eller ämne eller anskaffning av ett provparti. I beredningen bedömdes det att regleringen förutsätter ett noga avgränsat beslut för varje enskilt fall och nödvändighet i enskilda fall och att syftet med användningen av befogenheten är att förhindra eller utreda allvarliga brott eller händelser. I arbetsgruppens betänkande gjordes även en rättsjämförelse i frågan (se även närmare rättsjämförelsen i avsnitt 5.2.3 i denna proposition).

2.3.4.2 Bedömning av regleringsbehovet och betydelsen av reglering för utredning av brott

Behovet av att komplettera regleringen om användning av informationskällor genom användning av deltagande informationskällor framgår av följande exempel:

En förundersökningsmyndighet som utreder narkotikabrottslighet får information om att en aktör inom den organiserade brottsligheten söker en person som kan flytta ett parti narkotika någonstans eller tillåta överföring av brottsliga medel via sitt eget konto. Efter att ha fått denna information planerar den förundersökningsmyndighet som utreder ärendet att inleda en operation där narkotika eller pengar överförs till mottagaren av en informationskälla som känner till de kriminella kretsarna i fråga i syfte att utreda brottsligheten.

En sådan operation är emellertid inte möjlig, eftersom informationskällan i ljuset av den nuvarande lagstiftningen skulle begå ett narkotika- eller penningtvättsbrott om denne hjälper till att överföra olagliga varor.

Gränsen för vad som är tillåtet och förbjudet vid användning av informationskällor enligt den gällande regleringen i ovan nämnda exempelsituation beskrivs också i förarbetet till tvångsmedelslagen. Det ska också vara fråga om tillåtet inhämtande av information till exempel när kontakt etableras mellan den som genomför bevisprovokation genom köp och den som utgör föremål för bevisprovokationen eller när de presenteras för varandra, men möjligheten begränsas dock av att polisens eller informationskällans verksamhet inte får leda till att informationskällan genom sitt agerande gör sig skyldig till brott (se RP 222/2010 rd, s. 360).

Även penningtvätt och dess grova gärningsform som kriminaliseras enligt 32 kap. i strafflagen uppfylls med talrika olika gärningssätt. Särskilt inom organiserad brottslighet är huvudmålet att samla in så stor vinning av brott som möjligt och att ”intäktsföra” den till personer som är ansvariga för den brottsliga verksamheten samt till andra som är delaktiga i verksamheten. Ofta är det också just genom vinningen av brotten möjligt att utreda vilka som är delaktiga i den brottsliga verksamheten. Inom ramen för den nuvarande lagstiftningen är det dock inte möjligt att utnyttja användning av informationskällor på ett sätt som skulle förbättra polisens möjligheter att utreda ovan nämnda centrala personer som har anknytning till brottslig verksamhet. Användning av en deltagande informationskälla avses möjliggöra polisens situationskontroll, vilket sannolikt i många fall skulle ha betydande effektiviserande effekter för brottsutredningen och utredningen av de personer som ansvarar för brotten samt för att lagföra dem.

Om användning av deltagande informationskällor möjliggörs effektiviseras verksamhetsförutsättningarna för polisen, Tullen och Gränsbevakningsväsendet (nedan *PTG-förundersökningsmyndigheterna*). Med hjälp av en deltagande informationskälla skulle man i exempelfallet som visar på behov av reglering kunna utreda brottet effektivare och åtminstone lagföra den som tar emot narkotikan eller de brottsliga medel som ska tvättas och eventuellt

även andra centrala personer som hör till brottsfelheten. Inom ramen för den nuvarande lagstiftningen kräver utredningen av brottsfelheter och aktörer relaterade till dem ofta stora resurser och i allmänhet även långvarig användning av andra hemliga tvångsmedel som är känsliga med avseende på de grundläggande fri- och rättigheterna, och det kan ofta vara osäkert huruvida straffansvaret förverkligas. Användningen av en deltagande informationskälla avses förbättra PTG-förundersökningsmyndigheternas ovan nämnda situationskontroll genom att minska eventuella osäkerhetsfaktorer och förbättra metoderna och möjligheterna att utreda brott.

I omfattande brottsfelheter är det mycket viktigt att identifiera olika aktörer. Till exempel importerar narkotika allt oftare i nätverksliknande strukturer som en så kallad brottslig tjänst (crime as a service), där importören och den mottagande parten som sköter utdelningen är separata. Identifiering av importörer leder inte nödvändigtvis till identifiering av mottagaren, om inte sådana metoder som beskrivs finns tillgängliga för de förundersökningsmyndigheter som utreder narkotikabrott. Utgångspunkten avses vara att den deltagande informationskällans verksamhet är en del av en händelsekedja som i alla fall förverkligas oberoende av informationskällans verksamhet.

Verksamhetsmiljön har förändrats avsevärt under de senaste åren, både vad gäller brottsens karaktär och hur de genomförs. I och med förändringarna i verksamhetsmiljön har betydelsen av att identifiera olika aktörer i den brottskedja som beskrivs i exemplet framhävts i takt med att nätverksliknande genomförandemetoder och tillvägagångssätt blivit vanligare. Eftersom den allvarliga brottsfelhetens verksamhetsmodeller har övergått från hierarkiska strukturer till anpassningsbara kriminella nätverk, har identifieringen av aktörer som hör till enskilda brottskedjor framhävts i upptäckten av partnerskap. Även om man utreder endast en brottsfelhet och lagför personer med anknytning till den leder det inte nödvändigtvis till att nya försök inte görs eller till att den kriminella verksamheten inte fortsätter då verksamheten grundar sig på uppgiftsfördelningar som är sinsemellan okända och separata.

Även om det är uppenbart att möjligheten att använda en deltagande informationskälla främjar en effektiv brottsbekämpning bör man beakta att det i viss utsträckning är fråga om informationskällans deltagande i brottslig verksamhet, såsom medhjälp till brott. Som exempel kan nämnas en situation där en informationskälla till exempel flyttar ett paket vars innehåll det inte finns närmare information om eller hyr ut en lokal för ett ospecificerat syfte. I sådana situationer ska beslut om den deltagande informationskällans straffansvar och utslutande av detta fattas i ett tidigare skede än först på grundval av vetskap till exempel vid åtalsprövning eller domstolsbehandling. Behovet av reglering gäller emellertid inte att minska informationskällans straffrättsliga ansvar i situationer där informationskällan utan den behöriga tjänstemannens medverkan har hamnat i situationer där han eller hon måste delta i ett brott antingen på grund av sin säkerhet eller för att förhindra avslöjande. Det centrala syftet avses således vara att effektivisera informationskällans verksamhetsmöjligheter strikt bundet till den behöriga myndighetens anvisningar och övervakning. Det straffrättsliga ansvaret i anknytning till regleringen beskrivs närmare nedan (se avsnitt 2.3.4.8).

Verksamhetsmöjligheterna för den deltagande informationskällan föreslås omfatta liknande åtgärder som vid täckoperationer, till exempel transport av personer, föremål eller ämnen eller skötsel av ekonomiska angelägenheter för att bidra till en kriminell sammanslutnings verksamhet. Polisens och Tullens täckoperationer avser emellertid systematiskt inhämtande av information med hjälp av infiltration, det vill säga att en person ansluter sig till en organisation eller annan sammanslutning i syfte att skaffa information internt eller påverka sammanslutningens verksamhet. Som befogenhet ersätter användningen av en deltagande informationskälla emellertid inte befogenheten för täckoperationer. Den avses inte heller

fungera som ett alternativ till täckoperationer, eftersom dess användningsområde och dess möjligheter är mer slumpmässiga i ett visst avseende. Täckoperationer är mer riktad och långsiktig verksamhet som kräver infiltration, medan användning av informationskällor till många delar är beroende av den person som fungerar som informationskälla, dvs. om förundersökningsmyndigheten känner till en lämplig och godtagbar informationskälla för uppgiften.

Medlemmar i terroristgrupper och organiserade kriminella sammanslutningar kan bedömas vara allt mer medvetna om traditionella metoder för brottsutredning och inhämtande av information och de rättsliga ramvillkor som gäller dem samt sträva efter att agera så att information om deras verksamhet inte kommer till myndigheternas kännedom. I viss mån avses användning av en informationskälla som är mer reaktiv till sin natur, baserat på informationskällans redan befintliga kontakter, möjliggöra bättre möjligheter till effektiv brottsbekämpning. Utifrån de uppgifter som erhålls genom användningen av en deltagande informationskälla kan man dessutom närmare rikta in andra hemliga tvångsmedel, vilket bedöms ha positiva konsekvenser för de grundläggande fri- och rättigheterna utöver aspekterna som gäller effektivitet, då till exempel tiderna för och behoven av användning av andra hemliga tvångsmedel som avsevärt ingriper i de grundläggande fri- och rättigheterna kan minskas.

I denna proposition begränsas granskningen, bedömningen och förslagen till brottsutredningsskedet och 10 kap. i tvångsmedelslagen. Behov av reglering har emellertid också identifierats i fråga om förebyggande och avslöjande av brott, men i detta avseende anses det vara motiverat att göra en närmare bedömning separat (se närmare avsnitt 5.1.4 om andra genomförandesätt).

2.3.4.3 Användning av informationskällor vid Tullen och betydelsen av befogenheten för deltagande uppgiftskälla

Tullen och Gränsbevakningsväsendet är i likhet med polisen sådana förundersökningsmyndigheter enligt förundersökningslagen (805/2011), vars befogenheter enligt den nuvarande lagstiftningen omfattar användning av informationskällor och styrd användning av informationskällor. Förutom i tvångsmedelslagen regleras befogenheterna för Tullens del i lagen om brottsbekämpning inom Tullen och för Gränsbevakningsväsendet i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet, även om det i denna proposition föreslås en ändring enligt vilken befogenheter för utredning av brott i fortsättningen endast föreskrivs i 10 kap. i tvångsmedelslagen. Enligt regeringsprogrammet vidareutvecklas polisens, Tullens och Gränsbevakningsväsendets PTG-samarbete och man söker för deras verksamhetsförutsättningar och befogenheter (s. 191).

Förundersökningslagen och tvångsmedelslagen utgör en helhet där förundersökningslagen fastställer förundersökningsmyndigheterna och tvångsmedelslagen de befogenheter som kan användas vid utredning av brott. Utnyttjandet av befogenheterna grundar sig på en bedömning av hur allvarliga de olika brotten är och en proportionering av intresset av att utreda dem: ju allvarligare brott det är fråga om, desto viktigare är utredningen. Brottsens allvarlighetsgrad avgör med andra ord i princip de befogenheter som förundersökningsmyndigheterna har att använda för att utreda brottet. Med stöd av den lagstiftningsmässiga systematiken anses det motiverat att varje PTG-förundersökningsmyndighet ska ha befogenhet att använda deltagande informationskällor för att utreda brott.

Enligt den nuvarande lagstiftningen om användning av informationskällor är polisens, Tullens och Gränsbevakningsväsendets befogenheter enhetliga i fråga om användningen av informationskällor. PTG-förundersökningsmyndigheternas gemensamma rättsliga grund

möjliggör förutom effektiv brottsbekämpande verksamhet bland annat gemensam utbildning samt i flera fall gemensam behandling av informationskällor och en plattform för lagring av information. Den lagstiftningsmässiga symmetrin och den funktionella enhetligheten ger betydande fördelar med tanke på användningen av informationskällor.

Den information som informationskällorna producerar och levererar är mycket brottstypsneutral, särskilt i Finland. Informationskällorna har ofta information som anknyter till alla PTG-förundersökningsmyndigheters verksamhetsområden. Därför har myndigheterna gemensamma överenskomna informationskanaler för information som anknyter till skötseln av en annan myndighets uppgifter. Det är anmärkningsvärt att det ur informationskällans synvinkel på sätt och vis är slumpmässigt med vilken brottsbekämpningsmyndighet han eller hon sköter ärenden, varvid skillnader i befogenheter kan leda till mycket problematiska situationer.

Användningen av informationskällor är ordnad på samma sätt hos Tullen som vid polisen och Gränsbevakningsväsendet. Användningen av informationskällor omfattar alla de områden där Tullens brottsutredning är verksam. Användningen av informationskällor hör till Tullens nationella verksamhet och lyder under den centraliserade ledningen. Tullens användning av informationskällor sker för närvarande självständigt och i vissa fall även styrd användning av informationskällor. Utöver lagstiftningen berörs användningen av en separat föreskrift om verksamheten. Verksamheten omfattas av en separat laglighetskontroll, där laglighetsövervakaren årligen granskar i praktiken all verksamhet och tillhörande registreringar. Förfarandena för identifiering och användning av informationskällor följer samma systematik som vid polisen och Gränsbevakningsväsendet, vilket gör det möjligt att jämföra förekomsten av informationskällor hos olika myndigheter och förmedla till exempel information om en identifierad informationskälla med hög risk till andra myndigheter utan att samtidigt avslöja informationskällans identitet.

Med hjälp av deltagande informationskällor avses man ännu effektivare kunna utreda tullbrott och lagföra personer som gjort sig skyldiga till tullbrott. Användningen av informationskällor är över lag som helhet en viktig och central metod i Tullens brottsbekämpning, eftersom man med hjälp av den får sådan information som det inte är möjligt att skaffa med andra medel. Dessutom har man de senaste åren allt oftare gemensamt konstaterat att till exempel utländska kriminella sammanslutningar bedriver bred brottslig verksamhet, varvid det enligt ovan nämnda till och med till viss del är slumpmässigt vilken PTG-förundersökningsmyndighets brottsbekämpningsåtgärder som gör att personerna omfattas av sådana åtgärder som vidtas av lagövervakningsmyndigheten, som leder till att man blir informationskälla.

Ett exempel kan vara en sammanslutning vars medlemmar kommer till Finland för att ta emot partier av narkotika, transportera prekursorer, driva in fordringar med våld eller transportera pengar från landet. En informationskälla som ger information om en sådan sammanslutning verksamhet producerar information om narkotikasmuggling, penningtvätt, framställning av narkotika, brott mot liv och hälsa eller människohandel. Den information som informationskällan producerar är inte exakt avgränsad, utan informationskällan ska kunna behandlas med enhetliga förfaranden och befogenheter och ett fungerande och smidigt informationsutbyte mellan myndigheterna ska ombesörjas. Tullens verksamhetsområde för brottsbekämpning är mer avgränsat än polisens, men verksamhetsområdet i sig är sådant att de andra PTG-förundersökningsmyndigheterna inte har någon laglighetsövervakning i logistiken och flödet av varor som anländer till och lämnar landet. Ett exempel är de brott som för närvarande blir allt mer omfattande och komplicerade och som syftar till att kringgå internationella sanktioner. Aktörerna i dessa logistikkedjor är målgrupper från vilka informationskällor endast rekryteras till Tullen. Samma aktörer i logistikkedjorna deltar i allt större utsträckning i all allvarlig brottslighet, till exempel narkotikabrottslighet.

Tullens brottsbekämpning betonar internationellt samarbete i dess olika former, varav en är användning av informationskällor. I detta samarbete är det nödvändigt med tillräckliga befogenheter, varvid både internationellt och nationellt samarbete till exempel i form av gemensamma utredningsgrupper är möjligt. Särskilt när man tittar på den nuvarande nordiska verksamhetsmiljön och den förändring den undergår kommer detta perspektiv att framhävas ytterligare.

2.3.4.4 Betydelsen av användningen av informationskällor vid Gränsbevakningsväsendet och befogenheten för deltagande informationskällor

Användningen av informationskällor är i sin helhet ett hemligt tvångsmedel som också har en viktig betydelse för utredningen av krävande brottsärenden som Gränsbevakningsväsendet ansvarar för. I många fall är det inte möjligt att ersätta användning av informationskällor med ett annat hemligt medel för inhämtande av information eller ett annat hemligt tvångsmedel. Gränsbevakningsmännen möter människor i gränskontrolls- och brottsbekämpningsuppgifter. De är i allmänhet de första myndigheterna som möter en utlänning då han eller hon kommer till landet. I och med den första myndighetskontakten är det möjligt att ett uppgiftslämnarförhållande uppkommer, som senare utvecklas till användning av informationskällor.

Personer med information om ärenden som är betydelsefulla för Gränsbevakningsväsendets verksamhet har utvalts som informationskällor för Gränsbevakningsväsendet. Ofta har uppgifterna på ett eller annat sätt en koppling till gränsovergång. Gränsbevakningsväsendets informationskällor har blivit informationskällor för Gränsbevakningsväsendet i samband med något tidigare umgänge. Även om i princip vem som helst kan vara informationskälla för vilken myndighet som helst, är Gränsbevakningsväsendets informationskällor i praktiken en grupp som i viss mån avviker från till exempel polisens informationskällor. På grund av Gränsbevakningsväsendets kärnkompetens inom brottsbekämpning uppstår det således i praktiken inga överlappningar med andra förutredningsmyndigheters operativa verksamhet vid användningen av deltagande informationskällor. Följaktligen är det inte möjligt att täcka information som inhämtats genom att använda informationskällor vid Gränsbevakningsväsendet till exempel enbart genom att utvidga polisens befogenheter inom användningen av informationskällor.

Genom användning av informationskällor skaffas information som är av betydelse för Gränsbevakningsväsendets brottsbekämpning. I Gränsbevakningsväsendets brottsbekämpning är användningen av informationskällor en central och viktig metod för att inhämta hemlig information om sådant som det annars skulle vara mycket svårt eller omöjligt att få information om, såsom människosmuggling, brott mot friheten, dokumentförfalskningar, kriminella organisationer och penningrörelser i anknytning till brott som utreds av Gränsbevakningsväsendet. Information kan även fås om annan allvarlig brottslighet, såsom organiserad brottslighet, krigsbrott i avgångslandet, terrorism och utländska kombattanter som återvänder till Finland.

Gränsbevakningsväsendet vidarebefordrar vid behov den information som det fått till andra myndigheter i enlighet med myndigheternas ansvarsfördelning för att de ska kunna utnyttja dem i sina uppgifter. Gränsbevakningsväsendet har även överfört en stor mängd information om allvarliga narkotikabrott och annan brottslighet som fåtts av informationskällor till övriga förundersökningsmyndigheter.

För att ordna användningen av informationskällor har en separat organisation skapats och ett internt förordnande om användning av informationskällor getts vid Gränsbevakningsväsendet.

Organisationen är separat från polisen. Vanlig användning av informationskällor utövas endast av gränsbevakningsmän som genomgått behörig utbildning vid Gränsbevakningsväsendet. Utbildningen är kommensurabel med polisens utbildning och den ordnas delvis i samarbete. Gränsbevakningsväsendet samarbetar dessutom regelbundet och i stor utsträckning operativt med polisens alla enheter och andra myndigheter i användningen av informationskällor. Gränsbevakningsväsendets stab övervakar för egen del användningen av hemliga medel för inhämtande av information och hemliga tvångsmedel och ordnandet och genomförandet av gräns- och sjöbevakningssektionernas interna övervakning.

Användningen av deltagande informationskällor avses också möjliggöra en effektivare brottsutredning enligt Gränsbevakningsväsendets befogenheter än tidigare. I bästa fall kan en rätt schemalagd användning av en deltagande informationskälla minska användningen av andra hemliga tvångsmedel, eftersom tvångsmedlet avses kunna användas för att rikta verksamheten mer detaljerat. Gränsbevakningsväsendets brottsbekämpning fokuserar på allvarlig gränsöverskridande brottslighet, särskilt brott som gäller organisering av olaglig inresa samt människohandel och människosmuggling. Gränsbevakningsväsendet har en stor yrkesskicklighet och kompetens när det gäller att förebygga, avslöja och utreda nämnda brott. Gränsbevakningsväsendet ansvarar för att utreda merparten av de brott som utreds i Finland och som gäller ordnande av olaglig inresa. Även i Gränsbevakningsväsendets användning av informationskällor har man identifierat fall där det med hjälp av en deltagande informationskälla hade varit möjligt att förhindra brott som planeras eller utreda redan inträffade brott, men åtgärderna har inte kunnat genomföras utan ett realistiskt hot om att informationskällan gör sig skyldig till brott.

Användning av en deltagande informationskälla är till exempel nödvändig i en situation där Gränsbevakningsväsendets brottsbekämpning får information om att en internationell kriminell organisation olagligt för in en grupp människor till Finland. Den kriminella organisationen har i detta fall dessutom bett Gränsbevakningsväsendets informationskälla att under en kort tid i sin bostad inkvartera personer som kommit till Finland, transportera personer som kommit till Finland från gränsövergångsstället till inkvarteringsstället samt olagligt omhändertara resehandlingarna för de personer som kommit till Finland. Verksamheten handlar då straffrättsligt om grovt ordnande av olaglig inresa. För att rikta brottsbekämpningsåtgärderna bör Gränsbevakningsväsendet få information om vilka personer som hämtas till Finland, varifrån de kommer till Finland och när. Med hjälp av en deltagande informationskälla avses man i situationer som de ovannämnda kunna täcka en betydande del av den information som behövs för att utreda brottet. Utnyttjande av informationskällor för inhämtande av information är dock inte möjligt i ljuset av den nuvarande lagstiftningen, eftersom informationskällan själv skulle göra sig skyldig till grovt ordnande av olaglig inresa när denne bistår en kriminell organisation på det begärda sättet. Utöver att utreda brottet kan Gränsbevakningsväsendet i den ovan beskrivna verksamheten med hjälp av den deltagande informationskällan få information om huruvida det finns offer för människohandel eller andra personer i utsatt ställning bland de personer som olagligt kommit till Finland, vilket kräver att myndigheterna omedelbart ingriper i saken.

Med hjälp av en deltagande informationskälla kan man effektivare utreda brott som Gränsbevakningsväsendet har utredningsansvar för och lagföra personer som är centralt förknippade med den organisation som ordnar olagliga inresor. Inom ramen för den nuvarande lagstiftningen kräver utredningen av brottsfelheter och relaterade aktörer ofta betydande resurser och i allmänhet även långvarig användning av andra hemliga tvångsmedel. Trots detta kan det ofta vara osäkert om straffansvaret förverkligas. Användningen av en deltagande informationskälla kan i bästa fall förhindra att skadorna av brottet konkretiseras, vilket i fråga om Gränsbevakningsväsendets brottsbekämpning innebär att människor som är i en sårbar

ställning och som smugglas eller på annat sätt blir vilseledda och lurade befrias från ställningen som underordnade till kriminella organisationer.

2.3.4.5 Bedömning av behovet av reglering om deltagande informationskällor i fråga om alla PTG-förundersökningsmyndigheter

Genom att föreskriva enhetligt om befogenheten att använda deltagande informationskällor för alla PTG-förundersökningsmyndigheter avses man kunna trygga tillräckligt omfattande och nödvändiga befogenheter för alla dessa för en övergripande användning av informationskällor (styrd användning av informationskällor och användning av deltagande informationskällor) för att utreda brott. Genom användning av informationskällor fås sådan detaljerad information som det är svårt eller till och med omöjligt att producera med andra hemliga medel för inhämtande av information eller hemliga tvångsmedel. Genom att föreskriva om användning av deltagande informationskällor för alla PTG-förundersökningsmyndigheter möjliggörs en övergripande och effektiv användning av informationskällor som gäller varje myndighets informationskällor med utnyttjande av befogenheterna enligt tvångsmedelslagen. Detta anses ändamålsenligt särskilt med beaktande av det ovan sagda om att varje förundersökningsmyndighet har egna informationskällor som behandlas i den egna organisationen för informationskällor.

Vid bedömningen av regleringslösningen ska hänsyn även tas till att praktiska situationer inom operativ brottsbekämpning ofta kräver snabba reaktioner och beslutsfattande. Genom att föreskriva om befogenheter att använda deltagande informationskällor för alla förundersökningsmyndigheter kan man undvika situationer där Gränsbevakningsväsendets eller Tullens informationskälla samt förundersökningen av brott som hör till Gränsbevakningsväsendets eller Tullens brottsutredningsområde behöver överföras till polisen innan man kan gå vidare i ärendet vad gäller användning av en deltagande informationskälla. Sådana överföringsåtgärder kan inte genomföras snabbt och orsakar i värsta fall skuggområden som till och med kan leda till att straffansvaret inte förverkligas. Det bör också beaktas att användning av informationskällor i betydande utsträckning grundar sig på ett konfidentiellt förhållande mellan informationskällan och den tjänsteman som hör till organisationen för informationskällan, varför det i praktiken ofta kan vara mycket svårt och inte heller ändamålsenligt att överföra en informationskälla till en annan myndighet.

På motsvarande sätt är det motiverat att den beslutsstruktur som föreskrivs för användningen av deltagande informationskällor stöder den praktiska operativa verksamheten. Den beskrivna karaktären av användningen av informationskällor förhindrar i praktiken komplexa strukturer för beslutsfattande. Beslut som gäller användning av informationskällor (styrd eller deltagande) bör fattas av den organisation som ansvarar för informationskällan. Enligt lagen har informationskällans organisation ansvar för informationskällans liv och hälsa, varför det inte heller är motiverat att lägga ut beslutsfattandet om användningen av den deltagande informationskällan så långt bort från den aktör som faktiskt ansvarar för användningen av informationskällan. Beslutsfattandet om användningen av en deltagande informationskälla ska därmed kunna genomföras i sin helhet inom den organisation där verksamheten inleds.

En enhetlig tvångsmedelsreglering gällande PTG-förundersökningsmyndigheterna avses också möjliggöra effektivare gemensamma nationella och internationella utredningsgrupper, där avsikten är att utnyttja en deltagande informationskälla. Ett fungerande samarbete av detta slag har stor betydelse för brottsbekämpningen av allvarlig och organiserad brottslighet.

Det är emellertid också viktigt att säkerställa samarbete och informationsutbyte mellan olika myndigheter, vilket också minskar riskerna i samband med operationer. Med andra ord bör man undvika situationer där de behöriga myndigheternas okunskap om varandras pågående

operationer kan medföra risker i samband med användningen av deltagande informationskällor. Det anses därför nödvändigt och motiverat att separat föreskriva om en skyldighet till samordning mellan PTG-förundersökningsmyndigheterna när det gäller användningen av deltagande informationskällor.

2.3.4.6 Stödjande av myndigheternas utövande av befogenheter med assisterande åtgärder

Utöver deltagande i brottslig verksamhet som grundar sig noggrant på PTG-förundersökningsmyndigheternas anvisningar och övervakning är det nödvändigt att informationskällan kan stödja myndigheternas utövande av sina befogenheter med assisterande åtgärder som anknyter till den praktiska verksamheten. Det kan till exempel handla om att föra anordningar som används för teknisk observation eller avlyssning till ett visst mål. Informationskällan avses inte heller i dessa situationer använda ett medel för inhämtande av information, utan PTG-förundersökningsmyndigheterna avses fortfarande till exempel hantera den tekniska enheten, styra dess verksamhet, granska inspelningar och bedöma när åtgärden ska avbrytas. När en deltagande informationskälla används enligt ovan är det fråga om en enskild utvidgning av möjligheterna att använda de befogenheter som tillhör PTG-förundersökningsmyndigheterna, när det handlar om tillgång till sådana lokaler eller platser eller grupper som PTG-förundersökningsmyndigheterna annars inte skulle ha möjlighet att få tillgång till. Utgångspunkten avses naturligtvis vara att de förutsättningar som föreskrivs för andra hemliga tvångsmedel som används också ska uppfyllas separat och att en deltagande informationskälla inte kan användas för att kringgå myndigheternas befogenheter.

I enlighet med ovannämnda är det enligt den gällande lagen tillåtet att bistå i anslutning till praktisk verksamhet till exempel i fråga om att etablera kontakt mellan den som genomför bevisprovokation genom köp och den som utgör föremål för bevisprovokationen eller att presentera dem för varandra eller att agera som tolk, så länge förundersökningsmyndighetens eller informationskällans verksamhet inte leder till att informationskällan begår ett brott och den brottsliga verksamheten sker oberoende av myndighetens och informationskällans verksamhet. Åtgärder för att möjliggöra praktisk verksamhet som är förknippade med hemliga tvångsmedel av teknisk karaktär, såsom att föra en apparat som används för teknisk observation eller avlyssning till ett visst mål, kan likställas med till exempel att presentera personer för varandra.

I 10 kap. 39 § 3 mom. i tvångsmedelslagen föreskrivs det även i övrigt om begränsningar vid styrd användning av informationskällor och genomförandet av informationsanskaffning. Ovan redogörs också närmare för förarbetet till lagen i fråga om de begränsningar som gäller styrd användning av informationskällor (RP 222/2010 rd, s. 360). Centrala element för tillåten och förbjuden styrd användning av informationskällor i den gällande lagen är att ingen annan än en tjänsteman kan utöva en myndighets befogenheter, om det inte uttryckligen föreskrivs om det, att en informationskälla inte får användas för att kringgå begränsningar i utövandet av de befogenheter som beviljats myndigheterna och att förundersökningsmyndighetens eller informationskällans verksamhet inte får leda till att informationskällan begår ett brott genom sin verksamhet.

När det gäller förbjudna och tillåtna gränser enligt förarbetet i förhållande till utövandet av befogenheter som hör till myndigheterna ska man beakta att det uttryckligen är fråga om en begränsning som gäller utövandet av befogenheterna och inte åtgärder som är nödvändiga för att genomföra dessa. Till exempel föreslås det vara förbjudet för en informationskälla att utföra husrannsakan eller att skaffa information genom att infiltrera sig i en sådan kriminell sammanslutning som personen inte tidigare ingår i (täckoperation) eller att utföra bostadsavlyssning.

En informationskälla kan inte heller användas för att kringgå begränsningar som gäller användningen av befogenheter som tilldelats myndigheterna. Därmed föreslås PTG-förundersökningsmyndigheten inte heller kunna utrusta en informationskälla med anordningar som möjliggör avlyssning eller observation, om det inte är fråga om att säkerställa informationskällans säkerhet. När det gäller avlyssning eller observation är det till exempel fråga om teknisk avlyssning, bostadsavlyssning eller optisk observation, som det föreskrivs separat om i 10 kap. i tvångsmedelslagen.

När det gäller möjligheten att utöva befogenheter är situationen den ovannämnda, dvs. åtgärder som främjar utövandet av befogenheter fram till en viss punkt kan vara tillåtna om det finns särskilda bestämmelser om detta i lagen. Vanligtvis kan det till exempel handla om att placera anordningar för avlyssning på en viss plats.

Man ska emellertid beakta att anordningar som anknyter till hemliga tvångsmedel och verksamhetspraxis för dem är sekretessbelagda med stöd av 24 § 1 mom. 5 punkten i offentlighetslagen (621/1999). Således är assisterande åtgärder som avser stödja myndigheternas utövande av sina befogenheter förknippade med en betydande risk för att förundersökningsmyndigheternas prestationsförmåga äventyras både vad gäller det hemliga inhämtandet av information och i större utsträckning vad gäller brottsbekämpningsmålet. Sådana risker och den eventuella nyttan med åtgärderna ska därför beaktas i förväg när verksamheten planeras, och naturligtvis ska verksamheten inte genomföras om riskerna är för stora.

2.3.4.7 Centrala element i regleringsbehovet

Med användning av en deltagande informationskälla avses ett hemligt tvångsmedel som grundar sig på en adekvat plan som gjorts upp och ett beslut som fattats innan åtgärderna vidtagits, där informationskällan under styrning och övervakning av PTG-förundersökningsmyndigheten utför noggrant definierade åtgärder, som kan uppfylla rekvisit för ett brott, eller möjliggör till en viss punkt myndighetens utövande av sina befogenheter. De begränsningar och skyldigheter som följer av trygandet av de grundläggande rättigheterna och av annan reglering gäller naturligtvis också i princip PTG-förundersökningsmyndigheten, dvs. den behöriga myndighet som utövar befogenheten.

Även om en deltagande informationskälla utnyttjas i det föreslagna inhämtandet av information är det fråga om en befogenhet som utövas av en PTG-förundersökningsmyndighet, och enbart myndigheten utövar offentlig makt som gör intrång i medborgarnas rättsställning samt på grundval av beslut. Enligt förslaget är det alltså inte fråga om informationskällans egen verksamhet som baserar sig på självständigt omdöme, utan verksamheten är noggrant planerad, styrd och övervakad av myndigheten. På motsvarande sätt föreslås informationskällans verksamhet således vara en del av myndighetens verksamhet, varför utgångspunkten för den straffrättsliga och konstitutionella bedömningen av informationskällans verksamhet är att det föreskrivs om en ny befogenhet för PTG-förundersökningsmyndigheterna (se närmare om straffrättsligt ansvar nedan). Regleringen handlar således om att PTG-förundersökningsmyndigheten ska ha befogenhet att använda informationskällor.

Informationskällans deltagande kan inledas på grundval av information som tillhandahållits av informationskällan i fråga eller som PTG-förundersökningsmyndigheten har fått på annat sätt. Inte heller i de förstnämnda situationerna avses det vara fråga om verksamhet som informationskällan initierar, utan beslut om användning av medlet avses även då tas av myndigheten med tanke på målen för myndighetsverksamheten (utredning av brott). I praktiken innebär detta att det behovet av information för brottsbekämpningen redan har identifierats

tidigare och att man på initiativ av PTG-förundersökningsmyndigheten reagerar på den möjlighet att inhämta information som öppnats upp. Användningen av en deltagande informationskälla avses emellertid till sin natur vara något mer reaktiv än till exempel infiltration i kriminella kretsar genom täckoperationer. Ovanstående exempel som illustrerar behovet av reglering återspeglar möjliga situationer på ett bra sätt när det till exempel gäller att ta emot och flytta ett narkotikaparti eller pengar till en annan plats eller att skaffa lokaler och tillbehör för att möjliggöra fortsatt kriminell verksamhet.

Med hänvisning till det ovannämnda anses det motiverat att informationskällan som en del av användningen av en deltagande informationskälla under styrning av PTG-förundersökningsmyndigheten ska kunna utvidga sin sociala krets i syfte att inhämta information, om utvidgningen emellertid inte enligt ovannämnda innebär att konfidentiella relationer byggs upp i infiltrationssyfte. Med andra ord kan man försöka skaffa förtroende även hos nya bekanta i den utsträckning det är nödvändigt för att genomföra en enskild åtgärd som fastställts i beslutet om användning av den deltagande informationskällan. Gränsen för vad som är tillåtet och förbjudet är emellertid att inhämtandet av information, i detta fall att stifta nya bekantskaper, sker utan infiltration och att uppbyggandet av förtroendet sker i form av en kortvarig interaktion. Samtidigt är det i detta fall sannolikt snarare fråga om en situation med styrd användning av informationskällan, där nämnda verksamhet redan är möjlig.

Funktionellt sett bör utgångspunkten vara att de taktiska verksamhetsmodellerna ska väljas så att användningen av den deltagande informationskällan kan genomföras utan att informationskällan äventyras och så att informationskällans rätt till självständig bedömning och beslutsfattande är nästan obefintlig, med undantag för sådan verksamhet som hör till det vanliga umgänget mellan människor. I vilket fall som helst har PTG-förundersökningsmyndigheten redan nu en förstärkt skyldighet att sörja för informationskällornas säkerhet särskilt i situationer med styrd användning av informationskällor, och med avseende på den reglering som nu framställs är avsikten inte att göra betydande ändringar i denna utgångspunkt annat än i syfte att förbättra informationskällans säkerhet.

I praktiken avses användning av en deltagande informationskälla begränsas till sådana åtgärder för vilka man redan i förväg kan bedöma och minimera alla möjliga riskfaktorer. Med tanke på den deltagande informationskällan är det fråga om en så enkel verksamhet att den kan genomföras på ett säkert och rättssäkert sätt både med tanke på informationskällan, myndigheterna och andra personer som berörs av ärendet. Nedan går vi igenom exempel på möjliga situationer där befogenheten kan utövas:

- *skaffa lokaler, fordon eller andra sådana hjälpmedel*

Person A, som fungerar som polisens informationskälla och känner till personer med anknytning till kriminella kretsar, får ett samtal där denne ombeds att mot en avgift i ett halvår hyra en stuga i ett avlägset område ”för förvaring och distribution av tjack”. Dessutom ombeds person A att hyra en bil i några veckor. För person A handlar det om att denne hyr en stuga och en bil på nätet med sina egna uppgifter.

- *transportera personer, föremål eller ämnen*

Person A, som fungerar som polisens informationskälla och känner till personer med anknytning till kriminella kretsar, får ett samtal där denne ombeds att mot en avgift hämta tre lådor i närheten av hamnen och föra dem till en annan ort. Hämtning, förflyttning och avlämning av paketen sker så att person A inte alls träffar andra människor, utan får instruktioner om uppgiften via meddelande.

- *sköta ekonomiska angelägenheter*

Person A, som fungerar som polisens informationskälla och känner till personer med anknytning till kriminella kretsar, ombeds via fjärranslutning göra ekonomiska arrangemang för en kriminell sammanslutning.

- *bistår på andra sätt som kan likställas med ovanstående*

Person A, som fungerar som polisens informationskälla och känner till personer med anknytning till kriminella kretsar, får ett samtal där denne ombeds att mot en avgift ta emot tillgångar från "försäljning av tjack" till sitt bankkonto. A behöver inte göra annat än att ange sitt kontonummer, ta emot pengarna och förvara dem i några veckor, varefter de ska skickas till ett konto som meddelas senare.

Person B, som fungerar som polisens informationskälla, erbjuds möjlighet att delta i nätbedrägeri. A:s uppgift är att utarbeta en viss del av den kod som används för utnyttjandet av brottet.

I 10 kap. 39 § 3 mom. i den gällande tvångsmedelslagen föreskrivs det om den förstärkta skyldigheten att se till att informationskällans säkerhet upprätthålls, enligt vilken en informationskälla vid styrd användning av informationskällor inte får ombes att inhämta information på ett sådant sätt som äventyrar informationskällans eller någon annans liv eller hälsa och informationskällans säkerhet ska vid behov tryggas under och efter inhämtandet av informationen. Bestämmelser om motsvarande skyldighet finns i 5 kap. 40 § 3 mom. i polislagen. I förarbetet till tvångsmedelslagen beskrivs det inte närmare vad det konkret innebär att trygga informationskällans säkerhet. I förarbetena konstateras det emellertid att polisen inte ska kunna utrusta en informationskälla med anordningar som möjliggör avlyssning eller observation (RP 222/2010 rd, s. 360), men förbudet står i förhållande till tillåten och förbjuden verksamhet och är inte avsett att beaktas i kontexten för att trygga informationskällans säkerhet. Syftet med förbudet är således att förhindra att förutsättningarna för andra hemliga tvångsmedel kringgås, inte att förhindra att informationskällans säkerhet tryggas.

Efter 10 kap. i tvångslagen som gäller hemliga tvångsmedel och 5 kap. i polislagen om hemliga metoder för inhämtande av information föreskrevs det om civil underrättelseinhämtning i 5 a kap. i polislagen (RP 202/2017 rd). I 25 § i kapitlet föreskrivs det om tryggnad av informationskällor vid civil underrättelseinhämtning. I paragrafen anges det att vid civil underrättelseinhämtning kan skyddspolisens med en informationskällans samtycke övervaka ett utrymme som informationskällan använder för boende med kamera eller någon annan teknisk anordning, metod eller programvara som placerats på platsen, om det behövs för att avvärja en fara som hotar informationskällans liv eller hälsa. Övervakningen ska avslutas utan dröjsmål, om den inte längre behövs för att avvärja en fara som hotar informationskällans liv eller hälsa och upptagningar som uppkommit vid övervakning ska utplånas så snart de inte behövs för att trygga informationskällans säkerhet om de inte behöver bevaras och användas av orsaker som har samband med rättsskyddet. Dessutom kan informationskällan med dennes samtycke förses med en teknisk anordning som möjliggör avlyssning och observation, om utrustningen i ett enskilt fall är nödvändig för att informationskällans säkerhet ska kunna tryggas. Avlyssningen och observationen får upptas. Upptagningarna ska utplånas så snart de inte behövs för att trygga informationskällans säkerhet. Enligt 25 § får dessutom en informationskälla i enskilda fall ges falska, vilseledande eller förtäckta uppgifter eller registeranteckningar, eller falska handlingar får upprättas för att användas av informationskällan, om det är nödvändigt för att för att skydda informationskällans liv och hälsa.

Vid civil underrättelseinhämtning har man därmed identifierat en på regleringsnivå förstärkt skyldighet att trygga informationskällan. I vissa fall kan skyldigheten att trygga informationskällans säkerhet vara ännu mer förstärkt i samband med förebyggande, avslöjande och utredning av brott på grund av att den potentiella faran är mer direkt. Det står emellertid klart att syftet med att utnyttja de anordningar för teknisk avlyssning och optisk observation som används för att trygga informationskällan inte får vara att inhämta information för att kringgå förutsättningar och begränsningar som gäller myndigheternas befogenheter. Det anses således motiverat med närmare reglering om detta även vid användning av informationskällor enligt 10 kap. i tvångsmedelslagen, som omfattar såväl situationer med grundläggande användning av informationskällor, styrd användning av informationskällor som användning av deltagande informationskällor.

Vid bedömningen av behovet av reglering av användningen av deltagande informationskällor ska man beakta den gällande regleringen av användningen av informationskällor och befogenheten för täckoperationer. När det gäller användning av informationskällor är kopplingen tydlig, särskilt när man i propositionen anser att det är motiverat att möjliggöra användningen av deltagande informationskällor som en del av den styrda användningen av informationskällor. I fråga om befogenheten för täckoperationer ska man i sin tur beakta regleringens i viss mån enhetliga karaktär, till exempel elementet som gäller deltagande i fråga om brottslig verksamhet och det faktum att infiltration i samband med befogenheten för täckoperationer begränsar användningen av informationskällor enligt ovan. Det anses vara ändamålsenligt i tillämpliga delar att regleringssystemet för deltagande informationskällor motsvarar det som föreskrivs om täckoperationer, såsom deltagandet i verksamheten, planen för och framställningen om användningen samt i viss mån beslut, men på grund av att befogenheterna är olika anses även en viss skillnad i regleringarna vara motiverad.

Enligt ovan bygger befogenheten för täckoperationer på systematiskt inhämtande av information med hjälp av infiltration, vilket är förbjudet vid användning av informationskällor. Infiltration handlar om att skaffa och bygga upp ett långsiktigt förtroende med hjälp av falska och vilseledande uppgifter. Vid täckoperationer handlar det om ett särskilt hemligt tvångsmedel som hör till det så att säga hårdaste urvalet av metoder i 10 kap. i tvångsmedelslagen. Detta framgår också av att det enligt 2 § 2 mom. i kapitlet dessutom har fastställts som ett krav för användning av täckoperationer att metoden är nödvändig för att ett brott ska kunna utredas (nödvändighetskrav som ingår i krav enligt en trestegsnivå). Användning av informationskällor, inklusive den föreslagna användningen av deltagande informationskällor, skiljer sig i sin tur från den täckoperationer till exempel med avseende på medlens karaktär, och användningen av informationskällor (inklusive den styrda användningen) är inte bunden till det ovannämnda nödvändighetskravet. Användning av informationskällor, inklusive användning av deltagande informationskällor, kan betraktas som lättare medel till sina konsekvenser än täckoperationer, eftersom den inte baserar sig på infiltration utan på utnyttjande av en viss persons redan befintliga sociala kontakter och möjligheter att få information och agera. Ovan har man också visat med exempel att situationer med användning av deltagande informationskällor endast utgör mindre delåtgärder i en större helhet. Det är alltså fråga om en åtgärd som inte gör lika mycket intrång som täckoperationer när det gäller de personer som är föremål för brottsutredningen. Trots att det till vissa delar är ändamålsenligt att bestämmelserna om användning av deltagande informationskällor motsvarar bestämmelserna om täckoperationer anses det av denna anledning också vara motiverat att användningen berörs av ett annorlunda beslutsförfarande på en annan nivå, och som befogenhet föreslås användningen inte vara bunden till en viss förteckning över brott som berättigar till tvångsmedel enligt en viss allvarlighetsströskel.

Användningen av informationskällor styrs administrativt närmare av Polisstyrelsens, Gränsbevakningsväsendets och Tullens sekretessbelagda föreskrifter. Bestämmelserna i fråga bör uppdateras med beaktande av de ändringar som användningen av deltagande informationskällor förutsätter i verksamhetsprocessen, rättsskyddet, utbildningen och de nödvändiga kompetenskraven i olika roller. Sekretess behövs i synnerhet i fråga om sådana taktiska och tekniska förfaranden som kan avslöja användningen av informationskällan i fråga för utomstående och därmed äventyra både informationskällans och myndigheternas säkerhet. Dessutom bör man i statsrådets förordning om förundersökning, tvångsmedel och hemligt inhämtande av information (122/2014) och i statsrådets förordning om hemliga tvångsmedel och hemliga metoder för inhämtande av information inom Tullen (152/2017) beakta de ändringar som behövs i fråga om ordnandet av användningen av deltagande informationskällor (se även avsnitt 8 om bestämmelser på lägre nivå än lag).

2.3.4.8 Deltagande i brottslig verksamhet och informationskällans straffrättsliga ansvar

Vad gäller täckoperationer föreskrivs det om brottsförbud i 10 kap. 28 § i tvångsmedelslagen. En polisman som utför en täckoperation får inte begå brott eller ta initiativ till ett brott (1 mom.), men en polisman som företar en täckoperation får begå en ordningsförseelse eller något annat jämförbart brott, för vilket det föreskrivna straffet är ordningsbot, eller en trafikförseelse, om gärningen är nödvändig för att syftet med täckoperationen ska nås eller för att inhämtandet av information inte ska avslöjas (2 mom.).

I 29 § i kapitlet föreskrivs om deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet och i kontrollerade leveranser. Trots förbudet i 28 § 1 mom. får en polisman som företar en täckoperation enligt paragrafen under sitt deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet skaffa lokaler eller fordon eller andra sådana hjälpmedel, transportera personer, föremål eller ämnen, sköta ekonomiska angelägenheter eller bistå den kriminella sammanslutningen på andra med dessa jämförbara sätt, om det på synnerligen giltiga skäl har kunnat antas att 1) åtgärden genomförs också utan dennes medverkan, 2) polismannens verksamhet inte kommer att äventyra eller skada någons liv, hälsa eller frihet eller orsaka betydande fara för eller skada på egendom, och 3) biståndet avsevärt främjar möjligheterna att uppnå syftet med täckoperationen. Enligt 29 § 2 mom. får en polisman som företar en täckoperation dessutom delta i ombesörjandet av en försändelse som är föremål för en kontrollerad leverans enligt 41 §, om deltagandet avsevärt främjar möjligheterna att uppnå syftet med leveransen.

Enligt förarbetena förefaller formuleringen i 28 § 2 mom. och särskilt kapitlets 29 § 1 mom. i tvångsmedelslagen att avse en förhandsbaserad och planmässig bedömning och prövning, och i en situation som avses i 29 § 1 mom. 1 punkten förutsätts det att det på synnerligen giltiga skäl vid vidtagandet av åtgärden har kunnat antas att åtgärden genomförs också utan medverkan av den polisman som deltar i täckoperationen. Huruvida de åtgärder som vidtas inom ramen för täckoperationen är acceptabla bör i princip och i mån av möjligheter bedömas redan innan operationen inleds, när beslutet om användning av tvångsmedlet bereds (RP 217/2022 rd, s. 54–55, se även RP 222/2010 rd, s. 353). Både 28 § 2 mom. och 29 § 1 mom. formuleras som en befogenhetsbestämmelse för att reglera vad en polisman som utför en täckoperation får göra i de situationer och under de förutsättningar som anges närmare i bestämmelserna (RP 217/2022 rd, s. 55).

Vad gäller användning av deltagande informationskällor ska man utgå från att om informationskällan handlar annorlunda än vad denne har instruerats att göra, till exempel genom att transportera en större mängd av ett förbjudet ämne än planerat, transportera ett väsentligt farligare ämne eller börja sälja en mängd som är avsedd att överföras, eller på annat sätt utifrån

sitt eget omdöme och beslut delta i verksamheten avses denne vara straffrättsligt ansvarig för sina handlingar. I dessa situationer tillämpas bestämmelserna om ansvarsfrihetsgrunder i 4 kap. i strafflagen (förbudsvillfarelse, rättfärdigande grunder, eftergiftsgrunder) på eventuell begränsning av straffansvaret. Till exempel när det gäller mängden och arten av ämnena (farlighet) finns det inte nödvändigtvis tillräckligt exakt information i förväg. Samtidigt ska man beakta att verksamhet som strider mot styrningen trots övervakningen kan avslöjas först efter lång tid (till exempel genom laboratorieprover).

I vilket fall som helst är det uppenbart att användningen av deltagande informationskällor ska grunda sig på att PTG-förundersökningsmyndighetens verksamhet är noggrant planerad och styrd i förväg. Om en noggrant förutsedd, planerad och styrd användning av en deltagande informationskälla inte är möjlig ska metoden inte användas. Vid granskningen av användningen av metoden ska man således bedöma om det är möjligt att använda deltagande informationskällor så att den behöriga myndigheten behåller nästan fullständig kontroll över informationskällans deltagande verksamhet. I bedömningen betonas förutom säkerhetsaspekterna särskilt informationskällans straffrättsliga ansvar. Om den planerade användningen av en deltagande informationskälla medför risker för till exempel missbruk när det gäller den person som fungerar som informationskälla ska metoden inte användas. Med andra ord ska den planerade och styrda användningen av en deltagande informationskälla vara så enkel och förutsägbar att risken för att informationskällans straffrättsliga ansvar förverkligas är närmast obefintlig.

Samtidigt finns det också skäl att beakta eventuella situationer där myndighetens beslutsfattande och planering av användningen av befogenheten måste göras med en snabb tidsplan på grund av den operativa situationen. Inte heller i dessa situationer elimineras dock kravet på planerad och styrd myndighetsverksamhet. Verksamheten ska således alltid grunda sig på PTG-förundersökningsmyndighetens prövnings- och beslutanderätt – såvida det inte är fråga om prövnings- och beslutanderätt som är relaterad till informationskällans samtycke – och det ska i princip inte finnas någon självständig befogenhet för informationskällans egen verksamhet i den mån det är möjligt att säkerställa informationskällans säkerhet. Verksamhet som strider mot PTG-förundersökningsmyndighetens anvisningar avses emellertid i princip fortfarande vara straffrättsligt straffbar, om den uppfyller rekvisitetet för ett brott.

I propositionen bedöms det att när det gäller användning av informationskällor är inte informationskällans verksamhet en sådan offentlig förvaltningsuppgift eller sådan utövning av offentlig makt eller betydande utövning av offentlig makt som avses i 124 § i grundlagen. Därmed omfattas inte heller informationskällan och dennes verksamhet av tjänsteansvar. Vid användning av informationskällor är det fråga om en befogenhet för PTG-förundersökningsmyndigheterna, som i sin tur utgör utövning av offentlig makt enligt 124 § i grundlagen och som omfattas av tjänsteansvar (se även motiveringarna till lagstiftningsordningen).

I ovannämnda användning av deltagande informationskällor föreslås det också handla om utövande av befogenheter som grundar sig på myndigheternas prövnings- och beslutsrätt. Den deltagande informationskällans åtgärder ska i varje situation endast vara assisterande åtgärder som anknyter till PTG-förundersökningsmyndighetens utövande av sina befogenheter, där det dock inte är fråga om en offentlig förvaltningsuppgift eller utövning av offentlig makt. Även när det gäller tjänsteansvaret är det fråga om ett ansvar som enbart tillhör den myndighet som utövar befogenheten och som inte som självständigt ansvar omfattar själva informationskällan, utan användningen av den deltagande informationskällan ingår i sin helhet i myndighetens tjänsteansvar som omfattar verksamheten.

2.3.4.9 Brottsprovokation

Perspektiven kopplade till rättsskydd och rättvis rättegång betonas särskilt när användningen av deltagande informationskällor bedöms ur brottsprovokationssynpunkt. Förbudet mot brottsprovokation ska bedömas självständigt i förhållande till den uppmaning som regleras i 5 kap. 5 § i strafflagen. Förbudet mot brottsprovokation riktar sig särskilt till tjänstemän och regleras i 10 kap. 28 § i tvångsmedelslagen, 5 kap. 29 § i polislagen och 5 a kap. 19 § i polislagen. Enligt bestämmelserna får en polisman som företar en täckoperation inte begå brott eller ta initiativ till ett brott. Enligt förarbetena till tvångsmedelslagen ska polisen för att undvika brottsprovokation vid användning av mellanhänder i princip vara passiv så att en sådan person i sin verksamhet som informationskälla inte gör sig skyldig till brott eller så att informationskällan inte får en annan person att begå brott (RP 222/2010 rd, s. 360). Motsvarande konstateras i förarbetena till polislagen (RP 224/2010 rd, s. 131).

Det är i varje fall väsentligt att konstatera att det är fråga om en skyldighet som gäller myndigheten, vilket i det aktuella sammanhanget innebär att PTG-förundersökningsmyndigheten ska planera och instruera användningen av den deltagande informationskällan så att denne i användningen av medlet inte tar initiativ till att begå ett brott (se även ovan nämnda om användningssituationer). Det är i sig möjligt att det uppstår en brottsprovokation även om man handlar noggrant inom ramen för den tillåtna risken, men en sådan situation blir i första hand bedömd med tanke på klandervärdheten i fråga om förbuden mot att använda bevisning och inte med avseende på tjänsteansvaret eller överhuvudtaget utövandet av befogenheten. Om en tjänsteman däremot har tagit en förbjuden eller på förhand svårhanterlig risk för brottsprovokation och brottsprovokationen inträffar, svarar denne ensam för det fel som begåtts, om informationskällan har agerat i enlighet med anvisningarna och påbudet.

I den inhemska rättspraxisen har man åtminstone i Helsingfors hovrätts beslut av den 15 december 2021 (R 20/1689, 21/153909) tagit ställning till användningen av informationskällor i förhållande till det som föreslås i denna proposition och i förhållande till brottsprovokation på det sätt som beskrivs. I fallet handlade det om ett förbud mot att använda bevisning i ett fall som gällde införsel av narkotika och där en ”kriminell civil infiltratör” hade deltagit i förundersökningen i Nederländerna. I Nederländerna genomförde polisen också en täckoperation. Av tingsrättens beslut som bifogats hovrättens beslut framgår det att den kriminella civila infiltratörens roll verkade vara begränsad till att presentera polisinfiltratören och en svarande samt transportera narkotikalasten från Nederländerna till Tysklands gräns.

Hovrätten ansåg att bevisen hade erhållits på ett olagligt sätt eftersom de hade erhållits utan rättshjälpsförfarande och med en utredningsmetod som inte är tillåten enligt Finlands lag. Det meddelades inget förbud mot att använda bevisningen, eftersom det var fråga om en utredningsmetod som används i en annan medlemsstat i Europeiska unionen. Det meddelades heller inget förbud mot att använda bevisningen på grundval av ett påstående om brottsprovokation. I detta avseende konstaterade hovrätten att enligt tingsrättens redogörelse har förundersökningsmyndigheten eller den som handlar för dess räkning enligt den presenterade utredningen redan anslutit sig till den pågående verksamheten. Av den utredning som erhållits i ärendet framgår det inte heller att förundersökningsmyndigheten eller en mellanhand som handlar för dess räkning skulle ha påverkat N:s vilja. Hovrätten hänvisade också till motiveringarna angående brottsprovokation i tingsrättens dom, där det i fråga om förbudet mot att använda bevisning konstaterats att mängden och arten av, priset för transporten och betalningsarrangemangen för narkotikan antingen har planerats innan den kriminella civila infiltratören anslöt sig eller har beslutats av andra aktörer. Enligt tingsrättens beslut, som hovrätten godkände jämte motiveringar, har brottet således inte inletts på polisens initiativ, utan

polisen har deltagit i redan pågående brottslig verksamhet som skulle ha förverkligats utan myndigheternas medverkan. Ingen brottsprovokation hade riktats mot de svarande.

Vid användning av informationskällor medför särskilt styrd användning av informationskällor och användning av deltagande informationskällor en risk för brottsprovokation. Vid så kallad vanlig användning av informationskällor är risken mindre, eftersom det handlar om passivt mottagande av information och inriktning av den behöriga myndighetens verksamhet. Av den gällande regleringen som gäller användning av informationskällor framgår inget förbud mot brottsprovokation uttryckligen på författningsnivå, men enligt 10 kap. 39 § 3 mom. i tvångsmedelslagen ska informationskällan upplysas om sina rättigheter och skyldigheter, i synnerhet om vad som är tillåten och förbjuden verksamhet enligt lag, innan styrd användning av informationskälla inleds. Förbudet mot brottsprovokation framgår således av förarbetena till lagen (HE 222/2010 vp s. 360), där det med hänvisning till Europadomstolens praxis konstateras att polisen för att undvika brottsprovokation vid användning av mellanhänder i princip ska vara passiv så att en sådan person i sin verksamhet som informationskälla inte gör sig skyldig till brott eller så att informationskällan inte får en annan person att begå brott (se till exempel *Vanyan mot Ryssland* 15 december 2005 och *Ramanauskas mot Litauen* 5 februari 2008).

Det anses motiverat att förbudet mot brottsprovokation ska framgå av bestämmelserna om deltagande informationskällor. Även om det ovan nämnda förbudet mot brottsprovokation även gäller styrd användning, anses det för användningen av deltagande informationskällor också vara motiverat att separat uttryckligen föreskriva att utövandet av befogenheten är tillåten om det av synnerligen giltiga skäl kan antas att åtgärden genomförs också utan informationskällans medverkan (till exempel transport av ett ämne eller föremål). Detta anses också vara tillräckligt enligt Europadomstolens rättspraxis, där tydligheten i fråga om gränserna för verksamheten i förhållande till risken för brottsprovokation betonas (se till exempel *Bannikova mot Ryssland* 4 november 2010, punkt 35 och det avgörande som det hänvisas till där).

2.3.4.10 Tjänsteansvar och statens skadeståndsskyldighet

I avsnittet ovan om centrala element i regleringsbehovet beskrivs användningen av deltagande informationskällor som myndighetens befogenhet. När det gäller den behöriga myndighetens tjänsteansvar utkristalliseras följande: Även om en deltagande informationskälla utnyttjas i det föreslagna inhämtandet av information är det fråga om en befogenhet som utövas av en PTG-förundersökningsmyndighet, och enbart myndigheten utövar offentlig makt som gör intrång i medborgarnas rättsställning samt på grundval av beslut.

Med tanke på tjänsteansvaret för den myndighet som utövar befogenheten skiljer sig användningen av en deltagande informationskälla inte från andra hemliga tvångsmedel, särskilt jämfört med användningen av en styrd informationskälla, även om den föreslagna regleringen naturligtvis har sådana dimensioner som gör den speciell som tvångsmedel, såsom att någon annan än en myndighet deltar i brottslig verksamhet. I varje fall svarar en tjänsteman för att hans eller hennes ämbetsåtgärder är lagliga i enlighet med 118 § i grundlagen. Grunden för den föreslagna regleringen utgörs således av iakttagandet av det som föreskrivs i lagen samt planerings- och övervakningsskyldigheten, vars syfte också är att minska riskfaktorerna i förhållande till tjänstemannens tjänsteansvar. Förutsättningen för att utöva den föreslagna befogenheten är med andra ord en noggrann planering som även omfattar en bedömning av om befogenheten kan användas på det sätt som lagen kräver. Som konstaterats ovan avses metoden kunna användas endast i sådana tydliga situationer där risken för att informationskällan fungerar på annat sätt är känd i förväg och nästan obefintlig. Eftersom det vid användningen av deltagande informationskällor föreslås vara fråga om en befogenhet som grundar sig på lagen

kan det inte bli fråga om anstiftarens ansvar enligt till exempel 5 kap. 5 § i strafflagen när man handlar i enlighet med de förutsättningar som föreskrivs i lagen.

Dessutom avses användning av deltagande informationskällor, precis som andra hemliga tvångsmedel, basera sig på utövande av myndighetsbefogenheter som grundar sig på lag. Till denna del är det således fråga om samma verksamhet och förfarande som vid andra hemliga tvångsmedel i förhållande till bland annat exempelvis statens skadeståndsskyldighet enligt 8 kap. i polislagen.

2.3.4.11 Övervakning av en deltagande informationskälla

Enligt 10 kap. 65 § i tvångsmedelslagen övervakas de hemliga tvångsmedlen av cheferna för de enheter som använder dem och Polisstyrelsen när det är fråga om enheter som är underställda Polisstyrelsen. Användningen av hemliga tvångsmedel inom Tullens brottsbekämpning övervakas av Tullen och cheferna för de enheter som använder sådana tvångsmedel. Användningen av hemliga tvångsmedel inom Gränsbevakningsväsendet övervakas av staben för Gränsbevakningsväsendet och de förvaltningsenheter inom Gränsbevakningsväsendet som använder hemliga tvångsmedel. Hemliga tvångsmedel övervakas omfattande både på nationell och lokal nivå. På motsvarande sätt övervakas även hemligt inhämtande av information för att förhindra och avslöja brott. Förundersökningsmyndigheterna rapporterar också till sina ansvariga ministerier om användningen av medlen och inrikesministeriet och finansministeriet ska årligen lämna en berättelse om hur hemliga tvångsmedel och skyddandet av dem har använts och övervakats.

Den närmare organiseringen av användningen av informationskällor är sekretessbelagd, men i verksamheten har inbyggts tillsynselement och beslutsnivåer som bidrar till att verksamheten sker på behörigt sätt och säkerställer de närmaste chefernas övervakning av verksamheten och dokumentationen. Användningen av informationskällor övervakas på ett omfattande sätt och i centrum står organisationen av och tillvägagångssätten för användningen av informationskällor. Övervakningen gäller också dokumentation av behandlingen av informationskällor samt kostnadsshantering. Vid övervakningen av att användningen av deltagande informationskällor är laglig kommer fokus att ligga på dokumentation av styrningen av informationskällorna, dokumentation av den genomförda användningen och att användningen har hållit sig inom gränserna för det beslut och den verksamhetsplan som gäller ärendet. Detta är viktigt med tanke på rättsskyddet för informationskällan, tjänstemännen och den som är föremål för inhämtandet av informationen. Det riksomfattande informationshanteringssystemet för undersöknings- och granskningsorganisationer som togs i bruk 2018 möjliggör omfattande dokumentation av verksamheten och därmed även övervakning.

I fråga om användningen av deltagande informationskällor i enlighet med propositionen lämpar sig även effektiviserad övervakning av att verksamheten sker på behörigt sätt i de befintliga chefsstrukturerna i laglighetsövervakningsorganisationerna samt undersöknings- och granskningsorganisationerna såväl inom polisen och Gränsbevakningsväsendet som inom Tullen.

2.3.5 Användning av överskottsinformation och skjutvapenbrott (RSv 305/2022 rd)

2.3.5.1 Allmänt

Riksdagen har i sitt svar RSv 305/2022 rd på regeringens proposition med förslag till lagar om ändring av tvångsmedelslagen och förundersökningslagen (RP 217/2022 rd) bland annat godkänt ett uttalande enligt vilket riksdagen förutsätter att regeringen utreder och bedömer om

skjutvapenbrott kan fogas till förteckningen över brott för vars utredning överskottsinformation kan användas, och lämnar förslag till behövliga lagändringar som framkommer av utredningen till riksdagen för behandling så snart som möjligt.

Av lagutskottets betänkande LaUB 30/2022 rd om nämnda regeringsproposition framgår att det i utskottets sakkunnigutfrågning också föreslogs att skjutvapenbrott ska fogas till förteckningen över brott för vars utredning överskottsinformation kan användas. Detta har motiverats bland annat med en betydande ökning av antalet olagliga skjutvapen. Enligt lagutskottets betänkande är det vid prövningen av nya brott som skulle utgöra grund för användningen av tvångsmedel väsentligt att bedöma om de brott som föreslås till sin allvarlighetsgrad är jämförbara med de brott som avses i momentet och om de uppfyller kraven i 10 § 4 mom. i grundlagen på brott som äventyrar individens eller samhällets säkerhet eller hemfriden. Enligt betänkandet kan det enligt erhållen utredning kan bedömas att ett skjutvapenbrott som är straffbart enligt 41 kap. 1 § i strafflagen omfattar tämligen många olika gärningsformer. Det kan till exempel vara fråga om försummelse av den skyldighet att förse förpackningarna med förpackningspåskrift som anges i skjutvapenlagen. Enligt den utredning utskottet erhållit kan ett skjutvapenbrott därför åtminstone inte till alla delar anses vara jämförbart med andra brott som avses i momentet. På motsvarande sätt är det också oklart om skjutvapenbrott till alla delar uppfyller kraven på brott som äventyrar samhällets eller individens säkerhet eller hemfriden enligt 10 § 4 mom. i grundlagen. Enligt betänkandet finns det skäl att utan dröjsmål utreda och bedöma om skjutvapenbrott kan fogas till förteckningen över brott för vars utredning överskottsinformation kan användas, samt utifrån utredningen lämna behövliga lagändringar till riksdagen för behandling så snart som möjligt.

Enligt 10 kap. 55 § i tvångsmedelslagen (806/2011) avses med överskottsinformation information som fås genom teleavlyssning, teleövervakning, inhämtande av basstationsuppgifter och teknisk observation, när informationen inte har samband med ett brott eller när den gäller något annat brott än det för vars utredning tillståndet har getts eller beslutet fattats. I 56 § i kapitlet föreskrivs det om användning av överskottsinformation. Enligt paragrafens 2 mom. får överskottsinformation också användas, om användningen av överskottsinformation kan antas vara av synnerlig vikt för utredningen av brottet och om det för brottet föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst tre år eller det är fråga om något av de brott som avses i momentet.

Före ändringarna i tvångsmedelslagen i oktober 2023 hade de brott som ligger till grund för tvångsmedel enligt momentet inkluderats i bestämmelsen under riksdagsbehandlingen av regeringens proposition RP 14/2013 rd med medverkan av grundlagsutskottet (GrUU 66/2010 rd, s. 10, GrUU 32/2013 rd, s. 5–7). Grundlagsutskottet ansåg då att det är nödvändigt att gränsen för det maximistraff som är en förutsättning är högre än fängelse i två år. Enligt grundlagsutskottet har det dock inte funnits något hinder för att bestämmelsen också tillämpas på vissa enstaka brott för vilka maximistraffet är fängelse i två år men som till grovhetsgraden ändå kan jämföras med de andra i momentet nämnda brotten och som uppfyller kriterierna i dåvarande 10 § 3 mom. i grundlagen. Sådana brott är enligt utskottets mening särskilt de brott som numera nämns i momentet samt olagligt framkallande av samtycke till adoption enligt 25 kap. 3 b § i strafflagen, vilket lagutskottet dock inte har inkluderat i momentet (GrUU 32/2013 rd s. 7, LaUB 17/2013 rd s. 7).

Genom regeringens proposition RP 217/2022 rd föreslogs det att till 56 § 2 mom. fogas följande brott som bestraffas med ett maximistraff på två års fängelse fogas till: givande av muta, givande av muta i näringsverksamhet, tagande av muta i näringsverksamhet, tagande av muta, brott mot tjänsthemlighet, missbruk av tjänsteställning och narkotikabrott. Det föreslogs inga ändringar i förutsättningarna för användning av överskottsinformation. Dessutom föreslogs det i

regeringens proposition RP 105/2023 rd att 2 mom. 9 punkten ska ändras så att den även gäller missbruk av Europeiska unionens medel i enlighet med förslaget.

I fråga om förslagen enligt regeringens proposition RP 217/2022 rd upprepade utskottet sin tidigare ståndpunkt, enligt vilken det inte finns några hinder för att ta in vissa sådana enstaka brott för att omfattas av bestämmelsen om användning av överskottsinformation, för vilka maximistraffet är fängelse i två år men som till grovhetsgraden ändå kan jämföras med andra brott som utgör en förutsättning för användningen av överskottsinformation och som uppfyller de krav på begränsning av skyddet för förtroliga meddelanden enligt 10 § i grundlagen (GrUU 32/2013 rd, s. 7/1, GrUU 98/2022 rd, stycke 18). Grundlagsutskottet ansåg emellertid inte att de föreslagna utvidgningarna av bestämmelserna i 10 kap. 56 § 2 mom. i tvångsmedelslagen var ändamålsenliga med tanke på 10 § i grundlagen, eftersom det har förhållit sig restriktivt till att tillåta användning av överskottsinformation vid utredning av brott för vilka det föreskrivna strängaste straffet är mindre än tre år fängelse, och i ljuset av utskottets utlåtandepraxis är det således exceptionellt att brott som vid straffmätningen ska betraktas som lindrigare tas in i tvångsmedelslagen (GrUU 98/2022 rd, punkt 19). Grundlagsutskottet har tidigare inte ansett att det är problemfritt med reglering som skulle ha inneburit att överskottsinformation kunde användas för att utreda brott som i praktiken oftast endast leder till bötesstraff (GrUU 32/2013 rd, s. 7/1), och ansåg att lagutskottet ytterligare mot denna bakgrund noggrant bör bedöma om det är motiverat att foga de nu föreslagna brotten till 10 kap. 56 § 2 mom. i tvångsmedelslagen (GrUU 98/2022 rd, punkt 20).

Lagutskottet fäste å sin sida vikt vid att grundlagsutskottet inte i sitt utlåtande om propositionen (GrUU 98/2022 rd, s. 4-5) närmare motiverar eller specificerar vilka av de föreslagna utvidgningarna som utskottet anser vara särskilt problematiska. Enligt utskottets utlåtande har man vid utskottsbehandlingen av propositionen särskilt fäst uppmärksamhet vid förslaget om att narkotikabrott fogas till bestämmelsen och motiveringen till det, samt till denna del bland annat vid att de gärningar som brottsrekvisitet förutsätter är tämligen omfattande och att det i vissa fall kan vara fråga om till exempel odling av en relativt liten mängd narkotika. Å andra sidan har det ansetts motiverat att ta in narkotikabrott i bestämmelsen (LaUB 30/2022 rd, s. 14).

Också förvaltningsutskottet har i sitt utlåtande om propositionen (FvUU 37/2022 rd, s. 2—3) ansett det motiverat att överskottsinformation enligt propositionen kan användas för utredning av flera brott än för närvarande (till exempel narkotikabrott). Utskottet ansåg att man vid bedömningen av frågan också bör fästa uppmärksamhet vid att redan den gällande förteckningen över brott som berättigar till tvångsmedel innehåller brottsrubriceringar inom vilka det kan finnas gärningar på rätt många nivåer och även många gärningsformer som i praktiken bestraffas med böter.

Sammantaget ansåg lagutskottet att det är godtagbart att alla brott som anges i regeringens proposition tas in i den förteckning i 10 kap. 56 § 2 mom. i tvångsmedelslagen som anger när det är tillåtet att använda överskottsinformation. Utskottet ansåg dock i ljuset av grundlagsutskottets iakttagelser att det är viktigt att konsekvenserna av ändringarna i användningen av överskottsinformation och hur ändringarna riktas till brott av olika allvarlighetsgrad bevakas och att behovet av ändringar i bestämmelserna vid behov utreds (riksdagens uttalande 2, RSv 305/2022 rd).

2.3.5.2 Bedömning av regleringsbehovet

I nuläget har det i praktiken visat sig vara en utmaning att skjutvapenbrott inte finns med på förteckningen över brott som berättigar till användning av överskottsinformation. I praktiken har detta ofta varit en utmaning till exempel när man vid avlyssning av en lokal vid ett allvarligt

narkotikabrott har fått information om att man hanterat ett skjutvapen i ett hotellrum eller diskuterat innehav eller placering av ett skjutvapen. Det hårdaste straffet för skjutvapenbrott är två års fängelse, och skjutvapenbrott är inte till exempel ett brott som finns med på förteckningen över brott som berättigar till teknisk avlyssning. I ett sådant fall får den information som erhållits genom teknisk avlyssning (10 kap. 16 § i tvångsmedelslagen) inte användas som bevis i förundersökningen, och utifrån denna information går det inte att göra en brottsanmälan om skjutvapenbrott. Därvid är det inte heller möjligt att till exempel göra platsgenomsökning av hotellrummet eller utföra kroppsvisitation av personer som lämnar rummet, utan polisen måste följa verksamheten från sidan. Med tanke på faran med olagliga skjutvapen och viljan att få bort olagliga skjutvapen från gatorna och av brottslingar är situationen i detta avseende besvärlig för polisen.

Informationen får endast användas för att förhindra brott eller för att rikta verksamheten. I praktiken är alternativet att inhämta information för att förhindra brott, men maximitröskeln på två år för skjutvapenbrott sätter strikta begränsningar för användningen av hemligt inhämtande av information. Det bör beaktas att rekvisitet för skjutvapenbrott faktiskt uppfylls redan när man innehar ett skjutvapen. Om informationen används för att rikta polisens verksamhet kan informationen inte användas som grund för tvångsmedel.

Riksdagens grundlagsutskott har ansett att det vid bedömningen av bestämmelserna om överskottsinformation finns skäl att beakta dels det i grundlagen tryggade skyddet för sekretessen i fråga om förtroliga meddelanden, dels sådana acceptabla och samhällligt vägande skäl som anknyter till intresset att utreda allvarliga brott och till det straffrättsliga systemets trovärdighet och som talar för en viss inskränkning av detta grundlagsenliga skydd. Grundlagsutskottet har bedömt att det föreslagna kravet på ett maximistraff på två års fängelse innebär att bestämmelsen skulle tillämpas på många brott som inte kan anses äventyra samhällets eller individens säkerhet eller hemfrid enligt dåvarande 10 § 3 mom. i grundlagen (GrUU 32/2013 rd, s. 6–7). Grundlagsutskottet har dock upprepade gånger ansett narkotikabrott vara sådana brott som äventyrar individens eller samhällets säkerhet (RP 309/1993 rd, s. 58, GrUU 2/1996 rd, s. 2, GrUU 32/2013 rd, s. 3, GrUU 33/2013 rd s. 3, se även RP 217/2022 rd s.57).

I likhet med narkotikabrott är skjutvapenbrott i många fall kopplade till allvarligare brott eller till samma brottslighet. De kan anses falla inom ramen för brott som äventyrar individens eller samhällets säkerhet enligt 10 § 4 mom. i grundlagen. Med anledning av detta och det som konstateras ovan anses det motiverat att överskottsinformation ska få användas också vid utredning av skjutvapenbrott, om användningen av överskottsinformation kan antas vara av synnerlig vikt för utredningen av brottet.

2.3.6 Samordning av 10 kap. 1 § 2 mom. i tvångsmedelslagen och de brottsbekämpningslagar som gäller andra förundersökningsmyndigheter än polisen

I 10 kap. 2 § i tvångsmedelslagen finns bestämmelser om tillämpningsområdet för hemliga tvångsmedel. I 1 mom. föreskrivs det om de hemliga tvångsmedel som kan användas vid förundersökning, det vill säga för att utreda brottet i hemlighet för de berörda. Enligt 1 mom. finns det dessutom bestämmelser om användningen av dessa metoder för att förhindra eller avslöja brott i polislagen, lagen om brottsbekämpning inom Tullen och lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet.

Med andra ord föreskrivs det i 10 kap. i tvångsmedelslagen om hemliga tvångsmedel som enbart används för att utreda brott, medan det i nämnda andra lagar i huvudsak föreskrivs om liknande

medel för att förhindra och avslöja brott. Detta är en tydlig uppdelning med tanke på regleringen om behörigheter för de olika behöriga myndigheterna (se även RP 222/2010 rd, s. 314).

I 1 § 2 mom. preciseras det tillämpningsområde som föreskrivs i 1 mom. i förhållande till polisen samt gränsbevakningsmyndigheterna, tullmyndigheterna och de militära myndigheterna. Enligt 2 mom. i fråga gäller vad som i 10 kap. i tvångsmedelslagen föreskrivs om förundersökningsmyndighetens eller en förundersökningstjänstemans rätt att använda tvångsmedel med undantag av täckoperationer, bevisprovokation genom köp och styrd användning av informationskällor förutom polisen även gränsbevakningsmyndigheterna, tullmyndigheterna och de militära myndigheterna enligt vad som föreskrivs särskilt om detta i lag. Bestämmelser om Tullens rätt att använda täckoperationer, bevisprovokation genom köp och styrd användning av informationskällor vid förundersökning av tullbrott finns i lagen om brottsbekämpning inom Tullen. Täckoperationer och bevisprovokation genom köp vid förundersökning av tullbrott genomförs av polisen på begäran av Tullen. Genom beslut av chefen för centralkriminalpolisen kan dock en täckoperation som genomförs uteslutande i datanät och bevisprovokation genom köp som genomförs uteslutande i datanät genomföras också av en tullman inom tullbrottsbekämpningen som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information. Bestämmelser om Gränsbevakningsväsendets rätt att använda täckoperationer som genomförs uteslutande i datanät, bevisprovokation genom köp som genomförs uteslutande i datanät och styrd användning av informationskällor vid förundersökning av ett brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka finns i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet. Genom beslut av chefen för centralkriminalpolisen kan en täckoperation som genomförs uteslutande i datanät och bevisprovokation genom köp som genomförs uteslutande i datanät genomföras av en gränsbevakningsman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information.

Vad gäller det beskrivna 2 mom. verkar de begränsningar som gäller regleringen och de behörighetsgrunder som föreskrivs i andra lagar vara tydligt avgränsade så att tvångsmedelslagen innehåller bestämmelser om medel för att utreda brott medan polisens och Tullens och Gränsbevakningsväsendets brottsbekämpningslagar i huvudsak innehåller bestämmelser om medel för att förhindra och avslöja brott samt avvärja fara. Denna uppdelning är i princip tydlig i fråga om tvångsmedelslagen och polislagen, men det finns inkonsekvenser och överlappande bestämmelser i förhållande till bestämmelserna om användningen av medlen i Tullens och Gränsbevakningsväsendets brottsbekämpningslagar. Vad gäller försvarsmakten har motsvarande inkonsekvens eller överlappning inte identifierats.

I fråga om Tullen gäller den nämnda inkonsekvensen 3 kap. i lagen om brottsbekämpning inom Tullen. Enligt 1 § 2 mom. i kapitlet föreskrivs det om användning av hemliga tvångsmedel i syfte att utreda tullbrott i 10 kap. i tvångsmedelslagen, om inte något annat föreskrivs i lagen om brottsbekämpning inom Tullen. Huvudregeln är dels att det i 10 kap. i tvångsmedelslagen föreskrivs om de hemliga tvångsmedel som används för att utreda brott, men dels att det senare i kapitlet föreskrivs metodspecifikt om användningen av medel för att förhindra och utreda tullbrott. Till exempel i fråga om beslut om förtäckt inhämtande av information (12 §), täckoperationer och genomförande (23 § 2 och 3 mom. samt 24 §) och bevisprovokation genom köp (32 § 2 mom., 33 § och 34 §) föreskrivs det både om att förhindra och utreda tullbrott. Samtidigt ska man till dessa delar även beakta bestämmelserna om motsvarande medel i 10 kap. i tvångsmedelslagen.

För Gränsbevakningsväsendets del gäller inkonsekvensen i 3 kap. i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet åtminstone täckoperationer som genomförs uteslutande i datanät samt förutsättningarna för sådana och deras genomförande (34 a § 2 mom. och 34 b §), utvidgad täckoperation som genomförs uteslutande i datanät (34 g § 2 mom.), bevisprovokation

genom köp som genomförs uteslutande i datanät och dess förutsättningar (34 h § 2 mom.), genomförande av bevisprovokation genom köp som genomförs uteslutande i datanät (34 i §) och användning av informationskällor och förutsättningar för styrd användning av informationskällor (36 § 1 mom.).

Den nämnda principiella inkonsekvensen och den eventuella överlappande regleringen ska stå i förhållande till det som föreskrivs i 10 kap. i tvångsmedelslagen, särskilt i fråga om 1 § 2 mom. och till exempel i förhållande till styrd användning av informationskällor. Enligt momentet gäller styrd användning av informationskällor som det föreskrivs om i 10 kap. i tvångsmedelslagen endast polisen, även om det i 40 § i kapitlet föreskrivs för Tullens del om beslut om styrd användning av informationskällor för utredning av tullbrott (samma gäller Gränsbevakningsväsendet). Inkonsekvensen ska också allmänt relateras till om det i 10 kap. ännu behöver föreskrivas separat om vissa hemliga tvångsmedel i fråga om Tullen och Gränsbevakningsväsendet i den mån inkonsekvenser och överlappande bestämmelser som gäller utredning av brott stryks ur de ovannämnda brottsbekämpningslagarna. Det är med andra ord fråga om att man i 10 kap. i tvångsmedelslagen metodiskt skulle infoga bestämmelser om andra förundersökningsmyndigheters än polisens rätt att för utredning av brott använda vissa hemliga tvångsmedel som det föreskrivs om i brottsbekämpningslagarna i fråga.

Utifrån det ovannämnda bedöms det vara tydligt att det finns en viss grad av inkonsekvens och överlappande reglering när det gäller hemliga tvångsmedel för att utreda brott mellan de brottsbekämpningslagarna som gäller Tullen och Gränsbevakningsväsendet och 10 kap. i tvångsmedelslagen. Det anses motiverat att det föreskrivs om hemliga tvångsmedel för alla behöriga förundersökningsmyndigheters del endast i 10 kap. i tvångsmedelslagen och om hemligt inhämtande av information för varje myndighets del i de särskilda lagarna som gäller dem, även om det i viss mån kan vara ändamålsenligt med överlappande bestämmelser jämte hänvisningar.

I propositionen anses det motiverat att till behövliga delar korrigera ovannämnda inkonsekvenser och överlappande bestämmelser. Behovet av ändring betraktas som ett rent tekniskt förtydligande av bestämmelserna och det är inte alls fråga om en utvidgning av de gällande befogenheterna.

2.4 Användning av tvångsmedel i gränsöverskridande samarbete

I fråga om de nya hemliga tvångsmedel som föreslås i propositionen (hemlig platsgenomsökning och användning av deltagande informationskällor) bör hänsyn även tas till 23 § i lagen om internationell rättshjälp i straffrättsliga ärenden (4/1994) angående användning av tvångsmedel för inhämtande av bevis på begäran om rättshjälp av en utländsk myndighet och 9 § i lagen om genomförande av direktivet om en europeisk utredningsorder på det straffrättsliga området (430/2017, nedan *EIO-lagen*) om användning av tvångsmedel för att verkställa en europeisk utredningsorder.

Eftersom de ovan nämnda hemliga tvångsmedlen är nya bedöms det vara motiverat att foga dem även till de ovannämnda bestämmelserna, där de tvångsmedel enligt tvångsmedelslagen som är tillgängliga även vid gränsöverskridande samarbete listas.

3 Målsättning

3.1 Inledning

Syftet med propositionen är att i enlighet med regeringsprogrammet säkerställa att tvångsmedelslagen i tillräcklig utsträckning stöder brottsbekämpningen. I propositionen har dessutom bedömts och föreslås bestämmelser om hemlig genomsökning av platser. Målet med förslagen är vidare att möjliggöra användning av mer omfattande hemliga tvångsmedel än nu i anslutning till allvarlig brottslighet. Bedömningen av behovet av bestämmelser som fogar hemlig genomsökning och skjutvapenbrott till förteckningen över brott som kan ligga till grund för användning av överskottsinformation baserar sig också riksdagens godkända uttalanden (RSv 305/2022 rd, uttalande 3 och 4).

Enligt beslutet om tillsättande av den arbetsgrupp som svarar för beredningen av propositionen är syftet dessutom att granska förutsättningarna för häktning med beaktande av avgörandet HD 2024:20. Utifrån granskningen föreslås i propositionen att bestämmelserna om saken ändras.

3.2 Förutsättningar för häktning

Målet med propositionen är att förtydliga förutsättningarna för häktning enligt tvångsmedelslagen med beaktande av internationell och nationell rättspraxis. I propositionen föreslås det att häktning av en person som på sannolika skäl är misstänkt för brott alltid ska förutsätta att särskilda villkor som anges i tvångsmedelslagen föreligger (till exempel risk för att personen drar sig undan, försvårar utredningen av saken eller fortsätter sin brottsliga verksamhet). Som förutsättning för häktning föreslås också en ny häktningsgrund, som ska kunna tillämpas om det på grund av omständigheterna finns anledning att misstänka att den misstänkte äventyrar någons liv, hälsa eller frihet.

3.3 Hemliga tvångsmedel

De ändringar som föreslås i propositionen gör det möjligt att använda mer omfattande hemliga tvångsmedel än nu för att utreda allvarliga brott. Syftet med ändringarna är att förbättra de behöriga förundersökningsmyndigheternas brottsbekämpningsförmåga, dock så att man samtidigt beaktar att de grundläggande fri- och rättigheterna för den som är föremål för tvångsmedel tillgodoses på behörigt sätt.

4 Förslagen och deras konsekvenser

4.1 De viktigaste förslagen

4.1.1 Förutsättningar för häktning

Det föreslås att förutsättningarna för häktning i 2 kap. i tvångsmedelslagen ändras så att häktning med beaktande av de krav som följer av den rättspraxis som Europadomstolen utvecklat (*Buzadji mot Moldavien* 5.7.2016) inte längre kan grunda sig enbart på brottets allvar på samma sätt som de gällande förutsättningarna för häktning, utan häktning av en person som på sannolika skäl är misstänkt för brott ska alltid förutsätta att särskilda villkor som anges i tvångsmedelslagen föreligger (till exempel risk för att personen drar sig undan, försvårar utredningen av saken eller fortsätter sin brottsliga verksamhet).

Trots att häktning i fortsättningen oberoende av brottets allvar ska förutsätta att särskilda villkor föreligger, betonas trots detta i förslaget att brottets allvar och det förväntade straffets längd ska

vara relevanta faktorer vid bedömningen av förutsättningarna för häktning, som på ett starkt sätt kan visa att ett eller flera särskilda villkor föreligger. På det sätt som konstateras i propositionen kan vid särskilt grova brott brottets allvar i princip anses utgöra en stark grund för häktning, och det ska inte krävas en lika stark utredning om risk för att personen drar sig undan, försvarar utredningen eller fortsätter sin brottsliga verksamhet som vid lindrigare brott (se också HD 2024:20, punkt 41).

I propositionen föreslås dessutom att förutsättningarna för häktning kompletteras med en ny häktningsgrund, som bli tillämplig när det på grund av den misstänktes personliga förhållanden eller andra omständigheter ger anledning att misstänka att den misstänkte äventyrar någons liv, hälsa eller frihet. Centralt vid bedömningen ska vara bland annat den misstänktes personliga förhållanden, såsom dennes uppträdande eller kontakter med en kriminell grupp, samt faktorer i anslutning till det misstänkta brottet och gärningsomständigheterna, såsom att gärningen riktats mot en försvarslös person eller en från tidigare okänd person för den misstänkte. Det föreslås att tillämpningen av grunden begränsas till endast särskilt grova brott när det minimistraff som föreskrivs för brottet är fängelse i två år. I vissa referensländer har det föreskrivits om häktning på motsvarande säkerhetsgrunder.

4.1.2 Hemliga tvångsmedel

4.1.2.1 Inledning

I propositionen föreslås det bestämmelser om nya hemliga tvångsmedel och att förteckningen över brott som kan ligga till grund för användning av överskottsinformation utvidgas. I propositionen föreslås också bestämmelser om hemlig genomsökning av platser.

4.1.2.2 Hemlig genomsökning

I propositionen föreslås det att bestämmelser om hemlig husrannsakan, hemlig särskild husrannsakan och hemlig platsgenomsökning (nedan även *hemlig genomsökning eller hemlig genomsökning av platser*) fogas till 10 kap. i tvångsmedelslagen. Det är fråga om grundläggande ändringsförslag och om utvidgning av förundersökningsmyndigheternas brottsundersökningsbefogenheter. När det gäller hemlig husrannsakan är det också fråga om bestämmelser som är av betydelse för hemfriden som tryggas i 10 § i grundlagen. I enlighet med de gällande bestämmelserna är huvudregeln nästan undantagslöst underrättelseskyldighet som är bunden till genomsökningstidpunkten, det vill säga inom ramen för de gällande bestämmelserna är husrannsakan eller platsgenomsökning som hemlighålls för den person som är föremål för brottsundersökningen inte tillåten.

De föreslagna bestämmelserna om hemlig genomsökning av platser motsvarar till grundläggande delar och definitioner i tillämpliga delar det som föreskrivs i 8 kap. i tvångsmedelslagen om husrannsakan, platsgenomsökning och särskild husrannsakan. Skillnaderna jämfört med 8 kap. hänför sig i huvudsak till att de genomsökningar som föreslås i propositionen hålls hemliga för målpersonen och användningen av dem ska vara begränsad utifrån brottets allvar eller till särskilt föreskrivna grundbrott.

I avsnitt 2.3.3 behandlas nuläget i fråga om genomsökningar och bedöms behovet och nödvändigheten av de nya befogenheterna med avseende på de faktiska behoven av effektiv brottsbekämpning, dock med beaktande av tillgodoseendet av de grundläggande fri- och rättigheterna. Bedömning av behovet av bestämmelser om hemlig genomförsökning av platser är inte någon ny sak. Bedömningsbehovet har redan uppmärksamrats en tid och från och med

2022 har även riksdagen beaktat bedömningsbehovet (se närmare RSV 305/2022 rd, uttalande 4) och regeringsprogrammet (s. 191).

I propositionen föreslås att hemlig husrannsakan och platsgenomsökning får användas endast om de kan antas vara av synnerlig vikt för utredningen av brottet. Användningen av hemlig särskild husrannsakan förutsätter dessutom att den är nödvändig för att ett brott ska kunna utredas. Beslut om hemlig husrannsakan och platsgenomsökning fattas av domstolen på yrkande av en anhållningsberättigad tjänsteman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information. I brådskande fall kommer domstolens efterhandsövervakning på fråga, men den gäller endast hemlig platsgenomsökning.

Användningen av hemlig husrannsakan (inkl. hemlig särskild husrannsakan) ska vara bunden till grundbrotten för teleavlyssning enligt 10 kap. 3 § i tvångsmedelslagen. Användningen av hemlig platsgenomsökning ska å sin sida vara bunden till den tröskel och de brott som ligger till grund för teknisk avlyssning enligt 10 kap. 16 § i tvångsmedelslagen. I propositionen föreslås dessutom att omhändertagande och kopiering ska vara möjligt i samband med hemlig genomsökning.

Förutom domstolens för- och efterhandsövervakning föreslås i propositionen för att säkerställa rättsskyddet och att hemliga genomsökningar utförs på behörigt sätt att en offentlig ombudsmannainstitution kopplas till behandlingen av hemlig husrannsakan i domstolen. När det gäller hemlig särskild husrannsakan föreskrivs dessutom att ett genomsökningsombud ska delta i genomsökningen och se till att omhändertagande eller kopiering av handlingar inte gäller information som någon enligt 17 kap. 10–14, 16, 20 eller 21 § i rättegångsbalken har skyldighet eller rätt att vägra vittna om och som enligt 7 kap. 3 § i tvångsmedelslagen inte får tas i beslag eller kopieras.

I propositionen föreslås dessutom omfattande skyldighet att uppta hemlig genomsökning med teknisk anordning. Dessutom ska genomsökningen protokollföras. Det föreskrivs om underrättelse om användning av hemlig genomsökning i enlighet med 10 kap. 60 § i tvångsmedelslagen.

4.1.2.3 Deltagande informationskälla

I propositionen föreslås bestämmelser om användning av deltagande informationskälla i 10 kap. i tvångsmedelslagen. Det är fråga om grundläggande ändringsförslag och utvidgning av polisens, Tullens och Gränsbevakningens brottsundersökningsbefogenheter i egenskap av förundersökningsmyndigheter. Den gällande regleringen möjliggör inte användning av deltagande informationskälla.

I avsnitt 2.3.4 behandlas nuläget när det gäller användningen av informationskällor och bedöms behovet och nödvändigheten av den nya befogenheten med avseende på de faktiska behoven av effektiv brottsbekämpning. Bedömning av behovet av bestämmelser om användning av deltagande informationskälla är inte heller någon ny sak, eftersom behovet av bestämmelser har bedömts även tidigare inom lagberedningen, senast i den arbetsgruppen som beredde de ändringar i tvångsmedelslagen som trädde i kraft den 1 oktober 2023.

I propositionen föreslås det att en deltagande informationskälla ska få användas endast om den kan antas vara av synnerlig vikt för utredningen av brottet. Enligt förslaget ska en informationskälla som en del av sådan styrd användning av informationskällor som avses i 10 kap. 39 § 2 mom. i tvångsmedelslagen under en PTG-förundersökningsmyndighets styrning och övervakning få delta i brottslig verksamhet till exempel genom att skaffa lokaler, transporterera

personer, föremål eller ämnen, sköta ekonomiska angelägenheter, eller bistå en kriminell sammanslutning, en kriminell gruppering, ett kriminellt nätverk eller en jämförbar sammanslutning av personer som bildats för att begå brott på andra sätt som är jämförbara med dessa. Dessutom ska användning av en deltagande informationskälla vara tillåten endast om det av synnerligen giltiga skäl kan antas att åtgärden genomförs också utan informationskällans medverkan, informationskällans verksamhet inte äventyrar eller skadar någons liv, hälsa eller frihet eller orsakar betydande fara för eller skada på egendom, och biståndet avsevärt främjar möjligheterna att uppnå syftet med användningen av informationskällor.

I propositionen föreslås det också att en deltagande informationskälla får under en PTG-förundersökningsmyndighets styrning och övervakning vidta sådana åtgärder som gör det möjligt för förundersökningsmyndigheten att utnyttja andra hemliga tvångsmedel enligt 10 kap. till den del det är nödvändigt för utövandet av befogenheten. Dessutom föreslås det särskilda bestämmelser om tryggnad av informationskällor.

På det sätt som föreslås i propositionen ska beslut om användningen av en deltagande informationskälla fattas av chefen för centralkriminalpolisen eller en för användning av informationskällor förordnad anställningsberättigad tjänsteman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information. Beslut om deltagande användning av informationskällor i syfte att utreda ett tullbrott som Tullen undersöker ska fattas av Tullens brottsbekämpningschef eller av en för användning av informationskällor förordnad anställningsberättigad tullman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information. Beslut om deltagande användning av informationskällor i syfte att utreda brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka fattas av avdelningschefen eller biträdande avdelningschefen för juridiska avdelningen vid staben för Gränsbevakningsväsendet eller av en för användning av informationskällor förordnad anställningsberättigad gränsbevakningsman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information.

4.1.2.4 Skjutvapenbrott som grundbrott för användning av överskottsinformation

I propositionen föreslås det att skjutvapenbrott ska läggas till som ett brott som avses i 10 kap. 56 § 2 mom. i tvångsmedelslagen, beträffande vilket överskottsinformation också får användas, om användningen av överskottsinformationen kan antas vara av synnerlig vikt för utredningen av brottet.

4.1.2.5 Samordning av 10 kap. i tvångsmedelslagen samt lagarna om brottsbekämpning inom Tullen och Gränsbevakningsväsendet i brottsutredningsfasen

I propositionen föreslås att det föreskrivs uttryckligen i 10 kap. i tvångsmedelslagen även om de hemliga tvångsmedel som Tullen och Gränsbevakningsväsendet förfogar över för utredning av brott. I propositionen föreslås det att regleringen till denna del överförs från lagarna om brottsbekämpning inom Tullen och Gränsbevakningsväsendet till 10 kap. i tvångsmedelslagen.

4.2 De huvudsakliga konsekvenserna

4.2.1 Förutsättningar för häktning

4.2.1.1 Konsekvenser för myndigheterna

Förslagen i propositionen bedöms ha knappt några konsekvenser för myndigheterna. De föreslagna ändringarna förtydligar i första hand förutsättningarna för häktning. Ändringarna bedöms inte ha några betydande konsekvenser för antalet häktningsfall. Inte heller den

föreslagna nya grunden bedöms ha någon inverkan på antalet fall som ska behandlas, eftersom den nya häktningsgrunden som baserar sig på säkerhetsskäl kommer på det sätt som konstateras i specialmotiveringen att tillämpas enbart i fråga om särskilt grova brott, då även andra häktningsgrunder i princip antas föreligga (se närmare motiveringen i lagstiftningsordningen).

Trots att förslaget inte bedöms ha några särskilda konsekvenser för myndigheterna eller överlag några konsekvenser för antalet häktningsärenden som ska behandlas, bedöms arbetsbördan eventuella kunna öka något till följd av ändringen, eftersom häktning oberoende av brottets allvar förutsätter att förekomsten av särskilda förutsättningar bedöms och motiveras. Särskilt den föreslagna nya häktningsgrunden förutsätter ny slags bedömning av de myndigheter som behandlar häktningsärenden. Inverkan i sin helhet bedöms ändå inte märkbart förändra nuläget och således inte orsaka någon beaktansvärd ökning av arbetsmängden.

4.2.1.2 Konsekvenser för de grundläggande och mänskliga rättigheterna

Häktning är ett tvångsmedel som ingriper kraftigt i individens frihet som skyddas som en central grundläggande och mänsklig rättighet i grundlagen och konventioner om de mänskliga rättigheterna. Exempelvis rannsakningsfängelse kan orsaka olika skadliga konsekvenser för den som det bestämts att ska häktas i form av bland annat förlust av arbets- och studieplats eller bostad eller svårigheter att upprätthålla sociala kontakter.

De ändringar som föreslås i propositionen förtydligar för det första förutsättningarna för häktning genom att de börjar motsvara kraven enligt artikel 5 i Europakonventionen på det sätt som Europadomstolen har tolkat artikeln om frihetsberövande i sin avgörandepraxis. Trots att häktning av den som misstänks för ett brott alltid innebär ett intrång i de grundläggande fri- och rättigheterna, anses den föreslagna ändringen stärka grundrättsskyddet för den som på sannolika skäl är misstänkt för brott och därför begärs häktad, eftersom den leder till att förekomsten av särskilda förutsättningar för häktning alltid bedöms oberoende av brottets allvar. Trots att särskilda förutsättningar i princip kan antas föreligga tämligen lätt ju allvarigare brott det är fråga om, får till följd av den föreslagna bestämmelserna den som är misstänkt för brott häktas endast i situationer där det med hänsyn till situationen finns väsentliga och tillräckliga grunder.

Även den häktningsgrund som baserar sig på hot om äventyrande av andra personers liv, hälsa eller frihet är knuten till rätten till liv samt personlig integritet och trygghet, som skyddas i grundlagen. Med häktningsgrunden försöker man svara på situationer där frihet för den som misstänks för ett brott skulle medföra ett säkerhetshot för en annan person. Utgångspunkten för den föreslagna häktningsgrunden är således tillgodoseende av andra personers grundläggande rättigheter, och detta kan öka känslan av trygghet hos såväl brottsoffret som hans eller hennes närstående samt i vidare bemärkelse människornas trygghetskänsla.

4.2.2 Hemlig genomsökning av platser

4.2.2.1 Konsekvenser för myndigheterna

Inledning

De nya befogenheter som föreslås i propositionen bedöms vara synnerligen betydelsefulla med tanke på effektiviseringen av myndigheterna brottsbekämpningsbefogenheter. Trots att det är fråga om helt nya bestämmelser och utvidgning av de hemliga tvångsmedelsbefogenheterna, bedöms de föreslagna bestämmelserna inte ha några betydande konsekvenser för myndigheterna.

På det sätt som nämns i avsnitt 11.2 har finanspolitiska ministerutskottet slagit fast att uppgifter som följer av nya skyldigheter enligt den nationella lagstiftningen i regel ska finansieras genom att man avstår från befintliga uppgifter eller effektiviserar skötseln av de nuvarande uppgifterna. De behöriga myndigheterna ska dock följa upp kostnaderna för och utfallet av genomförandet, och om konsekvenserna av genomförandet är betydligt större än beräknat kan situationen ses över i senare budgetar.

Tvångsmedelslagen förutsätter att förundersökningsmyndigheterna protokollför genomsökningarna. Antalet upprättade protokoll beskriver antalet genomsökningar mest exakt, eftersom ett protokoll upprättas över varje genomsökning. År 2024 gjorde polisen sammanlagt 13 333 husrannsakingar, Tullen sammanlagt 272 och Gränsbevakningsväsendet 54. År gjorde polisen 3 531 platsgenomsökningar, Tullen 143 och Gränsbevakningsväsendet 26. Antalen har hållits på samma nivåer sedan 2020 medan undantag för de husrannsakingar som utförts av polisen, som har ökat med några tusen sedan 2022.

Åren 2023 och 2024 utförde polisen sammanlagt 12 bostadsavlyssningar enligt 10 kap. 17 § i tvångsmedelslagen. Optisk observation enligt 19 § (av hemfridskyddade platser men inte utrymmen som används för stadigvarande boende) utfördes av polisen i sammanlagt 110 fall 2024 (2023: 79, 2022: 50, 2021: 26).

I propositionen antas att antalet hemliga husrannsakingar på årsnivå kan uppskattas i förhållande till antalet bostadsavlyssningar och optiska observationer. Sålunda antas i propositionen att de hemliga husrannsakingarna skulle uppgå till uppskattningsvis 0–50 på årsnivå. I uppskattningen ingår också hemliga särskilda husrannsakingar. De hemliga platsgenomsökningarna uppskattas till sammanlagt cirka 0–100 på årsnivå.

Förundersökningsmyndigheter

Genomförandet av hemliga genomförökningar jämte alla dimensioner förutsätter att de behöriga förundersökningsmyndigheterna har resurser för verksamheten. Det är fråga om en ny befogenhet, och utövandet av den jämte planering och tryggnad av säkerheten kräver satsningar. Det är ändå inte fråga om en helt ny undersökningsmetod och skillnaden jämfört med de genomsökningar som föreskrivs i 8 kap. är i sig endast att de görs i hemlighet för målpersonerna och att förutsättningarna för att använda dem är högre ställda. Den förstnämnda skillnaden kan dock vara i viss mån betydande. Hemlig genomsökning förutsätter bland annat annorlunda resursanvändning med avseende på arbetarskyddet genomsökningar enligt 8 kap.. Dessutom är det skäl att beakta att hemliga genomsökningar också skiljer sig från varandra och bland annat objektets farlighet, omfattning samt andra taktiska frågor inverkar i sin helhet. Även den föreslagna omfattande datatekniska upptagningskyldigheten vid genomsökningar torde förutsätta datatekniska satsningar som också kan kräva en del resurser. Ändringarna torde också förutsätta att informationssystemen uppdateras, vilket orsakar en del kostnader, till exempel för nya blanketter i Salpa-systemet.

Det är dock viktigt att lägga märke till att på det sätt som uppskattas i propositionen kan hemlig genomsökning av platser som tvångsmedel också avsevärt minska behovet av att använda andra (hemliga) tvångsmedel enligt tvångsmedelslagen, när verksamheten med hjälp av hemlig genomsökning som undersökningsmetod kan inriktas mera detaljerat och sålunda möjliggöra effektivare användning av myndigheternas resurser (se också motiveringen i beskrivningen av nuläget). Det är således möjligt att minska användningen av andra hemliga tvångsmedel som ingriper avsevärt i de grundläggande fri- och rättigheterna antingen helt och hållet eller att förkorta den tid som metoderna används eller minska antalet personer som berörs av metoderna.

Exempelvis hemlig genomsökning som tvångsmedel kan bidra till att inrikta användningen av hemliga tvångsmedel genom att producera kunskap eller bevis som senare kan ligga till grund för mera exakt inriktat inhämtande av information om den som misstänks för brott. På så vis kan man också minska de situationer där hemliga tvångsmedel riktas till personer vilkas koppling till ett misstänkt brott i ett senare skede visar sig vara utesluten.

Det anses inte möjligt att desto noggrannare bedöma de ekonomiska konsekvenserna för förundersökningsmyndigheterna på förhand med beaktande av de ovannämnda uppskattningarna av antalen i framtiden. Oberoende av detta kan de behöriga förundersökningsmyndigheterna inte antas beröras av några betydande ekonomiska konsekvenser, och det bedöms vara möjligt att de nya befogenheterna kan utövas inom ramen för de befintliga resurserna. Den utbildning på olika nivåer som personalen behöver samt inriktningen av laglighetskontrollen inom förvaltningens internkontroll hos förundersökningsmyndigheterna måste dock beaktas i sin helhet. Inom polisen kan det uppskattade antalet årsverken för riksomfattande utbildning och laglighetskontroll tillsammans med deltagande informationskällor enligt avsnitt 4.2.3.1 vara två (1 årsverke = 68 000 euro). Utbildningen torde främst infalla i samband med ikraftträdandet av ändringarna, men det krävs också djupare utbildning särskilt för de personer som ska utföra genomsökningar.

Domstolar

De föreslagna bestämmelserna bedöms också ha konsekvenser för domstolarna. På det sätt som föreslås i propositionen ska hemlig genomsökning av platser omfattas av domstolens förhandstillstånd med undantag av hemlig platsgenomsökning i brådskande situationer, då domstolens efterhandsövervakning kan komma på fråga. Det är således fråga om nya hemliga tvångsmedelsärenden som kommer till domstolarna för handläggning. Ovannämnda konsekvenser som gäller effektivisering av myndighetsresurserna gäller också domstolsbehandlingen, men inte nödvändigtvis i alldeles samma utsträckning.

För domstolarna är det inte i sig fråga om en ny uppgift, eftersom domstolarnas förhands- och efterhandsövervakning även för närvarande omfattar flera olika hemliga tvångsmedel och metoder för inhämtande av information. Det är dock fråga om nya tillståndsärenden som ska behandlas i domstol och som förutsätter tillräckliga personresurser.

Bestämmelser om domstolsförfarandet ingår i 10 kap. 43 § i tvångsmedelslagen, enligt vilken vid handläggning och avgörande av tillståndsärenden som gäller hemliga tvångsmedel ska bestämmelserna om handläggning av häktningsärenden i 3 kap. 1, 3, 8 och 10 § iakttas i tillämpliga delar. Ett yrkande som gäller hemliga tvångsmedel ska utan dröjsmål tas upp till behandling i domstol i närvaro av den tjänsteman som framställt yrkandet eller en av denne förordnad tjänsteman som är insatt i ärendet, ärendet ska avgöras skyndsamt och behandlingen kan också ske med anlitande av videokonferens eller någon annan lämplig teknisk dataöverföring där de som deltar i behandlingen har sådan kontakt att de kan tala med och se varandra. Ärendet får avgöras utan att den brottsmisstänkte hörs och ett beslut i ett tillståndsärende får inte överklagas genom besvär, men klagan mot beslutet får anföras utan tidsbegränsning. Förutom för tingsrätterna uppstår konsekvenser således också för hovrätterna.

När det gäller hemlig platsgenomsökning är domstolsförfarandet sannolikt som regel i tillämpliga delar jämförbart med domstolsbehandlingen av tillståndsyrkanden som gäller teletvångsmedel. Sålunda kan yrkandena behandlas jämförelsevis smidigt i domstolen och det uppstår i sig inga betydande konsekvenser för myndigheternas resurser utom när det gäller antalet nya ärenden (se uppskattningen av antal ovan). Hemlig husrannsakan och hemlig

särskild husrannsakan skiljer sig dock på det sätt som föreslås i propositionen från detta och domstolsbehandlingen av dem kan vad förfarandet beträffar jämföras med handläggningen av tillståndsärenden som gäller bostadsavlyssning.

I enlighet med den ändring i 44 § som föreslås i propositionen att för handläggningen av ett yrkande som gäller hemlig husrannsakan och hemlig särskild husrannsakan ska domstolen förordna ett offentligt ombud att bevaka den misstänktes intressen och deras intressen som eventuellt också kan bli föremål för genomsökning. När det gäller hemlig särskild husrannsakan måste man dessutom beakta domstolsbehandlingen av eventuellt förseglat material, som i sig förutsätter myndighetsresurser. Ekonomiska konsekvenser uppstår således också av arvoden till det offentliga ombudet och genomsökningsombudet. Enligt 8 kap. 10 § och 10 kap. 46 § i tvångsmedelslagen betalas till ett offentligt ombud och ett genomsökningsombud arvode och ersättning av statens medel med iakttagande i tillämpliga delar av vad som i 17 och 18 § i rättshjälpslagen föreskrivs om arvoden och ersättningar till biträden.

Det är svårt att på förhand uppskatta arvodena till det offentliga ombudet eller genomsökningsombudet i samband med hemliga husrannsakingar och hemliga särskilda husrannsakingar, men enligt en grov uppskattning kunde kostnaderna på årsnivå vara cirka 7 500–22 000 euro, om antalet hemliga husrannsakingar vore till exempel 10–30 per år. I uppskattningen ingår fem arbetstimmar per fall (120 euro/timme plus mervärdesskatt). Å andra sidan måste man också beakta de större kostnadseffekterna till följd av särdragen hos hemliga särskilda husrannsakingar. Det kan handla om ett mycket komplicerat fall, som kräver flera arbetstimmar än den genomsnittliga tid som uppskattats ovan. I sådana situationer kan kostnaderna för det offentliga ombudet i ett enskilt fall vara högre än vad som uppskattats ovan. Det är dock fråga om en fallspecifik situation och det är inte möjligt att på förhand uppskatta antalet sådana specialfall eller antalet arbetstimmar som används för dem.

Trots att det ovannämnt sätt är fråga om nya tillståndsärenden som domstolarna ska handlägga, bedöms inte konsekvenserna för domstolarnas resurser nödvändigtvis vara betydande. Antalet hemliga platsgenomsökningar uppskattas bli störst, medan hemliga husrannsakingar inte nödvändigtvis kommer att vara särskilt vanliga. Antalet hemliga särskilda husrannsakingar uppskattas bli få på årsnivå. Dock måste också den behövliga personalutbildningen beaktas i helheten, men den torde till största delen ske i samband med ikraftträdandet av ändringarna.

Sett till det uppskattade antalet hemliga genomsökning skulle detta, om tingsdomarna ska sköta arbetet, i praktiken betyda sammanlagt 1–2 domarårsverken till per år i hela landet. Kostnaderna för ett domarårsverke har uppskattats till cirka 112 000 euro, varvid kostnadseffekten blir cirka 112 000–224 000 euro per år.

4.2.2.2 Konsekvenser för de grundläggande och mänskliga rättigheterna

I propositionen föreslås bestämmelser om hemlig husrannsakan, hemlig särskild husrannsakan samt hemlig platsgenomsökning. De föreslagna nya undersökningsbefogenheterna ingriper i hemfriden, som tryggas i 10 § i grundlagen, samt delvis också i skyddet av privatlivet, eftersom förundersökningsmyndigheterna kan, när de föreskrivna förutsättningarna för genomsökning är uppfyllda, gå in i ett hemfridsskyddat utrymme, inklusive ett utrymme som används för stadigvarande boende, eller ett lager-, affärs- eller något annat motsvarande utrymme eller fordon som den misstänkte använder.

Med beaktande av inskränkningen av skyddet för hemfriden och privatlivet och befogenhetens hemliga karaktär föreslås strikta förutsättningar för användning av de olika formerna av hemlig genomsökning. Det föreslås likaså att användningen av befogenheten begränsas till allvarliga

brott, vilkas utredning kan betraktas som en med tanke på grundrättssystemet godtagbar grund att ingripa i skyddet för privatlivet och hemfrigen, som tryggas som en grundläggande rättighet (se närmare avsnitt 12.3 om lagstiftningsordning). I regleringen beaktas de krav som följer av det kvalificerade lagförbehållet i fråga om skydd för hemfriden i 10 § 3 mom. i grundlagen, de allmänna förutsättningarna för inskränkningar i de grundläggande fri- och rättigheterna samt grundlagsutskottets signifikanta utlåtandepraxis. Som motvikt till intrånget i de grundläggande fri- och rättigheterna föreslås att hemlig genomsökning förenas med effektiva rättsskyddagarantier särskilt i form av domstolens förhands- och efterhandsövervakning, skyldigheten att videofilma genomsökningen samt den offentliga ombudsmannainstitutionen (se också mera i avsnitt 12.3 om lagstiftningsordning).

Hemlig genomsökning anses kunna minska behovet av att använda andra undersökningsbefogenheter enligt tvångsmedelslagen avsevärt. Med tanke på konsekvenserna för de grundläggande och mänskliga rättigheterna är det centralt att trots att hemlig genomsökning beroende på situationen kan ingripa i exempelvis skyddet för hemfriden, är det dock möjligt att användningen av andra hemliga tvångsmedel och metoder för inhämtande av information som avsevärt ingriper i de grundläggande fri- och rättigheterna minskar, antingen helt eller åtminstone tidsmässigt till följd av de föreslagna bestämmelserna.

Samhällets intresse av att utreda ett brott är desto större ju allvarigare brott det handlar om. De olika formerna av hemlig genomsökning bedöms vara synnerligen betydelsefulla för att effektivisera myndigheternas brottsbekämpningsbefogenheter, vilket hänför sig till målet att tillgodose andra människors grundläggande fri- och rättigheter.

4.2.3 Deltagande informationskälla

4.2.3.1 Konsekvenser för myndigheterna

Den nya befogenhet som föreslås i propositionen bedöms vara mycket betydelsefull med tanke på effektiviseringen av de behöriga myndigheternas brottsbekämpningsbefogenheter. Trots att det är fråga om helt nya bestämmelser och en utvidgning av de hemliga tvångsmedelsbefogenheterna, bedöms de föreslagna bestämmelserna inte i sig ha några betydande konsekvenser för myndigheterna.

I enlighet med vad som föreslås i propositionen ska det vara möjligt att använda en deltagande informationskälla som en del av styrd användning av en informationskälla. Skillnaden jämfört med den sistnämnda är aktivare verksamhet för den person som är informationskälla och möjlighet att delta i sådan verksamhet som kan uppfylla något brottsrekvisit, till exempel transport av ett ämne eller ett föremål för ett ställe till ett annat. Användning av en deltagande informationskälla som tvångsmedel kan avsevärt minska behovet av att använda andra (hemliga) tvångsmedel enligt tvångsmedelslagen, när verksamheten med dess hjälp kan inriktas mera detaljerat och sålunda möjliggöra effektivare användning av myndigheternas resurser (se också motiveringen i beskrivningen av nuläget). Det är således möjligt att minska användningen av andra hemliga tvångsmedel och metoder för inhämtande av information som avsevärt ingriper i de grundläggande fri- och rättigheterna, antingen helt och hållet eller förkorta användningstiden eller minska den personkrets som är föremål för metoderna.

Användningen av informationskällor är en etablerad del av PTG-förundersökningsmyndigheternas hemliga inhämtande av information och med deras hjälp inhämtas information för att inrikta verksamheten samt förhindra och utreda brott på ett neutralt sätt oberoende av brottstyp. Vid användningen av informationskällor tillämpas de etablerade processer och övervakningsmetoder som fastslagits av Polisstyrelsen, Tullens

tullbrottsutredningsavdelning och Gränsbevakningsväsendet stab, verksamheten är styrd och rättssäker med beaktande av även den separata laglighetskontrollen hos respektive behörig myndighet. Under de senaste tio åren har särskild uppmärksamhet fästs vid dokumentation av och tillsyn över verksamheten. Antalen informationskällor och den mängd information som de lämnar är inte offentliga uppgifter, men på allmän nivå kan man konstatera att verksamhetens prestationsförmåga som tvångsmedel är mycket betydelsefull för skötseln av de behöriga myndigheternas uppgifter. Den styrda användningen av informationskällor har dock varit av liten omfattning på årsnivå. Den ringa användningen beror i huvudsak på att i den praktiska verksamheten är befogenheten snäv i förhållande till begränsningarna i de gällande bestämmelserna (se närmare motiveringen i beskrivningen av nuläget).

Trots att användningen av informationskällor och användningen av styrda informationskällor jämte förfaranden är etablerad, är användningen av deltagande informationskällor ett nytt förfarande med tanke på personalens utbildningsbehov, de operativa verksamhets- och förfarandebestånden samt i synnerhet det accentuerade behovet av att skydda den person som är informationskälla. Det föreslagna tvångsmedlet ska också i huvudsak användas i samband med allvarlig brottslighet, och därför förutsätter också riskfaktorerna samt behovet av att minimera dem förutom personalresurser även datatekniska satsningar hos de behöriga myndigheterna.

För att minska de ovannämnda riskfaktorerna är det ändamålsenligt att stärka förundersökningsmyndigheternas samordning av användningen av informationskällor när deltagande informationskällor börjar användas. Inom **polisen** kan detta betyda uppskattningsvis ett årsverke (1 årsverke = 68 000 euro). När det gäller tillsynen och utbildningen har också deltagande informationskällor beaktats i samband med hemlig genomsökning av platser (se avsnitt 4.2.2.1). Inom **Tullen** förutsätter införandet av befogenheten resurser i huvudsak i samordning, varmed säkerställs även den nya samordningen på systemnivå samt utbildningen. I sin helhet kan detta innebära uppskattningsvis tre årsverken (1 årsverke = 68 000 euro). Inom **Gränsbevakningsväsendet** bedöms införandet av befogenheten förutsätta nationell samordning, utbildning, mera personal i huvudsak i samordning samt att laglighetskontrollen utvecklas. I sin helhet kan detta innebära uppskattningsvis två årsverken (1 årsverke = 68 000 euro).

Såsom nämnts tidigare är statistiken över användningen av informationskällor inte offentlig, men det kan allmänt konstateras att styrda informationskällor inte har använts i någon stor omfattning. Det är inte möjligt att desto närmare uppskatta i hur stor omfattning deltagande informationskällor kommer att användas på årsnivå. I propositionen bedöms dock att konsekvenserna för myndigheternas resurser inte är betydande och att uppgifterna i anslutning till den nya befogenheten kan skötas inom ramen för de nuvarande anslagen. De behöriga myndigheterna ska dock följa upp kostnaderna för och utfallet av genomförandet, och om konsekvenserna av genomförandet är betydligt större än beräknat kan situationen ses över i senare budgetar (se också närmare avsnitt 11.2).

4.2.3.2 Konsekvenser för de grundläggande och mänskliga rättigheterna

I 10 kap. i tvångsmedelslagen ingår bestämmelser om användning av informationskällor samt om styrd användning av informationskällor. Den användning av deltagande informationskällor som föreslås i propositionen handlar om möjlighet att i enskilda fall utvidga den befogenhet som PTG-förundersökningsmyndigheterna redan förfogar över. I propositionen föreslås det att en informationskällas möjligheter att agera i en farlig omgivning under myndigheternas övervakning och ledning utvidgas samt å andra sidan att det föreskrivs mera detaljerat än tidigare om uttryckliga metoder att trygga informationskällan. Bakom förslaget ligger bland annat behovet av att skydda informationskällan, eftersom avsaknaden av möjlighet att delta i verksamheten har ansetts kunna leda till betydande säkerhetsproblem för informationskällan.

Förutom att säkerheten tryggas anses de föreslagna bestämmelserna stärka informationskällans rättsskydd när bestämmelserna om verksamhetsförutsättningarna förtydligas.

Användningen av informationskällor och styrd användning av informationskällor har inte framhävts som några betydelsefulla befogenheter med avseende på grundrättssystemet (GrUU 11/2005 rd, GrUU 66/2010 rd, GrUU 67/2010 och GrUU 35/2018 rd). Den föreslagna utvidgningens konsekvenser för de grundläggande och mänskliga rättigheterna skiljer sig inte avsevärt från användningen av styrda informationskällor, som införts med grundlagsutskottets medverkan (GrUU 66/2010 rd och GrUU 67/2010), och den viktigaste ändringen i de föreslagna bestämmelserna är i princip deltagandeelementet.

I propositionen föreslås att en informationskälla ska under en PTG-förundersökningsmyndighets styrning och övervakning få bistå vid begåendet av brott. Det är fråga om en undersökningsmetod som beroende på situationen kan anses vara förenad med risk för brottsprovokation. På det sätt som föreslås i propositionen ska det dock vara tillåtet att använda en deltagande informationskälla endast om det av synnerligen giltiga skäl kan antas att åtgärden genomförs också utan informationskällans medverkan. Utövandet av befogenheten ska således vara bundet till att denna risk på förhand bedöms vara obefintlig. Användningen av deltagande informationskällor får inte heller på samma sätt som täckoperationer överlag äventyra eller skada någons liv, hälsa eller frihet eller orsaka betydande fara för eller skada på egendom. De rättsskyddsfrågor som hänför sig till befogenheten har bedömts mer ingående i avsnittet om lagstiftningsordning (se mera i avsnitt 12.4).

I propositionen föreslås dessutom rätt för PTG-förundersökningsmyndigheterna att utnyttja en deltagande informationskälla i samband med utövandet av befogenheter enligt 10 kap. i tvångsmedelslagen. En informationskälla föreslås inte få rätt att utöva befogenheter som riktar sig mot kärnan i de grundläggande fri- och rättigheterna, utan det är enbart fråga om myndigheternas befogenheter. En informationskälla får inte heller användas för att kringgå begränsningar av myndigheternas befogenhetsutövning. Till den del som åtgärder som möjliggörs av något annat tvångsmedel, till exempel placering av avlyssningsutrustning i ett visst utrymme, kan förutsätta att en informationskälla agerar i ett hemfridsskyddat utrymme, bedöms de föreslagna bestämmelserna mer ingående med avseende på skyddet för hemfriden i avsnittet om lagstiftningsordning (se mera i avsnitt 12.4).

Utmärkande för användningen av deltagande informationskällor är att det med hjälp av befogenheten är möjligt att tidsmässigt eller kvantitativt begränsa eller rentav helt och hållet undvika användningen andra tvångsmedel som ingriper djupt i de grundläggande fri- och rättigheterna.

Det föreskrivs redan för närvarande om klar skyldighet att trygga informationskällans säkerhet i 10 kap. 39 § 3 mom. i tvångsmedelslagen, även om det inte desto närmare förklaras vad som konkret avses med att trygga informationskällans säkerhet i lagens förarbeten. För att trygga informationskällans säkerhet föreslås det i propositionen bestämmelser om vissa konkreta metoder att skydda informationskällan under och efter verksamheten som informationskälla. Bestämmelserna baserar sig i tillämpliga delar på de gällande motsvarande bestämmelserna om tryggande av informationskällan vid civil underrättelseinhämtning (se också motiveringen i beskrivningen av nuläget och lagstiftningsordningen). Det handlar om att under vissa förutsättningar övervaka informationskällans bostad eller något annat utrymme som används för boende och dess omedelbara näromgivning med tekniska metoder och om att utrusta informationskälla med teknisk utrustning som möjliggör avlyssning, observation och spårning. Detta betraktas som motiverat med tanke på informationskällans grundrättsskydd med

beaktande av den potentiella fara för liv och hälsa som hänför sig till verksamheten som informationskälla.

4.2.4 Skjutvapenbrott som grundbrott för användning av överskottsinformation

4.2.4.1 Konsekvenser för myndigheterna

Den föreslagna ändringen bedöms inte ha några betydande direkta konsekvenser för myndigheterna. En effekt kan i och för sig vara att antalet fall som måste undersökas ökar, men konsekvenserna för myndigheterna bedöms inte som betydande med tanke på helheten. Domstolarna bedöms inte beröras av några nämnvärda konsekvenser.

4.2.4.2 Konsekvenser för de grundläggande och mänskliga rättigheterna

I propositionen föreslås det att skjutvapenbrott läggs till de brott på grund av vilka överskottsinformation får användas med stöd av 10 kap. 56 § i tvångsmedelslagen. Skjutvapenbrott kan med beaktande av sin karaktär anses falla inom ramen för brott som äventyrar individens eller samhällets säkerhet enligt 10 § 4 mom. i grundlagen. Även lagutskottet har ansett att det är motiverat att ha beredskap för och ingripa mer effektivt och kännbart i vapenbrott och de hot som de medför (LaUB 9/2025 rd, s. 4).

Den föreslagna kompletteringen anses stärka rätten till liv, integritet och trygghet, som skyddas som en grundläggande rättighet, eftersom den ger förundersökningsmyndigheterna effektivare metoder att ingripa i och utreda skjutvapenbrott. Om skjutvapenbrott utreds effektivare kan det antas minska kränkningarna av de grundläggande fri- och rättigheterna med hjälp av vapen.

4.2.5 Sammandrag av konsekvenserna för myndigheterna

De ändringar som föreslås i propositionen bedöms inte ha några betydande ekonomiska konsekvenser för de berörda behöriga myndigheterna. Tillämpningen av de nya hemliga tvångsmedel som föreslås i propositionen förutsätter dock utbildning av personalen, anvisningar om de nya tillvägagångssätten samt satsningar på datateknisk beredskap (för förundersökningsmyndigheternas del se närmare avsnitten 4.2.2.1 och 4.2.3.1). När det gäller hemliga genomsökningar handlar det dessutom om nya hemliga tvångsmedelsärenden som ska handläggas i domstolarna (se närmare avsnitt 4.2.2.1).

MYNDIGHET	UPPSKATTAT ANTAL ÅRSVERKEN	€-UPPSKATTNING
Domstolarna	ca 1-2	112 000 – 224 000
Polisen	ca 3	204 000
Tullen	ca 3	204 000
Gränsbevakningsväsendet	ca 2	136 000

Å andra sidan bedöms det i propositionen också att användningen av andra hemliga tvångsmedel som är känsliga med avseende på de grundläggande fri- och rättigheterna kan minska avsevärt

till följd av de nya befogenheterna som gäller hemliga tvångsmedel. Sålunda kan de föreslagna nya befogenheterna ha en minskande inverkan på behovet av myndighetsresurser som täcker åtminstone de behov av ytterligare satsningar på myndighetsfunktioner som orsakas av de nya befogenheterna.

Förslaget som gäller förutsättningarna för häktning bedöms inte heller ha några betydande ekonomiska konsekvenser för de behöriga myndigheterna. Ändringarna bedöms inte inverka på antalet häktningsfall.

4.2.6 Sammanfattning av konsekvenserna för de grundläggande och mänskliga rättigheterna

Genom användning av tvångsmedel ingriper man i rättsintressen som är skyddade enligt grundlagen och internationella förpliktelser som avser mänskliga rättigheter. Detta gäller särskilt rätten till personlig frihet och integritet samt skyddet för privatlivet och hemfriden. I enlighet med 21 § i grundlagen ska även rättsskyddsfrågor beaktas.

De negativa konsekvenserna för samhället av organiserad brottslighet och annan allvarlig brottslighet är uppenbara, varför samhällets intresse av att utreda brott är desto större ju allvarligare brott det är fråga om. De föreslagna bestämmelserna om hemliga tvångsmedel är ägnade att effektivisera förundersökningsmyndigheternas brottsbekämpningsförmåga. Propositionen anses allmänt befrämja brottsbekämpningen och säkerheten, eftersom de föreslagna bestämmelserna ger förundersökningsmyndigheterna bättre beredskap att utreda allvarliga brott. Effektivare brottsbekämpning kan föregripa allvarliga kränkningar av de grundläggande fri- och rättigheterna. Samtidigt är utredningen av brott ett sådant mål som allmänintresset och det samhälleliga intresset starkt kräver att uppnås. Intresset av att brott utreds hänför sig också till målet att tillgodose andra människors grundläggande fri- och rättigheter.

Hemliga tvångsmedel kan karakteriseras som känsliga med avseende på de grundläggande fri- och rättigheterna särskilt på grund av deras hemliga karaktär. De befogenhetsbestämmelser som föreslås i propositionen är ägnade att begränsa skyddet för de grundläggande fri- och rättigheterna för de personer som blir föremål för befogenheterna. Det föreslås dock att det föreskrivs om befogenheterna med beaktande av de grundläggande fri- och rättigheterna för de personer som är föremål för tvångsmedlen så att inskränkningarna i de grundläggande fri- och rättigheterna är i balans med de mål som uppnås genom dem. Förhållandet mellan de föreslagna ändringarna och skyddet för de grundläggande och mänskliga rättigheterna behandlas i avsnitt 12 om lagstiftningsordning. Samtidigt är det skäl att beakta att de befogenheter som föreslås i propositionen är av sådan karaktär att det är möjligt att med deras hjälp tidsmässigt eller kvantitativt begränsa eller helt och hållet undvika användningen av andra hemliga tvångsmedel som ingriper djupt i de grundläggande fri- och rättigheterna.

5 Alternativa handlingsvägar

5.1 Handlingsalternativen och deras konsekvenser

5.1.1 Förutsättningar för häktning

5.1.1.1 Ändring i förutsättningarna för häktning utan ny häktningsgrund

Högsta domstolen har i sitt avgörande HD 2024:20 ansett att förordnandet om att en person som på sannolika skäl misstänktes för ett brott fortfarande skulle hållas häktad enbart på grund av hur allvarligt det misstänkta brottet var uppenbart, på det sätt som avses i 106 § grundlagen,

stred mot 7 § grundlagen när den tolkades i enlighet med Europadomstolens praxis gällande artikel 5 i Europakonventionen.

Under beredningen av propositionen har man granskat ett handlingsalternativ där förutsättningarna för häktning skulle ändras endast så att häktning av den som på sannolika skäl är misstänkt för ett brott skulle oberoende av brottets allvar i enlighet med Europadomstolens tolkningspraxis när det gäller frihetsberövande förutsätta att väsentliga och tillräckliga grunder föreligger. I detta avseende har man således bedömt ett alternativ där det i övrigt skulle föreskrivas om häktning på ett sätt som motsvarar förutsättningarna för anhållande, men ändå med den skillnaden att häktning inte skulle vara möjlig med stöd av 2 kap. 5 § 1 mom. 1 punkten i tvångsmedelslagen som gäller särskilt grova brott.

Det granskade alternativet bedömdes i sig undanröja den konflikt som framkom i högsta domstolens avgörande och samtidigt bringa tvångsmedelslagens bestämmelser om förutsättningarna för häktning i överensstämmelse med Europadomstolens praxis i fråga om artikel 5 i Europakonventionen.

Under beredningen ansågs detta alternativ ändå i enskilda fall kunna leda till att förutsättningarna för häktning inte uppfylls i alla enskilda fall som gäller särskilt grova brott, såsom i samband med brott mot liv. Detta skulle innebära att den som är misstänkt för ett mycket grovt brott beroende på situationen inte nödvändigtvis skulle kunna häktas, fast det skulle finnas skäl att misstänka att den misstänkte orsakar fara för någons liv, hälsa eller frihet om han eller hon får vara fri. Det ansågs således motiverat att förutsättningarna för häktning kompletteras med en ny förutsättning som gäller särskilt grova brott och som grundar sig uttryckligen på säkerhetsskäl.

5.1.1.2 Häktning på grund av hot om äventyrande av allmän ordning eller säkerhet

Under beredningen av propositionen bedömdes hot om äventyrande av allmän ordning eller säkerhet som en ny häktningsgrund. Detta alternativ ingick i det arbetsgruppsbetänkande av arbetsgruppen för bedömning av behoven att ändra tvångsmedelslagen som gällde den första fasen.

Vid sidan av de potentiella situationer där den häktningsgrund som föreslås i propositionen skulle kunna tillämpas skulle grunden som gäller allmän ordning eller säkerhet kan kunnat bli tillämplig när det på grund av den allmänna reaktionen på att den misstänkte inte häktas vore skäl att misstänka att den allmänna ordningen eller säkerheten kan äventyras. Häktningsgrundens användningsområde skulle således ha kopplats till den allmänna reaktionen i situationer där det misstänkta brottets allvar och dess samhällseffekt vore exceptionell, och där underlåtenhet att häkta den misstänkte avsevärt skulle försämra det straffrättsliga systemets trovärdighet. Stöd för den nämnda grunden finns i Europadomstolens rättspraxis (se avsnitt 2.3.1, *Letellier mot Frankrike* 26.6.1991 och *J.M. mot Danmark* 13.11.2012).

Trots att behovet av en häktningsgrund som baserar sig på hot om äventyrande av allmän ordning eller säkerhet identifierades i responsen i remissvaren på arbetsgruppens betänkande, bedömdes vissa utmaningar hänföra sig särskilt till häktning på grund av äventyrande av allmän ordning (*disturbance to public order caused by an offence*), som baserar sig på Europadomstolens avgörandepaxis.

Under den fortsatta beredningen av propositionen bedömdes grunden som gäller allmän ordning och säkerhet, i första hand äventyrande av den allmänna ordningen, vara förenad med potentiella betydande tolkningsproblem och oenhetlig tolkningspraxis med beaktande av att äventyrande

av allmän ordning eller säkerhet också får annan, någorlunda etablerad innebörd på andra ställen i lagstiftningen. Tolkningsproblem ansågs dessutom kunna hänföra sig till vilken konkret utredning som skulle förutsättas i fråga om den allmänna reaktionen eller samhälleliga oroligheter för att häktningsgrunden ska tillämpas. Detta förklaras inte i Europadomstolens avgörandepraxis och å andra sidan anges inte heller några exakta bedömningskriterier.

Det är oklart vilka fakta som enligt Europadomstolens bedömning på ett tillräckligt sätt skulle visa att den allmänna ordningen är äventyrad. Avgörandepraxis visar dock att Europadomstolen inte i alla situationer har identifierat att sådan fara föreligger (se t.ex. *Letellier mot Frankrike* 26.6.1991). I domarna i målen *J.M. mot Danmark* samt *Merčep mot Kroatien* (26.4.2016, punkt 96), där häktningen har grundat sig på störande av allmän ordning, har häktningen av den misstänkte däremot inte ansetts strida mot artikel 5.3 i Europakonventionen. I det första av dessa fall har Europadomstolen dock inte desto närmare bedömt sökandens påstående att de nationella myndigheterna inte visat att den allmänna ordningen faktiskt skulle vara äventyrad, eftersom sökanden inte hade utnyttjat alla till buds stående nationella rättsmedel (*J.M. mot Danmark* 13.11.2012, punkt 65). I det senare målet hänvisade Europadomstolen till den nationella domstolens iakttagelser av bakomliggande faktorer till åtal, särskilt konsekvenserna för brottsoffren och de särskilt allvarliga gärningsomständigheterna, som omständigheter som stödjer förekomsten av en häktningsgrund. Enligt Europadomstolen var det sålunda rimligt att anta att frigivning av den misstänkte skulle ha kunnat orsaka samhälleliga oroligheter och således äventyra allmän ordning. Samtidigt tillmättes fallets omfattande allmänna relevans betydelse (*Merčep mot Kroatien* 26.4.2016, punkterna 106–107).

Under den fortsatta beredningen av propositionen ändrades den i fråga om häktningsgrunden gällande äventyrande av allmän ordning. Just ett särskilt allvarligt brotts karaktär samt gärningsförhållandena skulle kunna påvisa förekomsten av en häktningsgrund som baserar sig på hot om äventyrande av liv, hälsa eller frihet. Det skulle i praktiken fråga om samma faktorer som förefaller vara betydelsefulla även i Europadomstolens avgörandepraxis som gäller äventyrande av allmän ordning.

5.1.1.3 Andra handlingsalternativ som bedömts i fråga om grunden som gäller allmän ordning och säkerhet

I det arbetsgruppsbetänkande som var ute på remiss bedömdes dessutom som andra handlingsalternativ när det gäller förutsättningarna för häktning om tillämpning av grunden som gäller allmän ordning och säkerhet skulle knytas till en separat ”är ägnad”-tröskel samt å andra brottsrubricerings specifikt eller allmänt till brott för vilka det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år. Dessutom bedömdes om bestämmelsen om förutsättningar för häktning skulle kompletteras med en femte häktningsgrund, som skulle vara tillämplig i situationer där allmänna åklagaren väcker åtal för ett eller flera brott där denne yrkar att ovillkorligt fängelse i minst två år ska dömas ut, och om åtalet bevisas skulle den åtalade på åklagarens yrkande sannolikt begäras häktad eller hållas häktad med stöd av 12 § 1 mom. 1 punkten. Förutsättningen skulle då dessutom vara att den åtalade misstänks äventyra allmän ordning eller säkerhet om han eller hon inte häktas eller om han eller hon friges.

5.1.2 Hemlig genomsökning av platser

5.1.2.1 Nödvändighetskriteriet som allmän förutsättning

Enligt 10 kap. 2 § 2 mom. i tvångsmedelslagen förutsätter användning av vissa hemliga tvångsmedel att användningen kan antas vara av synnerlig vikt för utredningen av brottet. För täckoperation, bevisprovokation genom köp och bostadsavlyssning krävs det dessutom att

metoden är nödvändig för att ett brott ska kunna utredas. I tvångsmedelslagen har dessa tre hemliga tvångsmedel således ansetts vara sådana som gör störst intrång i målpersonernas grundläggande fri- och rättigheter, och därför måste man förhålla sig restriktivt till deras användning. Några motsvarande förutsättningar har inte angetts för användningen av andra hemliga tvångsmedel enligt 10 kap., såsom televlyssning, trots att även de ingriper i målpersonernas grundlagsskyddade grundläggande fri- och rättigheter.

Under beredningen av propositionen bedömdes också ett sådant handlingsalternativ att åtminstone användningen av hemlig husrannsakan (inkl. hemlig särskild husrannsakan) skulle vara bunden till nödvändighetskriteriet enligt ovannämnda 2 §. Hemlig genomsökning har dock i fråga om bland annat graden av intrång i de grundläggande fri- och rättigheterna bedömts vara mer jämförbar med de hemliga tvångsmedel där förutsättningen är synnerligen vikt för utredningen av brottet än med de metoder som är bundna till nödvändighetskriteriet, såsom bostadsavlyssning. Med avseende på såväl graden av intrång i de grundläggande och mänskliga rättigheterna som de praktiska behoven anses således kravet på synnerligheten vikt för utredningen av brottet lämpa sig betydligt bättre för hemliga genomsökningar, med undantag av hemlig särskild husrannsakan, än nödvändighetskriteriet (se också närmare avsnitt 2.3.3.4 *allmänna förutsättningar*).

5.1.2.2 Utsträckande av den offentliga ombudsmannainstitutionen till alla hemliga genomsökningar

I propositionen föreslås det att den offentliga ombudsmannainstitutionen utsträcks till hemlig husrannsakan inklusive hemlig särskild husrannsakan. Under beredningen av propositionen har man som dessutom som ett handlingsalternativ bedömt om den offentliga ombudsmannainstitutionen borde omfatta även hemlig platsgenomsökning. Detta har ändå inte bedömts som nödvändigt bland annat därför att hemlig platsgenomsökning inte kan jämföras med hemlig husrannsakan vad gäller graden av intrång i de grundläggande fri- och rättigheterna.

5.1.2.3 Upptagningsskyldighet endast vid hemlig husrannsakan och hemlig särskild husrannsakan

I propositionen föreslås omfattande upptagningsskyldighet vid alla hemliga genomsökningar. Under beredningen övervägdes också ett alternativ där upptagningsskyldigheten skulle gälla endast hemlig husrannsakan och hemlig särskild husrannsakan.

Bakom övervägandet låg ovannämnda skillnad i fråga om intrånget i de grundläggande fri- och rättigheterna, varför man bedömde att det eventuellt inte skulle vara nödvändigt att utsträcka upptagningsskyldigheten till även hemlig platsgenomsökning. Trots detta bedömdes det motiverat att utsträcka upptagningsskyldigheten även till hemlig platsgenomsökning för att vid behov kunna säkerställa i efterhand att den utförts på behörigt sätt.

5.1.2.4 Bestämmelser endast om hemlig husrannsakan och platsgenomsökning

I propositionen föreslås det att det utöver hemlig husrannsakan och platsgenomsökning också ska föreskrivas om hemlig särskild husrannsakan. Bestämmelserna om den sistnämnda motsvarar i huvudsak det som föreskrivs om särskild husrannsakan i 8 kap. i tvångsmedelslagen, men avviker från det på grund av uppgiftens hemliga karaktär och i fråga om användningsförutsättningarna. I specialmotiveringen förklaras mer ingående förfarandet i anslutning till hemlig särskild husrannsakan, till exempel säkerställande av att genomsökningsombudet är fysiskt närvarande vid genomsökningen, vilket också ska vara ett absolut villkor för att utföra genomsökning.

I propositionen har man bedömt att antalet hemliga särskilda husrannsakingar kommer att vara få på årsnivå (se närmare 4.2.2.1). Under beredningen har man också bedömt ett sådant handlingsalternativ att inga bestämmelser om hemlig särskild husrannsakan skulle föreslås i propositionen. Under bedömningen har man bland annat dryftat de faktiska möjligheterna att genomföra hemlig särskild husrannsakan i praktiken. Under beredningen har man dock bedömt att det är nödvändigt att föreslå bestämmelser även om denna typ av genomsökning, eftersom det de facto kan vara nödvändigt att använda den, även om antalet fall bedöms vara få på årsnivå. Det låga årliga antalet betyder ändå inte att det inte skulle finnas ett faktiskt användningsområde för hemlig särskild husrannsakan (se även den allmänna motiveringen i avsnitt 2.3.3.12).

5.1.2.5 Förutsättningar för hemlig husrannsakan i anslutning till brottets allvar

Under beredningen av propositionen bedömdes också som ett alternativ att de grundbrott som utgör förutsättning för bostadsavlyssning (10 kap. 17 § i tvångsmedelslagen) skulle utgöra förutsättning för hemlig husrannsakan. Förutsättningen för bostadsavlyssning är att den misstänkte är skäligen misstänkt för

1. folkmord, förberedelse till folkmord, brott mot mänskligheten, grovt brott mot mänskligheten, aggressionsbrott, förberedelse till aggressionsbrott, krigsförbrytelse, grov krigsförbrytelse, tortyr, brott mot förbudet mot kemiska vapen eller brott mot förbudet mot biologiska vapen,
2. äventyrande av Finlands suveränitet, krigsanstiftan, landsförräderi, grovt landsförräderi, spioneri eller grovt spioneri,
3. högförräderi eller grovt högförräderi,
4. våldtäkt mot barn, grov våldtäkt mot barn eller grovt sexuellt övergrepp mot barn,
5. dråp, mord eller dråp under förmildrande omständigheter,
6. grov människohandel,
7. grovt rån,
8. grovt sabotage, grovt äventyrande av andras hälsa, kärnladdningsbrott eller kapning,
9. brott enligt 34 a kap. 1 § 1 mom. 2–8 punkten eller 2 mom. i strafflagen som begåtts i terroristiskt syfte, brott avseende radiologiska vapen som begåtts i terroristiskt syfte, förberedelse till brott som begås i terroristiskt syfte, ledande av terroristgrupp, deltagande i en terroristgrupps verksamhet, meddelande av utbildning för ett terroristbrott, rekrytering för ett terroristbrott, finansiering av ett terroristbrott, finansiering av en terrorist eller finansiering av terroristgrupp, eller
10. grovt narkotikabrott.

I den gällande tvångsmedelslagen är det möjligt att använda bostadsavlyssning för att utreda ovannämnda allvarliga brott. Dessutom är en förutsättning nödvändighetskriteriet enligt 10 kap. 2 § 2 mom. i tvångsmedelslagen. Med andra ord har tröskeln för att använda bostadsavlyssning satts högt på grund av graden av intrång i de grundläggande fri- och rättigheterna.

I avsnitt 2.3.3.4 om särskilda förutsättning för hemlig genomsökning motiveras mer ingående nödvändigheten av de föreslagna bestämmelserna om hemlig husrannsakan i fråga om olika typer av brott. På det sätt som konstateras i motiveringen i beskrivningen av nuläget upptar förteckningen över brott som kan ligga till grund för bostadsavlyssning inte vissa brott beträffande vilka hemlig husrannsakan har bedömts utgöra en behövlig undersökningsmetod, såsom förberedelse till ett grovt brott mot liv eller hälsa. Under beredningen av propositionen har man med andra ord inte ansett att förteckningen över grundbrotten för bostadsavlyssning är tillräcklig heltäckande i förhållande till de brott för vilkas utredning den föreslagna hemliga husrannsakan har bedömts behövas som tvångsmedel. De allvarliga brotten är inte begränsade endast till terroristbrott och organiserad brottslighet eller åtminstone kan inte endast vissa brott entydigt hänföras till allvarliga brott. Allvarlig brottslighet omfattar ofta mångahanda brottslighet, såsom grova ekonomi-, sexual-, koppleri-, människohandels-, förberedelse- och egendomsbrott. I propositionen har man dessutom bedömt att hemlig husrannsakan inte kan jämföras med bostadsavlyssning med avseende på graden av intrång i de grundläggande fri- och rättigheterna, varför det inte heller är motiverat att förutsättningarna för dess användning är desamma (se också avsnitt 5.1.2.1 om de allmänna användningsförutsättningarna).

På de grunder som anges ovan och i avsnitt 2.3.3.4 har man under beredningen av propositionen betraktat det som ett mera motiverat alternativ att förteckningen över brott som kan ligga till grund för hemlig genomsökning av platser skulle vara mer omfattande än vid bostadsavlyssning enligt 10 kap. 17 § i tvångsmedelslagen. Det anses således motiverat att som förutsättning för användningen av den föreslagna hemliga husrannsakan (inkl. hemlig särskild husrannsakan) föreskrivs de grundbrott för teleavlyssning som avses i 3 §.

5.1.3 Användning av deltagande informationskälla

5.1.3.1 Domstolen eller åklagaren beslutar om eller övervakar användningen av en deltagande informationskälla på förhand

I propositionen föreslås det att beslut om användning av deltagande informationskällor ska fattas av chefen för centralkriminalpolisen, Tullens brottsbekämpningschef, avdelningschefen eller biträdande avdelningschefen för juridiska avdelningen vid staben för Gränsbevakningsväsendet eller av en för användning av informationskällor förordnad tjänsteman (tullman eller gränsbevakningsman) som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information. Under beredningen av propositionen har man också bedömt ett sådant handlingsalternativ att antingen åklagaren eller domstolen skulle fungera som beslutsfattare på yrkande av en för användning av informationskällor förordnad tjänsteman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information, eller att en judiciell myndighet skulle övervaka verksamheten på något annat sätt.

Exempelvis i Estland får en informationskälla under polisens styrning, men med undersökningsdomarens tillstånd, utföra vissa noggrant angivna åtgärder som annars anses straffbara. I Nederländerna är det möjligt att använda en dylik deltagande informationskälla med åklagarens skriftliga tillstånd. I avsnitt 5.2.3 redogörs det närmare för bestämmelserna i vissa andra EU-stater.

Under beredningen av propositionen har man bedömt att det i sig skulle vara möjligt att föreskriva att användningen av en deltagande informationskälla underkastas antingen åklagarens eller domstolens förhandstillstånd, förhandsbedömning eller någon annan motsvarande övervakning. Åklagaren har ändå inte betraktats som ett ändamålsenligt alternativ med beaktande av åklagarens roll i det finländska förundersökningssystemet. Att välja åklagaren som lösning skulle också vara exceptionellt i förhållande till tvångsmedelslagens

bredare systematik. Det finländska systemet känner inte heller till avtal med åklagaren i förundersökningsfasen om åtalseftergift i framtiden. För tydlighetens skull kan det påpekas att i princip är en person som fungerar som informationskälla inte misstänkt vid en förundersökning där en deltagande informationskälla används.

Domstolen som beslutsfattare har inte heller betraktats som ett ändamålsenligt alternativ. Denna lösning skulle avvika från styrd användning av informationskällor och skulle vara inkonsekvent med beaktande av att i enlighet med propositionen handlar användning av deltagande informationskällor om verksamhet som utförs som en del av styrd användning av informationskällor, det vill säga som befogenhet skulle det vara fråga om fallspecifik utvidgning av styrd användning av informationskällor. Domstolens beslutsförfarande bedöms inte heller nödvändigtvis vara tillräckligt snabbt för att fungera problemfritt i situationer där en deltagande informationskälla används, trots att domstolarnas jourssystem möjliggör även snabb verksamhet.

Dessutom är det skäl att beakta att även beslut om täckoperationer fattas av chefen för centralkriminalpolisen. Efter ett beslut om en täckoperation avgör domstolen ytterligare om det finns förutsättningar för täckoperationen. Det är fråga om domstolsövervakning (se närmare om Europadomstolens rättspraxis nedan). Med förutsättningar avses 10 kap. 27 § 2 mom. i tvångsmedelslagen, det vill säga om personen är skäligen misstänkt för något annat i 3 § avsett brott än grovt ordnande av olaglig inresa eller grovt tullredovisningsbrott, eller om personen är skäligen misstänkt för ett brott som avses i 20 kap. 19 § i strafflagen. En förutsättning för en täckoperation i fråga om andra brott än dråp, mord och dråp under förmildrande omständigheter är dessutom att inhämtandet av information måste anses vara behövligt på grund av att den brottsliga verksamheten är planmässig, organiserad eller yrkesmässig eller på grund av att det kan antas att den fortsätter eller upprepas. Innan en täckoperation inleds ska alltså Helsingfors tingsrätt avgöra om det är fråga om så planmässig, yrkesmässig eller organiserad brottslighet att en täckoperation får användas för att undersöka den (10 kap. 32 § i tvångsmedelslagen). Vid en täckoperation enligt polislagen (5 kap. 33 § i polislagen) bedömer domstolen saken i efterhand, det vill säga om avsikten är att information som fås genom täckoperationen används i rättegång såsom en utredning till stöd för att någon är skyldig, ska den polisman som fattat beslut om täckoperationen låta domstolen avgöra om det fanns sådana förutsättningar för en täckoperation som avses i 28 § 2 mom. eller om det var fråga om en täckoperation i sådana fall som avses i 3 §.

Enligt vad som föreslås i propositionen ska användningen av deltagande informationskälla inte vara bunden till brottets allvar eller till grundbrott, trots att metoden i princip ska användas för att utreda allvarliga brott (se även avsnitt 5.1.3.2). Detta har ansetts motiverat och konsekvent bland annat med avseende på bestämmelserna om användning av informationskällor enligt tvångsmedelslagen (se närmare motiveringen i beskrivningen av nuläget i avsnitt 2.3.4). I stället föreskrivs det om förutsättningarna i förslaget till 40 a § 2 mom. Naturligtvis är även andra allmänna principer enligt tvångsmedelslagen tillämpliga, såsom proportionalitetsprincipen och principen om minsta olägenhet i 1 kap., samt de allmänna förutsättningarna i 10 kap. 2 §. Som hemligt tvångsmedel skiljer sig användningen av deltagande informationskällor, också med avseende på de särskilda förutsättningar som föreskrivs i 40 a § 2 mom., från täckoperationer bland annat för att infiltreringselementet saknas, trots att den innehåller möjlighet för den person som är informationskälla att delta i brottslig verksamhet. Under beredningen har man bedömt att kretsen för domstolens tillståndsprövningsrätt i anslutning till saken inte kan jämföras med domstolens bedömning av förutsättningarna för en täckoperation. Å andra sidan har det inte bedömts möjligt att utesluta en sådan möjlighet att domstolen bedömer om det är fråga om ett tillräckligt allvarligt brott, till exempel med avseende på proportionalitetsprincipen, för att det skulle vara motiverat att använda en deltagande informationskälla för att undersöka det. En sådan konstruktion passar dock inte problemfritt in i de föreslagna regleringen bland annat

därför att användningen av deltagande informationskällor inte ska vara bunden till brottets allvar eller till grundbrott på författningsnivå.

Bedömningen av förutsättningarna för att använda en deltagande informationskälla anses också vara sådan att den inte behöver förenas med någon judiciell myndighets bedömning. Användningen av deltagande informationskällor som hemligt tvångsmedel riktar sig åtminstone inte direkt mot skyddet för andra personers grundläggande fri- och rättigheter, utan det är fråga om deltagande i verksamhet som äger rum även annars och som eventuellt betraktas som brottslig under den behöriga förundersökningsmyndighetens styrning och övervakning. Bland annat på grund av avsaknaden av infiltreringselementet är graden av intrång i de grundläggande fri- och rättigheterna inte lika hög när en deltagande informationskälla används som till exempel vid en täckoperation. Sålunda är det inte heller motiverat att bedöma att utövandet av befogenheten borde underkastas domstolens tillstånd. På samma sätt som när det gäller åklagarna känner det finländska systemet inte heller avtal med domstolen om åttalseftergift i framtiden i en kontext där tvångsmedel används i förundersökningsfasen.

I propositionen anses det mest motiverade alternativet vara att föreskriva om beslut om användning av deltagande informationskällor på samma sätt som det föreskrivs om styrd användning av informationskällor, det vill säga att beslutet fattas av chefen för den aktör som ansvarar för användningen eller av en för användning av informationskällor förordnad anhållningsberättigad tjänsteman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information. När det gäller en tjänsteman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information är en ytterligare förutsättning att tjänstemannen är förordnad för användning av informationskällor.

På det sätt som konstateras i motiveringen i beskrivningen av nuläget anses det motiverat att beslutsstrukturen som gäller deltagande informationskällor stödjer den praktiska operativa verksamheten. Användningen av informationskällor anses vara av sådan karaktär som förhindrar komplicerade beslutsstrukturer. Bland annat på grund av det förtroendeförhållande som hänför sig till verksamheten bedöms det motiverat att även beslut om användning av deltagande informationskällor fattas inom den organisation som ansvarar för informationskällan, och som också klart ansvarar för skyddet av informationskällans liv och hälsa.

Den lösning som valts i propositionen anses också möjlig i ljuset av Europadomstolens rättspraxis. När det gäller särskilda hemliga metoder för inhämtande av information (i första hand i anslutning till täckoperationer) har Europadomstolen framhävt behovet av ett klart och föregripande förfarande när det gäller beslutsfattandet med beaktande av även ändamålsenlig övervakning. Dock har Europadomstolen i samma sammanhang ansett det problematiskt att i fallet i fråga hade beslutet om polisoperationen fattats genom ett enkelt administrativt beslut inom den organisation som utförde operationen. Å andra sidan har Europadomstolens kritik till största delen gällt att i det aktuella fallet hade beslutet om operationen innehållit mycket litet information om grunderna för och syftet med genomförandet av operationen, och beslutet hade inte varit förenat med varken domstolens övervakning eller någon annan självständig övervakning. Europadomstolen har ansett att med tanke på kontrollen över hemliga operationer vore domstolens övervakning det mest ändamålsenliga sättet att genomföra övervakningen, men även andra sätt vore lika ändamålsenliga tillsammans med lämpliga förfaranden och skyddsmetoder, till exempel så att åklagaren står för övervakningen (se *Bannikova mot Ryssland* 4.11.2010 punkterna 49 och 50 samt de fall som det hänvisas till i punkterna). Åklagaren anses dock inte vara det enda alternativet, utan det är fråga om ett exempel som möjliggör även andra ändamålsenliga sätt.

I 10 kap. 65 § i tvångsmedelslagen finns bestämmelser om tillsyn över användningen av hemliga tvångsmedel. Användningen av hemliga tvångsmedel vid polisen ska övervakas av cheferna för de enheter som använder sådana tvångsmedel samt av Polisstyrelsen när det är fråga om enheter som är underställda Polisstyrelsen. Användningen av hemliga tvångsmedel inom Tullens brottbekämpning ska övervakas av Tullen och cheferna för de enheter som använder sådana tvångsmedel. Användningen av hemliga tvångsmedel inom Gränsbevakningsväsendet ska övervakas av staben för Gränsbevakningsväsendet och de förvaltningsenheter inom Gränsbevakningsväsendet som använder hemliga tvångsmedel. Dessutom ska inrikesministeriet och finansministeriet årligen lämna riksdagens justitieombudsman en berättelse om hur hemliga tvångsmedel och skyddandet av dem har använts och övervakats.

I enlighet med vad som föreslås i propositionen ska det föreskrivas exakt om förfarandet i anslutning till användningen av deltagande informationskällor, om gränserna för vad som är tillåtet och förbjudet, om förutsättningarna för användningen, om beslutsfattandet samt om förfarandet och uppgifter i anslutning därtill. Enligt förslaget ska användningen också vara tidsmässigt begränsad till sex månader åt gången.

Det beslutsförfarande som föreslås i propositionen och tillsynen i anslutning till det anses tillräckligt och möjligt även med avseende på Europadomstolens rättspraxis och med beaktande ovan nämnda laglighetskontroll enligt 65 §.

5.1.3.2 Koppling av användningen av deltagande informationskällor till grundbrott eller till brottets allvar

I propositionen föreslås det inte att användningen av deltagande informationskällor ska vara bunden till brottets allvar eller till grundbrott, till exempel till grundbrotten för teleavlyssning enligt 10 kap. 3 § i tvångsmedelslagen, trots att metoden i princip ska användas för att utreda allvarliga brott. Enligt propositionen ska förutsättningen för användning vara de allmänna principerna i 1 kap. i tvångsmedelslagen, såsom proportionalitetsprincipen och principen om minsta olägenhet, de allmänna förutsättningarna i 10 kap. 2 § och de särskilda förutsättningarna i förslaget till 40 a § 2 mom. Detta är konsekvent också i förhållande till bestämmelserna om användning av informationskällor och styrd användning av informationskällor, som inte heller är bunden till brottets allvar eller till grundbrott.

Under beredningen av propositionen bedömdes som ett handlingsalternativ att användningen av deltagande informationskällor skulle kopplas till tröskeln i exempelvis 10 kap. 3 § i tvångsmedelslagen (teleavlyssning), 16 § i det kapitlet (teknisk avlyssning) eller 17 § i det kapitlet (bostadsavlyssning). Exempelvis är bland annat grundbrotten för teleavlyssning i tillämpliga delar en förutsättning för en täckoperation.

När man jämför användningen av deltagande informationskällor som tvångsmedel med täckoperationer är det fråga om en metod som gör mindre intrång i skyddet för de grundläggande fri- och rättigheterna. Den innehåller inte det infiltreringselement som är utmärkande för täckoperationer, utan det är fråga om en fallspecifik möjlighet att utvidga användningen av en styrd informationskälla till vissa verksamheter som skulle kunna betraktas som deltagande i brottslig verksamhet. Det är nödvändigt att möjliggöra en smidig användning av deltagande informationskällor som tvångsmedel, och det anses motiverat att föreskriva om användningen av deltagande informationskällor på ett konsekvent sätt i förhållande till användningen av informationskällor i allmänhet och användningen av styrda informationskällor i synnerhet, som inte heller vad förutsättningarna beträffar är bundna till brottets allvar eller till grundbrott.

Enligt förslaget föreskrivs det att användning av en deltagande informationskälla ska vara möjlig som en del av styrd användning av informationskällor. I praktiken preciserar härigenom att en deltagande informationskälla kan under den behöriga förundersökningsmyndighetens styrning och övervakning inhämta information på de sätt som beslutet avgränsar. När förundersökningsmyndighetens styrning av dessa enskilda åtgärder i anslutning till inhämtandet av information skärps i förhållande till den styrda användningen av informationskällan anses det inte nödvändigt att binda användningen av en deltagande källa till brottets allvar eller till grundbrott.

5.1.4 Hemlig genomsökning och användning av deltagande informationskällor: bedömning av regleringsbehovet för att förhindra och avslöja brott

I 10 kap. i tvångsmedelslagen ingår bestämmelser om hemliga tvångsmedel för att utreda brott och i 5 kap. i polislagen ingår bestämmelser om hemliga metoder för inhämtande av information för att förhindra och avslöja brott. I 3 kap. i lagarna om brottsbekämpning inom Tullen och Gränsbevakningsväsendet föreskrivs det dessutom om deras hemliga metoder för inhämtande av information – bestämmelserna motsvarar i stor utsträckning det som föreskrivs i 5 kap. i polislagen med de begränsningar av befogenheterna som gäller Tullen och Gränsbevakningsväsendet.

Polislagens 5 kap. om hemliga metoder för inhämtande av information grundar sig till väsentliga delar på bestämmelserna om hemliga tvångsmedel i 10 kap. i tvångsmedelslagen. Hemliga metoder för inhämtande av information kan huvudsakligen på samma grunder användas för förhindrande av brott som de som med stöd av 10 kap. i tvångsmedelslagen kan användas för utredning av brott. För avslöjande av brott får hemliga metoder för inhämtande av information användas endast om det är fråga om ett landsförräderi- eller terroristbrott som det föreskrivs närmare om i lag. Polislagen hör till inrikesministeriets ansvarsområde.

Under beredningen av propositionen har man också bedömt om motsvarande ändringar i tillämpliga delar borde göras i 5 kap. i polislagen i fråga om hemlig genomsökning och användning av deltagande informationskällor – med beaktande av bedömning av behovet av motsvarande bestämmelser för Tullens och Gränsbevakningsväsendets del. Under beredningen bedömde man att motsvarande bestämmelser i tillämpliga delar kunde vara nödvändiga även för att förhindra och avslöja brott. Att föreskriva om de befogenheter som föreslås bli fogade till tvångsmedelslagen även för att förhindra och avslöja brott skulle dock förutsätta en i viss mån annorlunda bedömning under beredningen särskilt när det gäller förhindrande av brott, eftersom målet med utövandet av befogenheterna och den av utövandet av befogenheterna följande orsaken att begränsa de grundläggande fri- och rättigheterna inte är alldeles samma som vid utredningen av brott. Detta är av betydelse även för den författningsrättsliga bedömningen av bestämmelserna. Då måste man beakta bland annat de kvalificerade lagförbehållen enligt 10 § 3 och 4 mom. i grundlagen samt grundlagsutskottets aktuella utlåtandep Praxis i anslutning till dem.

Ett betydande samhällsintresse hänför sig till förhindrande, avslöjande och utredning av allvarliga brott. Ju allvarligare brott det är fråga om, desto större är detta intresse. De nya hemliga tvångsmedel som föreslås i denna proposition kan på de grunder som beskrivs i propositionen behövas även i de faser då ett brott förhindras och avslöjas. Under beredningen av propositionen har det dock ansetts mer motiverat att behovet av bestämmelserna när det gäller dessa faser bedöms mer ingående i ett separat sammanhang. Trots att det i princip bland annat av konsekvensskäl kan anses motiverat att befogenhetsbestämmelserna ses över och behandlas samtidigt när det gäller utrednings-, förhindrande- och avslöjandefaserna, är bedömningen av förhindrande- och avslöjandefaserna på ovannämnt sätt, när det gäller de nya

hemliga metoder för inhämtande av information som föreslås i denna proposition, förenade med omständigheter som talar för en separat översyn. Det är fråga om bestämmelser som är känsliga med avseende på de grundläggande fri- och rättigheterna och som förutsätter behörig bedömning. Det har ansetts ändamålsenligt att bedömningen görs separat. Ändringar i tvångsmedelslagen och polislagen har även tidigare bedömts separat, senast i fråga om de ändringar som trädde i kraft den 1 oktober 2023 (RP 217/2022 rd och RP 275/2022 rd, när det gäller totalreformen bör även RP 222/2010 rd och RP 224/2010 rd beaktas).

Med tanke på helheten är det också skäl att beakta inrikesministeriets pågående lagstiftningsprojekt för att bereda ett förslag till lagstiftning om polisens kriminalunderrättelseinhämtning (VN/27085/2023) och justitieministeriets pågående projekt för revidering av 10 § i grundlagen (VN/26633/2024). När behoven av bestämmelser i 5 kap. i polislagen bedöms separat, kan även dessa andra pågående lagstiftningsprojekt beaktas i den bedömningen.

5.2 Lagstiftning och andra handlingsmodeller i utlandet

5.2.1 Inledning

I arbetsgruppens betänkande ([OM 2025:25](#)) som publicerades den 21 november 2025 ingår resultaten av en mer omfattande rättsjämförelse i fråga om de sakkomplex som anges nedan.

5.2.2 Förutsättningar för häktning

I **Norge** får en person häktas som är skäligen misstänkt för ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst sex månader och det finns skäl att misstänka att risk för att personen drar sig undan, försvårar utredningen av saken eller fortsätter sin brottsliga verksamhet, eller om den misstänkte själv begär det och det anses finnas tillräckliga skäl. Dessutom får en person som misstänks för ett brott som kan leda till fängelse i minst 10 år eller för grov misshandel eller kroppsskada häktas när denne erkänner brottet eller när andra omständigheter styrker misstanken. Vid bedömningen ska särskild uppmärksamhet fästas vid orsaker som har att göra med rättskänslan eller otryggheten i förhållande till rättssystemet.

I **Danmark** får en person häktas när det föreskrivna maximistraffet för brottet är fängelse i minst ett år och sex månader och det finns risk för att personen drar sig undan, försvårar utredningen av saken eller fortsätter sin brottsliga verksamhet. Dessutom får den misstänkte häktas när det föreskrivna maximistraffet för brottet är fängelse i minst sex år och brottsbekämpningsintressen samt brottets allvar anses förutsätta att den misstänkte inte är fri. Vid sidan av kravet på brottets allvar specificeras i momentet dessutom på brottsrubriceringsnivå vissa brott där häktning är möjlig på grund av brottsbekämpningsintressen. I bakgrunden finns att häktning grundar sig på orsaker som har att göra med rättskänslan.

I **Sverige** får en person häktas som är skäligen misstänkt för ett brott för vilket det föreskrivna minimistraffet är fängelse i minst ett år och det finns risk för att personen drar sig undan, försvårar utredning av saken eller fortsätter sin brottsliga utredning. Dessutom föreskrivs det om en häktningspresumtion, enligt vilken en person ska häktas, om det inte har föreskrivits lindrigare straff för brottet än fängelse i ett år och sex månader, och om det inte är uppenbart att det saknas grunder för häktning. Enlig förarbetena anses de särskilda häktningsgrunderna i allmänhet vara starkare vid allvarliga brott än vid mindre allvarliga brott.

I **Tyskland** förutsätts en sannolik brottsmisstanke samt risk för att personen drar sig undan, försvårar utredningen av saken eller fortsätter sin brottsliga verksamhet. Dessutom får en person

häktas i vissa situationer, trots att ingen särskild häktningsgrund föreligger. Detta är möjligt när det är fråga om till exempel folkmord, vissa terroristbrott, grovt sexuellt utnyttjande av barn, brott mot liv eller vållande av allvarlig kroppsskada.

I **Nederländerna** får en person häktas för ett brott för vilken fängelse i minst fyra år kan dömas ut, eller om det är fråga om något annat brott som nämns särskilt i bestämmelsen. Häktning förutsätter att det med hänsyn till omständigheterna finns sannolika grunder för misstanken. Ett beslut om rannsakningsfängelse får meddelas endast om det finns risk för att personen drar sig undan eller om en viktig samhällelig säkerhetsgrund framgår av omständigheterna som förutsätter omedelbar frihetsförlust. Med en sådan grund hänvisas till en situation där 1) någon misstänks för ett brott för vilket fängelse i minst 12 år kan dömas ut och som allvarligt har rubbat rättsordningen, 2) det finns grundad anledning att anta att den misstänkte kommer att begå ett brott för vilket fängelse i minst sex år kan dömas ut eller som kan äventyra statens säkerhet, andra personers hälsa eller säkerhet eller orsaka allmän fara för egendom, 3) det är fråga ett visst särskilt angivet brott för vilket den misstänkte under de senaste fem år har fått en laga kraft vunnen dom och det finns en allvarlig risk för att brottet upprepas, 4) man misstänker ett visst brott som begåtts på en allmän plats eller mot en person som sköter ett offentlig uppdrag, och som har orsakat oro i samhället och ärendet behandlas vid påskyndat förfarande eller 5) häktningen är skäligen nödvändig för att få reda på sanningen på något annat sätt än genom den misstänktes egna uttalanden.

I **Estland** får en person häktas på grund av risk för att personen drar sig undan eller fortsätter att begå brott, om häktningen är nödvändig. I Estland föreskrivs inte om någon häktningsgrund i anslutning till äventyrande av allmän ordning eller säkerhet.

5.2.3 Hemlig genomsökning

I **Sverige** är det möjligt att skjuta fram skyldigheten att meddela om genomsökning mycket långt in i framtiden när genomsökningen görs som en del av en brottsundersökning som är i ett mycket tidigt skede (Selvitys poliisilain tiedonhankintasäännösten riittävyystestä yhteiskunnan kannalta kaikkein vakavimpien rikosten ennalta estämisessä ja paljastamisessa SMDno-2015–604, s. 8). Vid husrannsakan som görs med stöd av rättegångsbalken är det dock inte fråga om ett hemligt tvångsmedel (Prop. 2023/24:117, s. 122).

I Sverige har man nyligen utvidgat användningen av preventiva tvångsmedel. Till de nya befogenheterna hör bland annat husrannsakan och undersökning på annat ställe i hemlighet. Utövandet av befogenheten är begränsat till vissa särskilt allvarliga brott, och det är kopplat till höga förutsättningar. Tillstånd att utöva befogenheten får beviljas endast om åtgärden är av synnerlig vikt för att förhindra den brottsliga verksamheten, och skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den person som åtgärden riktas mot eller för något annat motstående intresse. Till rättsskyddsarrangemangen räknas domstolens tillståndsprövning samt det offentliga ombudets deltagande i tillståndsprövningen i vissa fall. Dessutom övervakar Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden användningen av hemliga tvångsmedel.

I **Norge** kan domstolen, när det är fråga om vissa särskilt angivna allvarliga brott, genom sitt beslut tillåta att genomsökning utförs utan att den misstänkte eller andra underrättas på förhand. Tillstånd kan beviljas bara om det antas ha en väsentlig betydelse för utredningen av ärendet och utredningen av brottet annars skulle försvåras kännbart. Domstolen kan dessutom under vissa förutsättningar besluta att underrättelsen får skjutas fram eller inte alls lämnas, om undersökningen avslutas och underrättelse om genomsökningen väsentligt skulle skada utredningen av ärendet eller något annat aktuellt brott eller om det är nödvändigt i anslutning

till polisens undersökningsmetoder eller omständigheterna att underrättelse inte lämnas. I en brådskande situation kan åklagarens föreläggande ersätta domstolens beslut om verkställande av genomsökning. Åklagarens beslut ska dock föras till domstolen för behandling senast inom 24 timmar efter det att åtgärden inletts.

I **Danmark** får husrannsakan och platsgenomsökning utföras när vissa särskilt angivna brott utreds i hemlighet, om det är av avgörande betydelse för utredningen. Då får genomsökningen utföras i hemlighet och undantag får göras från bestämmelserna om närvaro i lagen 798 §. Möjligheten utsträcks ändå inte till utrymmen som används av en person som har rätt eller skyldighet att vägra vittna i ärendet.

I **Estland** är hemlig platsgenomsökning möjlig i vissa avseenden för att utreda och förhindra brott. Det är tillåtet att med åklagarens tillstånd och separat med domarens tillstånd gå in i en byggnad, ett rum, ett fordon, ett inhägnat område eller ett informationssystem i hemlighet, om det är nödvändigt för att uppnå målet med övervakningsåtgärden. När tillståndet som gäller övervakningsåtgärden upphör att gälla ska den person som varit föremål för åtgärden och andra personer vilkas familje- eller privatliv väsentligt har kränkts genom åtgärden underrättas om tidpunkten för och typen av åtgärd, men under vissa förutsättningar är det möjligt att inte underrätta dem med åklagarens tillstånd.

I **Tyskland** möjliggör inte den nuvarande förbundsstatslagstiftningen hemlig husrannsakan eller platsgenomsökning, även om det har förts en politisk diskussion om att möjliggöra hemlig husrannsakan. Under 2024 har Tysklands inrikesministerium publicerat ett utkast till förslag om saken, särskilt i anslutning till bekämpning av terrorism.

I **Nederländerna** måste man i regel meddela om man går in ett utrymme, men med hänsyn till omständigheterna får man avvika från skyldigheten till vissa delar, till exempel på grund av ett allvarligt och omedelbart hot som äventyrar säkerheten.

5.2.4 Deltagande informationskälla

I **Sverige** har det inte föreskrivits särskilt i lag om varken användning av informationskällor, förutsättningar för att använda informationskällor eller definitioner. Vid undersökning av brott är det dock möjligt att utnyttja informationskällor som står under polisens styrda användning. Huvudregeln är att en informationskälla som står under polisens styrda användning inte har rätt att begå brott, på något annat sätt delta i begåendet av brott eller uppvisa andra att genom sitt eget agerande begå brott.

I **Norge** finns det inga särskilda bestämmelser om användning av informationskällor, men användningen av informationskällor samt arvodesystemet för dem som fungerar som informationskällor förklaras i riksåklagarens myndighetsinstruktion. Användningen av informationskällor är inte bunden till några särskilt angivna brott, men i instruktionen hänvisas till allvarlig brottslighet. Användningen av informationskällor innehåller normalt inte infiltrering, men under polisens styrning kan verksamheten också få drag av infiltrering. Det är något oklart huruvida och i vilken utsträckning man kan använda deltagande informationskällor i Norge. I stället för procedurbestämmelser om användning av deltagande informationskällor behandlas i instruktionen inverkan av de uppgifter som fås via informationskällan på de straffrättsliga följderna för denna. Beslut om användning av informationskällor fattas inom polisförvaltningen, även om beslutsfattandet kräver åklagarens samtycke i situationer där informationskällans arvode är kopplat till en lindrigare påföljd, och åklagaren har åtalsrätt i ärendet.

I **Danmark** föreskrivs det separat om förutsättningarna för täckoperationer samt om täckoperationer som utförs av polisen och civila personer, och för bägge persongrupperna förutsätts domstolens beslut, men i brådskande situationer har polisen möjlighet att besluta om åtgärden inklusive domstolens ex post-kontroll. Förutsättningen för utövande av befogenheten är att täckoperationen inte får göra brottet större eller allvarligare. Reglerna för användning av informationskällor beskrivs i den danska riksåklagarens instruktion om informationskällor och civilagenter. Enligt instruktionen får en informationskälla inte delta i brottslig verksamhet, men vid användningen av informationskällor får vissa regler för polisens täckoperationer tillämpas. Med stöd av detta får en informationskälla på det sätt som överenskommit tillsammans med polisen genomföra vissa åtgärder i anslutning till en täckoperation. Det kan dessutom påpekas att en informationskälla som står under polisens styrda användning får delta i en kontrollerad leverans i samband med myndigheternas brottsutredning.

I **Estland** får en informationskälla under polisens styrning genomföra vissa noggrant angivna åtgärder som annars skulle betraktas som straffbara. Detta betyder i praktiken att om informationskälla agerar under polisens styrning i enlighet med bemyndigandet blir informationskällan inte skyldig till brott trots att gärningen annars skulle uppfylla brottskriteriet (*kuriteo matkimine*). Denna befogenhet är bunden till de brott som uppräknas särskilt i lagen. Tillstånd till åtgärder ges av undersökningsdomaren för högst två månader åt gången. Enligt bestämmelsen ska åtgärderna i möjligaste mån fotograferas, videofilmas eller spelas in.

I **Tyskland** föreskrivs det inte uttryckligen om användning av informationskällor, och till exempel begreppet polisens informationskälla har inte definierats. Utmärkande för användningen av informationskällor i Tyskland är att en informationskälla kan inte utöva interventionsbefogenheter som tillkommer myndigheterna, och informationskällan är direkt underställd polischefens tillsyn och rapporterar till och svarar inför denne. I Tyskland har en person som agerar informationskälla inte rätt att begå brott eller på något annat sätt delta i begäendet av brott eller rätt att uppvigla andra att begå brott genom sitt eget agerande. I Tyskland har man redan en tid diskuterat behovet av lagstiftningsändringar. I Tyskland har förslag till lagar för att reglera användningen av informationskällor överlämnats den 15 mars 2024 och den 8 maj 2024. Det första förslaget vann inte understöd men det senare är fortfarande aktuellt (förslag 20/11312). Förslaget innehåller inga bestämmelser om användning av deltagande informationskällor, utan användningen av informationskällan ska upphöra, om denna konstateras ha deltagit i det brott som undersöks eller annars gjort sig skyldig till ett brott under operationen.

I **Nederländerna** definieras begreppet polisens informationskälla inte formellt, men när vissa stränga förutsättningar är uppfyllda kan en person som tillhör polisen erbjuda polisen sin hjälp i egenskap av informationskälla. Enligt bestämmelserna kan en person som inte är polis med stöd av ett avtal som ingåtts med åklagaren erbjuda polisen sin hjälp vid en undersökning till exempel genom att vara med i eller erbjuda hjälp till en sådan grupp människor som kan misstänkas planera eller begå allvarliga brott, när det misstänkta brottet kan leda till fängelse i mest fyra år, eller vissa andra brott som anges särskilt. De nederländska bestämmelserna om användning av informationskällor skiljer sig dock från tvångsmedelslagens bestämmelser, eftersom tvångsmedelslagens bestämmelser om användning av informationskällor inte innehåller motsvarande typ av infiltrering. En person som inte tillhör polisen får inte begå straffbara handlingar, utom om man på förhand har åklagarens skriftliga tillstånd till sådana handlingar. I brådskande situationer kan tillstånd också ges muntligt, men det ska ges i skriftligt form inom tre dagar. Detta tillstånd att begå brott kan dock allmänt anses gälla endast sådana brott som är nödvändiga för att personen ska behålla sin trovärdighet.

6 Remissvar

6.1 Allmänt

Arbetsgruppsbetänkandet (OM 2025:55) var på remiss mellan den 21 november 2025 och den 16 januari 2026. Utlåtanden begärdes av sammanlagt 46 instanser. Sammanlagt inkom 31 utlåtanden. Remissinstanserna utgjordes av Amnesty International Finländska avdelningen, riksdagens justitieombudsman, Finlands Näringsliv EK, Helsingfors hovrätt, Helsingfors tingsrätt, Juristförbundet, centralkriminalpolisen, Västra Nylands tingsrätt, Medieförbundet rf, justitiekanslern i statsrådet, Birkalands tingsrätt, Polisstyrelsen, professor Matti Tolvanen/Östra Finlands universitet, försvarsministeriet, Gränsbevakningsväsendet, Sanoma Media Finland Oy, inrikesministeriet, Skyddspolisen, Suomen Asianajajat, Suomen Journalistiliitto – Finlands Journalistförbund ry, Suomen tuomariliitto – Finlands domareförbund ry, Åklagarmyndigheten, Tullen, Åbo hovrätt, finansministeriet och Rundradion Ab samt fem privatpersoner. Dessutom meddelade kommunikationsministeriet att det inte har något att yttra i frågan. Sammandraget av utlåtandena har publicerats i justitieministeriets publikationsserie 2026:21 (<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-484-8>).

Nedan presenteras till centrala delar remissvaren och de ändringar som gjorts utifrån dessa vid den fortsatta beredningen. Utifrån remissvaren har sakinnehållet i paragrafförslagen i propositionen i sig inte ändrats i någon avsevärd grad, med undantag för förutsättningarna för häktning, även om också ändringar som främst är av teknisk karaktär har gjorts i de andra föreslagna paragraferna. Utifrån remissvaren har propositionens motiveringar redigerats och kompletterats. Nedan refereras mer ingående även de andra ändringarna som gjorts i de föreslagna paragraferna och som är av betydelse på grund av deras sakinnehåll, såsom hemlig särskild genomsökning, nödvändighetskriteriet, fysiskt deltagande av ett genomsökningsombud i genomsökningen, sannolikhetsförutsättningen för en genomsökning samt samordningsskyldigheten beträffande av användning av deltagande informationskällor. Jämfört med vad som angetts i betänkandet är lagförslag 2–6 helt nya, varav utarbetandet av lagförslag 3 och 4 i samband med den fortsatta beredningen hade lagts fram separat i betänkandet och man begärde även att i utlåtandena separat rikta uppmärksamhet på ändringarna (se även avsnitt 6.7).

Flera remissinstanser ansåg att förslagen och/eller propositionens mål, antingen som helhet eller till vissa delar, var värda att understödja, befogade och/eller högklassigt och omsorgsfullt skrivna (bland annat Centralkriminalpolisen, Skyddspolisen, Polisstyrelsen, polisinrättningen i Österbotten, Tullen, finansministeriet, inrikesministeriet, Finlands Näringsliv Ek, Finlands domareförbund, Helsingfors tingsrätt, Åbo hovrätt).¹ Också flera kritiska synpunkter framfördes om förslagen i betänkandet, vilka behandlas till nödvändiga delar mer ingående nedan.

---

¹ Till exempel i utlåtandet av Helsingfors tingsrätt konstateras som en allmän anmärkning att arbetsgruppen utfört ett omsorgsfullt arbete och motiverat sitt förslag på ett förtjänstfullt sätt och att det inte finns något att anmärka om förutsättningarna för användning av de föreslagna nya tvångsmedlen eller om den allmänna formuleringen av dessa och att reflektionen i betänkandet och de föreslagna lösningarna i fråga om förutsättningarna för hemliga genomsökningar och förfarandena anses vara allmänt befogade och även beaktar målpersonernas intressen samt att man i betänkandet även omsorgsfullt bedömt antalet nya domstolsärenden och framför allt deras handläggningsart. Tingsrätten ansåg att de uppskattningar som arbetsgruppen lagt fram (s. 105–106) om siffrorna och deras fördelning enligt de olika förfarandeformerna gick i rätt riktning.

Nedan beskrivs remissvaren på strukturerat sätt enligt ärende. För att kunna presentera remissvaren på ett ändamålsenligt, konsekvent och koncist sätt refereras svaren delvis endast genom att separat nämna vissa remissinstansers utlåtanden. Detta innebär dock inte att remissvaren beaktas på ett selektivt sätt eller att de nämnda utlåtandena har getts en tyngre betydelse jämfört med de andra. Att remissinstanserna nämns i fotnoten innebär därtill inte att utlåtandena eller remissinstanserna inte är lika betydelsefulla som de som nämns i brödtexten. På ovan nämnda sätt har sammandraget publicerats även separat.

6.2 Avsaknaden av övergripande granskning

Justitiekanslern ansåg att det var beklagligt att man i samband med propositionen inte gjort någon sådan omfattande utredning som grundlagsutskottet belyst (GrUU 98/2022 rd, 1–3 punkten), utan att det handlar om en enskild proposition, även om utskottet samtidigt i sina utlåtanden förutsatt att regeringen utreder och bedömer de ärenden som ingår i betänkandet och utifrån utredningen så fort som möjligt lägger fram de behövliga lagändringarna för riksdagsbehandling.² Enligt utlåtandet ska man i propositionen förmå att på ett mer övertygande sätt motivera varför en omfattande utredning inte gjorts, trots att betydande nya typer av tvångsmedelsbefogenheter föreslås i betänkandet. Det borde även finnas en beskrivning av med vilka metoder man i propositionen strävat efter att åtgärda de brister som orsakas av att en omfattande utredning saknas: ”de konstitutionella synpunkter som lagts fram av grundlagsutskottet kan inte förbises eller ersättas med en hänvisning till regeringsprogrammet (till exempel GrUU 16/2023 rd, 12 punkten och hänvisningarna i den)”. Dessutom ifrågasatte justitiekanslern motiveringarna i ärendet i betänkandet och ansåg att bland annat hänvisningen till RP 70/2025 rd (beslut om genomsökning av utrustning) var vilseledande i förhållande till kontexten.

Utifrån utlåtandet av bland annat justitiekanslern har motiveringarna till propositionen i avsnitt 2.1 ändrats och kompletterats. Även om grundlagsutskottet har lyft fram ett behov av en övergripande översyn av tvångsmedelsbefogenheterna, har man i behandlingen av samma proposition förutsatt att man bedömer bland annat behovet av reglering kring hemlig genomsökning som hänför sig till en plats och utifrån utredningen hänskjuter de behövliga lagändringarna till riksdagen ”så fort som möjligt” (se RSv 305/2022 rd). Ovan nämnda punkt har inte förutsatts i fråga om den övergripande översynen. En övergripande översyn av tvångsmedelsbefogenheterna förutsätter ett omsorgsfullt och omfattande bedömningsarbete, som å sin sida förutsätter tillräckligt med tid. Detta arbete med en övergripande översyn pågår redan i det andra skedet av bedömningen av behoven av att ändra tvångsmedelslagen.

6.3 Förutsättningarna för häktning

Justitiekanslern ansåg att det var positivt att behoven av att ändra lagstiftningen har bedömts till dessa delar.³ I fråga om den grund som gäller den allmänna ordningen och säkerheten vilken

---

² Även Amnesty International Finländska sektionen, Juristförbundet och Suomen Asianajajat har riktat uppmärksamhet på ärendet i sina utlåtanden.

³ Beaktandet av brottets allvar eller längden av det förväntade straffet i handläggningen av ett häktningsärende understöddes av riksdagens justitieombudsman, Helsingfors hovrätt, Birkalands tingsrätt, Åbo hovrätt, Polisstyrelsen och professor Tolvanen. Enligt utlåtandet av Riksåklagarens byrå har man i betänkandet, på ett sätt som underlättar arbetet för dem som tillämpar lagen i praktiken, belyst de faktorer som ska beaktas väl, särskilt i bedömningen av flykttaran.

föreslagits i betänkandet ansågs formuleringen av bestämmelsen vara vag,⁴ även om detta identifierats också i propositionen, och i betänkandet har man bedömt även andra regleringsalternativ och deras konsekvenser. Vid den fortsatta beredningen riktades uppmärksamhet på förbudet mot att utfärda bestämmelser genom motiveringar med hänsyn till vad som konstaterats på s. 179. Dessutom ansågs den grund som anknyter till ”den allmänna reaktionen” vara vag i bestämmelsen.⁵

Enligt **riksdagens justitieombudsman (JO)** är det naturligt att tackla den oklarhet som anknyter till häktningsförutsättningarna på det sätt som man omfattat i betänkandet genom att utvidga tillämpningen av faroförutsättningarna enligt tvångsmedelslagen. På samma sätt som arbetsgruppen ansåg riksdagens justitieombudsman att det är befogat att anse att avgörandet i målet *Buzadji mot Moldavien* och det därpå följande prejudikatet HD 2024:20 endast gäller häktning utifrån en brottsmisstanke och att det utifrån avgörandena inte finns skäl att tolka att 2 kap. 12 § i tvångsmedelslagen står i strid med grundlagen eller de internationella människorättsbestämmelserna.⁶ Riksdagens justitieombudsman är inte övertygad om att den grund som gäller den allmänna ordningen eller säkerheten och som föreslagits i betänkandet kan införas i regleringen kring personlig frihet utan att kränka principerna om inskränkning av de grundläggande fri- och rättigheterna. Riksdagens justitieombudsman förhöll sig restriktivt till att en allmän åsikt i någon som helst situation kan fungera som häktningsgrund och å andra sidan till att häktningsgrunder som baserar sig på andra rätts- och samhällsordningar och som är främmande för den finländska lagstiftningen kan omfattas i den finländska lagstiftningen.⁷

Enligt **professor Tolvanen** kan en misstänkt eller en åtalad för ett allvarligt brott, om han eller hon är på fri hot, äventyra den allmänna ordningen eller säkerheten, även om konkret bevisning till exempel om återfallsfara inte kan läggas fram.⁸

I betänkandet föreslogs som en ny häktningsgrund ett hot om att den allmänna ordningen eller säkerheten är äventyrad (se mer ingående i avsnitt 5.1.1.2): ”4) *ett lindrigare straff än fängelse i två år har inte föreskrivits för brottet och utifrån den misstänktes personliga förhållanden eller andra omständigheter finns det skäl att misstänka att han eller äventyrar den allmänna ordningen eller säkerheten om han eller hon inte häktas*”.

Utifrån utlåtandena (bland annat de olika utmaningarna i anknytning till bedömningen av om de allmänna ordningen är äventyrad) har propositionen, bestämmelsen om motiveringarna till den (inklusive s. 179) ändrats vid den fortsatta beredningen på så sätt att den nya häktningsgrunden kan tillämpas, då det på grund av förhållandena finns skäl att misstänka att den brottsmisstänkte orsakar fara för någons liv, hälsa eller

---

⁴ Även Amnesty och Åbo hovrätt uppmärksammade detta, men Åbo hovrätt ansåg dock i sitt utlåtande att man i specialmotiveringen definierat dessa begrepp och i relativt omfattande grad fört fram omständigheter som ska uppmärksammas då denna häktningsgrund tillämpas.

⁵ Utmaningarna i anknytning till betydelseinnehållet för den allmänna reaktionen och bevisandet av den betonades även i utlåtandena av Helsingfors hovrätt, Suomen Asianajajat, Domareförbundet, Västra Nylands tingsrätt, Amnesty och centralkriminalpolisen.

⁶ Helsingfors hovrätt och Birklands tingsrätt har varit av motsvarande åsikt i sina utlåtanden.

⁷ Den grund som gäller den allmänna ordningen och säkerheten och som föreslagits i betänkandet ansågs dock vara motiverad eller värd att understödja av Birklands tingsrätt, Åbo hovrätt, Riksåklagarens byrå och professor Tolvanen. En del av remissinstanserna ansåg att grunden ska tillämpas även på andra än särskilt grova brott. Även Suomen Asianajajat understödde målet med grunden.

⁸ Polisstyrelsen var av samma åsikt i sitt utlåtande.

frihet: ”4) det inte föreskrivs ett lindrigare straff för brottet än fängelse i två år och den misstänktes personliga förhållanden eller andra omständigheter ger anledning att misstänka att den misstänkte äventyrar någons liv, hälsa eller frihet”. Under remissförfarandet handlade det inte om en ny formulering, varför det inte finns till exempel remissvar av domstolarna till denna del, även om motiveringarna till tillämpningsområdet delvis är motsvarande, med undantag för den formulering om äventyrande av den allmänna ordningen vilken var på remiss.

Riksåklagarens byrå och **Polisstyrelsen** ansåg att det är positivt att förutsättningarna för häktning framgår direkt av 2 kap. 11 § 1 mom. I tvångsmedelslagen. **Västra Nylands tingsrätt** ansåg å sin sida att ändringen inte är behövlig och inte heller ändamålsenlig, eftersom den föreslagna regleringen fördunklar sambandet mellan förutsättningarna för anhållande och häktning. Om man håller fast vid förslaget, ska även hänvisningen till 2 kap. 5 § 1 mom. 2b punkten ändras till en hänvisning till föreslagna 11 § 1b punkten i 2 kap. 1 § 3 mom. i tvångsmedelslagen. **Centralkriminalisen** lade fram att det i motiveringarna finns skäl att närmare beskriva vad som är tillräcklig bevisning i fråga om att till exempel flyktfara och återfallsfara föreligger och att man till exempel i fråga om allvarliga narkotikabrott ska lägga fram motbevisning om att flyktfara inte föreligger.

I och med att förutsättningarna för anhållande och häktning ändras i sak med anledning av förslagen i propositionen är en hänvisningsbestämmelse inte längre möjlig. Om 2 kap. 11 § i tvångsmedelslagen innehåller en hänvisning till häktningsförutsättningarna, dock med undantag för 5 § 1 mom. 1 punkten om särskilt grova brott, möjliggör inte begränsningen av straffskalorna i 2 punkten i detta moment häktning, då det handlar om ett brott för vilket ett lindrigare straff än fängelse i två år föreskrivits. Vid den fortsatta beredningen har man beaktat behovet av att ändra häktningslagen. En utredning som överskrider skäligen misstänkt-tröskeln ska läggas fram om att särskilda förutsättningar för häktning föreligger. På grund av situationernas komplexa karaktär är det inte möjligt och inte heller ändamålsenligt att i förarbetena föreslå någon entydig gräns för hurudan utredning som ska anses vara tillräcklig för att häkta personer som är misstänkta för synnerligen allvarliga brott. Det handlar alltid om en helhetsprövning som görs från fall till fall. I motiveringarna har man fört fram omständigheter som kan ges vikt vid bedömningen av om de särskilda förutsättningarna är uppfyllda, även med beaktande av förslaget på framläggande av motbevisning.

6.4 Hemlig husrannsakan, hemlig särskild husrannsakan och hemlig platsgenomsökning

6.4.1 De synnerligen vägande skäl som lagts fram som grund för befogenheterna

Centralkriminalpolisen, Polisstyrelsen, Gränsbevakningsväsendet, inrikesministeriet, skyddspolisen, Åklagarmyndigheten, Tullen, försvarsministeriet och finansministeriet understödde de föreslagna ändringarna. **Professor Tolvanen** konstaterade att det är befogat att utfärda bestämmelser om hemlig husrannsakan. Den allt mer professionella karaktären på brottsligheten påtvingar att man vid undersökning av allvarliga brott gör inskränkningar även i hemfridskyddet i större utsträckning än enligt den nuvarande regleringen. Enligt utlåtandet har förslagen till bestämmelser analyserats på ett relativt omfattande sätt i betänkandet och det finns inget att anmärka om arbetsgruppens text. Dessutom är förslagen till bestämmelser noggrant formulerade i fråga om såväl förutsättningarna som befogenheterna. Även enligt **Åbo hovrätt** har man i förslaget på ett behörigt sätt bedömt förutsättningarna för användning av de nya tvångsmedlen i förhållande till de andra hemliga tvångsmedlen enligt 10 kap. i tvångsmedelslagen. Enligt hovrättens syn har man i förslaget med tanke på tvångsmedlens art

på ett tillräckligt sätt beaktat intressena och rättigheterna för de brottsmisstänkta och andra som eventuellt blir föremål för en genomsökning (se ovan i fotnot 1 beträffande yttrandet av **Helsingfors tingsrätt**).

Justitiekanslern ansåg att det inte finns något att yttra om exaktheten och den noggranna avgränsningen i fråga om de föreslagna bestämmelserna, men i fråga om uppfyllandet av kraven på nödvändighet och proportionalitet, vilka utgör en förutsättning för begränsning av de grundläggande fri- och rättigheterna, är propositionen mer problematisk. Det står klart att utvidgade befogenheter främjar utredningen av brott,⁹ men förutsättningarna för inskränkning av de grundläggande fri- och rättigheterna är dock förknippade med kravet på att inskränkningen ska vara nödvändig, vilket innebär att tvångsmedlets användbarhet, nytta eller nödvändighet vid utredning av ett brott inte är det enda avgörande vid bedömningen av om man lagstiftningsmässigt sett ska tillåta att tvångsmedlet används i utredningen av brottet. Den ”i viss mån” förändrade verksamhetsmiljön som lagts fram som grund för de nya befogenheterna förblir fortfarande av generell karaktär och det finns inte någon närmare uppskattning av till exempel hur många fall som inte utretts inom ramen för den gällande lagen. Enligt utlåtandet finns det fortfarande utrymme för tolkning i propositionen avseende huruvida synnerligen vägande skäl lagts fram som grunder för de nya befogenheterna.

Enligt **Suomen Asianajajat** är det absolut nödvändigt att i propositionens motiveringar lägga fram ett konkret och verkligt behov av nya bestämmelser – det ska finnas ett vägande samhälleligt behov som dikterar en begränsning. Motiveringarna redogör inte för på vilket sätt verksamhetsmiljön har förändrats i verkligheten (statistiskt sett är samhället inte farligare) och skrivningarna i regeringsprogrammet är inte en förändring av verksamhetsmiljön, utan de redogör för den politiska visionen, och Suomen Asianajajat ansåg att detta i sig inte är en hållbar motivering för att begränsa de grundläggande fri- och rättigheterna. Det står klart att nödvändighetsvillkoret inte uppfylls, om det på årsnivå förekommer en eller två situationer där det eventuellt funnits ett behov av den nya begränsningen. Suomen Asianajajat motsatte sig propositionen till den del som det handlar om hemlig genomsökning som utförs i en hemfridsskyddad plats enligt 24 kap. 11 § i strafflagen och förhöll sig kritiskt även till hemlig genomsökning av en annan plats samt motsatte sig hemlig särskild husrannsakan genom att ifrågasätta motiveringarna av det verkliga behovet.

I de allmänna motiveringarna i betänkandet har man i bred omfattning bedömt och motiverat behovet och nödvändigheten av de nya befogenheterna för att utreda brott (s. 35–44). Nödvändigheten har beskrivits i fråga om olika brottslag och med konkreta exempelfall (se till exempel avsnitt 2.3.3.4). Motiveringarna anses uppfylla det nödvändighetskrav som följer av 10 § i grundlagen (GrUU 36/2002 rd, s. 6 och GrUU 32/2013 rd, s. 4). I fråga om hemfridsskyddet har regleringen avgränsats till vissa brott och en tröskel har föreskrivits för att utföra en genomsökning. Med dessa avgränsningar anses den avgränsning av hemfridsskyddet som följer av den föreslagna regleringen begränsa sig till vad som är nödvändigt för att utreda brott. Propositionens motiveringar har dock kompletterats bland annat i fråga om bedömningen av outredda

---

⁹ Även riksdagens justitieombudsman konstaterade att det i sig inte finns skäl att ifrågasätta att en hemlig husrannsakan, i de situationer som beskrivits i betänkandet, inte varit betydelsefull, behövlig eller nyttig. Det avgörande i regleringen är dock om förutsättningar för att utfärda bestämmelser om förfarandet föreligger med beaktande av det kvalificerade lagförbehållet enligt 10 § 3 mom. i grundlagen. Befogenheten ska vara nödvändig för att utreda brottet.

fall (se avsnitt 2.3.3.3). I enlighet med propositionen anses det vara önskvärt att grundlagsutskottet avger ett utlåtande.

6.4.2 Proportionaliteten i fråga om alla brottslag

Enligt **justitiekanslern** ska man i propositionen mer ingående bedöma om de nya befogenheterna är proportionella i fråga om alla brottslag enligt 10 kap. 3 § i tvångsmedelslagen.

I motiveringarna i betänkandet har man på ett omfattande sätt beaktat de särskilda förutsättningarna i den föreslagna regleringen uttryckligen i fråga om de olika brottslagen samt särskilt i förhållande till det bedömda alternativet, det vill säga till de brott som utgör grund för bostadsavlyssning. Vid den fortsatta beredningen har man bedömt att de uppskattningar med motiveringar vilka lagts fram i motiveringarna i betänkandet i tillräcklig mån omfattar alla olika brottslag i 10 § 3 mom. i tvångsmedelslagen och att motiveringarna i propositionen är tillräckliga. Motiveringarna i propositionen har dock till vissa delar redigerats, men främst med anledning av tekniska redigeringsbehov och i syfte att förtydliga motiveringarna.

6.4.3 Bundenheten till nödvändighetskriteriet i 10 kap. 2 § 2 mom. i tvångsmedelslagen

Justitiekanslern konstaterade att man i ärendet fortfarande allvarligt ska överväga att binda förutsättningarna för alla hemliga genomsökningar till nödvändigheten för användningen av befogenheten i 10 § 2 mom. i tvångsmedelslagen, så att regleringen uppfyller det nödvändighetskrav som föreskrivits i 10 § 3 mom. i grundlagen.¹⁰

Riksdagens justitieombudsman (JO) konstaterade att de framlagda exemplen snarare tyder på nödvändighetsförutsättningen och således verkar det inte nödvändigtvis vara problematiskt att användningen av metoden är bunden till nödvändighetskravet. Detta förutsätts dock inte uttryckligen i utlåtandet av riksdagens justitieombudsman. Enligt utlåtandet kan den föreslagna hänvisningsregleringen som gäller listan över brott som utgör grund för tvångsmedlen därtill i viss mån vara problematisk med tanke på bedömningen av de kvalificerade begränsningsgrunder som föreskrivits i grundlagen: utlåtandet innehåller i anknytning till 10 kap. 3 § och 10 kap. 16 § i tvångsmedelslagen, vilka ställts som förutsättning, en reflektion kring huruvida de lagförbehåll som gäller hemfriden (10 kap. 3 § i tvångsmedelslagen) och hemligheten för meddelanden (10 kap. 4 § i tvångsmedelslagen) är enhetliga i den mån att regleringen är godtagbar utan separat bedömning – det handlar trots allt om olika rättsobjekt. Enligt utlåtandet ska man dessutom i hänvisningsregleringen beakta att den föreslagna formen möjliggör att alla brott som framöver eventuellt fogas till de brott som utgör grund för televlyssning automatiskt möjliggör hemlig husrannsakan, även om man vid stiftandet av bestämmelserna eventuellt inte bedömt regleringens konsekvens för hemfriden med tanke på det kvalificerade lagförbehållet i 10 § 3 mom. i grundlagen.

De kvalificerade lagförbehållen i 10 § 3 och 4 mom. i grundlagen möjliggör att man genom lag utfärdar bestämmelser om nödvändiga åtgärder som utsträcker sig till hemfriden eller om nödvändiga begränsningar av hemligheten för meddelanden i

---

¹⁰ Med hänvisning till justitiekanslerns utlåtande, anser Suomen Asianajajat att om bestämmelser om hemlig husrannsakan utfärdas i motsats till dess ståndpunkt, ska den bindas till nödvändighetskravet enligt 10 kap. 2 § 2 mom. i tvångsmedelslagen och att ändringsbehoven ska ses över senare enligt behoven.

undersökningen av vissa brott. I grundlagen förutsätts att ett krav för att utfärda bestämmelser om begränsningar uttryckligen utgörs av att begränsningarna är nödvändiga för att utreda brott eller undersöka brott. Den nödvändighetsförutsättning som följer av dessa lagförbehåll i grundlagen och även de allmänna förutsättningarna för begränsning av de grundläggande fri- och rättigheterna leder dock inte direkt till att man även på vanlig lagnivå utan undantag, som förutsättning för användningen av befogenheterna i tvångsmedelslagen, ska ställa en förutsättning om att användningen av medlet är nödvändigt för att utreda brottet. Om detta inte görs, ska regleringen i övrigt formuleras i sådan form att inskränkningen av de grundläggande fri- och rättigheterna utifrån regleringshelheten på det sätt som avses i grundlagen begränsar sig till vad som är nödvändigt för utredningen eller undersökningen av brott. I fråga om hemfridsskyddet har regleringen avgränsats till vissa brott och en tröskel har föreskrivits för att utföra en genomsökning. Med dessa avgränsningar anses den avgränsning av hemfridsskyddet som följer av den föreslagna regleringen begränsa sig till vad som är nödvändigt för att utreda brott.

Dessutom står det klart att då den nu behandlade lagändringen görs och då ändringar även framöver görs i listan över brott som utgör grund för en begränsning, ska begränsningen av de grundläggande fri- och rättigheterna kunna motiveras på behörigt sätt i fråga om såväl hemfridsskyddet som skyddet för hemligheten i fråga om förtroliga meddelanden.

Vid den fortsatta beredningen har man granskat propositionens motiveringar i fråga om detta och ansett att de är proportionella och tillräckliga, varför man vid den fortsatta beredningen inte gjort ändringar i den föreslagna regleringen, med undantag för hemlig särskild husrannsakan. Propositionens motiveringar har dock redigerats till behövliga delar och i enlighet med propositionen anses det vara önskvärt att grundlagsutskottet avger ett utlåtande.

6.4.4 Möjligheten att använda retroaktiva rättsskyddsmedel för den som blivit föremål för tvångsmedel

Enligt **justitiekanslern** finns det skäl att stärka bedömningen av möjligheten att använda retroaktiva rättsskyddsmedel i fråga om dem som blivit föremål för tvångsmedel. Också Medieförbundet rf, Rundradion Ab och Finlands Näringsliv riktade uppmärksamhet på beskrivningarna av rättsskyddsarrangemangen i sina utlåtanden (till denna del hänvisade även Rundradion Ab till utlåtandet av Medieförbundet rf).

I den fortsatta beredningen har motiveringarna kompletterats utifrån utlåtandet (det nya avsnittet 2.3.3.13).

6.4.5 Sannolikhetsförutsättningarna: ”kan antas” jämfört med ”grundad anledning att anta”

Riksdagens justitieombudsman konstaterade att det ser ur som om man i motiveringarna inte mer ingående bedömt eller motiverat hur den föreslagna resultatförutsättningen placerar sig i graderingen av sannolikhet i tvångsmedelslagen och att det är motiverat att använda enhetliga uttryck (i fråga om 2 mom. i 26 a, 26 b och 26 f §).

Syftet har inte varit att avvika från vad som föreskrivs om sannolikhetsförutsättningen i 8 kap. i tvångsmedelslagen och vad som konstateras i förarbetena till lagen (RP 222/2010 rd, s. 298). Vid den fortsatta beredningen har propositionen med motiveringar redigerats till denna del.

6.4.6 Möjligheten för genomsökningsombudet att delta på distans

I enlighet med vad som föreslagits i betänkandet hade det i fråga om hemlig särskild genomsökning varit möjligt att göra det möjligt att ett genomsökningsombud deltar i genomsökningen genom tekniska metoder på så sätt att genomsökningsombudet deltar i genomsökningen över en fjärranslutning. Flera remissinstanser förhöll sig kritiskt till förslaget om möjligheten för genomsökningsombudet att delta på distans eller så ansåg de att det var viktigt att deltagande på distans ska vara möjligt endast i undantagsfall. De lyfte även fram andra orosmomentet i anknytning till förslaget.¹¹

Vid den fortsatta beredningen har propositionen ändrats på så sätt att möjligheten till deltagande på distans har avlägsnats och att en absolut förutsättning för hemlig särskild genomsökning är att det är möjligt att genomsökningsombudet har möjlighet att fysiskt delta i genomsökningen.

6.4.7 Övriga observationer

Enligt **Helsingfors hovrätt** ”redogör betänkandet inte egentligen för hur man i bedömningen av siffrorna beslutat sig för att jämföra siffrorna för bostadsavlyssning och teknisk observation och i fråga om hemliga platsgenomsökningar framgår det inte alls på vad bedömningen baserar sig”. Enligt utlåtandet skulle förslagen ha avsevärda konsekvenser för domstolarnas verksamhet och resurser. **Centralkriminalpolisen** konstaterade att det finns skäl att precisera specialmotiveringen i fråga om hur brådskande situationer fastställs för hemlig husrannsakan och i fråga om vad som är tillräcklig upptagning av en hemlig husrannsakan.

Vid den fortsatta bedömningen har uppskattningarna av siffrorna och konsekvenserna ansetts vara tillräckliga och tydliga och inga ändringar har gjorts till denna del (se avsnitt 4.2.2.1). Vid den fortsatta beredningen har propositionen ändrats på så sätt att det undantag som gäller beslutsfattande i brådskande situationer inte gäller för hemlig husrannsakan, utan en domstol ska alltid fatta beslut om en sådan utifrån ett yrkande. Tillräcklig upptagning refereras mer ingående i specialmotiveringen till föreslagna 26 j §, vilken vid den fortsatta beredningen ansetts vara tillräcklig, och i fråga om den gjordes inga ändringar.

Flera remissinstanser riktade uppmärksamhet på källskyddet, behovet av att säkerställa det, riskerna förknippade med förslagen, i synnerhet i fråga om hemlig särskild husrannsakan, med hänsyn även till EU-regleringen om skyddet samt på behovet av att till dessa delar komplettera motiveringarna och beskrivningarna i propositionen (Medieförbundet rf, Finlands Näringsliv, Sanoma Media Finland Oy, Finlands Journalistförbund ry, Rundradion Ab).

Vid den fortsatta beredningen har motiveringarna i propositionen kompletterats till behövliga delar. I bland annat föreslagna 26 b § beaktas uttryckligen beslags- och kopieringsförbuden i 7 kap. 3 § i tvångsmedelslagen och 17 kap. 20 § i rättegångsbalken, i fråga om vilken man ska beakta även 22 §, med hänsyn även till den så kallade europeiska mediefrihetsförordningen. Källskydd och tryggheten av det ingår således redan i den föreslagna regleringen med stöd av den gällande regleringen kring ärendet.

---

¹¹ Rundradion Ab, Suomen Asianajajat, Finlands Näringsliv rf, Finlands Journalistförbund, Medieförbundet, Sanoma Media Finland Oy, skyddspolisen och centralkriminalpolisen.

6.5 Deltagande informationskälla

6.5.1 Allmänt

Bland annat enligt **centralkriminalpolisen** är den föreslagna befogenheten en nyttig och avsevärd metod för att förbättra polisverksamhetens resultat: det finns ett verkligt behov av befogenheten och den kommer att effektivisera bekämpningen av den allvarligaste brottsligheten och den organiserade brottsligheten. Se även vad som konstaterats ovan i avsnitt 6.1 i fråga om det positiva förhållandet till förslagen.

Suomen Asianajajat motsatte sig propositionen till denna del genom att föra fram att det inte finns något verkligt behov av den föreslagna regleringen med hänsyn till brottslighetssituationen. Enligt utlåtandet fungerar ofta missbrukare, som på något sätt har en sårbar ställning, som informationskällor och de har nödvändigtvis inte förmåga att bedöma sitt eget intresse och användningen av sådana personer som redskap för att begå brott i myndighetsverksamhet är oetiskt. Suomen Asianajajat ansåg att man inte heller i nuläget vid användning av informationskällor alltid riktar tillräcklig uppmärksamhet på informationskällans personliga förhållanden och möjligheter att förfara på annat sätt och att det inte finns skäl att utvidga regleringen. På ett sätt som motsvarar vad som konstaterats ovan avgav **Helsingfors hovrätt** ett motsvarande yttrande i fråga om behovet av regleringen, om användningen av missbrukare, rättsjämförelsen och domstolarnas bestämmanderätt.

I motiveringarna i propositionen har man gjort en heltäckande bedömning av regleringsbehovet och regleringens betydelse för utredningen av ett brott, i synnerhet i fråga om orsakerna i anknytning till den utvidgade regleringen. Vid den fortsatta beredningen har man inte bedömt att det finns något behov av att göra ändringar till denna del. Vid användning av deltagande informationskällor blir naturligtvis även 10 kap. 39 § 2 mom. i den gällande tvångsmedelslagen tillämplig, det vill säga att den som är föremål för en begäran om att fungera som informationskälla ska vara en godkänd registrerad person som har lämpliga personliga egenskaper och som gett ett samtycke till inhämtandet av information. I enlighet med förarbetena ska samtycket alltid vara genuint frivilligt och relationen mellan förundersökningsmyndigheten och informationskällan får inte bli osaklig. Uttrycket ”med lämpliga personliga egenskaper” anknyter framför allt till att informationskällan kan ha osakliga orsaker till att fungera som informationskälla (RP 222/2010 rd, s. 350–351).

6.5.2 Tjänsteansvaret och det straffrättsliga ansvaret samt övervakningen av användningen av informationskällor

Justitiekanslern konstaterade att man i propositionen identifierat omständigheter som är centrala i ärendet, men de omständigheter som anknyter till tjänsteansvaret¹² har inte bedömts. Därtill är det i fråga om rättsskyddsaspekterna befogat att behandla övervakningen av en deltagande informationskälla i en större omfattning än för närvarande i propositionen.

Propositionens motiveringar har kompletterats utifrån utlåtandet (se avsnitt 2.3.4.10 och 2.3.4.11).

---

¹² Även Västra Nylands tingsrätt riktade uppmärksamhet på tjänsteansvaren och statens skadeståndsskyldighet i fråga om kompletteringen av motiveringarna.

Riksdagens justitieombudsman riktade uppmärksamhet på följande omständigheter: problematiken avseende straffansvaret för en informationskälla i förhållande till hans eller hennes ”egna” brott, användningen av informationskällor kan vara problematiskt med tanke på förtrolig kommunikation samt risken för att användningen leder till att man kringgår regleringen kring bostadsavlyssning.

Vid den fortsatta beredningen har motiveringarna om straffansvaret för en informationskälla kompletterats till behövliga delar (se avsnitt 2.3.4.8). Om planerad användning av en deltagande informationskälla innehåller risker till exempel för missbruk med avseende på den person som fungerar som informationskälla, får metoden inte användas. Till den del det handlar om en informationskällas ”egen” drogbrottslighet, har han eller hon därtill straffrättsligt ansvar för den.

Det finns skäl att rikta uppmärksamhet på kringgåendet av regleringen kring förtrolig kommunikation och bostadsavlyssning i avsnitten 2.3.4.6, 2.3.4.7, 4.2.3.2, 12.4.3 och 12.4.4 i propositionen. Även i specialmotiveringarna konstateras uttryckligen att en informationskälla inte får användas för att kringgå begränsningarna för användning av de befogenheter som tilldelats myndigheterna. Vid den fortsatta beredningen har det bedömts att det inte finns något behov av att komplettera propositionen till denna del.

6.5.3 Giltighetstiden för ett beslut, förundersökningsmyndigheternas samarbetskyldighet och förbudet mot medverkan

Centralkriminalpolisen ansåg att ett beslut ska vara i kraft endast i den tid som det de facto behövs. Enligt utlåtandet förblir det utifrån motiveringarna i betänkandet oklart med vilka metoder en förundersökningsmyndighet kan förvissa sig om att förbudet mot att en informationskälla medverkar till ett brott iakttas.

Suomen Asianajajat ansåg att det är oroväckande att man i Finland utfärdar bestämmelser om ett nytt instrument i mer omfattande grad än i något annat referensland. Brottslighetssituationen är avsevärt sämre i flera referensländer, och inte heller i dessa har man infört något instrument i den omfattning som nu föreslås, det vill säga att man tillåter ett tidsfönster på upp till [sex] månader. Även **justitiekanslern** konstaterade i sitt utlåtande att det handlar om en relativt lång tid och att den föreslagna lösningen även till denna del ska bedömas i förhållande till rättsskyddsaspekterna.

Enligt föreslagna 40 c § kan ett beslut ges för ”högst” sex månader åt gången. Regleringen motsvarar vad som föreskrivs om användning av informationskällor. Specialmotiveringarna har till behövliga delar kompletterats genom att betona att användning av deltagande informationskällor är möjlig endast i den tid som det de facto behövs. Dessutom har specialmotiveringen i propositionen kompletterats i fråga om förbudet mot att en informationskälla medverkar till brott.

6.5.4 Tryggandet av en informationskällas rättsskydd

Centralkriminalpolisen konstaterade att man i propositionen ska beakta hur rättsskyddet för en deltagande informationskälla tryggas. Propositionen ska innehålla en förteckning över exempel på vilka föremål och ämnen en deltagande informationskälla får transportera och ett ställningstagande till förloppet för straffprocessen i denna fråga: hur man berättigar en gärning av en deltagande informationskälla och vem som berättigar en gärning, om en informationskälla misstänks för ett brott på grund av att han eller hon agerat som deltagande informationskälla. I

förundersökningsskedet kan processen för att berättiga en gärning vara annorlunda än i åtals- och rättegångsskedet.

Vid den fortsatta beredningen har motiveringarna i propositionen kompletterats till behövliga delar. I enlighet med propositionen handlar deltagandet i kriminell verksamhet i princip om en berättigande grund, i och med vilken en deltagande informationskälla inte gör sig skyldig till en straffbar gärning. Naturligtvis handlar det inte om en öppen fullmakt att begå brott, utan förutsättningen för användningen av befogenheten är en noggrant avgränsad åtgärd, som utan en plan, ett beslut och ändamålsenlig övervakning av en myndighet uppfyller rekvisitet för ett brott. Propositionen har kompletterats med exempel på potentiella situationer där tvångsmedlet används (se avsnitt 2.3.4.7). Det torde inte vara möjligt och inte heller ändamålsenligt att utarbeta en uttömmande förteckning eller lista, eftersom bland annat de aktuella förhållandena fastställer den noggrant avgränsade åtgärd som en deltagande informationskälla får vidta. Om en deltagande informationskälla å sin sida vidtar en åtgärd som han eller hon i förväg inte fått tillstånd till i detta uppdrag, ska ärendet hänskjutas till straffprocessen.

6.5.5 De brott som utgör grund för ett tvångsmedel

Enligt **centralkriminalpolisen** ska man överväga att binda användning av en deltagande informationskälla till de brott som utgör grunden för teleavlyssning (10 § 3 mom. i tvångsmedelslagen). Enligt utlåtandet ska en deltagande informationskälla användas endast om den nytta som fås är tillräckligt stor, varför metoden inte ska användas i fråga om ringa brott.

Vid den fortsatta beredningen har propositionen inte ändrats till denna del. Man har tillräckligt tydligt bedömt att en deltagande informationskälla i enlighet med propositionen används då förutsättningarna för användning är uppfyllda och då den nytta som fås av användningen är tillräckligt stor, varvid metoden inte används i ringa brott (se närmare även i avsnitt 5.1.3.2).

6.5.6 Beslut om användning av deltagande informationskällor

Enligt **centralkriminalpolisen** är det motiverat att dess chef (eller en tjänsteman som han eller hon förordnat) fattar beslut om användning av deltagande informationskälla även i fråga om Tullen och Gränsbevakningsväsendet, även om Tullen och Gränsbevakningsväsendet dock själva leder och genomför sin operation, på samma sätt som även lokalpolisen. Enligt utlåtandet säkerställer man genom detta samarbetet och informationsflödet mellan myndigheterna och man minskar även de operationsrelaterade riskerna. Enligt utlåtandet är det föreslagna förfarandet för beslutsfattande åtminstone till en början för omfattande och i framtiden är det eventuellt möjligt att utvidga forum för beslutsfattandet, då tillräckliga erfarenheter har fåtts om användningen av det nya hemliga tvångsmedlet och då fungerande processer har skapats. För det andra föreslås i utlåtandet att om Tullen och Gränsbevakningsväsendet på egen hand beslutar om användning av deltagande informationskällor, ska de i förväg underrätta centralkriminalpolisen om användningen av metoden.

Suomen Asianajajat ansåg att om bestämmelser i motsats till dess ståndpunkt utfärdas om ett sådant instrument, ska rätten att fatta beslut om användning av deltagande informationskällor absolut underkastas domstol så som konstateras i avsnitt 5.1.3.1 i betänkandet.

Västra Nylands tingsrätt konstaterade att den, med beaktande av karaktären på användningen av informationskällor och de befogenheter som gäller en deltagande informationskälla och å

andra sidan domstolarnas uppgift, anser att det i princip är naturligt och således värt att understödja att en domstol i förväg inte fattar beslut om användning av deltagande informationskällor. Till denna del är det tillräckligt och lämpligt att domstolens roll utgörs av att vid behov i efterskott bedöma även användningen av deltagande informationskällor med tanke på antingen en rättvis rättegång och utnyttjandeförbudet eller till exempel som ett ärende som gäller det straffrättsliga eller skadeståndsrättsliga ansvaret.

Vid den fortsatta beredningen har inte propositionen ändrats i fråga om beslutsfattandet baserat på den bedömning som lagts fram i propositionen och motiveringarna (se även avsnitt 5.1.3.1). Vid den fortsatta beredningen har propositionen ändrats till den del som den innehåller förslag till bestämmelser om förundersökningsmyndigheternas samarbete i form av samordning beträffande användningen av metoden (nya 5 mom. i 40 c §).

6.6 Fogande av skjutvapenbrott till de brott som utgör grund för ett tvångsmedel i fråga om användning av överskottsinformation

Flera remissinstanser (Tullen, Polisstyrelsen, professor Tolvanen, försvarsministeriet, Gränsbevakningsväsendet, inrikesministeriet och finansministeriet) förhöll sig positivt till förslaget. **Polisstyrelsen** föreslog att man vid den fortsatta beredningen överväger att tillägga även andra brott. **Riksdagens justitieombudsman** konstaterade att rekvisitet för skjutvapenbrott innehåller gärningsformer som knappast kan anses vara brott som äventyrar individens eller samhällets säkerhet på det sätt som avses i 10 § 4 mom. i grundlagen. Även **Helsingfors hovrätt** förhöll sig avvaktande till förslaget. Enligt **justitiekanslern** är det önskvärt att begära ett utlåtande om förslaget av grundlagsutskottet.

Vid den fortsatta beredningen har propositionen ansetts vara befogad och förslaget med motiveringar har inte ändrats vid den fortsatta beredningen. Motiveringarna i avsnitt 12.5 om lagstiftningsordningen anses likaså vara motiverade med beaktande av bland annat grundlagsutskottets utlåtandepaxis i anknytning till ärendet, varför det inte anses vara behövt att separat begära ett utlåtande av grundlagsutskottet.

6.7 Förslaget till samordning av befogenhetsregleringen i 10 kap. i tvångsmedelslagen

Remissinstanserna förhöll sig positivt till den tekniska samordningen av tvångsmedelslagen och lagarna om brottsbekämpning inom Tullen och Gränsbevakningsväsendet (Helsingfors hovrätt, Västra Nylands tingsrätt, Polisstyrelsen, försvarsministeriet, Tullen och finansministeriet). I fråga om försvarsmakten identifierades inte någon motsvarande inkonsekvens eller överlappning.

7 Specialmotivering

7.1 Tvångsmedelslagen

2 kap. Gripande, anhållande, häktning och häktningsarrest

11 §. Förutsättningar för häktning. Det föreslås att paragrafens *1 mom.* ändras så att momentet i stället för den nuvarande hänvisningen direkt redogör för de förutsättningar som ska råda för att en person som på sannolika skäl är misstänkt för brott får häktas. Enligt förslaget innehåller bestämmelsen inte längre någon hänvisning till 5 § om förutsättningarna för anhållande.

I momentet föreskrivs att den som på sannolika skäl är misstänkt för brott får häktas då det föreskrivna strängaste straffet för brottet är fängelse i minst ett år och den misstänktes personliga förhållanden eller andra omständigheter ger anledning att misstänka att den misstänkte flyr, försvarar utredningen eller fortsätter sin brottsliga verksamhet (underpunkterna a–c). Därtill får den som på misstänkta skäl är misstänkt för brott förordnas att häktas om den misstänkte inte är känd och vägrar uppge sitt namn eller sin adress eller lämnar uppenbart osanna uppgifter om detta, eller den misstänkte inte har stadigvarande bostad i Finland och det är sannolikt att den misstänkte genom att lämna landet drar sig undan förundersökning, rättegång eller verkställighet av straff. Den som på sannolika skäl är misstänkt för brott får förordnas att häktas om det inte föreskrivs ett lindrigare straff för brottet än fängelse i två år och den misstänktes personliga förhållanden eller andra omständigheter ger anledning att misstänka att den misstänkte äventyrar någons liv, hälsa eller frihet.

Det föreslås att 1–4 punkten fogas till momentet, vilka i praktiken handlar om ordinarie häktning, en okänd gärningsmän, risk för att en misstänkt avlägsnar sig ur landet samt faran för att äventyra någons liv, hälsa eller frihet i anknytning till särskilt grova brott. Den första nämnda av dessa innehåller ett krav på att en eller någon av de tre föreslagna särskilda förutsättningarna föreligger, det vill säga flyktfara, kollusionsfara eller återfallsfara.

Det föreslås att momentet innehåller bestämmelser om förutsättningarna för häktning på ett sätt som till stor del motsvarar förutsättningarna för anhållande, men häktning kan dock inte längre basera sig på enbart brottets allvar på ett sätt som motsvarar 5 § 1 mom. 1 punkten. Brotts allvar kan med andra ord inte längre fungera som den enda grunden för häktning, vilket utifrån 5 § 1 mom. 1 punkten, som gäller förutsättningarna för gripande, dock fortfarande är möjligt. Nya 1 punkten i momentet motsvarar i stor utsträckning 5 § 1 mom. 2 punkten, dock med den skillnaden att punkten inte har avgränsats till att gälla endast de brott för vilka ett lindrigare straff än fängelse i två år har föreskrivits. Genom den föreslagna regleringen ändras inte som helhet den krets av brott för vilka det kan bli aktuellt att häkta en misstänkt, utan det är fortfarande tillåtet att på sannolika skäl häkta en misstänkt, då det föreskrivna strängaste straffet för brottet är fängelse i minst ett år. Med avvikelse från förutsättningarna för anhållande kan häktning i fråga om särskilt grova brott i enlighet med nya 4 punkten från fall till fall basera sig även på en risk för att den brottsmisstänkte orsakar fara för någons liv, hälsa eller frihet om han eller hon är på fri fot.

I praktiken regleras flyktfara, kollusionsfara och återfallsfara på ett sätt som motsvarar gällande 5 § 1 mom. 2 punkten. Även om häktning framöver trots brottets allvar förutsätter att någon särskild förutsättning föreligger, är brottets allvar och längden på det förväntade straffet fortfarande av betydelse i bedömningen av om särskilda förutsättningar föreligger. Då det gäller särskilt grova brott kan brottets allvar i princip anses bilda en stark grund för häktning, och en lika stark utredning om flyktfara, kollusionsfara och återfallsfara skulle inte förutsättas som i fråga om lindrigare brott (se även HD 2024:20, punkt 41).

Även om brottets allvar inte ensamt schablonmässigt räcker som en häktningsgrund, kan det inte anses vara uteslutet att uttryckligen den förväntade längden och arten av straffet på grund av ett misstänkt allvarligt brott påverkar den brottsmisstänktes agerande, om han eller hon inte häktas. Det ovan konstaterade gäller vid sidan om särskilt grova brott även för andra synnerligen allvarliga brott, vars straffskala möjliggör ett väldigt strängt straff. Det kan bedömas att sådana allvarliga brott är förknippade med en verklig flykt- och kollusionsfara uttryckligen på grund av längden av det förväntade straffet. Exempelvis kan det handla om ett grovt narkotikabrott eller en våldsbrottsrisk för vilka ett flera år långt fängelsestraff är att vänta utifrån etablerad straffpraxis i rättspraxis. Den organiserade karaktären av brottsligheten, planmässigheten eller de internationella sambanden i verksamheten eller den misstänktes personliga utländska band

konkretiserar ytterligare, dock inte på ett uttömmande sätt, att flyktfara föreligger. Ovan nämnda omständigheter kan anses tala starkt för en fara för att den brottsmisstänkte avlägsnar sig ur landet eller på annat sätt strävar efter att undgå straffprocessen för att undvika ett förväntat långt fängelsestraff. I sådana situationer är utgångspunkten för bedömningen tydlig och för det andra krävs för att påvisa att fara föreligger att man lägger fram beaktansvärd motbevisning om att till exempel flyktrisk inte föreligger. Likaså kan ett brott allvar påvisa eller i sista hand till och med öka risken för att brottslig verksamhet fortsätts. Det kan handla om en situation där den brottsmisstänkte upplever att han eller hon inte har något att förlora på grund av det framtida straffet eller att senare brott inte påverkar omfattningen av straffet i någon avsevärd grad. Även kriminella grupper kan i sina brott dra nytta av sådana personer som vet att de kommer att få ett strängt straff för ett tidigare brott och vars andra brott som begås i väntan på en dom inte är av stor betydelse. Brottsens allvar och därmed längden av det förväntade straffet är fallspecifika omständigheter som starkt kan indikera att en eller flera särskilda förutsättningar föreligger. Brottsens allvar kan även utifrån ovan konstaterade grunder ha en betydelse då man bedömer huruvida särskilda förutsättningar föreligger under tiden mellan huvudförhandlingen och givandet av domen. Vid handläggning av ett häktningsyrkande eller ärenden som gäller fortsatt häktning ska man dock från fall till fall motivera hur allvaret i det misstänkta brott som bedöms i ärendet anses ge uttryck för att någon särskild förutsättning föreligger.

En utredning som överskrider skäligen misstänkt-tröskeln ska läggas fram om att särskilda förutsättningar för häktning föreligger. Omfattningen och vilket slag av utredning som förutsätts i fråga om häktning av en misstänkt för särskilt grova brott i och med högsta domstolens avgörande kommer att preciseras i domstolarnas avgörandepraxis utifrån förhållandena i respektive fall. På grund av situationernas komplexa karaktär är det inte möjligt och inte heller ändamålsenligt att föreslå någon tydlig eller exakt gräns för hurudan utredning som ska anses vara tillräcklig för att häkta misstänkta för synnerligen allvarliga brott. Det handlar alltid om en helhetsprövning som görs från fall till fall. I 2 och 3 punkten i momentet, vilka gäller en okänd gärningsman och fara för att den misstänkte avlägsnar sig från landet, motsvarar i praktiken 3 och 4 punkten i den gällande bestämmelsen om förutsättningarna för anhållande och i sak förblir de oförändrade.

Dessutom fogas till 1 mom. en ny 4 punkt som gäller äventyrande av liv, hälsa eller frihet. Det handlar i praktiken om en häktningsgrund som baserar sig på ett säkerhetshot som följer av att den brottsmisstänkte är på fri fot, vilken blir tillämplig då det utifrån den misstänktes personliga förhållanden eller andra omständigheter finns skäl att misstänka att den misstänkte orsakar fara för någons liv, hälsa eller frihet. Syftet med häktningsgrunden är inte heller att främja undersökningen eller väckandet av åtal, utan dess syfte har ett samband med upprätthållandet av säkerheten och ett behov av att förebygga en direkt fara mot någons liv, hälsa eller frihet, vilken misstänks bli verklighet om en misstänkt för ett allvarligt brott inte häktas. Med säkerhet avses även, på det sätt som omfattats i polislagen, vid sidan om den allmänna säkerheten även enskilda personers säkerhet samt säkerheten på enskilda platser (RP 224/2010 rd, s. 74). På samma sätt som i fråga om återfallsfara handlar det om en preventiv åtgärd.

Häktningsgrunden är avgränsad till att tillämpas endast i fråga om särskilt grova brott, då det föreskrivna maximistraffet för brottet är minst två års fängelse. Det kan bedömas att det är relativt typiskt att särskilt grova brott, såsom brott mot liv och terroristbrott, är förknippade med flyktfara, kollusionsfara eller återfallsfara, såväl i initialskedet av undersökningen, som även senare då straffprocessen framskrider ända till givandet av en dom. Häktningsgrunden är tillämplig på samma gång som någon av de ovan nämnda andra grunderna, men den kan även föreligga i situationer där det i ett enskilt fall inte anses föreligga någon annan grund för häktning.

Häktningsgrunden kan tillämpas för att förhindra ett säkerhetsshot, i praktiken för att skydda liv, hälsa och frihet. Beroende på situationen kan målpersonen för ett sådant eventuellt säkerhetsshot vara känd i förväg och det kan handla om till exempel målsäganden i det misstänkta brottet eller en person som står nära målsäganden. Detta är dock inte en förutsättning med beaktande av de olika användningssituationerna för häktningsgrunden. De omständigheter som anknyter till det misstänkta brottet, såsom brottets gärningsförhållanden och art, kan påvisa hotet mot liv, hälsa eller frihet. Till denna del är det möjligt att i bedömningen beakta bland annat om det misstänkta allvarliga brottet riktat sig mot en person som inte kan försvara sig själv eller som från tidigare är okänd för den brottsmisstänkte eller mot en stor grupp människor samt om graverande omständigheter förelegat, såsom att brottet begåtts på ett synnerligen rått, grymt eller förnedrande sätt eller att brottet varit planmässigt. Sådana omständigheter kan tyda på att den brottsmisstänkte är labil, aggressiv eller uppvisar likgiltighet inför andras säkerhet. Det avgörande kan således vid sidan om det allvar som framgår av brottets straffskala vara andra särdrag som visar att brottet är synnerligen allvarligt. Ett brott som i fråga om art och natur är exceptionellt allvarligt kan bedömas redan i sig ge uttryck för den brottsmisstänktes farlighet.

Vid bedömningen av om en häktningsgrund föreligger kan betydelse ges även åt omständigheter relaterade till den brottsmisstänkte vid sidan om omständigheterna relaterade till brottet. De centrala omständigheterna i bedömningen är till denna del bland annat den brottsmisstänktes personliga förhållanden, såsom beteendet, till exempel hot eller ett förfarande som kränker offrets minne eller de anhörigas lidande, eller kontakter med en organiserad kriminell sammanslutning eller en annan kriminell gruppering. Häktning kan även bli aktuellt då det misstänkts att utebliven häktning av den misstänkte kan leda till inbördes uppgörelser eller repressalier mellan kriminella grupper eller nätverk, vilka i sista hand kan äventyra även en utomståendes säkerhet. I bedömningen av tillämpningen av häktningsgrunden ska uppmärksamhet riktas även på omständigheter som talar för att inte häkta den misstänkte, såsom att gärningen har ett samband med självförsvar.

Det är möjligt att tillämpa häktningsgrunden då det utifrån förhållandena finns skäl att misstänka att den brottsmisstänkte om han eller hon är på fri fot orsakar fara för någons liv, hälsa eller frihet, även om det i situationen inte finns tecken eller någon konkret utredning om någon egentlig återfallsfara på det sätt som avses i 2 kap. 11 § 1 mom. 1 c punkten i tvångsmedelslagen. Beroende på situationen kan häktningen i praktiken på samma gång som den föreslagna häktningsgrunden basera sig på återfallsfara. Vid bedömningen av faran för fortsatt brott är gärningsmannens tidigare brottslighet och avbrytande av en eventuell ond cirkel av brott centrala bedömningsgrunder. Även uppdagade planer på andra brott eller att det utifrån de hot som den misstänkte framfört är sannolikt att han eller hon planerar våldsamma hämndaktioner mot en angivare eller ett vittne kan dock även vara av betydelse (RP 14/1985, s. 50). I sak avviker häktningsgrunden från faran för fortsatt brott, eftersom den brottsmisstänktes tidigare brottsliga verksamhet inte är av lika stor betydelse och häktningsgrunden kan tillämpas även på misstänkta förstagångsförbrytare. Även om tidigare allvarlig brottslighet, i synnerhet om den ger uttryck för fara som riktar sig mot andra, kan tala för att häktningsgrunden föreligger, kan även utebliven häktning av en person som misstänks för ett enskilt allvarligt brott vara förknippat med ett uppenbart säkerhetsshot och det faktum att personen är förstagångsförbrytare ska inte ges någon accentuerad betydelse, om de andra omständigheterna ger uttryck för en fara mot liv, hälsa eller frihet. En anhållningsberättigad tjänsteman ska i sitt häktningsyrkande på samma sätt som vid ny handläggning av ett häktningsärende lägga fram de konkreta omständigheter som i det enskilda fallet visar att utebliven häktning av den brottsmisstänkte orsakar fara för någons liv, hälsa eller frihet. Den utredning som ska läggas fram i ett häktningsärende kan på ett sätt som motsvarar 3 kap. 8 § i tvångsmedelslagen basera sig endast på skriftligt material i anknytning till omständigheter som särskilt gäller det misstänkta brottet eller personen. Den bevisning som ska läggas fram till stöd för yrkandet är i praktiken en

beskrivning av situationen ur förundersökningsmyndighetens synvinkel med beaktande även av personens eventuella tidigare brott eller andra störningsanmälningar eller kriminalunderrättelserna, till den del som dessa kan användas i ett yrkande som blir offentligt.

Domstolarna ska bedöma säkerhetshotet enligt situationen och dess särdrag. Häktningsgrunden är inte avsedd som en allmän eller rutinartad grund, utan en förutsättning för att tillämpa den är att domstolen utifrån de omständigheter som föreligger i det enskilda fallet anser att det finns skäl att misstänka att den brottsmisstänkte, om han eller hon är på fri fot, orsakar fara för någons liv, hälsa eller frihet. Att en enskild omständighet föreligger visar inte systematiskt att förutsättningen är uppfylld, utan det handlar alltid om en helhetsprövning som görs från fall till fall. Det bör observeras att det i fråga om huruvida häktningsgrunden föreligger alltid handlar om en framtidsorienterad bedömning och således är det inte möjligt att förutsätta att den ger visshet om att utebliven häktning av den brottsmisstänkte de facto leder till att ett sådant säkerhetshot konkretiseras. När ett häktningsärende behandlas ska man även beakta de allmänna principerna i 1 kap. i tvångsmedelslagen och förbudet mot oskäligen häktning i 2 kap. I fråga om den brottsmisstänktes skuld förutsätts å sin sida en högre sannolikhet på samma sätt som för de andra häktningssituationer som avses i bestämmelsen.

Friheten för en person som på sannolika skäl misstänks för ett brott kan med stöd av häktningsgrunden inte begränsas längre än vad som är behövligt i situationen på grund av de intressen som ska tryggas genom häktningen. Utifrån ovan nämnda grunder är det möjligt att fortsättningsvis hålla en misstänkt häktad endast om förhållandena ger uttryck för att en fara fortfarande föreligger.

Paragrafens 2 mom. innehåller på samma sätt som den gällande lagen bestämmelser om en situation där det finns skäl att misstänka en person för brott, även om det inte finns sannolika skäl för misstanken. På grund av konsekvensrelaterade orsaker ändras momentet på så sätt att det framöver, i stället för förutsättningarna enligt 5 § 1 mom., innehåller en hänvisning till de förutsättningar som föreskrivs i 1 mom. i paragrafen, vilket gäller förutsättningarna för häktning. Säkerhetsorsakerna talar för att en misstänkt ska kunna häktas med stöd av 2 mom., även om det inte ännu finns sannolika skäl för misstanken, om man misstänker att den brottsmisstänkte orsakar skada för någons liv, hälsa eller frihet om han eller hon är på fri fot.

Paragrafens 3–5 mom. förblir oförändrade.

10 kap. Hemliga tvångsmedel

1 §. Tillämpningsområde. Det föreslås att paragrafens 1 mom. ändras på så sätt att man till den som nya hemliga tvångsmedel fogar hemlig husrannsakan, hemlig särskild husrannsakan och hemlig platsgenomsökning samt omhändertagande och kopiering i anknytning till dessa. De nya tvångsmedlen kan användas för att utreda ett brott. Dessutom görs en teknisk ändring för att avlägsna teknisk spaning som ett överordnat begrepp i momentet.

Med utredning av ett brott avses användning av ett hemligt tvångsmedel efter att det i enlighet med 3 kap. 3 § 1 mom. i förundersökningslagen finns skäl att misstänka att ett brott har begåtts. I enlighet med vad som föreskrivs i momentet kan även hemlig genomsökning användas i hemlighet för deras objekt i förundersökningen. På samma sätt som i fråga om de andra metoder som redan föreskrivs i momentet innebär detta endast en möjlighet till hemlig användning av den nya metoden, vilket dock inte är nödvändigt i samtliga fall. Om till exempel utredningen av ett brott inte äventyras av att uppgiften ges, föreligger inte skäl att använda tvångsmedlet i hemlighet.

I paragrafens 2 mom. upphävs de hänvisningar som gäller täckoperationer, bevisprovokation genom köp och styrd användning av informationskällor. Framöver innehåller 10 kap. och inte heller lagarna om brottsbekämpning inom Tullen och Gränsbevakningsväsendet bestämmelser om användningen av dessa befogenheter i förundersökningen av brott vid Tullen och Gränsbevakningsväsendet.

1 a §. Gränsbevakningsväsendets befogenheter. Till kapitlet fogas nya 1 a §, till vilket bestämmelserna om användning av hemliga tvångsmedel vid Gränsbevakningsväsendet överförs från 58 § i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet, vilken upphävs enligt förslaget. Det handlar om lagstiftningstekniska ändringar som inte påverkar de gällande befogenheterna. Paragrafens 1–4 mom. innehåller på ett sätt som motsvarar 58 § 2–5 mom. i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet bestämmelser om användningen av hemliga tvångsmedel och begränsningarna av användningen vid Gränsbevakningsväsendet.

2 §. Förutsättningar för användning av hemliga tvångsmedel. Det föreslås att 2 mom. ändras på så sätt att synnerlig vikt för utredning av ett brott ställs som förutsättning för användning av deltagande informationskällor, hemlig husrannsakan, hemlig särskild husrannsakan och hemlig platsgenomsökning samt omhändertagande och kopiering i anslutning till dessa. På samma sätt som de andra hemliga tvångsmedel som omfattas av denna synnerligen viktiga förutsättning, är användning av deltagande informationskällor och hemlig genomsökning sådana hemliga tvångsmedel som kan innebära en avsevärd inskränkning av de grundläggande fri- och rättigheterna. På grund av denna orsak är det befogat att ställa även en sådan särskild förutsättning för användning av metoden.

Kravet på synnerlig vikt innebär att utredningen av brottet utan användning av det aktuella tvångsmedlet skulle bli oskäligt dyr eller annars mycket arbetsdryg. Hänsyn kan också tas till exempelvis att en fördröjning av utredningen skulle medföra särskild fara (RP 222/2010 rd, s. 126).

Det föreslås att 40 a § innehåller bestämmelser om de särskilda förutsättningarna för användning av deltagande informationskällor och att 26 a, 26 c och 26 f § innehåller bestämmelser om de särskilda förutsättningarna för hemlig husrannsakan, hemlig särskild husrannsakan och hemlig platsgenomsökning.

Dessutom föreslås att 2 mom. ändras på så sätt att en ytterligare förutsättning för att använda även hemlig särskild husrannsakan är att det är nödvändigt för att utreda ett brott. Med nödvändighetskravet avses samma som i de tidigare förarbetena (RP 222/2010 rd, s. 320).

15 §. Beslut om förtäckt inhämtande av information. Bestämmelser om beslutsfattandet inom Gränsbevakningsväsendet fogas till 1 mom. i paragrafen. De överförs i oförändrad form från 59 § i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet, vilken upphävs enligt förslaget. I syfte att utreda ett brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka fattas beslut om förtäckt inhämtande av information av avdelningschefen eller biträdande avdelningschefen för juridiska avdelningen vid staben för Gränsbevakningsväsendet eller av en för uppdraget förordnad anhållningsberättigad gränsbevakningsman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information.

Till paragrafens 2 mom. fogas ett omnämnande om den förvaltningsenhet vid Gränsbevakningsväsendet som genomför förtäckt inhämtande av information och den gränsbevakningsman som svarar för inhämtandet.

Paragrafens 3 mom. förblir oförändrad.

Paragrafens 4 mom., som innehåller en hänvisning till lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet, ska upphävas.

26 a §. Hemlig husrannsakan och dess förutsättningar. Det föreslås att paragrafen innehåller bestämmelser om hemlig husrannsakan och dess förutsättningar. Det finns separata bestämmelser om husrannsakan i 8 kap. i tvångsmedelslagen.

Enligt 1 mom. i paragrafen avses med hemlig husrannsakan hemlig genomsökning av i 24 kap. 11 § i strafflagen avsedda hemfridsskyddade platser. Det handlar om genomsökning som målpersonen inte är medveten om. Underrättelse om användning av hemlig särskild husrannsakan föreskrivs i 60 §.

Enligt 24 kap. 11 § i strafflagen är hemfridsskyddade platser bostäder, fritidsbostäder och övriga utrymmen som är avsedda för boende, såsom hotellrum, tält, husvagnar och fartyg som kan bebos, trappuppgångar i bostadshus samt gårdar som utgör de boendes privata område och de byggnader som är fast förbundna med sådana gårdar. I fråga om hemfridsskyddade utrymmen ska man i bedömningen även beakta utrymmets faktiska användningssyfte. I sista hand avgör utrymmets faktiska användningsändamål skyddets omfattning, eftersom till exempel en bostadslägenhet inte nödvändigtvis används för boende, men å andra kan även ett lager i vissa situationer användas för boende.

I paragrafens 2 mom. finns det föreskrifter om förutsättningarna för hemlig husrannsakan. Enligt momentet kan förundersökningsmyndigheten ges tillstånd att företa en genomsökning som avses i 1 mom., om innehavaren av utrymmet eller platsen är skäligen misstänkt för ett brott som avses i 3 §. Genomsökningen får företas endast om det kan antas att föremål, egendom, handlingar, information eller omständigheter som behövs för utredningen av brottet kan påträffas vid genomsökningen. På platser som inte innehas av den misstänkte får genomsökning företas endast om brottet har begåtts där eller om det annars på synnerligen giltiga skäl kan antas att det vid genomsökningen påträffas föremål, egendom, handlingar, information eller omständigheter som avses ovan. I 3 §, till vilken det hänvisats, finns det bestämmelser om teleavlyssning och förutsättningarna för sådan. Paragrafens 2 mom. innehåller en lista över de brott för vilka teleavlyssning får användas i syfte att utreda dessa. Samma lista över brott tillämpas som förutsättning för användning av hemlig husrannsakan. Förutsättningen anknyter till brott upp till en viss grad vilka begås av den misstänkte och till vissa mål med genomsökningen. I detta sammanhang finns det skäl att rikta uppmärksamhet på befintligheten av en konkret misstänkt i anknytning till ett brott som redan har begåtts. Hemlig husrannsakan ska inte basera sig endast på tips, utan det ska även finnas någon annan utredning eller information till stöd för brottsmisstanken.

I paragrafens 3 mom. föreskrivs att om det under tiden för hemlig husrannsakan eller vid något annat tillfälle framkommer att sådan information som avses i 26 b § kan bli föremål för genomsökningen, ska åtgärden avbrytas och de upptagningar som fåtts genom den och anteckningarna om de uppgifter som fåtts genom den genast utplånas. I 26 b §, till vilken det hänvisats, finns det bestämmelser om hemlig särskild husrannsakan och dess förutsättningar. Med hemlig särskild husrannsakan avses hemlig genomsökning av ett utrymme där det finns anledning att anta att genomsökningen kommer att omfatta information som någon enligt 17 kap. 10–14, 16, 20 eller 21 § i rättegångsbalken har skyldighet eller rätt att vägra vittna om och som enligt 7 kap. 3 § i denna lag inte får tas i beslag eller kopieras.

I paragrafens 4 mom. föreskrivs enligt förslaget att en enskild sluten handling som påträffats vid hemlig husrannsakan får undersökas endast av undersökningsledaren, åklagaren eller domstolen eller enligt undersökningsledarens förordnande av en polisman. När en handling i form av data öppnas får undersökningsledaren vid behov besluta att en expert på det informationssystem som åtgärden gäller eller på dess lagringsplattform ska anlitas. Bestämmelserna i momentet motsvarar vad som föreskrivs i 7 kap. 11 § om öppnande och undersökning av vissa handlingar.

26 b §. Hemlig särskild husrannsakan och dess förutsättningar. Paragrafens 1 mom. innehåller en definition av hemlig särskild husrannsakan. Det handlar om en särskild husrannsakan som görs utan att målpersonen är medveten om den. Underrättelse om användning av hemlig särskild husrannsakan föreskrivs i 60 §.

Definitionen motsvarar särskild genomsökning enligt 8 kap. 1 § 3 mom. Skillnaden till en genomsökning enligt 8 kap. är dess hemliga karaktär och dess användningsförutsättningar, men i övrigt är regleringen enhetlig, det vill säga att kretsen av genomsökningsplatser fastställs utifrån de bestämmelser till vilka det hänvisas i 17 kap. i rättegångsbalken (10–14, 16, 20 eller 21 §). De bestämmelser i 17 kap. i rättsbalken till vilka det hänvisas i momentet gäller skyldigheten eller rätten att vägra att vittna. Utifrån dessa grunder utgörs de utrymmen som omfattas av hemlig särskild husrannsakan i allmänhet av till exempel en tjänstemans arbetsrum, en läkares mottagningslokaler, advokatbyråer, journalisters bostäder och verksamhetslokaler för redaktioner och förlag för tidningar och litteratur samt bostäder för personer som tjänstgör för dessa. I 7 kap. 3 § i tvångsmedelslagen, till vilken det även hänvisas i momentet, finns det bestämmelser om beslags- och kopieringsförbud.

Den accentuerade kopplingen mellan utrymme och tystnadsplikten eller tystnadsrätten i momentet konstateras genom uttrycket ”genomsökning av ett utrymme där det finns anledning att anta att genomsökningen kommer att omfatta information”. Detta uttryck innebär att fastställandet av en genomsökning av en plats som en hemlig särskild husrannsakan inte kategoriskt beror på för vilket syfte denna plats i allmänhet eller i huvudsak används. Det är möjligt att exempel en advokats bostad omfattas av hemlig särskild husrannsakan, om advokaten arbetar hemma eller om det i övrigt finns handlingar som gäller hans eller hennes arbete där. Å andra sidan kan en husrannsakan som hänför sig till en advokatbyrå dock avgränsas på så sätt att sekretessbelagda uppgifter uppenbarligen inte blir kända (till exempel sökning efter ett visst föremål för bevisningsändamål), varvid det inte heller handlar om hemlig särskild husrannsakan. Eftersom avsikten till denna del är att skydda tystnadsplikten eller tystnadsrätten och inte vissa utrymmen, är det obligatoriskt att fastställandet av ett utrymme som är föremål hemlig särskild husrannsakan i viss mån förblir öppet och ska göras från fall till fall i samband med den noggranna prövningen vid beredningen av beslutet.

Uttrycket ”där det finns anledning att anta att genomsökningen kommer att omfatta information” innebär att bedömningen av att en husrannsakan blir en hemlig särskild husrannsakan ska överskrida en viss tröskel. Denna tröskel beror på om det handlar om ett arbetsrum, affärslokal eller en annan motsvarande plats för yrkesutövning för en person med tystnadsplikt eller tystnadsrätt eller om det handlar om något annat utrymme. Om det handlar om en plats för yrkesutövning och om föremålet för genomsökningen är handlingar och uppgifter på platsen, är utgångspunkten att genomsökningen ska ses som en hemlig särskild husrannsakan. I fråga om andra utrymmen ska det finnas uttrycklig information om att den ifrågavarande informationen kan hittas i dessa. I enlighet med hänvisningen ovan påverkas bägge platser av vad man söker efter och vad man undersöker utifrån genomsökningsbeslutet. Dessutom är det möjligt att tröskeln påverkas av en hurudan persons tystnadsplikt eller tystnadsrätt det handlar om. Till exempel tjänstemän har inte nödvändigtvis sekretessbelagd information i sina arbetsrum i samma omfattning som advokater. Om den ursprungliga

bedömningen av utrymmenas natur visar sig vara felaktig, ska åtgärden i enlighet med föreslagna 26 a § 3 mom. avbrytas och de upptagningar som fått genom den och de anteckningar om de uppgifter som fått genom den ska genast förstöras.

Det föreslås att paragrafens 2 mom. innehåller bestämmelser om förutsättningarna för att utföra hemlig särskild husrannsakan. Förutsättningen är att innehavaren av utrymmet eller platsen är skäligen misstänkt för ett brott som avses i 3 §. Enligt momentet är en ytterligare förutsättning att det kan antas att föremål, egendom, handlingar, information eller omständigheter som behövs för utredningen av brottet kan påträffas vid genomsökningen och endast om närvaron av ett genomsökningsombud kan möjliggöras på det sätt som föreskrivs i 26 c §. På platser som inte innehas av den misstänkte får genomsökning företas endast om brottet har begåtts där eller om det annars på synnerligen giltiga skäl kan antas att det vid genomsökningen påträffas föremål, egendom, handlingar, information eller omständigheter som avses ovan.

Det handlar om en motsvarande brottsbaserad förutsättning som i fråga om sådan hemlig husrannsakan som föreskrivs i 26 a §. Förutsättningen anknyter till brott upp till en viss grad vilka begås av den misstänkte och till vissa mål med genomsökningen. I detta sammanhang finns det skäl att rikta uppmärksamhet på befintligheten av en konkret misstänkt i anknytning till ett brott som redan har begåtts. Hemlig särskild husrannsakan ska inte basera sig endast på tips, utan det ska även finnas någon annan utredning eller information till stöd för brottsmisstanken.

En annan central omständighet i momentet är förutsättningen om att hemlig särskild husrannsakan får företas endast om närvaro av ett genomsökningsombud kan möjliggöras på det sätt som föreskrivs i 26 c §. Föreslagna nya 26 c §, till vilken det hänvisas, innehåller bestämmelser om genomsökningsombudet, ombudets behörighetsvillkor, skyldigheter samt arvode och ersättningen. Den centrala bestämmelsen i den paragraf till vilken det hänvisats ovan är att man för hemlig särskild husrannsakan förordnar ett genomsökningsombud som ska se till att omhändertagande eller kopiering av handlingar inte gäller sådan information som avses i 26 § 1 mom. Om man inte kan göra det möjligt att ett genomsökningsombud deltar i husrannsakan i enlighet med 26 § (i synnerhet i enlighet med föreskrifterna i 2 mom.), får hemlig särskild husrannsakan inte genomföras. Det handlar om reglering som motsvarar 8 kap. 5 § 4 mom., enligt vilket särskild husrannsakan inte får utföras utan att ett genomsökningsombud är närvarande.

26 c §. *Genomsökningsombud, ombudets behörighetsvillkor och skyldigheter samt arvode och ersättning.* Paragrafens reglering motsvarar i tillämpliga delar vad som föreskrivs om ett genomsökningsombud i 8 kap.

Enligt paragrafens 1 mom. ska det för särskild husrannsakan förordnas ett genomsökningsombud som ska se till att omhändertagande eller kopiering av handlingar inte gäller information som avses i 26 § 1 mom. Regleringen motsvarar vad som föreskrivs i 8 kap. 7 §, men i en kontext som omspannar hemlig särskild husrannsakan.

Det blir aktuellt att förordna ett genomsökningsombud i situationer där det i enlighet med 26 b § 1 mom. finns anledning att anta att genomsökningen kommer att omfatta information som berörs av skyldighet eller rätt att vägra vittna. I princip ska detta framgå redan före genomsökningen, men det är inte uteslutet att detta framgår först då den hemliga husrannsakan eller den hemliga platsgenomsökningen redan börjat. I det sist nämnda fallet ska genomsökningen avbrytas och de upptagningar som fått genom den och de anteckningar om uppgifter vilka fått genom den ska direkt förstöras. Regleringen avviker från vad som föreskrivs i 8 kap. på så sätt att det inte handlar endast om en möjlighet till avbrytande och om

att genomsökningsombudet kan involveras i genomsökningen, utan i situationer med hemlig särskild husrannsakan handlar det utöver möjligheten till avbrytande om en skyldighet att förstöra upptagningar och uppgifter.

I momentet föreskrivs att ett i 44 § avsett offentligt ombud som en domstol förordnat för att handlägga ett yrkande som gäller en genomsökning kan fungera som genomsökningsombud. Behörighetsvillkoren för ett genomsökningsombud föreskrivs i 8 kap. 8 §. Nedan behandlas mer ingående förslagen till ändring av 44 §, men enligt förslaget ska en domstol utöver bostadsavlyssning förordna ett offentligt ombud för att övervaka behandlingen av ett yrkande på hemlig husrannsakan och hemlig särskild husrannsakan för att bevaka den brottsmisstänktes och andra eventuella genomsökningsobjekts intressen. Med handläggning i fråga om hemlig särskild husrannsakan avses handläggning av ett krav enligt 26 g §.

I momentet har man således möjliggjort att även ett offentlig ombud som förordnats för den sist nämnda handläggningen förfar även som genomsökningsombud då en hemlig särskild husrannsakan genomförs. Ett offentligt ombud som deltagit i handläggningen av ett yrkande på hemlig särskild husrannsakan kan i många fall vara ett ändamålsenligare alternativ till genomsökningsombud. Hemlig särskild husrannsakan avviker avsevärt från särskild husrannsakan enligt 8 kap. på grund av dess hemliga natur, varför det ofta kan vara mest ändamålsenligt att ett offentligt ombud som redan är insatt i yrkandet och deltar i domstolshandläggningen av det fungerar som genomsökningsombud.

Genom formuleringen ”kan vara” avses dock en möjlighet att förordna att även ett offentligt ombud är genomsökningsombud, men det utesluter inte möjligheten att förordna en annan person som uppfyller behörighetsvillkoren enligt 8 kap. 8 § till genomsökningsombud. Vid hemlig särskild husrannsakan kan det ofta dock förekomma ett accentuerat behov av att hålla kretsen av personer som är medvetna om husrannsakan begränsad. Vid behov är det dock möjligt att förordna en eller flera personer som genomsökningsombud. Detta gäller till exempel fall där det material som ska gås igenom är synnerligen omfattande eller i vilket det till vissa delar krävs särskild expertis eller expertis inom olika områden.

Det föreslås att paragrafens 2 mom. innehåller bestämmelser om skyldigheterna för ett genomsökningsombud som förordnats för hemlig särskild husrannsakan. Genomsökningsombudet har till uppgift att med omsorg och utan ogrundat dröjsmål övervaka att omhändertagande enligt föreslagna 26 h § eller kopiering av handlingar inte gäller information enligt 26 b § 1 mom. Genomsökningsombudet ska vara närvarande vid hemlig särskild husrannsakan och följa hur åtgärderna för genomsökning vidtas, om det med beaktande av säkerheten för alla som deltar i genomsökningen är möjlig.

Genomsökningsombudet ska tillräckligt noggrant följa hur genomsökningsåtgärderna vidtas för att kunna upptäcka i vilka objekt det kan finnas sådana handlingar eller uppgifter vars kopiering är föremål för begränsningar. Genomsökningsombudets uppdrag omfattar inte i övrigt att övervaka att genomsökningen genomförs på ett behörigt sätt. Till denna del handlar det om skyldigheten till upptagning med en teknisk anordning enligt 26 j §. Innehållet i praktiken i genomsökningsombudets omsorgsplikt enligt uppdraget beror på fallet, till exempel på arten av de handlingar som är föremål för genomsökning och dokumentmaterialets omfattning. God advokatsed är av betydelse då innehållet i omsorgsplikten fastställs i de fall där genomsökningsombudet är en advokat eller ett offentligt rättsbiträde.

För att genomsökningsombudet ska kunna fullgöra sin uppgift på behörigt sätt, ska han eller hon ges behövliga uppgifter om genomsökningens syfte och mål innan genomsökningen genomförs. Med tanke på omsorgsplikten ska man dock även beakta att i motsatts till särskild

husrannsakan enligt 8 kap., har ett genomsökningsombud vid hemlig särskild husrannsakan inte möjlighet att diskutera med den person hos vilken rannsakan företas, till exempel för att utreda var känsligt material finns.

Uppgiften som genomsökningsombud omfattar sådant beslutsfattande och sådan beredning av beslut som avses i 40 kap. 11 § 5 punkten i strafflagen. Ett genomsökningsombud är en i punkten avsedd person som utövar offentlig makt, på vilken bestämmelserna om tjänstemän i 40 kap. i strafflagen tillämpas i enlighet med 12 § 1 mom. i ovan nämnda kapitel. I enlighet med detta tillämpas på hans eller hennes uppdrag bland annat bestämmelserna om mottagande av muta och missbruk av tjänsteställning samt brott mot tystnadsplikten. Den omsorgsplikt som ingår i uppgiften framgår av 1 och 2 mom. i paragrafen, medan tystnadsplikten framgår av 3 mom.

På grund av orsaker relaterade till brottsundersökningen finns det skäl att genomföra även en hemlig särskild husrannsakan skyndsamt. Deltagandet av ett genomsökningsombud i en hemlig särskild husrannsakan får inte oskäligt fördröja genomförandet och slutförandet av husrannsakan. Eftersom deltagandet av genomsökningsombudet i husrannsakan är en absolut förutsättning, ska frågor som gäller tidsplanen för husrannsakan eller slutförandet av den lösas innan husrannsakan genomförs, med beaktande av säkerheten.

Eftersom hemlig särskild husrannsakan genomförs i hemlighet för dess målperson eller målpersoner, handlar det om en husrannsakan som avsevärt avviker från särskild husrannsakan enligt 8 kap. och deltagandet av ett genomsökningsombud i en sådan. Sannolikt är tidsfönstret för att genomföra en hemlig särskild husrannsakan ofta begränsat och snävt. Därför innehåller momentet även bestämmelser om att genomsökningsombudet ska förfara utan oskäligt dröjsmål, vilket även innebär att genomsökningsombudets övervakning ska ske på så sätt att den inte oskäligt fördröjer husrannsakan och slutförandet av den. Även i anknytning till detta ska tidsplansfrågor med hänsyn till säkerheten lösas i tillräcklig mån innan genomsökningen företas.

I varje fall är det en absolut förutsättning att ett genomsökningsombud deltar i genomsökningen, så att genomsökningsombudet ska kunna följa genomförandet av genomsökningsåtgärderna. På det sätt som föreskrivs i momentet ska genomsökningsombudet vara fysiskt närvarande då genomsökningen företas, men endast om det med beaktande av säkerheten för alla som deltar i genomsökningen är möjligt. Med dem som deltar i genomsökningen avses de behöriga myndigheter som ansvarar för att företa genomsökningen och genomsökningsombudet eller -ombuden. Beaktande av säkerheten för alla dem som deltar i genomsökningen innebär att säkerheten för de personer som deltar i genomsökningen ombesörjs och att eventuella riskfaktorer skisseras i förväg samt att genomsökningen genomförs utifrån en omsorgsfull plan för att undvika och minimera eventuella risker. Om säkerheten för de personer som deltar i genomsökningen inte kan säkerställas på ett tillräckligt och ändamålsenligt sätt – i synnerhet på grund av orsaker relaterade till deltagandet av ett genomsökningsombud i genomsökningen – får hemlig särskild husrannsakan inte genomföras. Detta är fallet till exempel om fysiskt deltagande av ett genomsökningsombud kan orsaka oförutsedda riskfaktorer. Till denna del ska det även beaktas att genomsökningsombudet i varje fall ska ha tillräckligt med tid och möjligheter att på behörigt sätt sköta sin uppgift med skyldigheter. De situationer som blir aktuella kan gälla till exempel att tidsfönstret för att genomföra genomsökningen är begränsat eller i övrigt andra risksituationer som anknyter till att genomsökningen genomförs i hemlighet.

Redan vid valet av genomsökningsombudet ska tillräcklig uppmärksamhet riktas på om han eller hon har förmåga att på ett tillräckligt och ändamålsenligt sätt delta i hemlig särskild husrannsakan. Det är inte möjligt att avbryta en hemlig särskild genomsökning för den tid då genomsökningsombudet måste sköta andra arbetsuppgifter (till exempel handläggning av ett

annat ärende i ett domstolssammanträde). Längden på genomsökningsombudets deltagande i genomsökningen ska sättas i proportion till arten och omfattningen av det material som ska gås igenom. Således beror längden på de fallspecifika förhållandena. Om genomsökningsombudet inte förfar enligt momentet, är det möjligt att i enlighet med 8 kap. 8 § 3 mom. utifrån ett giltigt skäl återta det förordnande som getts till honom eller henne.

Enligt paragrafens 3 mom. får ett genomsökningsombud eller den som ombetts fullgöra ett sådant uppdrag inte obehörigen röja en omständighet som han eller hon fått kännedom om under uppdraget eller när han eller hon ombads fullgöra det. Bestämmelsen motsvarar 8 kap. 9 § 2 mom. I sak finns det en liknande bestämmelsen i 10 kap. 44 § 3 mom. Tystnadsplikten gäller med andra ord även för omständigheter som i det skede då begäran framförts blivit kända för den som ombetts att vara genomsökningsombud. För att trygga tystnadsplikten ska genomsökningsombudet i det skede då begäran framförs i så liten mån som möjligt ges sådan information som kan äventyra syftet med genomsökningen om den sprids. Tystnadsplikten gäller utöver de detaljer om ärendet som blivit kända i samband med genomsökningen även att en hemlig särskild husrannsakan kommer att genomföras.

I föreslagna 3 mom. föreskrivs även att bestämmelserna i 46 § om arvode och ersättning till offentliga ombud iakttas i fråga om genomsökningsombudets arvode och ersättning.

26 d §. *Beaktande av den uppfattning som ett genomsökningsombud har samt undersökning av en enskild sluten handling.* Det föreslås att paragrafen innehåller bestämmelser om skyldigheten för den som genomför en hemlig särskild husrannsakan att på ett ändamålsenligt sätt beakta genomsökningsombudets uppfattning av om en uppgift lämpar sig för att omhändertas eller att en handling kopieras. Om sådant material kopieras eller annars omhändertas i samband med en genomsökning i fråga om vilket genomsökningsombudet har motsatt sig kopiering eller omhändertagande, får materialet inte undersökas ytterligare utan det ska förseglas. Omtvistat material ska avgränsas på ett sätt som är ändamålsenligt med tanke på domstolsbehandlingen och tillräckligt för att tystnadsplikten och tystnadsrätten ska tillgodoses.

Föreslagna 26 i §, som behandlas mer ingående nedan, innehåller bestämmelser om beslut om omhändertagande och kopiering i samband med hemliga genomsökningar. Enligt paragrafen fattas beslut om omhändertagande och kopiering vid hemlig husrannsakan och platsgenomsökning av en anhållningsberättigad tjänsteman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information. De uppfattningar som lagts fram av genomsökningsombudet ska dock bedömas på behörigt sätt.

Det undersökningsförbud som föreskrivs i den andra meningen i momentet omfattar genomgång och läsning av alla former av material. Med domstolsbehandling enligt den tredje meningen i paragrafen avses domstolsbehandling enligt föreslagna 26 g §.

Med försegling av material avses att det placeras eller förvaras så att det inte är möjligt att sätta sig in i det. Förfaringssättet för att uppnå detta mål får prövas av förundersökningsmyndigheten.

I paragrafens 2 mom. föreskrivs att hemlig särskild husrannsakan ska upptas med en teknisk anordning och att genomsökningen ska protokollföras i enlighet med 26 j §. Uttalanden av genomsökningsombudet ska dokumenteras i eller fogas till protokollen i behövlig omfattning. Med protokoll avses protokoll enligt 26 j § 1 och 2 mom. Genomsökningsombudet ska på begäran ges tillfälle att granska ett eller flera protokoll utan dröjsmål efter genomsökningen, dock senast 24 timmar efter genomsökningen.

Enligt paragrafens 3 *mom.* får en enskild sluten handling som påträffats vid hemlig särskild husrannsakan undersökas endast av genomsökningsombudet.

26 e §. Domstolsbehandling av förseglat material. I paragrafens 1 *mom.* konstateras att anhållningsberättigad tjänsteman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information ska utan dröjsmål och senast inom tre dagar från förseglingen enligt 26 d § till domstolen hänskjuta frågan om huruvida det förseglade materialet får undersökas eller tillgodogöras. I ett yrkande som gäller ärendet ska ärendet beskrivas tillräckligt exakt och till yrkandet ska förutom det förseglade materialet fogas det protokoll som avses i 26 j §.

Inom en kort tid ska det klarna om materialet eller en del av det ska hållas i förundersökningsmyndighetens besittning för kopiering av handlingen. Det som talar för en kort tidsfrist är å ena sidan de intressen som hänför sig till undersökningen av brottet, eftersom material inte får undersökas under förseglingen, och å andra sidan parternas intressen i anknytning till tystnadsplikten eller tystnadsrätten.

En redogörelse med tillräcklig precision avser att yrkandet ska redogöra för till vilken del materialet är omtvistat och naturen på förundersökningsmyndighetens och genomsökningsombudets argumentation om den omtvistade delen. Genomsökningsombudets syn kan i huvudsak och till och med helt framgå av det protokoll som bifogas yrkandet.

För domstolsbehandlingen ska materialet i tillräcklig mån förberedas till läsbar form av den förundersökningsmyndighet som innehar det, om det inte redan färdigt är i sådan form. Detta gäller främst för handlingar i dataformat i ett informationssystem eller i en lagringsplattform i det.

I paragrafens 2 *mom.* föreskrivs att vid domstolsbehandlingen av ärendet gäller i tillämpliga delar vad som i 43 § föreskrivs om förfarandet i domstol. Domstolen ska ge den som framställt yrkandet och genomsökningsombudet tillfälle att bli hörda.

I fråga om 43 §, till vilken det hänvisats, tillämpas i tillämpliga delar dess 1, 2 och 4 *mom.* Ärenden som gäller förseglat material avgörs av den domstol som är behörig att behandla åtal i saken. Innan åtal väcks får beslut om ärendet fattas av den tingsrätt inom vars domkrets den plats som varit föremål för genomsökning är belägen. I princip är det ändamålsenligast att ärendet behandlas och avgörs av samma tingsrätt som beslutat om den hemliga särskilda husrannsakan.

Vid handläggningen av ärendet är tingsdomstolen beslutsför även i en sammansättning med endast en ordförande. Ärendet avgörs utan att höra den brottsmisstänkte, innehavaren av den plats som är föremål för genomsökning eller någon annan som i övrigt berörs av ärendet.

Enligt paragrafens 3 *mom.* ska domstolen besluta om huruvida materialet eller en del av det får kopieras. Det är inte tillåtet att överklaga ett domstolsbeslut om förseglat material. Klagan över beslutet får anföras utan tidsfrist. Klagan ska behandlas skyndsamt. Om klagan anföras över domstolens beslut, ska det material som klagan gäller hållas förseglat till dess ärendet har avgjorts.

26 f §. Hemlig platsgenomsökning och dess förutsättningar. Paragrafens 1 *mom.* innehåller bestämmelser om definitionen av hemlig platsgenomsökning. Med hemlig platsgenomsökning avses hemlig genomsökning av en plats enligt 8 kap. 1 § 4 *mom.* Underrättelse om användning av hemlig platsgenomsökning föreskrivs i 60 §.

Enligt 8 kap. 1 § 4 mom., till vilket det hänvisats i momentet, handlar det om genomsökning av andra platser än sådana som avses i 2 eller 3 mom. trots att de inte är allmänt tillgängliga eller den allmänna tillgängligheten har begränsats eller hindrats vid tidpunkten för genomsökningen, eller genomsökning av ett fordon. Sådana platser är till exempel separata lagerlokaler och klubblokaler.

Enligt paragrafens 2 mom. är förutsättningen för att företa hemlig platsgenomsökning att innehavaren av utrymmet eller platsen är skäligen misstänkt för ett brott som avses i 16 §. I 16 §, till vilken det hänvisats, finns det bestämmelser om förutsättningarna för teknisk avlyssning. Således är en förutsättning för hemlig platsgenomsökning att det finns skäl att misstänka en person för ett brott för vilket det strängaste föreskrivna straffet är fängelse i minst fyra år eller för ett annat brott som avses separat i 16 § 3 mom.

Enligt paragrafens 3 mom. är en ytterligare förutsättning för att företa genomsökning att det kan antas att föremål, egendom, handlingar, information eller omständigheter som behövs för utredningen av brottet kan påträffas vid genomsökningen. På platser som inte innehas av den misstänkte får genomsökning företas endast om brottet har begåtts där eller om det annars på synnerligen giltiga skäl kan antas att det vid genomsökningen påträffas föremål, egendom, handlingar, information eller omständigheter som avses ovan. Om det under tiden för hemlig platsgenomsökning eller vid något annat tillfälle framkommer att sådan information som avses i 26 b § kan bli föremål för genomsökningen, ska åtgärden avbrytas och de upptagningar som fåtts genom den och anteckningarna om de uppgifter som fåtts genom den genast utplånas.

I situationer enligt den sist nämnda meningen handlar det om att målet för husrannsakan är ett utrymme där det finns anledning att anta att genomsökningen kommer att omfatta information som någon enligt 17 kap. 10–14, 16, 20 eller 21 § i rättegångsbalken har skyldighet eller rätt att vägra vittna om och som enligt 7 kap. 3 § i denna lag inte får tas i beslag eller kopieras. Det handlar då om sådan hemlig särskild genomsökning på vilken vad som föreskrivs i 26 b–e § ska iakttas.

26 g §. Beslut om hemlig husrannsakan, hemlig särskild husrannsakan och hemlig platsgenomsökning. Enligt paragrafens 1 mom. ska domstolen på yrkande av en anhållningsberättigad tjänsteman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information besluta om genomsökning enligt 26 a, 26 b och 26 f §. Om ärendet inte tål uppskov, får en anhållningsberättigad tjänsteman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information besluta om hemlig platsgenomsökning till dess att domstolen har avgjort yrkandet om beviljande av tillstånd. Ärendet ska föras till domstol så snart det är möjligt, dock senast 24 timmar efter det att tvångsmedlet började användas.

Enligt paragrafens 2 mom. kan tillstånd till genomsökning enligt 1 mom. ges och beslut fattas för högst en månad åt gången. I momentet uppräknas dessutom de omständigheter som ska specificeras på tillräckligt sätt i ett yrkande och beslut som gäller genomsökning.

26 h §. Förutsättningar för omhändertagande och kopiering vid hemlig husrannsakan, hemlig särskild husrannsakan och hemlig platsgenomsökning. Enligt paragrafens 1 mom. får föremål, egendom, handlingar, information eller omständigheter som behövs för utredning av ett brott tillfälligt omhändertas för beslag eller kopiering enligt 7 kap. eller kopieras under hemlig husrannsakan eller hemlig platsgenomsökning (inklusive särskild hemlig platsgenomsökning).

I samband med hemlig genomsökning kan det finnas ett behov av att tillfälligt omhänderta en sak eller ett föremål för att kunna undersöka dem närmare eller på grund ett kopieringsbehov som gäller dessa. Det kan handla om till exempel närmare undersökning av farliga föremål eller

ämnen under tillverkning antingen i det utrymme som genomsöks, i ett fordon tillhörande den behöriga myndigheten utanför utrymmet eller till och med i myndighetens lokaler, om det tidsmässigt sett är möjligt. Kopieringsbehovet kan gälla till exempel fotografering av bevis vid det genomsökta objektet.

Med tillfällig karaktär avses en kortvarig och övergående situation som baserar sig på en fallspecifik bedömning och som inte är permanent, med beaktande av behoven av att utreda brottet. Det är inte möjligt att fastställa något maximiantal timmar eller dagar, men utgångspunkten är en tillfällig åtgärd, som gör det möjligt att utföra en ändamålsenlig brottsundersökning. Till exempel i fråga om hemlig husrannsakan handlar det ofta sannolikt om minuter eller timmar, men i fråga om olika lagerlokaler kan det handla till exempel om några dagar. Tiden påverkas även av när returneringsåtgärden kan vidtas på så sätt att förundersökningsmyndighetens verksamhet hålls hemlig för undersökningsobjektet. Om det handlar om en längre tid, blir det aktuellt med beslag enligt 7 kap. I fråga om det sist nämnda finns det skäl att beakta även 7 kap. 9 § 2 mom. om uppskjutande av underrättelsen om omhändertagande. Det finns fortfarande skäl att beakta även vad som föreskrivs i 10 kap. 47 § i fråga om skyldigheten att ingripa i skyddet av användning av hemligt tvångsmedel och vad som föreskrivs i 60 § om underrättelse om användning av hemligt tvångsmedel samt även med beaktande av de i denna proposition föreslagna ändringarna av den sist nämnda paragrafen.

I paragrafens 2 mom. konstateras att bestämmelserna i 1 mom. gäller också information som finns i en teknisk anordning eller i något annat motsvarande informationssystem eller på dess lagringsplattform (*data*). Vad som föreskrivs om handlingar tillämpas även på handlingar i dataform. Sådan information i dataform kan utredas i samband med teknisk genomsökning av utrustning enligt 10 kap. 23 §.

Enlig paragrafens 3 mom. ska en kopia förstöras utan dröjsmål, om det framgår att sådant material har kopierats som det är förbjudet att kopiera eller att informationen inte behövs för utredningen av brottet.

I fråga om kopieringsförbudet tillämpas 7 kap. 3 § avseende beslags- och kopieringsförbuden.

26 i §. *Beslut om omhändertagande och kopiering vid hemlig husrannsakan, hemlig särskild husrannsakan och hemlig platsgenomsökning.* Enligt paragrafen ska beslut om omhändertagande och kopiering vid hemlig genomsökning fattas av en anhållningsberättigad tjänsteman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information.

26 j §. *Upptagning av hemlig genomsökning med teknisk anordning samt protokoll.* Enligt paragrafens 1 mom. ska hemlig genomsökning i sin helhet upptas med en teknisk anordning. Den som företar en hemlig genomsökning ska även utan ogrundat dröjsmål upprätta ett protokoll över genomsökningen, i vilket det med tillräcklig noggrannhet redogörs för förfarandet vid genomsökningen.

Skyldigheten att uppta en hemlig genomsökning börjar från det att man kommit in i det genomsökta utrymmet ända till att man avlägsnar sig därifrån och skyldigheten gäller alla dem som deltar i genomsökningen, med undantag för genomsökningsombudet. Sekretessbelagda undersökningsmetoder får inte avslöjas, men hemlighållandet av dessa får inte onödigt stora upptagningskyldigheten.

Med teknisk anordning avses ett sådant instrument som åtminstone spelar in genomsökningen på video. Beroende på genomsökningen kan det även vara behövt att inkludera videoljudet. Beslutet om det närmare sättet att fullgöra upptagningskyldigheten överläts åt de behöriga

myndigheterna. Utifrån upptagningskyldigheten ska man dock ta upp den genomförda hemliga genomsökningen på så sätt att det vid behov i efterskott är möjligt att bedöma om genomsökningen genomförts på behörigt sätt.

Enligt momentet ska man utan ogrundat dröjsmål upprätta ett protokoll över genomsökningen, i vilket det med tillräcklig noggrannhet redogör för förfarandet vid genomsökningen. Till denna del motsvarar förfarandet vad som föreskrivs om skyldigheten att upprätta protokoll i 8 kap.

Enligt 2 mom. i paragrafen ska det upprättas ett separat protokoll över omhändertagande och kopiering under eller efter hemlig husrannsakan, hemlig särskild husrannsakan och hemlig platsgenomsökning i vilket det med tillräcklig noggrannhet redogörs för arten och mängden av det föremål, det ämne eller den egendom som har omhändertagits och kopierats samt arten och mängden av det föremål, det ämne eller den egendom som det eventuellt bytts ut mot.

Enligt paragrafens 3 mom. ska en kopia av det protokoll som avses i 1 och 2 mom. och uppgift om upptagningen lämnas till den hos vilken föremålet, egendomen eller handlingen har omhändertagits eller kopierats när den underrättelse som avses i 60 § har gjorts.

Den hos vilken genomsökningen har utförts ska på begäran ges tillfälle att granska upptagningen. Det räcker med information om att upptagningen existerar och möjligheten att granska den i lokalerna för den myndighet som företagit genomsökningen.

27 §. Täckoperationer och förutsättningar för sådana. Ett nytt 3 mom. fogas till paragrafen, varvid nuvarande 3 och 4 mom. blir 4 och 5 mom.

Paragrafens nya 3 mom. innehåller bestämmelser om Tullens rätt att använda täckoperationer. Momentet motsvarar i fråga om innehåll vad som föreskrivs om utredning av brott i 3 kap. 23 § 2 mom. i lagen om brottsbekämpning inom Tullen.

Det föreslås att paragrafens 4 mom. (tidigare 3 mom.) innehåller bestämmelser om att även Tullen och Gränsbevakningsväsendet har rätt att använda täckoperationer som genomförs i datanät. För närvarande gäller bestämmelsen endast för polisen. I fråga om Tullen och Gränsbevakningsväsendet finns det därtill en begränsning om att det handlar om utredning av ett brott som hör till Tullen eller Gränsbevakningsväsendet.

Tullen har för närvarande rätt att rikta en datanätsbaserad täckoperation mot en person, om det på grund av personens yttranden eller uppträdande i övrigt med fog kan antas att denne kommer att göra sig skyldig till ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år. Detta föreskrivs för närvarande i 3 kap. 23 § 3 mom. i lagen om brottsbekämpning inom Tullen, vilket framöver gäller endast för täckoperationer som genomförs i datanät för att förhindra brott.

För närvarande har Gränsbevakningsväsendet rätt att rikta täckoperationer som genomförs i datanät mot en misstänkt, om det finns skäl att misstänka ett brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka, för vilket det strängaste föreskrivna straffet är minst två års fängelse. Detta regleras för närvarande i 34 a § 2 mom. i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet, vilket framöver gäller endast för täckoperationer som genomförs i datanät för att förhindra brott.

Paragrafens 5 mom. (tidigare 4 mom.) förblir oförändrat.

27 a §. *Genomförande av täckoperationer inom Tullen och Gränsbevakningsväsendet.* Enligt förslaget fogas till kapitlet en ny paragraf, vilken innehåller bestämmelser om genomförande av täckoperationer inom Tullen och Gränsbevakningsväsendet.

Paragrafens *1 mom.* innehåller bestämmelser om genomförande av täckoperationer för att utreda tullbrott. I dessa fall genomförs täckoperationerna av polisen i enlighet med 27 § 2 mom. En täckoperation som genomförs uteslutande i datanät får dock genomföras av en för uppdraget förordnad tullman inom tullbrottsbekämpningen som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information. I fråga om innehåll motsvarar detta 3 kap. 24 § 1 mom. i lagen om brottsbekämpning inom Tullen, vilket framöver gäller endast för täckoperationer för att förhindra brott.

Paragrafens *2 mom.* innehåller bestämmelser om deltagande av en för uppdraget förordnad tullman inom tullbrottsbekämpningen som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information i täckoperationer som genomförs för att utreda tullbrott utifrån en begäran av polisen. Momentet innehåller även bestämmelser om tillämpningen av rättigheterna och skyldigheterna för en tullman inom Tullens brottsbekämpning vilken deltar i genomförandet av täckoperationer på ett sätt som motsvarar vad som i 27–29 § föreskrivs om polismäns rättigheter och skyldigheter. I fråga om innehåll motsvarar detta 3 kap. 24 § 2 mom. i lagen om brottsbekämpning inom Tullen, vilket framöver gäller endast för täckoperationer för att förhindra brott.

I paragrafens *3 mom.* föreskrivs att en täckoperation som genomförs uteslutande i datanät i syfte att utreda ett brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka genomförs av en för uppdraget förordnad gränsbevakningsman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information. Detta motsvarar 34 b § i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet, vilken framöver blir kvar för att gälla endast för täckoperationer som genomförs uteslutande i datanät i syfte att förhindra ett brott.

28 §. *Brottsförbud.* Till paragrafens fogas ett nytt 3 mom., som innehåller bestämmelser om förbudet att begå brott för en tullman eller gränsbevakningsman som företar en täckoperation som genomförs uteslutande i datanät. Bestämmelsen motsvarar vad som för närvarande föreskrivs i 3 kap. 25 § i lagen om brottsbekämpning inom Tullen och 34 c § i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet, vilka är bestämmelser som blir i kraft endast för täckoperationer som genomförs uteslutande i datanät i syfte att förhindra brott.

29 a §. *Deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet och i kontrollerade leveranser inom Tullen och Gränsbevakningsväsendet.* Till kapitlet fogas nya 29 a §, som innehåller bestämmelser om deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet och i kontrollerade leveranser inom Tullen och Gränsbevakningsväsendet. Föreskrifterna i paragrafen motsvarar vad som föreskrivs i 3 kap. 26 § i lagen om brottsbekämpning inom Tullen och 34 d § i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet, vilka är bestämmelser som blir i kraft endast för täckoperationer som genomförs uteslutande i datanät i syfte att förhindra brott.

30 §. *Framställning om och plan för en täckoperation.* Till paragrafen fogas ett nytt 3 mom., som innehåller bestämmelser om tillämpningen av paragrafen på täckoperationer som genomförs uteslutande i datanät inom Tullen och Gränsbevakningsväsendet. Regleringen motsvarar vad som föreskrivs i 3 kap. 27 § i lagen om brottsbekämpning inom Tullen och 34 e § i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet, vilka framöver är bestämmelser som blir i kraft endast för täckoperationer som genomförs uteslutande i datanät för att förhindra brott.

31 §. Beslut om en täckoperation. Paragrafens 1 mom. ändras på så sätt att man till det fogar framställning av en begäran om beslut och genomförande av en täckoperation för att utreda ett tullbrott till polisen, vilket i båda fallen görs av Tullens brottbekämpningschef. I momentet föreskrivs därtill att ska polisen fatta beslut om det praktiska genomförandet av en täckoperation inom Tullen. Bestämmelsen motsvarar 3 kap. 28 § i lagen om brottsbekämpning inom Tullen, vilken framöver blir kvar för att gälla täckoperationer för att förhindra brott.

Till paragrafen fogas ett nytt 5 mom., som innehåller bestämmelser om täckoperationer som genomförs uteslutande i datanät vid Tullen. Beslut om sådan verksamhet fattas av chefen för centralkriminalpolisen på framställning av Tullens brottbekämpningschef eller av en för uppdraget förordnad anhållningsberättigad tullman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information. Detta motsvarar vad som föreskrivs i 3 kap. 29 § i lagen om brottsbekämpning inom Tullen, vilken framöver gäller endast för täckoperationer som genomförs uteslutande i datanät i syfte att förhindra brott.

Momentet innehåller dessutom bestämmelser om tillämpning av vad som föreskrivs om framställning om och en plan för täckoperationer på täckoperationer som genomförs uteslutande i datanät inom Tullen. Regleringen motsvarar vad som föreskrivs i 3 kap. 29 § i lagen om brottsbekämpning inom Tullen, vilken framöver gäller endast för täckoperationer som genomförs uteslutande i datanät för att förhindra brott.

Till paragrafen fogas ett nytt 6 mom., som innehåller bestämmelser om täckoperationer som genomförs uteslutande i datanät vid Gränsbevakningsväsendet. Beslut om sådan verksamhet fattas av chefen för centralkriminalpolisen på framställning av avdelningschefen eller biträdande avdelningschefen för juridiska avdelningen vid staben för Gränsbevakningsväsendet eller av en för uppdraget förordnad anhållningsberättigad gränsbevakningsman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information. Detta motsvarar vad som föreskrivs i 34 f § i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet, vilken framöver gäller endast för täckoperationer som genomförs uteslutande i datanät i syfte att förhindra brott.

Momentet innehåller dessutom bestämmelser om tillämpning av vad som föreskrivs om framställning om och en plan för täckoperationer på täckoperationer som genomförs uteslutande i datanät inom Gränsbevakningsväsendet. Regleringen motsvarar vad som föreskrivs i 34 f § i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet, vilken framöver gäller endast för täckoperationer som genomförs uteslutande i datanät för att förhindra brott.

32 §. Beslut om förutsättningarna för täckoperation. Till paragrafen fogas en bestämmelse om skyldigheten för en tullman som beslutat om en täckoperation för att utreda ett tullbrott att låta en domstol avgöra om det finns förutsättningar för en täckoperation. Bestämmelsen motsvarar 3 kap. 30 § i lagen om brottsbekämpning inom Tullen, vilken framöver gäller endast för täckoperationer för att förhindra brott.

33 a §. Utvidgad täckoperation som genomförs uteslutande i datanät inom Tullen. Till kapitlet fogas nya 33 a §, som innehåller bestämmelser om en utvidgad täckoperation som genomförs uteslutande i datanät inom Tullen. Bestämmelsen motsvarar vad som föreskrivs i 3 kap. 31 § i lagen om brottsbekämpning inom Tullen, vilken framöver gäller endast för täckoperationer som genomförs uteslutande i datanät för att förhindra brott.

33 b §. Utvidgad täckoperation som genomförs uteslutande i datanät inom Gränsbevakningsväsendet. Till kapitlet fogas nya 33 b §, som innehåller bestämmelser om en utvidgad täckoperation som genomförs uteslutande i datanät inom Gränsbevakningsväsendet. Bestämmelsen motsvarar vad som föreskrivs i 34 § i lagen om brottsbekämpning inom

Gränsbevakningsväsendet, vilken framöver gäller endast för täckoperationer som genomförs uteslutande i datanät för att förhindra brott.

34 §. *Bevisprovokation genom köp och dess förutsättningar.* Till paragrafens 1 mom. fogas Tullen och Gränsbevakningsväsendet till definitionen av bevisprovokation genom köp.

Paragrafens 2 mom. förblir oförändrat.

Nya 3 och 4 mom. fogas till paragrafen, varvid nuvarande 3 och 4 mom. blir 5 och 6 mom.

I nya 3 mom. regleras Tullens rätt att använda bevisprovokation genom köp. Bestämmelsen motsvarar 3 kap. 32 § i lagen om brottsbekämpning inom Tullen, vilken framöver blir kvar för att gälla endast för bevisprovokation genom köp för att förhindra brott.

I nya 4 mom. regleras Gränsbevakningsväsendets rätt att använda bevisprovokation genom köp som genomförs uteslutande i datanät. Bestämmelsen motsvarar 34 h § i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet, vilken framöver blir kvar för att gälla endast för bevisprovokation genom köp som genomförs uteslutande i datanät för att förhindra brott.

Paragrafens nya 5 och 6 mom. (tidigare 3 och 4 mom.) förblir oförändrade.

34 a §. *Genomförande av bevisprovokation genom köp inom Tullen och Gränsbevakningsväsendet.* Enligt förslaget fogas till paragrafen nya 34 a §, som innehåller bestämmelser om bevisprovokation genom köp vid Tullen och Gränsbevakningsväsendet.

Paragrafens 1 mom. innehåller bestämmelser om genomförande av bevisprovokation genom köp för att utreda tullbrott. Bevisprovokation genom köp genomförs av polisen i enlighet med 35 §. Bevisprovokation genom köp som genomförs uteslutande i datanät får dock genomföras av en för uppdraget förordnad tullman inom tullbrottsbekämpningen som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information. I fråga om innehåll motsvarar detta 3 kap. 33 § 1 mom. i lagen om brottsbekämpning inom Tullen, vilket framöver gäller endast för täckoperationer för att förhindra brott.

Paragrafens 2 mom. innehåller bestämmelser om deltagande av en för uppdraget förordnad tullman inom tullbrottsbekämpningen som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information i bevisprovokation genom köp som genomförs för att utreda tullbrott utifrån en begäran av polisen. Momentet innehåller även bestämmelser om tillämpningen av rättigheterna och skyldigheterna för en tullman inom Tullens brottsbekämpning som deltar i genomförandet av bevisprovokation genom köp på ett sätt som motsvarar vad som i 27–29 § föreskrivs om polismäns rättigheter och skyldigheter. I fråga om innehåll motsvarar detta 3 kap. 33 § 2 mom. i lagen om brottsbekämpning inom Tullen, vilket framöver gäller endast för bevisprovokation genom köp för att förhindra brott.

I paragrafens 3 mom. föreskrivs att bevisprovokation genom köp som genomförs uteslutande i datanät i syfte att utreda ett brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka genomförs av en för uppdraget förordnad gränsbevakningsman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information. Detta motsvarar 34 i § i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet, vilken framöver blir kvar för att gälla endast för bevisprovokation genom köp som görs uteslutande i datanät i syfte att förhindra ett brott.

35 §. *Beslut om bevisprovokation genom köp.* Till paragrafens fogas ett nytt 4 mom., som innehåller bestämmelser om ett beslut om bevisprovokation genom köp som fattas för att utreda

ett tullbrott och om framställning av att det verkställs till polisen, vilket i båda fallen görs av Tullbrottsbekämpningens chef. Beslut om det praktiska genomförandet av bevisprovokationen genom köp ska fattas av polisen. Momentet innehåller likaså bestämmelser om att beslut om bevisprovokation genom köp som genomförs uteslutande i datanät av en sådan för uppdraget förordnad tullman inom tullbrottsbekämpningen som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information ska fattas av chefen för centralkriminalpolisen på framställning av en för uppdraget förordnad anhållningsberättigad tullman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information. Bestämmelsen motsvarar vad som föreskrivs i 3 kap. 34 och 35 § i lagen om brottsbekämpning inom Tullen, vilka framöver gäller endast för bevisprovokation genom köp och bevisprovokation genom köp som genomförs uteslutande i datanät i syfte att förhindra brott.

Till paragrafen fogas ett nytt 5 mom., som innehåller bestämmelser om beslutsfattandet om bevisprovokation genom köp som genomförs uteslutande i datanät inom Gränsbevakningsväsendet. Beslutet fattas av chefen för centralkriminalpolisen på framställning av avdelningschefen eller biträdande avdelningschefen för juridiska avdelningen vid staben för Gränsbevakningsväsendet eller av en för uppdraget förordnad anhållningsberättigad gränsbevakningsman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information.

Till paragrafens fogas nya 6 mom., som innehåller bestämmelser om tillämpningen av ett beslut om bevisprovokation genom köp enligt paragrafens 2 och 3 mom. på ett beslut om bevisprovokation genom köp som genomförs uteslutande i datanät inom Tullen och Gränsbevakningsväsendet. Bestämmelserna motsvarar vad som föreskrivs i 3 kap. 35 § i lagen om brottsbekämpning inom Tullen och 34 j § i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet, vilka framöver är bestämmelser som blir i kraft endast för bevisprovokation genom köp som genomförs uteslutande i datanät för att förhindra brott.

36 §. Plan för genomförande av bevisprovokation genom köp. Till paragrafens fogas ett nytt 3 mom., som innehåller en tillämpningsbestämmelse som gäller bevisprovokation genom köp som genomförs uteslutande i datanät inom Tullen och Gränsbevakningsväsendet. Bestämmelsen motsvarar vad som föreskrivs i 3 kap. 36 § i lagen om brottsbekämpning inom Tullen och 34 k § i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet, vilka framöver är bestämmelser som blir i kraft endast för bevisprovokation genom köp som genomförs uteslutande i datanät för att förhindra brott.

37 §. Beslut om genomförande av bevisprovokation genom köp. Till paragrafen fogas nya 5 och 6 mom., vilka innehåller bestämmelser om beslut om genomförande av bevisprovokation genom köp vid Tullen och Gränsbevakningsväsendet.

Bestämmelsen i 5 mom. som gäller för Tullen motsvarar vad som föreskrivs i 3 kap. 37 § i lagen om brottsbekämpning inom Tullen, vilken framöver gäller endast för bevisprovokation genom köp som genomförs uteslutande i datanät för att förhindra brott.

Bestämmelsen i 6 mom. som gäller Gränsbevakningsväsendet motsvarar vad som föreskrivs i 34 l § i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet, vilken framöver gäller endast för bevisprovokation genom köp som genomförs uteslutande i datanät för att förhindra brott.

38 §. Säkerheten för en polisman, tullman och gränsbevakningsman vid förtäckt inhämtande av information, en täckoperation och vid bevisprovokation genom köp. Till paragrafens 1 och 2 mom. fogas bestämmelser som gäller tryggande av en tullman och gränsbevakningsman vid förtäckt inhämtande av information. De motsvarar 3 kap. 38 § i lagen om brottsbekämpning

inom Tullen i fråga om Tullen och 60 § i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet, vilken upphävs enligt förslaget, i fråga om Gränsbevakningsväsendet. Paragrafens rubrik ändras på motsvarande sätt.

Paragrafens 3 mom., som innehåller en hänvisning till lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet, ska upphävas.

40 a §. Deltagande informationskälla. Paragrafen innehåller bestämmelser om användning av deltagande informationskällor, definition av deltagande informationskällor samt om förutsättningarna för användning av sådana. Med förundersökningsmyndighet avses i paragrafen utöver polisen även gränsbevaknings- och tullmyndigheter. Användning av informationskällor och styrd användning av informationskällor regleras i 10 kap. 39 och 40 § i tvångsmedelslagen.

Paragrafens 1 mom. innehåller bestämmelser om definitionen av en deltagande informationskälla och möjligheten för en förundersökningsmyndighet att i enskilda fall använda en deltagande informationskälla som en del av styrd användning av informationskällor enligt 39 § 2 mom. Användning av en deltagande informationskälla handlar om ett fallspecifikt utvidgande av användningsområdet för styrd användning av informationskällor enligt 40 §. Detta innebär även att bestämmelserna i 39 § tillämpas på användning av en deltagande informationskälla, såsom de begränsningar som föreskrivs i 3 mom., och före användningen ska informationskällan ges information om hans eller hennes rättigheter och skyldigheter och i synnerhet om den verksamhet som är tillåten och förbuden för honom eller henne enligt lagen, och därtill föreligger en skyldighet att trygga informationskällans säkerhet.

Begränsningen i ovan nämnda 39 § 3 mom., enligt vilket det är förbjudet att framföra en begäran om att inhämta information på ett sådant sätt som förutsätter att befogenheter som hör till en myndighet, omfattar fortfarande styrd användning av informationskällor, men omfattar inte fullt ut deltagande användning av informationskällor till den del som det handlar om deltagande i kriminell verksamhet eller åtgärder som möjliggör att den behöriga myndigheten använder andra tvångsmedel enligt 10 kap. i tvångsmedelslagen. Denna begränsning vid styrd användning av en informationskälla innebär att uppgifter inte får inhämtas till exempel på de sätt som täckoperationer förutsätter, inklusive deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet, och informationskällan får inte heller inhämta uppgifter med andra metoder som hör till polisen, såsom teknisk avlyssning eller husrannsakan. Dessutom kan en informationskälla inte genomföra till exempel bevisprovokation genom köp för polisens räkning.

Vid användning av en deltagande informationskälla innebär den motsvarande begränsningen även att uppgifter inte får inhämtas på ett sådant sätt som förutsätter att befogenheter som hör till en myndighet utövas, men en deltagande informationskälla får dock delta i kriminell verksamhet på det sätt som föreskrivs mer ingående i föreslagna 1 mom., dock även med hänsyn till föreslagna 3 mom. Det är dock inte möjligt att använda en deltagande informationskälla för att kringgå de begränsningar som gäller för användning av de befogenheter som tilldelats myndigheter. En deltagande informationskälla kan inte genomföra till exempel en husrannsakan eller bevisprovokation genom köp på begäran av en förundersökningsmyndighet. För tydlighetens skull bör det observeras att det fortfarande är möjligt att granska eller observera vissa specificerade omständigheter i ett visst utrymme (till exempel en bostad). I dessa situationer handlar det snarare om användning av informationskällor av grundformen eller styrd användning av informationskällor, vilka regleras separat.

Enligt föreslagna 1 mom. får i enskilda fall en deltagande informationskälla under förundersökningsmyndighetens styrning och övervakning 1) skaffa lokaler, fordon eller andra sådana hjälpmedel, 2) transportera personer, föremål eller ämnen, 3) sköta ekonomiska angelägenheter, eller 4) på andra sätt som är jämförbara med de sätt som avses i 1–3 punkten bistå en kriminell sammanslutning, en kriminell gruppering, ett kriminellt nätverk eller någon annan med dessa jämförbar sammanslutning av personer som bildats för att begå brott.

I momentet avses med styrning och övervakning av förundersökningsmyndigheten en möjlighet att vidta åtgärder som fastställts noggrant i förväg och som kan uppfylla rekvisitet för ett brott. En informationskälla kan inte på eget initiativ börja bedriva en viss verksamhet eller besluta om att delta i en viss verksamhet och användning av en deltagande informationskälla baserar sig inte på och innehåller inte heller självständig prövningsrätt eller självständigt beslutsfattande för informationskällan. Informationskällan kan dock fatta beslut om omständigheter som anknyter till vanligt socialt umgänge till den del som det inte handlar om verksamhet, styrning eller övervakning som omfattas av förundersökningsmyndighetens ansvar och det handlar om sådan verksamhet som anknyter endast till vanligt umgänge mellan den person som fungerar som informationskälla och andra personer. Till exempel kan en informationskälla inte besluta att han eller hon, utöver att transportera personer, varor eller ämnen, skaffar verksamhetslokaler för att förvara eller lagra varor eller ämnen, såvida detta inte baserar sig på förundersökningsmyndighetens beslut, styrning och övervakning.

I momentet anknyter användning av en deltagande informationskälla till att bistå en kriminell sammanslutning, en kriminell gruppering, ett kriminellt nätverk eller en jämförbar sammanslutning av personer som bildats för att begå brott. Med sammanslutning av personer som bildats för att begå brott avses i princip två eller fler personer. Det kan även handla om personer som är omedvetna om varandra och som deltar i samma brottsliga verksamhet. Definitionen täcker även sådana enskilda aktörer som behöver hjälp eller åtgärder av andra personer för att genomföra ett brott. Det kan handla om till exempel en på darknet framförd begäran om att vidta en viss åtgärd mot en betalning.

Enligt paragrafens 2 mom. är förutsättningen för att vidta de åtgärder som avses i 1 mom. att det av synnerligen giltiga skäl har kunnat antas att 1) åtgärden genomförs också utan informationskällans medverkan, 2) informationskällans verksamhet inte äventyrar eller skadar någons liv, hälsa eller frihet eller orsakar betydande fara för eller skada på egendom, och 3) biståndet avsevärt främjar möjligheterna att uppnå syftet med användningen av informationskällor.

Informationskällans deltagande verksamhet bör vara av sådan natur att åtgärden vidtas utan medverkan av informationskällan (förbudet mot att informationskällan medverkar). Förutsättningen ger uttryck för naturen på en deltagande informationskällas verksamhet som en del som enkelt kan ersättas i verksamhet som i varje fall äger rum. Till exempel i transportsituationer skulle åtgärden förr eller senare vidtas av någon annan person, om informationskällan inte vidtar åtgärden. Det kan handla om exempelvis ett erbjudande som gäller ett transportuppdrag, vilket även redogör för att uppdraget erbjuds till någon annan, om personen inte kan sköta uppdraget. I momentet avses med ”synnerligen giltiga skäl” annan visshet, bevisning eller annat stöd för ärendet än endast informationskällans ord om ärendet. Det kan till exempel vara tillräckligt med ett meddelande som visar att uppdraget i varje fall sköts av någon annan eller något annat motsvarande som ger stöd för det som personen berättat. Sist och slutligen baserar sig säkerställandet av detta på en prövning från fall till fall som görs av den behöriga myndighet som svarar för ärendet.

I fråga om ”äventyra och skada” handlar det om vållande eller risk för vållande av en konkret fara och inte om indirekt vållande av en fara eller beaktande av eventuella följd effekter. Till exempel enbart transport av farliga ämnen eller föremål, såsom vapen, eller deltagande på annat sätt i transport eller anordnande av transport innebär inte ännu nödvändigtvis en sådan konkret fara eller skada som avses i momentet. Å andra sidan är det möjligt att en fara som även kan vara konkret kan föreligga i fråga om synnerligen farliga ämnen till exempel om det handlar om transport av högexplosiva eller andra svårkontrollerbara ämnen. Om det handlar om vållande av en konkret skada eller fara, får en deltagande informationskälla inte användas, såvida det inte är möjligt att på annat sätt kontrollera eller minska risken för en fara eller skada. Denna förutsättning och detta förbud gäller även säkerheten för en informationskälla och andra personer. Om säkerheten för dem som deltar i verksamheten inte kan säkerställas av förundersökningsmyndigheten, får en deltagande informationskälla inte användas. Säkerheten kan dock tryggas tillräckligt exempelvis på så sätt att man säkerställer att de behöriga myndigheterna har möjlighet att ingripa snabbt för att trygga säkerheten för en person som fungerar som deltagande informationskälla eller för andra.

I bedömningen av vållandet av en fara och skada ska man dessutom beakta att användningen av en deltagande informationskälla, till exempel deltagande i en leverans eller transport, även kan minska vållandet av en fara eller skada i och med att förundersökningsmyndighetens situationskontroll ökar. Detta ska även beaktas i bedömningen av om förutsättningarna för användning av en deltagande informationskälla är uppfyllda. I bedömningen av vållande av en fara och äventyrandet av säkerheten är den fallspecifika bedömningen accentuerad.

En ytterligare förutsättning är att biståndet avsevärt främjar uppnåendet av målet med användningen av en informationskälla. Med mål avses i enlighet med 10 kap. 39 § i tvångsmedelslagen att motta uppgifter som är betydelsefulla för att utreda ett brott med hänsyn även till de i 2 § föreskrivna allmänna förutsättningarna för användning av en informationskälla.

I paragrafens 3 mom. föreskrivs att en deltagande informationskälla under styrning och övervakning av förundersökningsmyndigheten får vidta sådana åtgärder, som gör det möjligt för förundersökningsmyndigheten att utnyttja andra hemliga tvångsmedel enligt detta kapitel till den del det är nödvändigt för utövandet av befogenheten i fråga. Nödvändighetskravet innebär däremot i princip att man ska kunna visa att brottet inte kan utredas med andra tvångsmedel och förundersökningsmetoder eller kräver åtminstone betydligt mer resurser eller leder till oskäligen dröjsmål i utredningen av brottet. Det kan även handla om till exempel att föra en anordning som används i teknisk observation till ett fastställt objekt, till vilket den behöriga myndigheten i praktiken inte har tillgång i hemlighet för målpersonerna.

Inte heller i dessa situationer genomför informationskällan en metod för att inhämta information, utan till exempel den tekniska hanteringen av en anordning, styrningen av dess funktion, granskningen av upptagningar och bedömningen av om en åtgärd ska avbrytas ankommer fortsättningsvis på den behöriga myndigheten. I fråga om andra hemliga tvångsmedel som används ska de förutsättningar som föreskrivits separat för dem även vara uppfyllda – naturligtvis ska man även i fråga om dessa iaktta det föreskrivna förfarandet för beslutfattandet med tillstånd. En informationskälla får inte användas för att kringgå de begränsningar som gäller användningen av de befogenheter som tilldelats myndigheter.

40 b §. *Framställning om och plan för användning av en deltagande informationskälla.* Paragrafen innehåller bestämmelser om de omständigheter som ska anges i framställningen om och planen för användningen av en deltagande informationskälla. Planen fungerar som material för beslut om användning av en deltagande informationskälla på det sätt som föreskrivits i 40 c §.

Enligt paragrafens *1 mom.* ska i en framställning om användning av en deltagande informationskälla ska följande anges 1) den som gjort framställningen om åtgärden, 2) den person eller i 40 a § 1 mom. 4 punkten avsedda sammanslutning, tillräckligt specificerad, som är föremål för inhämtandet av information, 3) det brott, tillräckligt specificerat, som ska utredas, 4) syftet med användningen av den deltagande informationskällan, 5) behovet av användningen av den deltagande informationskällan och 6) övriga uppgifter än de som avses i 1–5 punkten vilka behövs för att bedöma förutsättningarna för användningen av den deltagande informationskällan.

I den nämnda 2 punkten begränsar sig en tillräcklig specificering inte endast till gruppen, utan den gäller samtliga som nämns i 40 a § 1 mom. 4 punkten. Dessutom kan i 6 punkten avsedda andra uppgifter som behövs gälla till exempel verksamhet enligt 40 a § 3 mom. för att möjliggöra andra befogenheter enligt 10 kap. Sådan verksamhet ska nämnas även i framställningen och enligt behov ska man med tillräcklig precision referera uppfyllandet av förutsättningarna för användning av medlet enligt 10 kap. och tillstånd som fått för att använda det.

Enligt paragrafens *2 mom.* ska man göra upp en sådan skriftlig plan över användning av deltagande informationskällor vilken innehåller väsentlig och tillräckligt detaljerad information för beslutsfattandet om och genomförandet av användningen av deltagande informationskällor. Vid förändrade förhållanden ska planen vid behov ses över.

40 c §. *Beslut om och samordning av användning av en deltagande informationskälla.* Paragrafens *1 mom.* innehåller bestämmelser om beslut om användning av en deltagande informationskälla i tillämpliga delar på ett sätt som motsvarar beslut om styrd användning av en informationskälla i 40 §.

Beslutsfattandet är centraliserat till chefen för centralkriminalpolisen eller en för användning av informationskällor förordnad anhållningsberättigad tjänsteman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information. I fråga om Tullen är befogenheten avgränsad till endast utredning av tullbrott som undersöks av Tullen och beslut om användningen ska fattas av Tullens brottsbekämpningschef eller av en för användning av informationskällor förordnad anhållningsberättigad tullman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information. En motsvarande begränsning föreligger i fråga om Gränsbevakningsväsendet i och med att den begränsar sig till utredning av ett brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka och beslut om användningen fattas av avdelningschefen eller biträdande avdelningschefen för juridiska avdelningen vid staben för Gränsbevakningsväsendet eller en för användning av informationskällor förordnad anhållningsberättigad gränsbevakningsman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information.

I paragrafens *2 mom.* konstateras att beslut om användning av en deltagande informationskälla får meddelas för högst sex månader åt gången. Detta motsvarar 40 § 2 mom. om beslut om styrd användning av informationskällor. Beslutets giltighetstid innebär att användningen av deltagande informationskällor under den tiden ska planeras med alla riskbedömningar och säkerhetsomständigheter på det sätt som anges i propositionen. Syftet är att möjliggöra tillräcklig tid för att planera användningen. Beslutet gäller således endast i den tid som det de facto är behövligt, det vill säga att det kan ges även för en kortare tid än sex månader utifrån en bedömning av det fallspecifika behovet.

Paragrafens *3 mom.* innehåller bestämmelser om att ett beslut om användning av en deltagande informationskälla ska fattas skriftligen. Detta motsvarar styrd användning av informationskällor och i beslutet ska anges 1) den som föreslagit åtgärden, 2) den enhet som genomför inhämtandet

av information och den tjänsteman som svarar för genomförandet av detta, 3) identifikationsuppgifterna för informationskällan, 4) det misstänkta brottet, 5) syftet med inhämtandet av information och planen för genomförandet av detta, 6) beslutets giltighetstid och 7) eventuella begränsningar och villkor för användningen av den deltagande informationskällan.

I fråga om 5 punkten i momentet ska man även beakta 40 a § 3 mom., enligt vilket en deltagande informationskälla under styrning och övervakning av förundersökningsmyndigheten får vidta sådana åtgärder, som gör det möjligt för förundersökningsmyndigheten att utnyttja andra hemliga tvångsmedel enligt 10 kap. till den del som det är nödvändigt för utövandet av befogenheten i fråga. Sådan verksamhet ska nämnas även i beslutet och enligt behov ska man med tillräcklig precision referera uppfyllandet av förutsättningarna för användning av medlet enligt 10 kap. och tillstånd som fått för att använda det.

Enligt paragrafens 4 mom. ska ett beslut vid behov ses över när förändringarna förändras. Beslut om att användning av en deltagande informationskälla ska avslutas ska fattas skriftligen. Regleringen motsvarar vad som föreskrivs om användning av informationskällor.

Paragrafens 5 mom. innehåller bestämmelser om samordningsskyldigheten för de behöriga myndigheterna. Momentet motsvarar till tillämpliga delar vad som föreskrivs i 5 a kap. 56 § i polislagen. Samordningsskyldigheten innebär i praktiken en skyldighet för centralkriminalpolisen, Tullen och Gränsbevakningsväsendet att sinsemellan underrätta varandra om användning av en deltagande informationskälla. Enligt momentet är det möjligt att genom förordning av statsrådet utfärda närmare bestämmelser om den nämnda samordningen.

I fråga om den underrättelseskyldighet som gäller samordningen ska man beakta alla de uppgifter som är väsentliga med tanke på samordningen. Till exempel falska, vilseledande eller förtäckta uppgifter enligt 40 d § 4 mom. ska vid behov även underrättas om det är behövt att lämna uppgiften till denna del.

40 d §. Tryggande av informationskällor. Förundersökningsmyndigheten har en skyldighet att vid behov trygga dess informationskällors säkerhet under tiden för inhämtande av information och därefter. Befogenheten att trygga en informationskällas säkerhet ersätter dock inte ett vittnesskyddsprogram enligt lagen om vittnesskyddsprogram (88/2015). Om det finns ett behov av att skydda en informationskälla för en längre tid och han eller hon är föremål för ett allvarligt hot som gäller liv eller hälsa och hotet inte kan avvärjas effektivt med någon annan åtgärd, är det motiverat att i fråga om informationskällan överväga att inleda ett vittnesskyddsprogram.

I paragrafens 1 mom. föreskrivs att en för användning av informationskällor förordnad anhållningsberättigad tjänsteman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information kan med en informationskällas samtycke besluta att dennes bostad eller ett annat utrymme som informationskällan använder för boende och dess omedelbara närmiljö ska övervakas med kamera eller någon annan teknisk anordning, metod eller programvara som placerats på platsen, om det behövs för att avvärja en fara som hotar informationskällans liv eller hälsa. Genom att få ett samtycke säkerställs att informationskällan även själv vill bli tryggad. Det är inte behövt att underrätta utomstående om tryggandet av en informationskälla. I momentet avses med tjänsteman även en för användning av informationskällor förordnad anhållningsberättigad tull- och gränsbevakningsman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information.

I syfte att trygga informationskällor, ger momentet möjlighet att installera olika behövliga säkerhetssystem, såsom övervakningskameror, rörelsedetektorer och andra sensorer, i bostaden

för den informationskälla som är i behov av skydd och i dess omedelbara närmiljö. Med annat utrymme som informationskällan använder för boende avses till exempel ett hotellrum.

I motsats till teknisk observation, sker övervakningen inte utan att objektet är medveten om det och inte i syfte att inhämta information. Syftet med övervakningen är däremot att trygga informationskällan, men indirekt anknyter tryggandet av informationskällan även till ett syfte att inhämta information till exempel i fråga om vilka personer som rör sig inom området.

Övervakningen får inte utföras om den inte är behövlig för att avvärja en fara som hotar informationskällans liv och hälsa. Med detta avses att informationskällans liv och hälsa är föremål för åtminstone en potentiell fara. I princip föreligger alltid en potentiell fara av någon grad vid användning av en deltagande informationskälla, vilket ska beaktas i bedömningen av förutsättningarna för att använda den befogenhet som gäller en deltagande informationskälla, risken för faran och behovet av att skydda informationskällan.

Bestämmelsen gäller även för situationer där anordningar som installerats i ett hem som ska skyddas eller i dess omedelbara närmiljö utsträcker sig till någon annans hemfridskyddade område, men inte på dess kärnområde. En sådan situation kan föreligga i fråga om ett höghus där en säkerhetskamera spelar in även en gemensam trappuppgång för husbolagets invånare eller ett radhus, varvid inspelningen kan utsträcka sig även till gemensamma gårdsområden.

En förutsättning för att skydda informationskällor är att utomstående inte underrättas om kameraövervakningen eller annan övervakning för att undvika risken för att avslöjas och skydda informationskällans liv och hälsa.

Enligt momentet ska övervakningen avslutas utan dröjsmål, om den inte längre behövs för att avvärja en fara som hotar informationskällans liv eller hälsa. Detta innebär att om det inte längre föreligger någon grund för att skydda en informationskälla, ska säkringsåtgärderna läggas ner omedelbart.

Paragrafens 2 mom. gäller så kallad avlyssning, observation och spårning för att trygga säkerheten. Användning av informationskällor hänför sig i princip till kärnan av allvarlig och organiserad brottslighet, vilket kan leda till att en person utsätter sitt liv och sin hälsa för fara då han eller hon samtycker till att bli informationskälla. Med tanke på informationskällor kan riskerna öka i synnerhet i situationer med användning av en deltagande informationskälla. Sannolikt har informationskällorna inte någon sådan motsvarande utbildning och erfarenhet som de behöriga myndigheterna, varför tryggande av deras säkerhet genom myndighetsåtgärder intar en väldigt viktig ställning.

Utifrån straffbestämmelserna avseende olovlig avlyssning är det inte straffbart att i hemlighet spela in egna samtal. Användning av en anordning i enlighet med momentet är inte heller i övrigt sådan orättmätig verksamhet som kan leda till straffansvar för olovlig avlyssning eller olovlig observation. Avlyssning, observation och övervakning för en informationskällas säkerhet får hänföras endast till personer som är i växelverkan med informationskällan. Uttrycket ”avlyssning, observation och spårning” innebär att det från fall till fall är möjligt att använda en antingen en anordning som möjliggör avlyssning, observation eller spårning eller en anordning som samtidigt möjliggör avlyssning, observation och spårning.

Det är tillåtet att förse en informationskälla med tekniska anordningar som möjliggör avlyssning, observation och spårning för källans säkerhet endast kortvarigt i sådana situationer där informationskällans säkerhet inte kan garanteras tillräckligt effektivt genom andra myndighetsåtgärder eller om det är näst intill omöjligt att skydda informationskällan genom

andra metoder. Med enskilda fall avses att åtgärden begränsar sig till en viss enskild händelse som berör inhämtandet av information. Åtgärdens nödvändighet framgår av att informationskällans säkerhet inte kan tryggas genom någon annan metod.

Beslutsfattaren ska vara tillräckligt insatt i användningen av informationskällor. Detta framgår bland annat av att beslut om åtgärden fattas av en för användning av informationskällor förordnad anhållningsberättigad tjänsteman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information. Utöver tjänstemannens beslut ska säkerhetsavlyssningen, säkerhetsobservationen och säkerhetsövervakningen basera sig på ett samtycke av informationskällan. Informationskällan ska i fråga om personliga egenskaper vara sådan att han eller hon förmår agera naturligt, även om han eller hon bär en teknisk anordning som möjliggör att säkerheten tryggas.

Avlyssningen, observationen och spårningen får upptas. Syftet med säkerhetsåtgärderna är endast att trygga informationskällan. Genom säkerhetsåtgärderna får man inte kringgå teknisk avlyssning, observation och spårning. Detta framgår av att upptagningar av avlyssning, observation och spårning enligt 3 mom. ska utplånas så snart de inte behövs för att trygga informationskällan.

Enligt paragrafens 3 mom. ska upptagningar som uppkommit vid övervakning enligt 1 och 2 mom. utplånas så snart de inte behövs för att trygga informationskällans säkerhet. Om upptagningarna trots allt behöver bevaras av orsaker som har samband med rättsskyddet för delaktiga, får upptagningarna bevaras och användas i detta syfte. De ska i så fall utplånas när saken har avgjorts genom ett lagkraftvunnet beslut eller lämnats därhän.

Momentet innehåller bestämmelser om grunderna för begränsning av förvaring och utnyttjandet av anordningar för avlyssning, observation och spårning för att trygga källans säkerhet. Upptagningar får inte förvaras och användas för något annat syfte än det som nämns i bestämmelsen. I dessa fall kan det handla till exempel om att våld riktats mot informationskällan eller att han eller hon har varit tvungen att använda våld eller att någon orsakats en skada i samband med användning av en deltagande informationskälla. I dessa fall är det möjligt att upptagningar kan behövas i samband med behandlingen av ett brottmål eller skadeståndsärende.

Det föreslås att paragrafens 4 mom. innehåller bestämmelser om skyddandet av livet och hälsan för en i 40 a § avsedd deltagande informationskälla. Beslut om skyddande enligt momentet fattas av den chef som avses i 40 a § 1 mom., det vill säga chefen för centralkriminalpolisen, Tullens brottsbekämpningschef och avdelningschefen eller biträdande avdelningschefen för juridiska avdelningen vid staben för Gränsbevakningsväsendet.

Tryggande av en informationskälla handlar om ett kortvarigt skydd som skapas för informationskällan genom falska, vilseledande eller förtäckta uppgifter eller registeranteckningar eller falska handlingar. I en sådan situation som avses i momentet handlar det i andra hand om att säkerställa att uppgifter som innehas av en informationskälla kan överlämnas. En förutsättning för att skapa ett tillfälligt skydd genom falska uppgifter är att åtgärden ska vara nödvändig för att skydda informationskällans liv och hälsa.

Det kan bli aktuellt att trygga en informationskälla till exempel i en situation där man genom falska uppgifter kan trygga att en deltagande informationskälla deltar i kriminell verksamhet, till exempel i anknytning till transport- eller förvaringsuppgifter som gäller ämnen eller föremål eller till kontouppgifter i anknytning till mottagande av pengar med ursprung i kriminell verksamhet. Till denna del finns det skäl att beakta skillnaden i förhållande till befogenheten till täckoperationer. Med täckoperation avses planmässigt inhämtande av information om en viss

person eller om personens verksamhet genom infiltration, där falska, vilseledande eller förtäckta uppgifter eller registeranteckningar används eller falska handlingar framställs eller används för att förvärva förtroende som behövs för inhämtandet av information eller för att förhindra att inhämtandet av information avslöjas. I fråga om användning av en deltagande informationskälla handlar bland annat användningen av falska uppgifter inte om infiltration och det leder inte heller till infiltration, utan det handlar endast om tryggnad av informationskällan.

Med enskilt fall avses i bestämmelsen att man alltid från fall till fall utifrån en helhetsbedömning ska överväga behovet av att för en kort tid skapa falska uppgifter för en informationskälla.

Enligt den sista meningen i momentet ska en registeranteckning rättas efter att förutsättningarna enligt detta moment inte längre föreligger. Detta innebär att då tryggnaden av informationskällan inte längre är nödvändig för att skydda informationskällans liv och hälsa, ska de falska uppgifterna rättas och de falska handlingarna dras tillbaka från informationskällan. Informationskällan får inte använda de uppgifter och handlingar vilka avses i momentet för annat än att skydda sitt eget liv och sin egen hälsa.

42 §. Beslut om kontrollerade leveranser. Bestämmelser om beslutsfattande vid Tullen och Gränsbevakningsväsendet fogas till paragrafens 1 mom. De överförs i oförändrad form från 3 kap. 43 § i lagen om brottsbekämpning inom Tullen och 61 § i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet, vilken upphävs enligt förslaget. Beslut om kontrollerade leveranser som utförs av Tullen ska fattas av Tullens brottsbekämpningschef eller av en för uppdraget förordnad anhållningsberättigad tullman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information. Beslut om kontrollerade leveranser som utförs av Gränsbevakningsväsendet ska fattas av avdelningschefen eller biträdande avdelningschefen för juridiska avdelningen vid staben för Gränsbevakningsväsendet eller en för uppdraget förordnad anhållningsberättigad gränsbevakningsman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information.

44 §. Offentligt ombud. Till paragrafens 1 mom. fogas som nya hemliga tvångsmedel hemlig husrannsakan och hemlig särskild husrannsakan. För behandling av yrkanden som gäller dessa ska domstolen förordna ett offentligt ombud för att bevaka den misstänktes intressen och deras intressen som eventuellt också kan bli föremål för avlyssning eller genomsökning.

48 §. Beslut om skyddande. Bestämmelsen om skyddande av användningen av ett hemligt tvångsmedel vid Tullen och Gränsbevakningsväsendet i paragrafens 1 mom. korrigeras för att gälla utredning av brott i stället för förhindrade av brott. Det finns bestämmelser om skyddandet av användningen av en hemlig metod för inhämtande av information för att förhindra brott i 3 kap. 45 och 46 § i lagen om brottsbekämpning inom Tullen i fråga om Tullen och i 40 och 41 § i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet i fråga om Gränsbevakningsväsendet.

56 §. Användning av överskottsinformation. Utifrån de grunder som lagts fram ovan i beskrivningen av nuläget föreslås att skjutvapenbrott, som kan bestraffas med ett maximistraff på två år, fogas till paragrafens 2 mom. Förutsättningarna för användning av överskottsinformation förblir i övrigt oförändrade. Till följd av förslaget får överskottsinformation framöver även användas om användningen av överskottsinformation kan antas ha en synnerligen betydelse för utredningen av brottet och det handlar om något av de nämnda brotten.

60 §. Underrättelse om användning av hemligt tvångsmedel. Till paragrafens 1 mom. fogas som nya hemliga tvångsmedel hemlig husrannsakan, hemlig särskild husrannsakan och hemlig

platsgenomsökning samt omhändertagande och kopiering i anknytning till dessa. Enligt momentet ska den brottsmisstänkte utan dröjsmål underrättas skriftligen även om användningen av dessa hemliga tvångsmedel efter att ärendet när ärendet har förts till åklagaren för prövning eller förundersökningen annars har avslutats eller avbrutits. Den misstänkte ska dock underrättas om de nya hemliga tvångsmedel som fogats till lagen senast ett år efter det att användningen av det har avslutats. Det utrymme eller en annan plats som varit föremål åtgärden ska specificeras i en underrättelse om hemlig husrannsakan, hemlig särskild husrannsakan och hemlig platsgenomsökning.

Till paragrafens 2 mom. fogas som ett nytt hemligt tvångsmedel användning av deltagande informationskällor, som den misstänkte ska underrättas skriftligen om utan oskäligt dröjsmål efter att ärendet överförs för prövning av åklagaren.

7.2 Häktninglagen

2 kap. Ankomst till ett fängelse

1 §. Placering av häktade. Det föreslås att paragrafens 3 mom. ändras med beaktande av de föreslagna ändringarna av häktningsgrunderna på så sätt att man i stället för 2 kap. 5 § 1 mom. 2 b punkten om anhållningsförutsättningarna i tvångsmedelslagen hänvisar till 2 kap. 11 § 1 mom. 1 b punkten i tvångsmedelslagen. Framöver innehåller 2 kap. 11 § i lagen bestämmelser om förutsättningarna för häktning.

7.3 Lagen om brottsbekämpning inom Tullen

3 kap. Hemliga metoder för inhämtande av information

1 §. Tillämpning av hemliga metoder för inhämtande av information. Från paragrafens 2 mom. stryks användning av hemliga tvångsmedel för att utreda tullbrott till alla delar från lagen om brottsbekämpning inom Tullen, eftersom dessa framöver föreskrivs till alla delar i 10 kap. i tvångsmedelslagen.

12 §. Beslut om förtäckt inhämtande av information. Från paragrafens 1 mom. stryks beslutsfattandet om förtäckt inhämtande av information i fråga om utredning av tullbrott, eftersom beslut om sådant framöver regleras endast i 10 kap. 15 § i tvångsmedelslagen. För närvarande regleras beslutsfattande i bägge lagar.

23 §. Täckoperationer och förutsättningar för sådana. Från paragrafens 2 och 3 mom. stryks den befogenhet som gäller täckoperationer för utredning av tullbrott, eftersom ärendet framöver föreskrivs i 10 kap. 27 § i tvångsmedelslagen.

24 §. Genomförande av täckoperationer. Från paragrafens 1 och 2 mom. stryks de ord som hänvisar till utredning av tullbrott, eftersom genomförande av täckoperationer för att utreda tullbrott framöver föreskrivs i föreslagna 10 kap. 27 a § i tvångsmedelslagen.

28 §. Beslut om en täckoperation. Från paragrafens 1 och 2 mom. stryks de ord som hänvisar till utredning av tullbrott, eftersom beslutsfattandet om täckoperationer i syfte att utreda tullbrott framöver föreskrivs i 10 kap. 31 § i tvångsmedelslagen.

30 §. Beslut om förutsättningarna för täckoperation. Från paragrafen stryks hänvisningen till utredning av tullbrott i fråga om skyldigheten att alltid låta en domstol behandla användningssyftet för information som inhämtats genom täckoperationer som en utredning som

främjar skulden i en rättegång, eftersom detta framöver föreskrivs i 10 kap. 32 § i tvångsmedelslagen.

31 §. Utvidgad täckoperation. Från paragrafens 1 och 2 mom. stryks de ord som hänvisar till utredning av brott, eftersom utvidgade täckoperationer i syfte att utreda tullbrott framöver föreskrivs i föreskrivna 10 kap. 33 a § i tvångsmedelslagen.

32 §. Bevisprovokation genom köp och dess förutsättningar. Från paragrafens 1 och 2 mom. stryks definitionen av bevisprovokation genom köp och förutsättningarna för att använda bevisprovokation genom köpt i fråga om utredning av tullbrott, eftersom dessa framöver föreskrivs i 10 kap. 34 § i tvångsmedelslagen.

33 §. Genomförande av bevisprovokation genom köp. Från paragrafens 1 och 2 mom. stryks de ord som hänvisar till utredning av tullbrott, eftersom ärendet framöver föreskrivs i 10 kap. 34 a § i tvångsmedelslagen.

34 §. Beslut om bevisprovokation genom köp. Från paragrafens 1 och 2 mom. stryks de ord som hänvisar till utredning av tullbrott, eftersom ärendet framöver föreskrivs i 10 kap. 35 § i tvångsmedelslagen.

7.4 Lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet

3 kap. Hemliga metoder för inhämtande av information

34 a §. Täckoperationer som genomförs uteslutande i datanät och förutsättningar för sådana. Från paragrafens 2 mom. stryks de ord som hänvisar till utredning av ett brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att utreda, eftersom täckoperationer som genomförs uteslutande i datanät i syfte att utreda brott framöver regleras i 10 kap. 27 § i tvångsmedelslagen.

34 b §. Genomförande av täckoperationer som genomförs uteslutande i datanät. Från paragrafen stryks de ord som hänvisar till utredning av ett brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att utreda, eftersom täckoperationer som genomförs uteslutande i datanät för att utreda brott framöver regleras i nya 10 kap. 27 a § i tvångsmedelslagen.

34 g §. Utvidgad täckoperation som genomförs uteslutande i datanät. Från paragrafens 1 och 2 mom. stryks de ord som hänvisar till utredning av ett brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att utreda, eftersom bevisprovokation genom köp som genomförs uteslutande i datanät för att utreda brott framöver regleras i nya 33 b § i 10 kap. i tvångsmedelslagen.

Paragrafens 3 mom. förblir oförändrad.

34 h §. Bevisprovokation genom köp som genomförs uteslutande i datanät och dess förutsättningar. Från paragrafens 2 mom. stryks de ord som hänvisar till utredning av ett brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att utreda, eftersom bevisprovokation genom köp som genomförs uteslutande i datanät för att utreda brott framöver regleras i 10 kap. 34 § 4 mom. i tvångsmedelslagen.

34 i §. Genomförande av bevisprovokation genom köp som genomförs uteslutande i datanät. Från paragrafen stryks de ord som hänvisar till utredning av ett brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att utreda, eftersom bevisprovokation genom köp som genomförs uteslutande i datanät för att utreda brott framöver regleras i 10 kap. 34 a § i tvångsmedelslagen.

36 §. *Användning av informationskällor och förutsättningar för styrd användning av informationskällor.* Från paragrafens 1 mom. stryks de ord som hänvisar till utredning av brott. Användning av informationskällor för att utreda brott regleras i 10 kap. 39 och 40 § i tvångsmedelslagen.

4 kap. Hemliga tvångsmedel

58 §. *Användning av hemliga tvångsmedel.* Paragrafen och dess ovanliggande mellanrubrik upphävs. Framöver regleras begränsningarna i fråga om användning av tvångsmedel vid Gränsbevakningsväsendet i 10 kap. 1 a § i tvångsmedelslagen, dit paragrafens bestämmelser överförs i oförändrad form.

59 §. *Beslut om förtäckt inhämtande av information vid förundersökning av brott.* Paragrafen upphävs, eftersom ärendet framöver föreskrivs i 10 kap. 15 § i tvångsmedelslagen.

60 §. *Säkerheten för en gränsbevakningsman vid förtäckt inhämtande av information vid förundersökning av brott.* Paragrafen upphävs, eftersom ärendet framöver föreskrivs i 10 kap. 38 § i tvångsmedelslagen.

61 §. *Beslut om kontrollerade leveranser vid förundersökning av brott.* Paragrafen upphävs, eftersom ärendet framöver föreskrivs i 10 kap. 42 § i tvångsmedelslagen.

7.5 Lagen om internationell rättshjälp i straffrättsliga ärenden

23 §. *Användning av tvångsmedel för inhämtande av bevis och för säkerställande av verkställigheten av en förverkandepåföljd.* Paragrafens 1 mom. ändras på så sätt att listan över tvångsmedel kompletteras med de nya tvångsmedel som föreslås i propositionen, det vill säga hemlig husrannsakan, hemlig särskild husrannsakan och hemlig platsgenomsökning.

7.6 Lagen om genomförande av direktivet om en europeisk utredningsorder på det straffrättsliga området

9 §. *Användning av tvångsmedel.* Paragrafens 1 mom. ändras på så sätt att listan över tvångsmedel kompletteras med de nya tvångsmedel som föreslås i propositionen, det vill säga hemlig husrannsakan, hemlig särskild husrannsakan, hemlig platsgenomsökning och användning av deltagande informationskällor. Användning av en deltagande informationskälla är även ett tvångsmedel enligt 3 mom., vars användning inte begränsats till vissa brott eller någon tröskel som gäller brottets straffbarhet i tvångsmedelslagen.

8 Bestämmelser på lägre nivå än lag

På grundval av 11 kap. 4 § 1 mom. i tvångsmedelslagen får genom förordning av statsrådet närmare bestämmelser utfärdas om flera omständigheter relaterade till tillämpningen av tvångsmedelslagen. Delvis utifrån denna bestämmelse har statsrådet utfärdat förordningen om förundersökning, tvångsmedel och hemligt inhämtande av information (122/2014).

I och med de ändringar som enligt propositionen görs i 10 kap. i tvångsmedelslagen är det även behövligt att till motsvarande delar föreslå ändringar i statsrådets förordning om förundersökning, tvångsmedel och hemligt inhämtande av information. Ändringsbehoven gäller skyldigheterna att protokollföra hemlig genomsökning och användning av en deltagande informationskälla och eventuellt även de relaterade utredningsskyldigheterna. I anknytning till de i propositionen föreslagna ändringarna av lagarna om brottsbekämpning inom Tullen och

Gränsbevakningsväsendet finns det dessutom ett behov av att till motsvarande delar göra de behövliga ändringarna i förordningen.

9 Ikraftträdande

Det föreslås att de nya lagarna ska träda i kraft hösten 2026.

10 Verkställighet och uppföljning

Eftersom flera av de ändringar som föreslås i propositionen är relativt centrala med tanke på både brottsmisstänkta som är föremål för tvångsmedel och de myndigheter som tillämpar tvångsmedel i praktiken, bör den föreslagna lagstiftningens ändamålsenlighet följas upp efter att den trätt i kraft i syfte att säkerställa att förslagen medför avsedda konsekvenser. På motsvarande sätt ska reformens konsekvenser för arbetsmängden hos de olika aktörerna i kedjan av behandling av brottmål följas.

11 Förhållande till andra propositioner

11.1 Propositionens samband med andra propositioner under beredning

När det gäller genomförandet av direktivet om ändring av människohandelsdirektivet bör de behövliga ändringarna på grund av ändringen av strafflagen göras i 10 kap. i tvångsmedelslagen, med avseende på bland annat bestämmelserna om teleavlyssning (6 §), teleövervakning med samtycke av den som innehar en teleadress eller teleterminalutrustning (7 §) och förtäckt inhämtande av information (14 §). Förslagen i utkastet till proposition gäller dock inte de bestämmelser som föreslås i denna proposition (OM 2025:45).

Ändringen av tvångsmedelslagen på grund av regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av 5 kap. 34 § i polislagen och 10 kap. 33 § i tvångsmedelslagen (RP 193/2025 rd) gäller inte de bestämmelser som föreslås i denna proposition. Å andra sidan ska det beaktas att man i propositionen föreslår att bestämmelser utfärdas om att täckoperationer som genomförs uteslutande i datanät utvidgas till utredning av brott i fråga om Tullen och Gränsbevakningsväsendet (33 a och 33 b §, se även avsnitt 2.3.6).

Vid inrikesministeriet pågår ett projekt kring lagstiftning om polisens kriminalunderrättelse och lagstiftning som har samband med den (VN/27085/2023, se [tillsättningsbeslutet](#)). Utkastet till proposition vara på remiss mellan den 19 februari och den 16 april 2026 (se [propositionsutkastet](#)). Vid justitieministeriet pågår dessutom projektet för att revidera 10 § i grundlagen (VN/26633/2024, se [tillsättningsbeslutet](#) och regeringens proposition 50/2026 rd).

Dessutom föreslås att 3 kap. 15 § i tvångsmedelslagen ändras i regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om säkerhetsförvaring och ändring av förfarandet för frigivning av livstidsfångar (RP 14/2026 rd). Ändringsförslaget gäller dock inte de bestämmelser som föreskrivs i denna proposition. Även i regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om reform av Brottspåföljdsmyndighetens organisation och utbildningssystemet inom brottspåföljdsområdet (RP 25/2026 rd) föreslås att 2 kap. 12 h § och 12 i § samt 4 kap. 4 § i tvångsmedelslagen ändras. Ändringsförslaget gäller dock inte de bestämmelser som föreskrivs i denna proposition. Även i arbetsgruppens betänkande om ändringar i lagstiftningen om förverkandepåföljder (OM062:00/2023) föreslås ändringar i 7 kap. 13, 15 och 22 § i tvångsmedelslagen. Avsikten är att den slutliga regeringspropositionen överlämnas till riksdagen under vårsessionen 2026 och att lagarna träder i kraft senaste den 23

november 2026. Ändringsförslagen gäller dock inte de bestämmelser som föreslås i denna proposition.

11.2 Förhållande till budgetpropositionen

I februari 2025 drog finanspolitiska ministerutskottets upp riktlinjer om att de uppgifter som följer av nya åtaganden på grund av EU och den nationella lagstiftningen tilldelas resurser främst genom att slopa existerande uppgifter eller effektivisera skötseln av de nuvarande uppgifterna. Riktlinjen innebär att uppgifterna ska skötas inom ramen för de nuvarande anslagen. Riktlinjen har upprepats i april 2024 i samband med regeringens ramförhandlingar.

Propositionen bedöms inte ha betydande budgetkonsekvenser. I fråga om den hemliga genomsökning som föreslås i propositionen har det uppskattats att kostnadskonsekvensen för domstolarna på riksnivå årligen kan uppgå till uppskattningsvis omkring 112 000–224 000 euro (tillägg på 1–2 domårsverken. I anknytning till hemlig särskild husrannsakan har det därtill uppskattats att kostnadskonsekvensen i fråga om institutionen för ett offentligt ombud uppskattningsvis kan uppgå till omkring 7 500–22 000 euro, men även större kostnader är möjliga beroende på de enskilda fallens särdrag och omfattning. Dessa uppskattningar behandlas mer ingående i avsnitt 4.2.2.1.

För polisen kan kostnadskonsekvensen vara uppskattningsvis 204 000 euro (tre årsverken för hemlig genomsökning och deltagande användning av informationskällor). För Tullen kan kostnadskonsekvensen uppskattningsvis vara den samma, det vill säga 204 000 euro (två årsverken i fråga om användning av informationskällor). För Gränsbevakningsväsendet kan kostnadskonsekvensen uppgå till uppskattningsvis 136 000 euro (två årsverken i fråga om användning av informationskällor). Dessa uppskattningar behandlas mer ingående i avsnitten 4.2.2.1, 4.2.3.1 och 4.2.5.

Enligt propositionen sköts de nya uppgifter som följer av den föreslagna regleringen inom ramen för de nuvarande anslagen i enlighet med ovan nämnda riktlinje av finanspolitiska ministerutskottet. Ämbetsverken ska följa kostnaderna och utfallet för verkställigheten och om verkställighetskonsekvenserna är avsevärt större än vad som uppskattats, kan situationen ses över i senare budgetar.

12 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

12.1 Allmänt

Den föreslagna regleringen i propositionen är betydande med tanke på rättsstatsprincipen enligt 2 § 3 mom., den personliga friheten som tryggas i 7 §, skyddet för privatlivet och hemfriden enligt 10 §, rättsskyddet enligt 21 §, tryggandet av de grundläggande fri- och rättigheterna enligt 22 § och bestämmelsen om överföring av en offentlig förvaltningsuppgift i 124 § i grundlagen. I övrigt har den regleringshelhet som är föremål för ändringsförslag stiftats med grundlagsutskottets medverkan, med undantag för hemliga genomsökningar. Genomsökningar enligt den gällande tvångsmedelslagen föreskrivs i 8 kap. i lagen och det är inte möjligt att utföra dessa i hemlighet för målpersonerna. Den reglering som handlar om hemliga genomsökningar och som föreslås i propositionen handlar om nya former av befogenheter, som är av hemlig natur och som innebär inskränkningar av hemfridsskyddet (se även avsnitt 12.6).

12.2 Förutsättningarna för häktning

Den i propositionen föreslagna regleringen kring förutsättningarna för häktning är relevant med tanke på den personliga frihet som tryggats i 7 § i grundlagen, rätten till en rättvis rättegångs vilken tryggats i 21§ samt rätten till fri rörlighet vilken tryggats i artikel 5 i Europakonventionen samt oskuldspresumtionen enligt artikel 6 i Europakonventionen.

Enligt 7 § i grundlagen har alla rätt till liv och till personlig frihet. Enligt 3 mom. i bestämmelsen får ingen berövas sin frihet godtyckligt eller utan laglig grund. De internationella människorättskonventionerna och internationell rättspraxis ställer randvillkor för frihetsberövande och förbudet mot frihetsberövande som är godtyckligt eller som inte grundar sig på lag får delvis sitt innehåll från artikel 5.3 i Europakonventionen i den form som Europadomstolen tolkat denna föreskrift i sin avgörandepraxis.

Europadomstolen har i sin tidigare avgörandepraxis ansett att en brottsmisstanke enligt artikel 5.1 c i Europakonventionen är en nödvändig förutsättning för att fortsatt frihetsberövande ska vara giltigt, men inte i sig räcker som grund för frihetsberövande efter en viss tidsperiod. Förutsättningen om den förflutna tiden har dock inte definierats noggrant i avgörandepraxis (*Stögmüller mot Österrike* 10.11.1969, punkt 4). Vidare har Europadomstolen ansett att även om en stark misstanke om en persons delaktighet i allvarliga brott i sig är en betydelsefull omständighet, räcker den inte ensam för att berättiga långvarig häktning (*Tomasi mot Frankrike* 27.8.1992, punkt 89 och *van der Tang mot Spanien* 13.7.1995, punkt 63). I Europadomstolens rättspraxis har det till dessa delar handlat om till och med flera år långa häktningar, som dock inte blir aktuella i Finland. Efter den förflutna tiden ska man ha bedömt om de andra omständigheter till vilka rättsmyndigheten hänvisat bildat en grund för att fortsätta frihetsberövandet. Om dessa omständigheter varit väsentliga och tillräckliga, ska man ännu pröva om de nationella myndigheterna iakttagit särskild aktsamhet i förfarandet (se till exempel *Letellier mot Frankrike* 26.6.1991, punkt 35 och *van der Tang mot Spanien* 13.7.1995, punkt 55).

Europadomstolens tolkningspraxis har dock utvecklats jämfört med tidigare praxis i och med domen i målet *Buzadji mot Moldavien* (5.7.2016). Europadomstolen ansåg att det var problematiskt att lagligheten för frihetsberövande enligt artikel 5.3 i Europakonventionen ”omedelbart” ska hänskjutas till myndigheterna, men att de särskilda grunder som krävs för att fortsätta frihetsberövande beror på den diffusa förutsättningen ”efter en viss tid” (punkt 100). Europadomstolen konstaterade att rättsmyndigheten utöver brottsmisstanken ska lägga fram tillräckliga grunder för häktning redan vid den första häktningsförhandlingen (punkt 102). I sin avgörandepraxis har Europadomstolen ansett att väsentliga och tillräckliga grunder utgörs av bland annat flyktfara, fara för påtryckningar mot ett vittne eller annat försvårande av undersökningen samt återfallsfara (*Buzadji mot Moldavien* 5.7.2016, punkt 88), vilka motsvarar de särskilda häktningsförutsättningarna i den gällande tvångsmedelslagen.

I Europadomstolens praxis har man på samma gång ansett att väsentliga och tillräckliga grunder omfattar även till exempel äventyrande av den allmänna ordningen, behovet av att skydda en brottsmisstänkt, tillhörande till en organiserad kriminell gruppering i fråga om en brottsmisstänkt, ett behov av att inhämta bevis från flera olika källor för att bedöma straffansvaret för varje brottsmisstänkt i syfte att utreda de behövliga omständigheterna och skuldgraden samt ett brottmåls synnerligen komplexa och omfattande karaktär (*Letellier mot Frankrike* 26.6.1991, punkt 49, *I.A mot Frankrike* 23.9.1998, punkt 104 och 108 samt *Podeschi mot San Marino* 13.4.2017, punkt 147 samt *Lisovskij mot Litauen* 2.5.2017, punkt 76–77). Det handlar inte om någon uttömmande lista på så sätt att det med beaktande av artikel 5 i Europakonventionen inte är möjligt att utfärda bestämmelser om andra häktningsgrunder. I de

ärenden som hänskjutits för att bedömas av Europadomstolen bedömer domstolen olika grunder som föreskrivits i den nationella lagstiftningen i konventionsstaterna. Enligt Europadomstolen har de myndigheter som prövar frihetsberövande en skyldighet att lägga fram en övertygande utredning om grunden för frihetsberövandet. Grunden och de anknutna faktiska omständigheterna ska framgå av det avgörande som ges i ärendet (*Idalov mot Ryssland* 22.5.2012, punkt 140 och 141 samt *Hysa mot Albanien* 21.2.2023, punkt 63). Grunderna får inte vara allmänna och abstrakta, utan de ska ha en konkret koppling till de särskilda förhållandena i ärendet (*Buzadji mot Moldavien* 5.7.2016, punkt 122).

I enlighet med Europadomstolens nuvarande tolkning kan häktning av en brottsmisstänkt på sannolika skäl inte basera sig uteslutande på brottets allvar, utan väsentliga och tillräckliga grunder ska därtill alltid föreligga för häktningen. De väsentliga och tillräckliga grunder som framgår av Europadomstolens avgörandep Praxis motsvarar i hög grad de särskilda häktningsförutsättningar som fastställts i tvångsmedelslagen och som i den gällande regleringen dock gäller endast för de brott som avses i 2 kap. 5 § 1 mom. 2 punkten i tvångsmedelslagen. I fråga om de särskilt grova brott som avses i 1 punkten i momentet krävs på motsvarande sätt inte särskilda förutsättningar i nuläget, vilket inte anses vara förenligt med Europadomstolens rättspraxis (se även HD 2024:20).

I propositionen föreslås att bestämmelser utfärdas om häktning på så sätt att en förutsättning för häktning framöver är att en särskild häktningsgrund föreligger, oberoende av brottets allvar. Den föreslagna ändringen har som syfte att främja skyddet för den personliga friheten som en grundläggande fri- och rättighet och mänsklig rättighet genom att göra häktningsförutsättningarna förenliga med Europadomstolens tolkningspraxis beträffande artikel 5 i Europakonventionen. Föreslagna 2 kap. 11 § 1 mom. i tvångsmedelslagen anses vara förenligt med de förutsättningar för frihetsberövande vilka framgår av den avgörandep Praxis som utvecklats hos Europadomstolen.

I propositionen föreslås dessutom att 2 kap. 11 § 1 mom. om häktningsförutsättningarna i tvångsmedelslagen kompletteras med en ny 4 punkt, som gäller häktning på grund av att livet, hälsan eller friheten riskerar att äventyras. Häktningsgrunden är avsedd för situationer där det utifrån förhållandena finns skäl att misstänka att den brottsmisstänkte, om han eller hon är på fri fot, orsakar en fara som hänför sig till livet, hälsan eller friheten. Till denna del skyddas genom den föreslagna regleringen även den i 7 § i grundlagen tryggade rätten till liv, personlig integritet och säkerhet.

Den häktningsgrund som föreslagits som en begränsning som inskränker friheten är ny, varför den ska bedömas i förhållande till de allmänna förutsättningarna som ställts för begränsning av de grundläggande fri- och rättigheterna. Vid sidan om proportionalitetskravet omfattar de allmänna begränsningsförutsättningarna bestämmelser som utfärdas genom lag, exakhet och noggrann avgränsning, begränsningens godtagbarhet, integriteten för kärnområdet i den grundläggande fri- och rättigheten, rättsskyddsarrangemangens tillräcklighet samt iakttagande av människorättsskyldigheterna. Den häktningsgrund som föreslås i propositionen blir tillämplig endast om ett lindrigare straff än fängelse i två år inte har föreskrivits för brottet. Ur proportionalitetens synvinkel anses detta vara befogat, eftersom så begränsad häktning utifrån ovan nämnda grunder är möjlig i situationer som kan vara förenade med ett särskilt säkerhetsshot. Med tanke på regleringens proportionalitet är det även relevant att den aktuella föreslagna häktningsgrunden inte som helhet utvidgar den grupp av brott för vilka häktning allmänt taget kan bli aktuellt. Enligt förslaget innehåller lagen exakta och noggrant avgränsade bestämmelser om häktningsgrunden och det bedöms att den omfattas av grunder som är kopplade till tryggandet av andra personers grundläggande fri- och rättigheter och godtagbara och vägande med tanke på systemet för grundläggande fri- och rättigheter. Då syftet med häktningsgrunden

är att trygga att andra personers grundlagstryggade rättigheter tillgodoses, kan förslaget anses krävas av ett vägande samhälleligt behov. Kompletteringen av de befintliga häktningsgrunderna anses vara ändamålsenlig även med tanke på 22 § i grundlagen. Europadomstolens avgörandep Praxis utvecklas ständigt och den anses inte begränsa att man nationellt utfärdar bestämmelser om olika häktningsgrunder. Det anses vara centralt att häktningen i det enskilda fallet inte baserar sig endast på det allvar som framgår av straffskalan för det misstänkta brottet, utan även väsentliga och tillräckliga grunder ska föreligga för häktningen.

I egenskap av tvångsmedel är häktning betydelsefullt även med tanke på en rättvis rättegång och rättsskyddet, vilka är rättigheter som tryggats i 21 § i grundlagen. Det finns bestämmelser om domstolsförfarandet i häktningsärenden i 3 kap. i tvångsmedelslagen. Rätten till en rättvis rättegång och rättsskyddet för den brottsmisstänkte som är föremål för häktning har tryggats på det sätt som grundlagen förutsätter. Inte heller till denna del föreslås ändringar i rättsläget.

12.3 Hemlig husrannsakan, hemlig särskild husrannsakan och hemlig platsgenomsökning

12.3.1 Inledning

I propositionen föreslås att bestämmelser utfärdas om hemlig husrannsakan, hemlig särskild husrannsakan och hemlig platsgenomsökning. De föreslagna bestämmelserna är i en konstitutionell mening relevanta för den i 10 § i grundlagen tryggade rätten till privatliv och hemfrid samt rätten att åtnjuta respekt för sitt privatliv och sitt hem enligt artikel 8 i Europakonventionen. Enligt 10 § 1 mom. i grundlagen är var och ens privatliv och hemfrid tryggade. Hemfridsskyddet är förknippat med det kvalificerade lagförbehållet i 10 § 3 mom. i grundlagen, enligt vilket det genom lag ska föreskrivas om åtgärder som ingriper i hemfriden och som är nödvändiga för att de grundläggande fri- och rättigheterna ska kunna tryggas eller för att brott ska kunna utredas.

12.3.2 Hemlig husrannsakan

Den gällande tvångsmedelslagen möjliggör att vissa hemliga tvångsmedel riktas mot hemfridsskyddade utrymmen och delar enligt 24 kap. 11 § i strafflagen och även delvis, om än i mer begränsad form, även till ett utrymme som används för boende av permanent natur. Det föreslås att bestämmelser utfärdas om att förundersökningsmyndigheterna i syfte att utreda brott som en ny befogenhet får rätt att gå in i en hemfridsskyddad plats, inklusive ett utrymme som används för boende av permanent natur för att i hemlighet för genomsökningsobjektet utföra hemlig husrannsakan. Redan för närvarande har förundersökningsmyndigheten som en del av hemligt inhämtande av information rätt att gå in i ett utrymme som används för boende av permanent natur i samband med täckoperationer eller för att installera eller avinstallera en anordning, metod eller programvara som förutsätts för teknisk observation. I dessa situationer är husrannsakan dock inte tillåten.

Grundlagsutskottet har i sin praxis ansett att en åtgärd som utsträcker sig till hemfridsskyddet är godtagbar ”för att utreda brott”, om åtgärden binds till att det finns en konkret och specificerad orsak att misstänka att lagen överträtts eller kommer att överträdas (GrUU 40/2002 rd, s. 2 och GrUU 44/2002 rd, s. 3). I den mening som avses i 10 § 3 mom. i grundlagen har man ansett att utredning av brott även omfattar sådana åtgärder som vidtas på grund av en konkret och specificerad brottsmisstanke, även om brottet inte ännu nått nivån av en genomförd gärning (GrUU 2/1996 rd, s. 2).

Det nödvändighetskrav som ingår i den begränsningsklausul som gäller hemfridsskyddet begränsar de situationer där en inspektionsbefogenhet som utsträcker sig till hemfridsskyddet

kan beviljas samt den omfattning i vilken den kan utövas (RP 309/1993 rd, s. 58). Grundlagsutskottet har tidigare ansett att befogenheter till husrannsakan vilka baserar sig på tvångsmedelslagen inte ska utvidgas på obehövt sätt utan särskilda orsaker som är godtagbara med tanke på systemet för grundläggande fri- och rättigheter (GrUU 26/2001 rd, s. 5). Likaså har utskottet förutsatt synnerligen vägande skäl för helt nya befogenheter i granskningen av de grundläggande fri- och rättigheterna (GrUU 5/1999 rd, s. 5). Genom hemlig husrannsakan effektiviseras utredningen av allvarliga brott. Ett allmänt intresse och ett samhälleligt intresse talar kraftigt för att målet om att utreda brott uppnås. Intresset av att utreda brott hänför sig även till målet om att trygga andra människors grundläggande fri- och rättigheter.

Med stöd av den gällande regleringen kring husrannsakingar kan en husrannsakan från fall till fall genomföras utan att innehavaren av platsen, en annan person som lovligt vistas på platsen eller ett vittne är närvarande, om genomsökningen i annat fall skulle fördröjas avsevärt. Det handlar dock inte om en hemlig husrannsakan, utan den person hos vilken husrannsakan gjorts ska utan dröjsmål underrättas om den. Grundlagsutskottet har redan i sin utlåtandep Praxis före reformen av de grundläggande fri- och rättigheterna riktat uppmärksamhet på målpersonens medvetenhet om en åtgärd som hänför sig till hemfridskyddet. Utskottet har ansett att teknisk observation i egenskap av hemligt tvångsmedel är en strängare form av inskränkning av hemfriden, då jämförelseobjektet varit en inskränkning av hemfriden där parten varit närvarande eller i övrigt varit medveten om den (GrUU 15/1994 rd, s. 2). Grundlagsutskottet har tidigare karakteriserat teknisk observation som en metod som innebär en relativt kännbar inskränkning av de grundläggande fri- och rättigheterna i synnerhet på grund av åtgärdens hemliga natur, varför strikta förutsättningar ska ställas för dess godtagbarhet (GrUU 5/1999 rd, s. 4, GrUU 12/1998 rd, s. 5, GrUU 2/1996 rd, s. 3 och GrUU 8/1994 rd, s. 3). Med beaktande av den hemliga naturen på den föreslagna befogenheten föreslås att användningsområdet för hemlig husrannsakan är väldigt begränsad och att strikta förutsättningar ställs för användning av den. Användningssituationerna för hemlig husrannsakan avviker således avsevärt från användningssituationerna för allmän husrannsakan.

I propositionen föreslås att den befogenhet som gäller hemlig husrannsakan kopplas till de brott som utgör grund för teleavlyssning enligt 10 kap. 3 § i tvångsmedelslagen. Detta bedöms vara förenligt med grundlagsutskottets Praxis, eftersom utskottet i sin tolkningsPraxis avseende 10 § i grundlagen i flera revideringar med tanke på proportionalitet vid begränsningar av de grundläggande fri- och rättigheterna och det nödvändighetskrav som uttrycks i 10 § 3 mom. betonat att befogenheter till husrannsakingar inte kan kopplas till hur ringa brott som helst (GrUU 40/2002 rd, s. 2, GrUU 6/1998 rd, s. 2–3 och GrUU 36/2002 rd, s. 6/II). De brott som utgör grund för teleavlyssning handlar om allvarliga brott, vars utredning med tanke på systemet för de grundläggande fri- och rättigheterna kan anses vara en godtagbar grund för inskränkning av det grundlagstryggade skyddet för privatlivet och hemfriden.

De nuvarande hemliga tvångsmedlen eller metoderna för att inhämta information motsvarar inte till alla delar fullt ut behoven i brottsundersökningen, varvid det från fall till fall kan vara nödvändigt att genomföra en hemlig husrannsakan för att utreda ett brott. Det bör beaktas att även den förändrade verksamhetsmiljön har förändrat situationen på så sätt att de metoder som är tillåtna inom ramen för den nuvarande regleringen ofta inte nödvändigtvis är tillräckliga. Ställvis kan genomförande av hemlig husrannsakan i utredningen av allvarliga brott vara nödvändigt även för att effektivt utnyttja andra befogenheter samt för att begränsa användningen av dessa. Hemlig husrannsakan kompletterar till nödvändiga delar befogenheterna enligt den gällande tvångsmedelslagen, eftersom det genom att utöva befogenheten är möjligt att få visshet om att till exempel misstänkt narkotika anlant utan att för att få samma information behöva bevaka målpersonen genom att eventuellt använda flera olika hemliga tvångsmedel under tidsperioder som kan vara långa. Det är nödvändigt att genomsökningen är av hemlig karaktär

för att förhindra att en feltajmad allmän husrannsakan och den anknutna underrättelseskyldigheten äventyrar den pågående undersökningen som helhet.

I 10 kap. 2 § i tvångsmedelslagen är användningen av hemliga tvångsmedel bunden till förutsättningar av olika grader beroende på befogenheten. I propositionen föreslås att genomförande av hemlig husrannsakan förutsätter att det kan förmodas att husrannsakan är av synnerligen vikt för utredningen av brottet. Detta anses vara ändamålsenligt, med beaktande av att tvångsmedlet på det sätt som beskrivits ovan ställvis även har en karaktär som å ena sidan effektiviserar och å andra sidan avgränsar de andra befogenheterna. Att hemlig husrannsakan, med undantag för hemlig särskild husrannsakan, binds till nödvändighetskravet enligt 10 kap. 2 § i tvångsmedelslagen anses inte vara motiverat med beaktande av gruppen av användningssituationer för hemlig husrannsakan. Bland annat bostadsavlyssning har bundits till den nämnda nödvändigheten enligt tvångsmedelslagen. Jämfört med hemlig husrannsakan möjliggör bostadsavlyssning en klart längre inskränkning av kärnan av hemfridskyddet och vid sidan om detta även en inskränkning av skyddet för privatlivet och samtal som är avsedda att vara förtroliga för den brottsmisstänkte och eventuella andra personer (RP 309/1993 rd, s. 53 och GrUU 36/2002 rd, s. 6). Inskränkningen av de grundläggande fri- och rättigheterna till följd av en hemlig husrannsakan bedöms vara avsevärt mer begränsad i fråga om såväl de rättsobjekt som ska skyddas som å andra sidan även tidsmässigt sett, och tvångsmedlen har således inte bedömts vara jämförbara som en begränsning av en grundläggande fri- och rättighet. På grund av den särskilda karaktären på en hemlig särskild husrannsakan föreslås att den binds till det nödvändighetskrav som avses i 10 kap. 2 § i tvångsmedelslagen.

Genom att utföra hemlig husrannsakan, som innebär en relativt kortvarig inskränkning av hemfridskyddet, möjliggörs att det inte är nödvändigt att använda hemliga tvångsmedel som i avsevärd grad och eventuellt även långvarigt innebär en inskränkning av de andra grundläggande fri- och rättigheterna för målpersonen eller så kan användningen av dessa åtminstone begränsas till en kortare tid. Således begränsar sig inskränkningarna av de grundläggande fri- och rättigheterna på grund av de andra olika undersökningsmetoderna endast till vad som är nödvändigt i enlighet med principerna om proportionalitet och minsta olägenhet enligt 1 kap. i tvångsmedelslagen.

Det föreslås att hemlig husrannsakan hänför sig till samma utrymmen som en allmän husrannsakan enligt 8 kap. i tvångsmedelslagen. Det handlar om en husrannsakan som görs på en i 24 kap. 11 § i strafflagen avsedd hemfridskyddad plats. Omfattningen av hemfridskyddet enligt strafflagen är mer omfattande än den konstitutionella hemfriden och omfattar alla former av utrymmen som används för boende av permanent natur. Det föreslås inte att hemlig husrannsakan begränsas endast till genomsökning av ett utrymme som används för boende av permanent natur, utan den täcker i högre grad de hemfridskyddade platserna enligt strafflagen. Genom detta säkerställs att de strikta förutsättningarna för användning av undersökningsmetoden och de bestämmelser som tryggar rättsskyddet för den misstänkte och andra personer som eventuellt blir föremål för ett ingrepp i de grundläggande fri- och rättigheterna blir tillämpliga alltid då man genom husrannsakan gör ett ingrepp i hemfridskyddet.

Grundlagsutskottet har tidigare ansett att befogenheter till hemliga åtgärder som innebär en inskränkning av hemfridskyddet lämpar sig för systemet för grundläggande fri- och rättigheter, under förutsättning att tillräckligt exakta bestämmelser utfärdas om grunderna för inskränkningarna och att rättsskyddsarrangemangen är tillräckliga (GrUU 15/1994 rd, s. 2). I propositionen föreslås att en domstol fattar beslut om hemlig husrannsakan för hemligt inhämtande av information på yrkande av en särskilt utbildad anhållningsberättigad tjänsteman. Ett offentligt ombud deltar i handläggningen av ett tillståndsärende. Det anses vara befogat att

beakta detta med beaktande av att en hemlig husrannsakan innebär en kraftig inskränkning av integriteten och hemfridsskyddet för den brottsmisstänkte och eventuella andra personer och personer som blir föremål för en sådan förmår inte själv bevaka att deras rättigheter tillgodoses. Genom användningen av ett offentligt ombud i handläggningen av ett tillståndsärende tryggas rättsskyddet för den som blir föremål för en genomsökning. Upptagningen av genomsökning med en teknisk anordning och det protokoll som ska upprättas över genomsökningen fungerar därtill som rättsskyddsmekanism.

Även om det inte föreslås att hemlig husrannsakan binds till nödvändigheten att använda en befogenhet i enlighet med 10 § 2 mom. i tvångsmedelslagen, anses den föreslagna regleringen uppfylla nödvändighetskravet i den begränsningsklausul som gäller hemfridsskyddet enligt 10 § 3 mom. i grundlagen, i synnerhet då det är möjligt att genomföra en genomsökning endast i väldigt begränsade situationer för att utreda allvarliga brott och då rättsskyddsmedlen tryggas genom regleringen.

12.3.3 Hemlig särskild husrannsakan

Hemlig särskild husrannsakan innebär hemlig genomsökning av ett utrymme där det finns anledning att anta att genomsökningen kommer att omfatta information som någon enligt 17 kap. 10–14, 16, 20 eller 21 § i rättegångsbalken har skyldighet eller rätt att vägra vittna om och som enligt 7 kap. 3 § i denna lag inte får tas i beslag eller kopieras. De typiska utrymmen som avses i paragrafen utgörs av bland annat advokatbyråer och advokaters eller journalisters bostäder. Hemlig särskild husrannsakan kan således hänföra sig även till en hemfridsskyddad plats. Således föreslås att bestämmelser om förutsättningarna att använda befogenheten utfärdas på ett sätt som i hög grad liknar bestämmelserna för hemlig husrannsakan. Med avvikelse från hemlig husrannsakan föreslås att hemlig särskild husrannsakan binds till nödvändigheten för användning av en befogenhet enligt 10 kap. 2 mom. i tvångsmedelslagen. På ett sätt som motsvarar en särskild husrannsakan enligt 8 kap. i tvångsmedelslagen deltar ett genomsökningsombud i genomsökning inom ramen för en hemlig särskild husrannsakan.

12.3.4 Hemlig platsgenomsökning

Utöver hemlig husrannsakan och hemlig särskild husrannsakan kan det vara behövt att utsträcka genomsökningen även till en lagerlokal, affärslokal eller en annan motsvarande lokal eller ett fordon som används av den brottsmisstänkte. Det handlar om lokaler som i princip inte är typiska utrymmen som används för boende av permanent natur. Bland annat teknisk avlyssning och observation får riktas mot en misstänkt då han eller hon är i ett lager eller i ett annat utrymme som inte används för boende av permanent natur. Grundlagsutskottet har bedömt att befogenheten i begränsad form står i samklang med bestämmelsen om hemfridsskydd (GrUU 12/1998 rd, s. 5).

Olika affärs- eller lagerlokaler eller fortskaffningsmedel kan i vissa situationer innehålla hemfridsskyddade utrymmen. Till exempel i Europadomstolens rättspraxis har begreppet hem ställvis ansetts utvidgas till att gälla vissa utrymmen utanför hemmet, såsom affärslokaler och andra lokaler i yrkesanvändning, varvid även ett företags affärslokal även ansetts åtnjuta skyddet av hemmet (*Société Colas Est m.fl. mot Frankrike* 16.4.2002, punkt 41, *Niemietz mot Tyskland* 16.12.1992, punkt 27–33). Åtminstone om det inte handlar om till exempel utrymmen för en advokat eller en yrkesutövare som arbetar hemma ser ett sådant skydd inte ut att helt kunna jämföras med det skydd för hemmet som åtnjuts av en fysisk person (GrUU 5/2010 rd, s. 2). Det föreslås att hemlig platsgenomsökning avgränsas på så sätt att genomsökningen inte utsträcker sig till en hemfridsskyddad plats enligt 24 kap. 11 § i strafflagen och således inte heller till det hemfridsskydd som tryggas i 10 § i grundlagen. Således bedöms inte den

föreslagna reglering som gäller platsgenomsökning vara problematisk med tanke på det hemfridskydd som avses i 10 § i grundlagen.

Befogenheten till platsgenomsökning kan trots avgränsningen dock ingripa i det skydd för privatlivet som tryggas i 10 § i grundlagen. Med beaktande av detta har hemlig platsgenomsökning i den föreslagna regleringen bundits till de brott som utgör grund för teknisk avlyssning enligt 10 kap. 16 § i tvångsmedelslagen samt domstolsövervakning i förskott och i efterskott och därtill omfattas genomsökningen av den omfattande skyldigheten att uppta den med en teknisk anordning.

12.4 Deltagande informationskälla

12.4.1 Inledning

Den föreslagna regleringen kring användning av deltagande informationskällor är betydande med tanke på rättsstatsprincipen enligt 2 § 3 mom., skyddet för privatlivet enligt 10 §, rättsskyddet enligt 21 §, tryggandet av de grundläggande fri- och rättigheterna enligt 22 § och bestämmelsen om överföring av en offentlig förvaltningsuppgift i 124 § i grundlagen.

Det föreslås att 10 kap. 40 a–d § i tvångsmedelslagen innehåller bestämmelser om användning av deltagande informationskällor. Det handlar om fallspecifik möjlighet att utvidga styrd användning av informationskällor, som redan används utifrån tvångsmedelslagen och som föreskrivits med grundlagsutskottets medverkan (GrUU 66/2010 rd). Användningen av befogenheten hänför sig i praktiken till informationskällans möjligheter att under en myndighets övervakning och styrning agera i en farlig miljö på så sätt att informationskällan för det första får vidta noggrant fastställda åtgärder, som beroende på situationen kan uppfylla rekvisitet för något brott, och för det andra under förundersökningsmyndighetens styrning och övervakning vidta åtgärder som möjliggör att den kan använda ett annat hemligt tvångsmedel enligt 10 kap. till den del som de andra förutsättningarna för dessa och för tillstånd för dessa är uppfyllda.

12.4.2 Det element som gäller delaktighet

Användningen av informationskällor föreskrevs på lagnivå för första gången i Finland i 3 kap. 28 § och 36 a § i polislagen (525/2005), vilka trädde i kraft 2005. Polislagens 28 § innehöll en definition av användning av informationskällor, medan 36 a § innehöll bestämmelser om polisens rätt att använda en person utanför polisförvaltningen som informationskälla för skötseln av dess uppgifter, om behandlingen av uppgifter som getts av informationskällan samt om utbetalningen av ett arvode. Det ansågs vara behövligt att foga bestämmelsen om användning av informationskällor i synnerhet med tanke på legalitetsprincipen för förvaltningen (RP 266/2004 rd s. 26). Bestämmelser om användningen av informationskällor utfärdades med grundlagsutskottets medverkan. I propositionen föreslogs flera ändringar av polislagen och utskottet bedömde i sitt utlåtande inte grundlagsenligheten uttryckligen för befogenheten till användning av informationskällor (GrUU 11/2005 rd). Bestämmelsen ändrades i samband med totalrevideringen av polis- och tvångsmedelslagarna (806/2011 och 872/2011), men inte heller i detta sammanhang behandlade befogenheten uttryckligen i grundlagsutskottets utlåtande (GrUU 66/2010 rd och GrUU 67/2010 rd). När bestämmelser senare utfärdades om användning av informationskällor i 5 a kap. om civil underrättelseinhämtning i polislagen, bedömdes användning av informationskällor inte särskilt med tanke på grundlagen (GrUU 35/2018 rd). I grundlagsutskottets utlåtandepraxis har användning av informationskällor således hittills inte bedömts i synnerhet med tanke på någon grundläggande fri- och rättighet.

Användning av informationskällor, styrd användning av informationskällor samt den i propositionen föreslagna användningen av deltagande informationskällor baserar sig i princip på informationskällans befintliga kontakter och mänskliga relationer samt vanliga umgänge med människor. Användning av informationskällor ska med tanke på begränsningen av skyddet för de grundläggande fri- och rättigheterna inte bedömas utifrån samma utgångspunkter som befogenheterna för förtäckt inhämtande av information eller täckoperationer, eftersom befogenheten handlar om utnyttjande av informationskällans befintliga nätverk, till vilka myndigheten i princip inte har motsvarande åtkomst. Om en informationskälla då han eller hon inhämtar information inte förmår förfara på ett sätt som är normalt i mänskligt umgänge, kan detta till och med leda till potentiella farliga situationer. Användning av informationskällor anses inte handla om att det allmänna ingriper i en persons privatliv, utan om den inbördes relationen och det inbördes umgänget mellan individer samt om utnyttjande av detta för att utreda brott.

I propositionen föreslås att styrd användning av informationskällor utvidgas på så sätt att en informationskälla enligt 10 kap. 40 a § i tvångsmedelslagen under styrning och övervakning av förundersökningsmyndigheten under vissa förutsättningar får vidta åtgärder som anknyter till genomförandet av brott (se närmare i avsnitt 2.3.4 i den allmänna motiveringen). Den centrala skillnaden jämfört med styrd användning av informationskällor är således den deltagande karaktären i användningen av en informationskälla.

I anknytning till täckoperationer har grundlagsutskottet karakteriserat en undersökningsmetod som en okonventionell metod, då den innebär att polisen får rätt att förfara i strid med straffrättsliga förbud utan tjänsteansvar. Enligt utskottets utlåtande kan legalitetsprincipen för förvaltningen anses innebära bland annat att en myndighet utan synnerligen vägande skäl och exakt definierade förutsättningar inte kan tilldelas nya former av befogenheter att vidta åtgärder, som övrigt är straffrättsligt sanktionerade även om de vidtas av en myndighet (GrUU 5/1999 rd, s. 5). I propositionen föreslås att bestämmelser utfärdas om åtgärder i anknytning till brottslig verksamhet avseende användning av informationskällor, vilka beroende på situationen kan uppfylla rekvisitet för ett brott. Åtgärderna motsvarar i hög grad vad som föreskrivs om täckoperationer i 10 kap. 29 § i tvångsmedelslagen.

I samband med användning av informationskällor är det i nuläget möjligt att det uppkommer situationer där en informationskälla ska kunna ge bistånd i åtgärder i anknytning till den kriminella verksamheten för att förhindra att informationskällan avslöjas, säkerställa inhämtandet av information och trygga informationskällans säkerhet. Avsaknaden av bestämmelser om en deltagande informationskälla anses leda till avsevärda säkerhetsproblem för informationskällorna, då de i sin verksamhet undviker redan sådant deltagande i brottslig verksamhet som bedöms vara ringa. Den utvidgade befogenheten i fråga om sådana bistående åtgärder baserar sig på således på en effektiviserad användning av informationskällor i kombination med och med beaktande av behovet av trygga informationskällans säkerhet. Bakgrunden till den föreslagna regleringen anses således utgöras av synnerligen vägande skäl som baserar sig på utredning av brott och tryggande av en informationskällans grundläggande fri- och rättigheter (se GrUU 5/1999 rd, s. 5). På ett sätt som motsvarar täckoperationer är det enligt de föreslagna förutsättningarna för användning av befogenheten tillåtet att använda en deltagande informationskälla endast om det utifrån synnerligen giltiga grunder har kunnat antas att åtgärden genomförs också utan informationskällans medverkan, informationskällans verksamhet inte äventyrar eller skadar någons liv, hälsa eller frihet eller orsakar betydande fara för eller skada på egendom, och biståndet avsevärt främjar möjligheterna att uppnå syftet med användningen av informationskällor. Den första av de nämnda förutsättningarna har en nära koppling till brottsprovokation, som nedan behandlas i samband med rättskyddsarrangemangen. Dessutom förutsätter användning av en deltagande

informationskälla att de allmänna principerna i 1 kap. i tvångsmedelslagen och de allmänna förutsättningarna i 10 kap. 2 § är uppfyllda. Användningen av en deltagande informationskälla handlar om en befogenhet som hör till förundersökningsmyndigheten och det är möjligt att vidta bistående åtgärder endast under myndighetens övervakning och styrning. Om en informationskälla agerar i strid med de anvisningar som getts till honom eller henne, har han eller hon straffrättsligt ansvar för sina åtgärder (se mer ingående i motiveringarna i beskrivningen av nuläget i avsnitt 2.3.4.8).

I tvångsmedelslagen har styrd användning av informationskällor inte bundits till något brott som utgör grund för sådan användning, och ingen sådan avgränsning föreslås heller i fråga om användning av deltagande informationskällor (se även avsnitt 5.1.3.2 i propositionen). På ovan konstaterade sätt kan användning av informationskällor i fråga om natur inte jämföras med täckoperationer, och med beaktande av de aspekter som gäller de grundläggande fri- och rättigheterna är det således inte behövligt att på samma sätt som i fråga om täckoperationer binda befogenheten till de brott som utgör grund för ett tvångsmedel. Användning av deltagande informationskällor förutsätter inte infiltration som är relevant med tanke på skyddet för privatlivet, utan det handlar om en fallspecifik möjlighet att utvidga styrd användning av informationskällor till vissa funktioner som kan anses utgöras av deltagande i brottslig verksamhet.

Den utvidgade befogenheten hänför sig till informationskällans deltagande natur, vilket på det sätt som konstaterats ovan omfattar även åtgärder av teknisk karaktär vilka vidtagits under myndighetens styrning och övervakning och vilka möjliggör att myndigheten använder ett hemligt tvångsmedel enligt 10 kap. I och med det ovan nämnda förändras användningen av informationskällor i viss mån i en aktivare riktning, men trots detta anses det inte, med beaktande av dess osjälvständiga natur, föreligga grunder för att bedöma användningen av informationskällor på ett sätt som avviker från styrd användning av informationskällor (se nedan i punkten om 124 § i grundlagen).

Den föreslagna regleringen anses inte i fråga om det deltagande elementet i övrigt, bedömt utifrån synpunkterna i systemet för de grundläggande fri- och rättigheterna, avvika från styrd användning av informationskällor, som föreskrivits med grundlagsutskottets medverkan (GrUU 66/2010 rd och GrUU 67/2010 rd). I anknytning till den deltagande naturen finns det även skäl att beakta att det utifrån de uppgifter som fås genom användningen av en deltagande informationskälla är möjligt att rikta även andra hemliga tvångsmedel på ett precisare sätt. Detta bedöms ha konsekvenser som är positiva för de grundläggande fri- och rättigheterna, då det är möjligt att tiderna för och behovet av användning av andra hemliga tvångsmedel, som kan innebära till och med en avsevärd inskränkning av de andra grundläggande fri- och rättigheterna, kan minska.

12.4.3 Tryggheten av en informationskällas säkerhet

I 10 kap. 39 § 3 mom. i tvångsmedelslagen finns det bestämmelser om en accentuerad skyldighet att trygga en informationskällas säkerhet. I förarbetena till lagen refereras det dock inte på ett mer ingående sätt vad som konkret avses med att ombesörja en informationskällas säkerhet. I propositionen föreslås att man i 10 kap. 40 d § i tvångsmedelslagen utfärdar mer detaljerade bestämmelser om tryggheten av en informationskälla än i den gällande regleringen om användning av informationskällor på ett sätt som omfattar situationer för användning av informationskällor av grundform, styrd användning av informationskällor samt användning av deltagande informationskällor.

I fråga om civil underrättelseinhämtning finns det bestämmelser om tryggnad av en informationskälla vilka är mer detaljerade än bestämmelserna i tvångsmedelslagen i 5 a kap. 25 § i den gällande polislagen, som godkänts med grundlagsutskottets medverkan (RP 202/2017 rd). Med en informationskällans samtycke är det möjligt att övervaka informationskällans bostad, eller något annat utrymme som informationskällan använder för boende, och dess omedelbara närmiljö, med kamera eller någon annan teknisk anordning, metod eller programvara som placerats på platsen, om det behövs för att avvärja en fara som hotar informationskällans liv eller hälsa. Övervakningen ska avslutas omgående om den inte längre behövs för att avvärja en fara som hotar informationskällans liv eller hälsa och de upptagningar som uppkommit under övervakningen ska förstöras direkt efter att de inte längre behövs för att trygga informationskällan, såvida det inte finns något behov av att förvara och använda dem på grund av orsaker relaterade till rättsskyddet för en delaktig i ärendet. Utifrån ett samtycke av informationskällan är det dessutom möjligt att förse honom eller henne med en teknisk anordning som möjliggör avlyssning och observation, om utrustningen i ett enskilt fall är nödvändig för att trygga hans eller hennes säkerhet. Avlyssningen och observationen får upptas. Upptagningarna ska utplånas så snart de inte behövs för att trygga informationskällans säkerhet. I fråga om täckoperationer och förtäckt inhämtande av information innehåller tvångsmedelslagen på samma sätt bestämmelser om tryggnad av en polisman genom att förse honom eller henne med en teknisk anordning som möjliggör avlyssning och observation, om detta är motiverat för att trygga polismannens säkerhet.

I propositionen föreslås att det utifrån ett samtycke av informationskällan är möjligt att övervaka en informationskällans bostad eller ett annat utrymme som han eller hon använder för boende och dess direkta närmiljö med en kamera eller någon annan teknisk anordning, metod eller programvara som placerats på platsen om det är behövligt för att avvärja en fara som hotar informationskällans liv eller hälsa. Den föreslagna bestämmelsen motsvarar vad som med grundlagsutskottets medverkan föreskrivits om tryggnad av informationskälla vid civil underrättelseinhämtning (GrUU 35/2018 rd). Den föreslagna bestämmelsen innebär en begränsning av hemfridskyddet, men den bedöms vara problemfri med tanke på grundlagen, eftersom begränsningen är nödvändig för att trygga de grundläggande fri- och rättigheterna – i praktiken för att skydda informationskällans liv och hälsa. Därtill förutsätter övervakningen ett samtycke som getts av informationskällan.

På det sätt som föreslås i propositionen kan informationskällan dessutom, utifrån ett samtycke av honom eller henne, förse med en teknisk anordning som möjliggör avlyssning, observation och spårning, om utrustningen i ett enskilt fall är nödvändig för att trygga informationskällans säkerhet. Avlyssningen och observationen får upptas. Även vad som föreslagits till denna del motsvarar i stor utsträckning vad som föreskrivs i fråga om civil underrättelseinhämtning. Regleringen kring tryggnad av informationskällor har inte uttryckligen bedömts i grundlagsutskottets utlåtande (GrUU 35/2018 rd). Det står klart att syftet med att utnyttja de tekniska avlyssnings- eller observationsanordningar som används för att trygga en informationskälla inte får vara att kringgå de förutsättningar och begränsningar vilka gäller befogenheterna för de informationsinhämtande myndigheterna, utan det handlar uttryckligen om att trygga informationskällan. Även om man i förarbetena till lagen i samband med totalrevideringen av tvångsmedelslagen konstaterat att polisen inte kan förse en informationskälla med anordningar som möjliggör avlyssning eller observation (RP 222/2010 rd, s. 371), har det nämnda förbudet lagts fram i förhållande till hurdan verksamhet som är tillåten och förbjuden för en informationskälla och syftet med det har inte varit att hindra att trygga informationskällans säkerhet (se även motiveringarna i bedömningen av nuläget i avsnitt 2.3.4).

Genom att förse en informationskälla med en teknisk anordning som möjliggör avlyssning, observation och spårning för att trygga källans säkerhet är det möjligt att man ingriper i skyddet för privatlivet för personer i informationskällans sällskap (*Uzun mot Tyskland* 2.9.2010, punkt 52). Utrustningen av informationskällan på detta sätt är dock tillåten endast kortvarigt och i sådana situationer där informationskällans säkerhet inte kan garanteras tillräckligt effektivt med andra myndighetsåtgärder (se närmare i avsnitt 7.1.2 i specialmotiveringen). I vissa sporadiska situationer är det möjligt att en informationskälla som försetts med säkerhetsanordningar beroende på situationen måste gå in i ett hemfridsskyddat utrymme. Användning av informationskällor baserar sig på förtroliga mänskliga relationer, varför man vid inhämtande av uppgifter även ska förmå förfara på ett sätt som är normalt i mänskligt umgänge. I så fall är det möjligt att utrustandet av informationskällan med tekniska anordningar begränsas av hemfridsskyddet enligt 10 § i grundlagen. Med beaktande av att utrustandet av en informationskälla med tekniska anordningar som möjliggör avlyssning, observation och spårning för att trygga säkerheten i sista hand har som grund att skydda informationskällans grundläggande fri- och rättigheter och att det ovan nämnda med beaktande av proportionalitetskravet har avgränsats till endast nödvändiga situationer, där informationskällans säkerhet inte kan tryggas genom andra metoder, anses den föreslagna regleringen vara förenlig med 10 § 3 mom. i grundlagen.

På det föreslagna sättet kan en informationskälla föras med en teknisk anordning som möjliggör en ljudförbindelse. I fråga om civil underrättelseinhämtning har detta inte bedömts med tanke på 10 § 2 mom. i grundlagen (GrUU 35/2018 rd). Grundlagens 10 § 2 mom. skyddar inte innehållet i ett samtal som förs på vanligt höravstånd, men avlyssning av ett meddelande som är avsett att vara förtroligt med tekniska hjälpmedel är en inskränkning av de rättigheter som tryggas i bestämmelsen (RP 309/1993 rd, s. 58). Avlyssning av ett meddelande genom tekniska hjälpmedel anses betyda till exempel teleavlyssning eller teknisk avlyssning, och inte den situation som föreligger i propositionen, där syftet med en ljudförbindelse är att trygga informationskällan och inte inhämtandet av information. Användning av informationskällor är av exceptionell karaktär och användningen av en ljudförbindelse avgränsar sig till situationer där informationskällans säkerhet inte kan garanteras tillräckligt effektivt genom andra myndighetsåtgärder. Syftet med en teknisk anordning är inte att inhämta information om förtrolig kommunikation och med hjälp av informationskällan är det inte möjligt att kringgå förutsättningarna för användning av de lagstadgade metoder som innebär en begränsning av 10 § 2 mom. i grundlagen. Således anses att det inte handlar om verksamhet som omfattas av skyddet i fråga om hemligheten för förtroliga meddelanden enligt 10 § i grundlagen.

Utfärdandet av bestämmelser om tryggande av en informationskälla på det föreslagna sättet anses vara befogat med tanke på tryggandet av de grundläggande fri- och rättigheterna i enlighet med 22 § i grundlagen. Även grundlagsutskottet har ansett att bland annat skyddet för privatlivet ska sättas i proportion till de andra grundläggande fri- och rättigheterna och andra vägande samhällsintressen (GrUU 14/2018 rd, s. 6).

12.4.4 Grundlagens 124 §

Enligt 124 § i grundlagen kan offentliga förvaltningsuppgifter anförtros andra än myndigheter endast genom lag eller med stöd av lag, om det behövs för en ändamålsenlig skötsel av uppgifterna och det inte äventyrar de grundläggande fri- och rättigheterna, rättssäkerheten eller andra krav på god förvaltning. Uppgifter som innebär betydande utövning av offentlig makt får anförtros endast myndigheter.

Offentliga förvaltningsuppgifter hänvisar till en relativt vidsträckt helhet av administrativa uppgifter. Den omfattar uppgifter som hänför sig till bland annat verkställigheten av lagar samt

beslut om enskilda personers och sammanslutningars rättigheter, skyldigheter och förmåner (GrUU 8/2022 rd, s. 3–4). Utgångspunkten i anknytning till en offentlig förvaltningsuppgift enligt 124 § i grundlagen är att tilldelande av sådana uppgifter till en privatperson inte får äventyra de grundläggande fri- och rättigheterna, rättsskyddet eller andra krav på god förvaltning (se till exempel GrUU 48/2001 rd, s. 3). I sin tolkningspraxis har grundlagsutskottet ansett att det för att kraven på rättssäkerhet och god förvaltning ska anses vara uppfyllda i den bemärkelse som avses i 124 § i grundlagen krävs att ärendena behandlas i enlighet med de allmänna förvaltningslagarna och att de som behandlar ärendena handlar under tjänsteansvar (GrUU 3/2009 rd, s. 4 och GrUU 20/2006 rd, s. 2).

I grundlagsutskottets utlåtan depraxis har man i flera sammanhang bedömt olika funktioner i förhållande till deras natur som offentliga förvaltningsuppgifter (se till exempel GrUU 26/2017 rd). I grundlagsutskottets praxis har man som skötsel av en offentlig förvaltningsuppgift betraktat bland annat lagstadgade social- och hälsovårdstjänster som tillhandahålls av privata serviceproducenter (GrUU 15/2018 rd), upprätthållande av ordningen och säkerheten (GrUU 20/2002 rd, s. 2), vaktverksamhet (GrUU 28/2001 rd, s. 5), myndighetsverksamhet genom inköpscentraler (GrUU 15/2019 rd), sjöräddningsväsendet (GrUU 24/2001 rd), lagstadgad arbetspensionsförsäkring (GrUU 45/1996 rd), rådgivning som omfattas av myndighetsansvar (GrUU 11/2006 rd) och avfallshanteringsuppgifter (GrUU 58/2010 rd).

Enligt grundlagsutskottets vedertagna praxis ska till exempel en rätt som baserar sig på självständig prövning att i avsevärd göra ingrepp i en individs grundläggande fri- och rättigheter ses som avsevärd utövning av offentlig makt (RP 1/1998 rd, s. 182/II, se även GrUU 48/2001 rd, s. 3/II, GrUU 20/2002 rd, s. 3 och GrUU 30/2010 rd, s. 10/I och även GrUU 62/2010 rd, s. 6).

I grundlagsutskottets utlåtan depraxis har man däremot inte hittills bedömt användning av informationskällor med tanke på 124 § i grundlagen. I propositionen anses att användning av informationskällor inte handlar om en offentlig förvaltningsuppgift som tilldelas en privatperson. Även om man i propositionen föreslår ett element som ökar den deltagande karaktären på den befogenhet som redan är i användning, anses detta inte ändra befogenhetens natur på så sätt att användning av deltagande informationskällor ska bedömas som en offentlig förvaltningsuppgift enligt 124 § i grundlagen.

Användning av informationskällor i grundformen är passiv, eftersom det handlar om att ta emot och förmedla uppgifter till myndigheterna (10 kap. 39 § 1 mom. i tvångsmedelslagen). Styr användning av informationskällor handlar å sin sida om i viss mån aktivare verksamhet för att inhämta information och inte endast om att ta emot och förmedla information (10 kap. 39 § 2 mom. i tvångsmedelslagen). Likaså kan den i propositionens föreslagna fallspecifika utvidgade användningen av deltagande informationskällor anses ge uttryck för aktivare verksamhet av informationskällan.

Informationskällor har ofta en viktig roll i brottsundersökningen och de uppgifter som fås från informationskällor kan ofta i enskilda brottmål ha en till och med avgörande betydelse för utredningen av brottet (Esitutkinta ja pakkokeinot (2025): Fredman, Rautio, Tolvanen, Viitanen, s. 1 126). För en person som används som informationskälla handlar det i princip om en sådan åtgärd som myndigheterna inte kan vidta genom att använda andra undersökningsmetoder eller så kan det handla om en situation där det på grund av tids- eller resursrelaterade begränsningar inte är ändamålsenligt eller möjligt att använda andra metoder för att uppnå målen. Koncist handlar användning av informationskällor om utnyttjande av redan befintliga sociala kontakter och andra uppgifter samt möjligheter för annan persons än en myndighet, det vill säga en privatperson. Vid användning av informationskällor är det godtagbart till exempel att

uttryckligen informationskällan med hjälp av sina relationer rör sig bland kriminella eller även i kriminella grupper, träffar personer som han eller hon känner från tidigare samt diskuterar med dem. Enligt den gällande regleringen blir verksamheten förbjuden då informationskällan för att få den information som polisen begärt eller behöver måste infiltrera sig i en sådan kriminell sammanslutning som källan inte hör till från tidigare (RP 222/2010, s. 361, se även Esitutkinta ja pakkokeinot (2025): Fredman, Rautio, Tolvanen, Viitanen, s. 1 128). I så fall handlar det om användning av den befogenhet för täckoperationer vilken ankommer på myndigheter.

Även om utnyttjande av informationskällor i brottsbekämpningen länge varit en del av myndigheternas utbud för brottsbekämpning, beslutade man sig en gång i tiden för att utfärda närmare bestämmelser om användning av informationskällor genom lag baserat på att all myndighetsverksamhet ska basera sig på verksamhetsmöjligheter som tydligt framgår av lag (se till exempel RP 266/2004 rd, s. 7 och 26). Det står klart att användning av informationskällor handlar om en befogenhet som uteslutande hör till myndigheter, även om det inte är möjligt, eller i vissa situationer inte ändamålsenligt, att myndigheten konkret tar emot och förmedlar uppgifter passivt (användning av informationskällor i grundformen) eller inhämtar information på ett aktivare sätt (styrd och deltagande användning). Användning av informationskällor handlar om utnyttjande av information som kan fås av en informationskälla utifrån informationskällans redan befintliga sociala relationer och normala mänskliga umgänge eller att möjligheter att få information utnyttjas.

Även om informationskällans roll i styrd och i den i propositionen föreslagna deltagande användningen av informationskällor i viss mån är mer konkret än i användning av informationskällor av grundformen, då det inte handlar om att endast passivt ta emot och förmedla uppgifter till myndigheterna, blir inte användningen av informationskällor heller i dessa situationer av sådan natur att man i den tilldelar en privatperson en sådan uppgift som ska bedömas som en offentlig förvaltningsuppgift. Användningen av informationskällor baserar sig inte på självständig prövnings- och bestämmanderätt för informationskällan, och en person som fungerar som informationskälla gör som en del av verksamheten inte självständigt sådana lösningar som påverkar de enskildas rättigheter eller skyldigheter.

Deltagande användning av informationskällor handlar alltid om verksamhet som baserar sig på förundersökningsmyndighetens beslut och prövning och informationskällans roll förblir den samma och källans verksamhet förblir osjälvständig då han eller hon agerar inom sådana ramar som myndigheten fastställt noggrant och under dess styrning och övervakning. Grunden för befogenheten utgörs alltid av ett myndighetsbeslut om utövning av tvångsmedlet och befogenheten utövas för att vidta åtgärder som planmässigt fastställts exakt i ett myndighetsbeslut av en informationskälla som från fall till fall har bedömts ha lämpliga egenskaper. I sitt uppdrag utövar informationskällan inte offentlig makt, utan det handlar uttryckligen om en myndighetsbefogenhet, där inhämtandet av information genomförs av en enskild person under myndighetens styrning och övervakning.

Det föreslås att bestämmelser utfärdas om att en deltagande informationskälla under styrning och övervakning av en myndighet har möjlighet att vidta åtgärder av teknisk karaktär som leder till att myndigheten kan utnyttja någon av de hemliga tvångsmedel som föreskrivits i 10 kap. I så fall handlar det i praktiken om stöd i anknytning till användningen av myndigheternas befogenheter genom att dra nytta av informationskällans redan befintliga sociala relationer och ställning i brottsliga kretsar. De åtgärder som en informationskälla vidtar är väldigt noggrant avgränsade och även till denna del av osjälvständig natur, då det handlar om till exempel att lämna en avlyssningsanordning på en på förhand fastställd plats. Det föreslås inte att informationskällan ges rättigheter att använda befogenheter som hänför sig till de grundläggande fri- och rättigheternas kärnområde, utan det handlar på ovan konstaterade sätt

om en befogenhet som uteslutande hör till en myndighet. På grund av verksamhetens osjälvständiga karaktär anses den föreslagna regleringen inte heller till denna del leda till att en offentlig förvaltningsuppgift anförtros en privatperson.

Till den del som den åtgärd som vidtas av en informationskälla, till exempel installation av en avlyssningsanordning på en viss plats, förutsätter att informationskällan vidtar åtgärder i ett hemfridsskyddat utrymme, ska verksamhetens godtagbarhet bedömas med tanke på hemfridsskyddet i synnerhet med beaktande av det kvalificerade lagförbehåll som ingår i den nämnda bestämmelsen om de grundläggande fri- och rättigheterna och de allmänna förutsättningarna för att göra inskränkningar av de grundläggande fri- och rättigheterna. Det finns inte skäl att bedöma detta med tanke på de enskilda befogenheterna i 10 kap. och de begränsningar av de grundläggande fri- och rättigheterna vilka följer av detta, utan det betydelsefulla är snarare om informationskällan begränsar skyddet för de grundläggande fri- och rättigheterna då han eller hon vidtar en åtgärd.

Enligt 10 § 3 mom. i grundlagen kan genom lag föreskrivas om åtgärder som ingriper i hemfriden och som är nödvändiga för att brott ska kunna utredas. I fråga om åtgärder av teknisk natur vilka vidtas av en informationskälla anses den föreslagna regleringen på det sätt som avses i 10 § 3 mom. i grundlagen begränsas till vad som är nödvändigt för utredningen av brottet, eftersom man i bestämmelsen förutsätter att det är nödvändigt att åtgärden vidtas av en informationskälla för att utöva den befogenhet som används för att utreda brottet. Det kan vara nödvändigt att en informationskälla vidtar en åtgärd i situationer där endast informationskällan har tillgång till sådana utrymnen eller platser eller grupper till vilka förundersökningsmyndigheterna inte i övrigt av praktiska orsaker har tillgång, även om detta juridiskt sett vore tillåtet. Dessa åtgärder beträffande en informationskällas åtgärder föreskrivs med beaktande av regleringens syfte och regleringskontexten på ett tillräckligt exakt och noggrant avgränsat sätt i föreslagna 10 kap. 40 a § 3 mom. Förslaget effektiviserar användningen av informationskällor och möjligheten att använda andra undersökningsmetoder samt således generellt utredningen av brott, vilket med tanke på systemet för grundläggande fri- och rättigheter kan anses vara en godtagbar grund för att begränsa hemfridsskyddet. Den föreslagna regleringen kan anses vara proportionell, eftersom delaktigheten i åtgärderna avgränsats endast till situationer där det är nödvändigt för att utöva den behöriga myndighetens befogenhet. I fråga om regleringens proportionalitet och rättsskyddsarrangemangen finns det skäl att observera att en informationskälla inte kan användas för att kringgå förutsättningarna för eller begränsningarna av användningen av befogenheter som tilldelats myndigheterna, utan beroende på situationen ska de förutsättningar som ställts på den ifrågavarande befogenheten enligt 10 kap. alltid vara uppfyllda utan att det är möjligt att avvika från förfarandet med befogenhetsspecifikt beslutsfattande (*Allan mot Förenade kungariket* 5.11.2002, *Van Vondel mot Nederländerna* 25.10.2007, *M.M. mot Nederländerna* 8.4.2003 och *A. mot Frankrike* 23.11.1993).

12.4.5 Rättsskyddet och övervakningen av användning av informationskällor

Vid användning av hemliga tvångsmedel är det väsentligt att säkerställa de processuella rättsskyddsgarantierna (se till exempel GrUU 98/2022 rd, s. 2).

I samband med att tvångsmedelslagen stiftades har det identifierats att användning av informationskällor trots dess effektivitet utgör en risk för rättsskyddet för de polismän och informationskällor som deltar i den. I förarbetena har man hänvisat bland annat till användning av en informationskälla i köpförhandlingarna om narkotika vid bevisprovokation genom köp med beaktande av att det inte befriar informationskällan från straffansvar i fråga om den egna delaktigheten i det brott som begåtts i arrangemangen för att köpa narkotika. I så fall kan det bli

aktuellt att bedöma den egentliga delaktigheten i informationskällans brott även för den polisman som använt informationskällan. På grund av detta har det i fråga om rättsskyddet för den tjänsteman som styr informationskällan och informationskällan ansetts vara synnerligen viktigt att informationskällan är medveten om sina rättigheter och skyldigheter samt om gränserna för vad som enligt lag är tillåten och förbjuden verksamhet (RP 222/2010 rd, s. 139). Bestämmelserna om användning av deltagande informationskällor anses utreda rättsläget för rättsskyddet genom att på samma gång möjliggöra en effektivare användning av informationskällor, då man i verksamheten på grund av rättsskyddsrisiker inte behöver avhålla sig från vissa åtgärder, som beroende på situationen kan bli föremål för en bedömning av om rekvisitet för något brott är uppfyllt.

I fråga om användning av deltagande informationskällor tillgodoses rättsskyddet, inbegripet tillgodoseende av kravet på en rättvis rättegång, därtill genom att rätten att bestämma om utövning av befogenheten föreskrivs för en väldigt avgränsad grupp av personer inom förundersökningsmyndigheten. Beslut om användning av deltagande informationskällor fattas på chefsnivå eller av en för användning av informationskällor förordnad tjänsteman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information. Det bedöms inte vara ändamålsenligt att ge en domstol till uppgift att fatta beslut som gäller användning av en deltagande informationskälla (se mer ingående i avsnitt 5.1.3.1). I samband med den övergripande reformen av tvångsmedelslagen ansågs förtäckt inhämtande av information, täckoperationer, bevisprovokation genom köp, styrd användning av informationskällor och kontrollerade leveranser bilda en separat grupp i fråga om befogenheten att fatta beslut. På det sätt som konstaterats i förarbetena till lagen ska en domstol delta i beslutfattandet om täckoperationer, men med beaktande av aspekter som gäller de mänskliga rättigheterna och de grundläggande fri- och rättigheterna är det inte behövligt i fråga om de andra nämnda metoderna (RP 222/2010 rd, s. 139). Med beaktande av rättsskyddsaspekterna anses det inte heller i fråga om användning av deltagande informationskällor vara behövligt att utfärda bestämmelser om behörigheten att fatta beslut för en domstol.

I anknytning till rättsskyddet för den brottsmisstänkte och en rättvis rättegång kan det anses vara väsentligt att bibehålla rätten för den brottsmisstänkte och dennes försvarare att få information och yttra sig om allt material som påverkar ärendet och som kan påverka den dom som ges (GrUU 5/1999 rd, s. 6). I fråga om användning av deltagande informationskällor är det värt att observera att det i 10 kap. 60 § 4 mom. i tvångsmedelslagen föreskrivs att det utifrån ett domstolsbeslut är möjligt att låta bli att göra att en underrättelse om användning av ett tvångsmedel, om det är befogat bland annat för att skydda liv och hälsa.

Med beaktande av karaktären på användningen av informationskällor kan skyddandet av en informationskällas liv och hälsa ställvis förutsätta att en underrättelse inte görs. Det handlar dock om ett beslut som baserar sig på prövning i ett enskilt fall och det är inte möjligt att schablonmässigt låta bli att göra underrättelsen. Situationen avviker inte från styrd användning av informationskällor och underrättelse om användningen av tvångsmedlet bedöms från fall till fall. I förarbetena till tvångsmedelslagen har det identifierats att om det i enlighet med 60 § blir nödvändigt att avslöja styrd användning av informationskällor, innebär det i praktiken en skyldighet för polisen att vidta personsäkerhetsåtgärder för att skydda informationskällan (RP 222/2010 rd, s. 361). Det bör även observeras att man enligt 5 mom. i bestämmelsen vid prövning av att inte göra en underrättelse i ett fall enligt 4 mom. ska beakta rätten för parten att försvara sig på behörigt sätt eller i övrigt på behörigt sätt bevaka sin rätt i en rättegång.

De aspekter som anknyter till rättsskyddet och en rättvis rättegång betonas i synnerhet i bedömningen av användning av en deltagande informationskälla ur brottsprovokationens synvinkel (se avsnitt 2.3.4.9 i propositionen).

Europadomstolen har riktat uppmärksamhet på kraven på en rättvis rättegång genom att i sin avgörandepraxis uppmärksamma att det inte är berättigat att använda bevis som fåtts som en följd av anstiftan (*Teixeira de Castro mot Portugal* 9.5.1998, punkt 35–36 och *Vanyan mot Ryssland* 15.3.2006, punkt 46). Enligt Europadomstolen kan användning av hemliga tvångsmedel i sig inte kränka kravet på en rättvis rättegång, även om tydliga gränser ska fastställas för användning av tvångsmedlet på grund av den risk för brottsprovokation som eventuellt är förknippad med användningen av ett tvångsmedel. Det centrala i bedömningen har ansetts utgöras i synnerhet av om brottet begåtts utan myndighetens inflytande (*Bannikova mot Ryssland* 4.11.2010, punkt 35 och 37).

Användningen av en deltagande informationskälla anses till den konstaterade delen inte äventyra rätten till en rättvis rättegång. Till denna del ska man beakta de strikta förutsättningar som ska fastställas för användning av befogenheten. Det är tillåtet att använda en deltagande informationskälla endast om det utifrån synnerligen giltiga grunder kan förmodas att åtgärden vidtas utan informationskällans medverkan. Förbudet mot bevisprovokation framgår således på författningsnivå och det har bundits till en synnerligen hög bevisningströskel (RP 14/1985 rd, s. 17). Användning av deltagande informationskällor övervakas i enlighet med 10 kap, 65 § i tvångsmedelslagen (se närmare i avsnitt 2.3.4.11).

12.4.6 Tjänsteansvar

Enligt 118 § 1 mom. i grundlagen svarar en tjänsteman för att hans eller hennes ämbetsåtgärder är lagliga. I fråga om den föreslagna befogenheten till användning av deltagande informationskällor handlar det om myndighetsverksamhet trots att en person som inte är en myndighet till vissa delar vidtar åtgärder. Utgångspunkten för den föreslagna regleringen är en förutsättning enligt vilken det är möjligt att använda befogenheten endast om detta kan genomföras på det sätt som förutsätts i lagen. Således står det klart att befogenheten till användning av deltagande informationskällor handlar om myndighetsverksamhet som är förknippad med tjänsteansvar. Till denna del avviker befogenheten inte från de andra hemliga tvångsmedlen i 10 kap. i tvångsmedelslagen.

I bedömningen ska man dock beakta även att förundersökningsmyndighetens uppgifter bland andra uppgifter omfattar att utreda brott. Till exempel enligt 1 kap. 1 § i polislagen är polisens uppgift att trygga rätts- och samhällsordningen, skydda den nationella säkerheten, upprätthålla allmän ordning och säkerhet samt att förebygga, avslöja och utreda brott och föra brott till åtalsprövning. Till denna del bedöms det dock inte att det föreligger någon särskild friktion i fråga om regleringens egenskaper (en informationskälla kan bistå en kriminell grupp) i förhållande till förundersökningsmyndighetens principiella tjänsteansvar att förhindra och utreda brott.

Den föreslagna användningen av deltagande informationskällor i egenskap av befogenhet i förhållande till skyldigheten att förhindra och utreda brott avviker inte från till exempel täckoperationer, som likaså handlar om en myndighetsbefogenhet för att delta i kriminell verksamhet, till exempel genom att bistå en kriminell grupp. I samma sammanhang ska man även beakta att kontrollerade leveranser (10 kap. 41 § i tvångsmedelslagen) där förundersökningsmyndigheten har rätt att inte ingripa i transport eller annan leverans av ett föremål, ett ämne eller egendom eller skjuta upp ett sådant ingripande, om detta behövs för att identifiera de personer som är delaktiga i det pågående brottet eller för att utreda ett allvarligare brott eller en större brottsdel. Till de konstaterade delarna anses användning av deltagande informationskällor inte stå i strid med det tjänsteansvar som föreskrivs i 118 § i grundlagen.

12.5 Fogande av skjutvapenbrott till de brott som utgör grund för ett tvångsmedel i fråga om användning av överskottsinformation

I propositionen föreslås att förteckningen över brott som utgör grund för ett tvångsmedel i 10 kap. 56 § 2 mom. i tvångsmedelslagen, vilket gäller användning av överskottsinformation, kompletteras med skjutvapenbrott, vars maximistraff är fängelse i två år.

Riksdagens grundlagsutskott har ansett att det vid bedömningen av regleringen av överskottsinformation å ena sidan gäller att beakta det grundlagsenliga skyddet för förtroliga meddelanden, medan å andra sidan intresset för att utreda allvarliga brott och godtagbara och samhälleligt vägande skäl relaterade till det straffrättsliga systemets trovärdighet talar för en viss begränsning av denna rättighet (GrUU 32/2013 rd, s. 7). I sin utlåtandepaxis har grundlagsutskottet ansett att det är godtagbart att överskottsinformation får användas om det strängaste föreskrivna straffet för brottet är fängelse i minst tre år. Utskottet har ansett att det inte heller finns något hinder för att man i bestämmelsen inkluderar vissa sådana enskilda brott vars maximistraff är fängelse i två år, men som dock i fråga om allvarlighetsgrad jämföras med övriga brott som uppfyller förutsättningen för användning av överskottsinformation och som uppfyller de krav som ställts på begränsning av hemligheten i fråga om förtroliga meddelanden i 10 § i grundlagen (GrUU 32/2013 rd, s. 6–7 och LaUB 17/2013, s. 7).

I och med att 2 mom. kompletteras med ett nytt brott som kan utgöra grund för ett tvångsmedel, ska det nämnda brottet således vara jämförbart med de andra brotten i bestämmelsen och vara av sådana natur som ett i 10 § 4 mom. i grundlagen avsett brott som äventyrar individens eller samhällets säkerhet eller hemfriden.

Lagutskottet har tidigare ansett att skjutvapenbrott som föreskrivs som straffbart i 41 § kap. 1 § i strafflagen omfattar relativt många former av gärningssätt på så sätt att det kan handla om till exempel försummelse av skyldigheten att göra en förpackningspåskrift enligt föreskrifterna i skjutvapenlagen. Enligt utlåtandet verkar skjutvapenbrott på grund av detta inte i fråga om allvar alltid kunna jämföras med de andra brott som avses i momentet (LaUB 30/2022 rd, s. 17). Genom den ändring som gäller skjutvapenbrott i strafflagen (RP 204/2024 rd) reduceras tillämpningsområdet för skjutvapenbrott genom att överföra gärningssätt som kan karakteriseras som brott mot vissa administrativa skyldigheter till 4 § 1 mom., som gäller lindrigt skjutvapenbrott. Vid riksdagsbehandlingen av lagutskottet ansåg man dock i fråga om vissa av de gärningssätt som enligt förslaget skulle flyttas att det var befogat att bibehålla dem även framöver som skjutvapenbrott. Lagutskottet riktade uppmärksamhet bland annat på att målet med de skyldigheter som föreskrivs i skjutvapenlagen är att trygga myndighetsövervakningen av skjutvapen och förhindra olaglig vapenhandel (LaUB 9/2025 rd). I fråga om vissa gärningssätt har rekvisitet för skjutvapenbrott dock reducerats.

Även om skjutvapenbrott omfattar många nivåer av brott, anses brottet till denna del motsvara till exempel narkotikabrott, för vilket spektret av gärningar som ingår i dess rekvisit är relativt brett och i vissa fall kan det handla om till exempel relativt småskalig narkotikaodling. Lagutskottet har även i övrigt konstaterat att den gällande listan över brott som utgör grund för ett tvångsmedel innehåller brottsrubriceringar som kan omfatta gärningar på relativt många nivåer och även många gärningsformer som i praktiken bestraffas genom böter (LaUB 30/2022 rd, s. 14). Skjutvapenbrott anses i fråga om natur jämföras med andra brott som är en förutsättning för att använda överskottsinformation.

De praktiska utmaningar som följer av att skjutvapenbrott inte omfattas av bestämmelsen om användning av överskottsinformation har behandlats i avsnittet om nuläget och bedömning av nuläget i propositionen (se mer ingående i avsnitt 2.3.5). Den komplettering som gäller

skjutvapenbrott har motiverats bland annat genom att antalet olagliga skjutvapen ökat avsevärt (LaUB 30/2022 rd, s. 17). Det handlar om ett brott vars utredningsintresse kan anses vara väldigt stort med beaktande av de olika rättsobjekt som kan kränkas genom användning av ett skjutvapen (RP 204/2024 rd, s. 43 och GrUU 7/2025 rd, s. 4). I många fall är skjutvapenbrott relaterade till grövre brott eller till samma brottshelhet. Det kan handla om organiserad brottslighet eller i övrigt yrkesmässig brottslighet. Även i förvaltningsutskottets betänkande om statsrådets redogörelse för den inre säkerheten har det beaktats att vapen i allt högre grad rör sig bland de kriminella och att då olagliga vapen blir vanligare, blir även användningen av dessa vanligare. Ökningen av olagliga skjutvapen har ansett öka även de risker som är förknippade med användningen av skjutvapen, såsom skjutvapenincidenter, även i Finland (FvUB 19/2021 rd, s. 20). Skjutvapenbrott bedöms således ha en natur av ett sådant brott som i den mening som avses i 10 kap. § 4 mom. äventyrar individens eller samhällets säkerhet eller hemfriden.

Utifrån systematiken i regleringen kring användning av överskottsinformation får information om skjutvapenbrott användas endast om användningen av överskottsinformation kan förmodas vara av synnerligen betydelse för utredningen av brottet (GrUU 66/2010 rd, s. 10 och GrUU 32/2013 rd, s. 6).

12.6 Sammandrag

På de grunder som anges ovan kan lagförslaget behandlas i vanlig lagstiftningsordning. Det anses dock vara önskvärt att grundlagsutskottet avger ett utlåtande om den föreslagna regleringen som hänför sig till genomsökning av hemliga platser, eftersom det handlar om en ny form av befogenhet, som är av hemlig natur och som ingriper i hemfridsskyddet.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag

om ändring av 2 och 10 kap. i tvångsmedelslagen

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i tvångsmedelslagen (806/2011) 2 kap. 11 § 1 och 2 mom. samt 10 kap. 1 §, 2 § 2 mom., 15 §, 27 § 3 mom., 31 § 1 mom., 32, 34 och 38 §, 42 § 1 mom., 44 § 1 mom., 48 § 1 mom., 56 § 2 mom. och 60 § 1 och 2 mom.,

av dem 10 kap. 1 § sådan den lyder i lagarna 628/2015, 112/2018 och 401/2025, 10 kap. 15 § sådan den lyder delvis ändrad i lagarna 628/2015 och 452/2023, 10 kap. 27 § 3 mom. sådant det lyder i lag 732/2022, 10 kap. 31 § 1 mom., 42 § 1 mom., 48 § 1 mom. och 60 § 1 mom. sådana de lyder i lag 452/2023, 10 kap. 38 § sådan den lyder delvis ändrad i lag 452/2023, 10 kap. 56 § 2 mom. sådant det lyder i lagarna 452/2023 och 182/2024 och 10 kap. 60 § 2 mom. sådant det lyder i lag 1146/2013, samt

fogas till 10 kap. nya 1 a och 26 a–26 j §, till 10 kap. 27 §, sådan den lyder delvis ändrad i lagarna 732/2022 och 452/2023, ett nytt 3 mom., varvid det ändrade 3 mom. och det nuvarande 4 mom. blir 4 och 5 mom., till 10 kap. en ny 27 a §, till 10 kap. 28 §, sådan den lyder delvis ändrad i lag 452/2023, ett nytt 3 mom., till 10 kap. en ny 29 a §, till 10 kap. 30 § ett nytt 3 mom., till 10 kap. 31 §, sådan den lyder delvis ändrad i lag 452/2023, nya 5 och 6 mom., till 10 kap. nya 33 a, 33 b och 34 a §, till 10 kap. 35 §, sådan den lyder delvis ändrad i lag 452/2023, nya 4–6 mom., till 10 kap. 36 § ett nytt 3 mom., till 10 kap. 37 §, sådan den lyder delvis ändrad i lag 1146/2013, nya 5 och 6 mom. och till 10 kap. nya 40 a–40 d § som följer:

2 kap.

Gripande, anhållande, häktning och häktningsarrest

11 §

Förutsättningar för häktning

På begäran av en tjänsteman som är berättigad att framställa häktningsyrkande får domstolen bestämma att den som på sannolika skäl är misstänkt för brott får häktas, om

1) det föreskrivna strängaste straffet för brottet är fängelse i minst ett år och den misstänktes personliga förhållanden eller andra omständigheter ger anledning att misstänka att den misstänkte

a) flyr eller att denne på något annat sätt drar sig undan förundersökning, rättegång eller verkställighet av straff,

b) försvårar utredningen av saken genom att undanröja, förstöra, ändra eller gömma bevis eller genom att påverka ett vittne, en målsägande, en sakkunnig eller en medgärningsman, eller

c) fortsätter sin brottsliga verksamhet,

2) den misstänkte inte är känd och vägrar uppge sitt namn eller sin adress eller lämnar uppenbart osanna uppgifter om detta,

3) den misstänkte inte har stadigvarande bostad i Finland och det är sannolikt att den misstänkte genom att lämna landet drar sig undan förundersökning, rättegång eller verkställighet av straff, eller

4) det inte föreskrivs ett lindrigare straff för brottet än fängelse i två år och den misstänktes personliga förhållanden eller andra omständigheter ger anledning att misstänka att den misstänkte äventyrar någons liv, hälsa eller frihet.

När någon är skäligen misstänkt för brott får den misstänkte häktas fastän det inte finns sannolika skäl för misstanken, om de förutsättningar för häktning som anges i 1 mom. i övrigt finns och det är synnerligen viktigt att den misstänkte häktas i avvaktan på tilläggsutredning. Om den misstänkte är häktad med stöd av detta moment, ska häktningsärendet behandlas på nytt i enlighet med 3 kap. 11 §. På begäran av den som har framställt häktningsyrkandet kan domstolen överföra häktningsärendet till den domstol som är behörig att handlägga åtal i saken för att behandlas på nytt. Den förstnämnda domstolen ska omedelbart underrätta den sistnämnda om sitt beslut.

---

10 kap.

Hemliga tvångsmedel

1 §

Tillämpningsområde

I samband med förundersökning får i hemlighet för dem som åtgärden riktas mot användas teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, teleövervakning, inhämtande av basstationsuppgifter, systematisk observation, förtäckt inhämtande av information, teknisk avlyssning, optisk observation, teknisk spårning och teknisk observation av utrustning, inhämtande av identifieringsuppgifter för teleadresser eller teleterminalutrustning, täckoperationer, bevisprovokation genom köp, användning av informationskällor, kontrollerade leveranser, hemlig husrannsakan, hemlig särskild husrannsakan och hemlig platsgenomsökning samt av omhändertagande och kopiering i anslutning till dessa. Bestämmelser om användningen av dessa metoder för att förhindra eller avslöja brott finns i polislagen, lagen om brottsbekämpning inom Tullen (623/2015) och lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet (108/2018).

Vad som i detta kapitel föreskrivs om förundersökningsmyndighetens eller en förundersökningstjänstemans rätt att använda tvångsmedel gäller med undantag av de avgränsningar som föreskrivs nedan förutom polisen även gränsbevakningsmyndigheterna, tullmyndigheterna och de militära myndigheterna enligt vad som föreskrivs särskilt om detta i lag.

1 a §

Gränsbevakningsväsendets befogenheter

Gränsbevakningsväsendet får inte använda täckoperationer och bevisprovokation genom köp, med undantag för täckoperationer som genomförs uteslutande i datanät och bevisprovokation genom köp som genomförs uteslutande i datanät.

Gränsbevakningsväsendet har rätt att använda

1) teleavlyssning och inhämtande av information i stället för teleavlyssning endast vid utredning av grovt ordnande av olaglig inresa eller av människohandel eller grov människohandel,

2) teleövervakning vid utredning av ett brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka och för vilket det strängaste föreskrivna straffet är fängelse i minst fyra år eller grovt döljande av olagligt byte med de undantag som anges i 3 mom.,

3) annat förtäckt inhämtande av information än sådant datanätsbaserat förtäckt inhämtande av information som avses i 14 § 4 mom. vid utredning av ett brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka och för vilket det strängaste föreskrivna straffet är fängelse i minst fyra år med de undantag som anges i 3 mom., eller häleri som hänför sig till planmässig, organiserad, yrkesmässig, fortsatt eller upprepad brottslig verksamhet,

4) teknisk spårning av en person vid utredning av ett brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka och för vilket det strängaste föreskrivna straffet är fängelse i minst fyra år med de undantag som anges i 3 mom.

Gränsbevakningsväsendet har inte rätt att använda teleövervakning, teknisk spårning av en person eller annat förtäckt inhämtande av information än sådant datanätsbaserat förtäckt inhämtande av information som avses i 14 § 4 mom. vid utredning av

1) misstanke om att en person som omfattas av det i 30 eller 31 § i lagen om gränsbevakningsväsendets förvaltning (577/2005) avsedda militärdisciplinförfarandet har gjort sig skyldig till ett brott som enligt 2 § i militära rättegångslagen (326/1983) ska handläggas som ett militärt rättegångsärende eller misstanke om att en person som tjänstgör vid Gränsbevakningsväsendet har gjort sig skyldig till ett tjänstebrott enligt 40 kap. i strafflagen,

2) våldsamt motstånd mot tjänsteman enligt 16 kap. 1 § i strafflagen och grovt givande av muta enligt 16 kap. 14 § i den lagen,

3) tagande av gisslan enligt 25 kap. 4 § i strafflagen och förberedelse till tagande av gisslan enligt 25 kap. 4 a § i den lagen i anknytning till ordnande av olaglig inresa,

4) sådana allmänfarliga brott enligt 34 kap. i strafflagen som riktar sig mot Gränsbevakningsväsendet.

Vid i 5 § i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet avsedd annan förundersökning som görs av Gränsbevakningsväsendet får en gränsbevakningsman av de hemliga tvångsmedlen inte använda teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, teleövervakning, förtäckt inhämtande av information, teknisk spårning av en person, täckoperationer, bevisprovokation genom köp och styrd användning av informationskällor.

2 §

Förutsättningar för användning av hemliga tvångsmedel

Utöver vad som föreskrivs nedan om de särskilda förutsättningarna för användningen av hemliga tvångsmedel får teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, systematisk observation, teknisk avlyssning, optisk observation, teknisk spårning av en person, teknisk observation av utrustning, täckoperationer, bevisprovokation genom köp, styrd användning av informationskällor, användning av deltagande informationskällor, kontrollerade leveranser, hemlig husrannsakan, hemlig särskild husrannsakan och hemlig platsgenomsökning samt omhändertagande och kopiering i anslutning till dessa användas bara om de kan antas vara av synnerlig vikt för utredning av ett brott. För täckoperation, bevisprovokation genom köp, bostadsavlyssning och hemlig särskild husrannsakan krävs det dessutom att metoden är nödvändig för att ett brott ska kunna utredas.

---

15 §

Beslut om förtäckt inhämtande av information

Beslut om förtäckt inhämtande av information ska fattas av chefen för centralkriminalpolisen, chefen för en polisinspektion eller av en för uppdraget förordnad anhållningsberättigad tjänsteman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information. Beslut om förtäckt inhämtande av information i syfte att utreda ett tullbrott ska fattas av Tullens brottsbekämpningschef eller av en för uppdraget förordnad anhållningsberättigad tullman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information. Beslut om förtäckt inhämtande av information för utredning av ett brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka ska fattas av avdelningschefen eller biträdande avdelningschefen för juridiska avdelningen vid staben för Gränsbevakningsväsendet eller av en för uppdraget förordnad anhållningsberättigad gränsbevakningsman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information.

Beslut om förtäckt inhämtande av information ska fattas skriftligen. I beslutet ska följande nämnas:

- 1) åtgärden och dess syfte tillräckligt specificerat,
  - 2) den enhet eller förvaltningsenhet vid Gränsbevakningsväsendet som genomför inhämtandet och den polisman, tullman inom Tullens brottsbekämpning eller gränsbevakningsman som svarar för inhämtandet,
  - 3) det misstänkta brottet,
  - 4) den person som det förtäckta inhämtandet av information riktas mot,
  - 5) de fakta som brottsmisstanken grundar sig på,
  - 6) den planerade tidpunkten för genomförandet av åtgärden,
  - 7) eventuella begränsningar och villkor för det förtäckta inhämtandet av information.
- Vid förändrade omständigheter ska beslutet vid behov ses över.

26 a §

Hemlig husrannsakan och dess förutsättningar

Med *hemlig husrannsakan* avses hemlig genomsökning av i 24 kap. 11 § i strafflagen avsedda hemfridskyddade platser.

Förundersökningsmyndigheten kan ges tillstånd att företa en genomsökning som avses i 1 mom., om innehavaren av utrymmet eller platsen är skäligen misstänkt för ett brott som avses i 3 §. Genomsökningen får företas endast om det kan antas att föremål, egendom, handlingar, information eller omständigheter som behövs för utredningen av brottet kan påträffas vid genomsökningen. På platser som inte innehas av den misstänkte får genomsökning företas endast om brottet har begåtts där eller om det annars på synnerligen giltiga skäl kan antas att det vid genomsökningen påträffas föremål, egendom, handlingar, information eller omständigheter som avses ovan.

Om det under tiden för hemlig husrannsakan eller vid något annat tillfälle framkommer att sådan information som avses i 26 b § kan bli föremål för genomsökningen, ska åtgärden avbrytas och de upptagningar som fåtts genom den och anteckningarna om de uppgifter som fåtts genom den genast utplånas.

En enskild sluten handling som påträffats vid hemlig husrannsakan får undersökas endast av undersökningsledaren, åklagaren eller domstolen, eller enligt undersökningsledarens förordnande av en polisman. När en handling i form av data öppnas får undersökningsledaren vid behov besluta att en expert på det informationssystem som åtgärden gäller eller på dess lagringsplattform ska anlitas.

26 b §

Hemlig särskild husrannsakan och dess förutsättningar

Med *hemlig särskild husrannsakan* avses hemlig genomsökning av ett utrymme där det finns anledning att anta att genomsökningen kommer att omfatta information som någon enligt 17 kap. 10–14, 16, 20 eller 21 § i rättegångsbalken har skyldighet eller rätt att vägra vittna om och som enligt 7 kap. 3 § i denna lag inte får tas i beslag eller kopieras.

Förundersökningsmyndigheten kan ges tillstånd att företa en genomsökning som avses i 1 mom., om innehavaren av utrymmet eller platsen är skäligen misstänkt för ett brott som avses i 3 §. Genomsökningen får företas endast om det kan antas att föremål, egendom, handlingar, information eller omständigheter som behövs för utredningen av brottet kan påträffas vid genomsökningen och endast om genomsökningsombudets närvaro kan möjliggöras på det sätt som föreskrivs i 26 c §. På platser som inte innehas av den misstänkte får genomsökning företas endast om brottet har begåtts där eller om det annars på synnerligen giltiga skäl kan antas att det vid genomsökningen påträffas föremål, egendom, handlingar, information eller omständigheter som avses ovan.

26 c §

Genomsökningsombud, ombudets behörighetsvillkor och skyldigheter samt arvode och ersättning

För hemlig särskild husrannsakan ska det förordnas ett genomsökningsombud som ska se till att omhändertagande eller kopiering av handlingar inte gäller information som avses i 26 b § 1 mom. Genomsökningsombudet kan vara ett i 44 § avsett offentligt ombud som domstolen har förordnat för handläggningen av ett yrkande som gäller genomsökning. Bestämmelser om behörighetsvillkor för genomsökningsombud finns i 8 kap. 8 §.

Genomsökningsombudet ska med omsorg och utan ogrundat dröjsmål övervaka att omhändertagande eller kopiering av handlingar inte gäller information som avses i 26 b § 1 mom. Genomsökningsombudet ska vara närvarande vid hemlig särskild husrannsakan och följa hur åtgärderna för genomsökning vidtas, om det med beaktande av säkerheten för alla som deltar i genomsökningen är möjligt.

Ett genomsökningsombud eller den som ombetts fullgöra ett sådant uppdrag får inte obehörigen röja en omständighet som han eller hon fått kännedom om under uppdraget eller när han eller hon ombads fullgöra det. I fråga om arvode och ersättning till genomsökningsombud iakttas bestämmelserna i 46 § om arvode och ersättning till offentliga ombud.

26 d §

Beaktande av den uppfattning som ett genomsökningsombud har samt undersökning av en enskild sluten handling

Den som förrättar en hemlig särskild husrannsakan ska på behörigt sätt beakta den uppfattning som genomsökningsombudet har om hur informationen lämpar sig som objekt för omhändertagande eller för kopiering av handling. Om sådant material kopieras eller annars omhändertas i samband med en genomsökning i fråga om vilket genomsökningsombudet har motsatt sig kopiering eller omhändertagande, får materialet inte undersökas ytterligare utan det ska förseglas. Omtvistat material ska avgränsas på ett sätt som är ändamålsenligt med tanke på domstolsbehandlingen och tillräckligt för att tystnadsplikten och tystnadsrätten ska tillgodoses.

Hemlig särskild husrannsakan ska upptas med en teknisk anordning och genomsökningen ska protokollföras i enlighet med 26 j §. Uttalanden av genomsökningsombudet ska dokumenteras i eller fogas till protokollet i behövlig omfattning. Genomsökningsombudet ska på begäran ges tillfälle att granska protokollet utan dröjsmål efter genomsökningen, dock senast 24 timmar efter genomsökningen.

En enskild sluten handling som påträffats vid hemlig särskild husrannsakan får undersökas endast av genomsökningsombudet. När en handling i form av data öppnas får undersökningsledaren vid behov besluta att en expert på det informationssystem som åtgärden gäller eller på dess lagringsplattform ska anlitas.

26 e §

Domstolsbehandling av förseglat material

En anhållningsberättigad tjänsteman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information ska utan dröjsmål och senast inom tre dagar från förseglingen enligt 26 d § till domstolen hänskjuta frågan om huruvida det förseglade materialet får undersökas eller tillgodogöras. I ett yrkande som gäller ärendet ska ärendet beskrivas tillräckligt exakt och till yrkandet ska förutom det förseglade materialet fogas det protokoll som avses i 26 j §.

Vid domstolsbehandlingen av ärendet gäller i tillämpliga delar vad som i 43 § föreskrivs om förfarandet i domstol. Ärenden som gäller förseglat material avgörs av den domstol som är behörig att behandla åtal i saken. Domstolen ska ge den som framställt yrkandet och genomsökningsombudet tillfälle att bli hörda.

Domstolen ska besluta om huruvida materialet eller en del av det får kopieras. Domstolens beslut som gäller förseglat material får inte överklagas genom besvär. Klagan över beslutet får anföras utan tidsfrist. Klagan ska behandlas skyndsamt. Om klagan anföras över domstolens beslut, ska det material som klagan gäller hållas förseglat till dess ärendet har avgjorts.

26 f §

Hemlig platsgenomsökning och dess förutsättningar

Med *hemlig platsgenomsökning* avses hemlig genomsökning av en plats som avses i 8 kap. 1 § 4 mom.

Förundersökningsmyndigheten kan ges tillstånd att företa en genomsökning som avses i 1 mom., om innehavaren av utrymmet eller platsen är skäligen misstänkt för ett brott som avses i 16 §.

Genomsökningen får företas endast om det kan antas att föremål, egendom, handlingar, information eller omständigheter som behövs för utredningen av brottet kan påträffas vid genomsökningen. På platser som inte innehas av den misstänkte får genomsökning företas endast om brottet har begåtts där eller om det annars på synnerligen giltiga skäl kan antas att det vid genomsökningen påträffas föremål, egendom, handlingar, information eller omständigheter som avses ovan. Om det under tiden för hemlig platsgenomsökning eller vid något annat tillfälle framkommer att sådan information som avses i 26 b § kan bli föremål för genomsökningen, ska åtgärden avbrytas och de upptagningar som fås genom den och anteckningarna om de uppgifter som fås genom den genast utplånas.

26 g §

Beslut om hemlig husrannsakan, hemlig särskild husrannsakan och hemlig platsgenomsökning

Domstolen beslutar om genomsökning enligt 26 a, 26 b och 26 f § på yrkande av en anhållningsberättigad tjänsteman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information. Om ärendet inte tål uppskov, får en anhållningsberättigad tjänsteman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information besluta om hemlig platsgenomsökning till dess att

domstolen har avgjort yrkandet om beviljande av tillstånd. Ärendet ska föras till domstol så snart det är möjligt, dock senast 24 timmar efter det att tvångsmedlet började användas.

Tillstånd till genomsökning enligt 1 mom. kan ges och beslut fattas för högst en månad åt gången. I ett yrkande och i ett beslut om genomsökning ska tillräckligt noggrant specificeras

- 1) det brott som ligger till grund för åtgärden samt brottstidpunkten,
- 2) den person som är skäligen misstänkt för det brott som avses i 1 punkten,
- 3) de fakta som misstanken mot personen och förutsättningarna för genomsökningen grundar sig på,
- 4) tillståndets giltighetstid,
- 5) det utrymme eller den plats av annat slag som genomsökningen riktas mot,
- 6) i den mån det är möjligt, vad som söks genom genomsökningen,
- 7) den anhållningsberättigade tjänsteman som leder och övervakar utförandet av genomsökningen,
- 8) eventuella begränsningar för genomsökningen.

26 h §

Förutsättningar för omhändertagande och kopiering vid hemlig husrannsakan, hemlig särskild husrannsakan och hemlig platsgenomsökning

Föremål, egendom, handlingar, information eller omständigheter som behövs för utredning av ett brott får tillfälligt omhändertas för beslag eller kopiering enligt 7 kap. eller kopieras under hemlig husrannsakan, hemlig särskild husrannsakan eller hemlig platsgenomsökning.

Bestämmelserna i 1 mom. gäller också information som finns i en teknisk anordning eller i något annat motsvarande informationssystem eller på dess lagringsplattform (*data*). Vad som föreskrivs om handlingar tillämpas även på handlingar i form av data.

En kopia ska förstöras utan dröjsmål, om det framgår att sådant material har kopierats som det är förbjudet att kopiera eller att informationen inte behövs för utredningen av brottet.

26 i §

Beslut om omhändertagande och kopiering vid hemlig husrannsakan, hemlig särskild husrannsakan och hemlig platsgenomsökning

Beslut om omhändertagande och kopiering vid hemlig husrannsakan, hemlig särskild husrannsakan och hemlig platsgenomsökning ska fattas av en anhållningsberättigad tjänsteman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information.

26 j §

Upptagning av hemlig genomsökning med teknisk anordning samt protokoll

Hemlig husrannsakan, hemlig särskild husrannsakan och hemlig platsgenomsökning ska i sin helhet upptas med en teknisk anordning. Den som företar en hemlig genomsökning ska utan ogrundat dröjsmål upprätta ett protokoll över genomsökningen, i vilket det med tillräcklig noggrannhet redogörs för förfarandet vid genomsökningen.

Över omhändertagande och kopiering under eller efter hemlig husrannsakan, hemlig särskild husrannsakan och hemlig platsgenomsökning ska det upprättas ett separat protokoll i vilket det med tillräcklig noggrannhet redogörs för arten och mängden av det föremål, det ämne eller den egendom som har omhändertagits och kopierats samt arten och mängden av det föremål, det ämne eller den egendom som det eventuellt bytts ut mot.

En kopia av det protokoll som avses i 1 och 2 mom. och uppgift om upptagningen ska lämnas till den hos vilken föremålet, egendomen eller handlingen har omhändertagits eller kopierats när den underrättelse som avses i 60 § har gjorts. Den hos vilken genomsökningen har utförts ska på begäran ges tillfälle att granska upptagningen.

27 §

Täckoperationer och förutsättningar för sådana

För att utreda tullbrott får Tullen rikta en täckoperation mot en person, om denne är skäligen misstänkt för ett i 3 § avsett brott i vilket ingår import, export eller transitering genom Finland av egendom. En förutsättning är dessutom att inhämtandet av information måste anses vara behövligt på grund av att den brottsliga verksamheten är planmässig, organiserad eller yrkesmässig eller på grund av att det kan antas att den fortsätter eller upprepas.

De behöriga förundersökningsmyndigheterna får rikta en datanätsbaserad täckoperation mot en misstänkt, om denne är skäligen misstänkt för ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år.

---

27 a §

Genomförande av täckoperationer inom Tullen och Gränsbevakningsväsendet

En täckoperation som företas för att utreda ett tullbrott genomförs av polisen i enlighet med 27 § 2 mom. En täckoperation som genomförs uteslutande i datanät får dock genomföras av en för uppdraget förordnad tullman inom tullbrottsbekämpningen som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information.

En tullman inom tullbrottsbekämpningen som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information får på begäran av polisen delta i en täckoperation som företas för att utreda tullbrott. När en tullman inom tullbrottsbekämpningen deltar i en täckoperation som polisen företar i fråga om ett tullbrott gäller angående tullmannens rättigheter och skyldigheter vad som i 27, 27 a, 28 och 29 § föreskrivs om polismäns rättigheter och skyldigheter.

En täckoperation som genomförs uteslutande i datanät i syfte att utreda ett brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka genomförs av en för uppdraget förordnad gränsbevakningsman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information.

28 §

Brottsförbud

En tullman inom tullbrottsbekämpningen eller gränsbevakningsman som företar en täckoperation som genomförs uteslutande i datanät får inte begå brott eller ta initiativ till ett brott.

29 a §

Deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet och i kontrollerade leveranser inom Tullen och Gränsbevakningsväsendet

Trots vad som föreskrivs i 28 § 3 mom. får en tullman eller gränsbevakningsman som företar en täckoperation som genomförs uteslutande i datanät under sitt deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet skaffa lokaler eller fordon eller andra sådana hjälpmedel, delta i organiseringen av transporten av personer, föremål eller ämnen, sköta ekonomiska angelägenheter eller bistå den kriminella sammanslutningen på andra med dessa jämförbara sätt, om det på synnerligen giltiga skäl har kunnat antas att

- 1) åtgärden genomförs också utan tullmannens eller gränsbevakningsmannens medverkan,
- 2) tullmannens eller gränsbevakningsmannens verksamhet inte kommer att äventyra eller skada någons liv, hälsa eller frihet eller orsaka betydande fara för eller skada på egendom, och
- 3) biståndet avsevärt främjar möjligheterna att uppnå syftet med täckoperationen.

En tullman eller gränsbevakningsman som företar en täckoperation som genomförs uteslutande i datanät får delta i ombesörjandet av en försändelse som är föremål för en kontrollerad leverans enligt 41 §, om deltagandet avsevärt främjar möjligheterna att uppnå syftet med leveransen.

30 §

Framställning om och plan för en täckoperation

Det som ovan föreskrivs om framställning om och plan för en täckoperation tillämpas på täckoperationer som genomförs uteslutande i datanät inom Tullen och Gränsbevakningsväsendet. Tullen och Gränsbevakningsväsendet ska delge planen för en täckoperation som genomförs uteslutande i datanät till centralkriminalpolisen.

31 §

Beslut om en täckoperation

Beslut om en täckoperation ska fattas av chefen för centralkriminalpolisen. Beslut om en täckoperation som genomförs uteslutande i datanät ska fattas av chefen för centralkriminalpolisen, chefen för en polisinspektion eller av en för uppdraget förordnad anhållningsberättigad tjänsteman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information. Beslut om en täckoperation som företas för att utreda ett tullbrott och beslut om framställning till polisen av begäran om genomförande av täckoperationen ska fattas av Tullens brottbekämpningschef. Beslut om det praktiska genomförandet av en täckoperation inom Tullen ska fattas av polisen.

Beslut om en täckoperation som genomförs uteslutande i datanät inom Tullen ska fattas av chefen för centralkriminalpolisen på framställning av Tullens brottbekämpningschef eller av en för uppdraget förordnad anhållningsberättigad tullman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information. På beslut om täckoperationer som genomförs uteslutande i datanät inom Tullen tillämpas vad som i 2–4 mom. föreskrivs om beslut om en täckoperation. Med den uppgift som avses i 3 mom. 2 punkten avses i fråga om Tullen uppgift om den enhet vid Tullen som genomför täckoperationen som genomförs uteslutande i datanät och om den tullman som svarar för genomförandet av täckoperationen. Med den uppgift som avses i 3 mom. 3 punkten avses på motsvarande sätt identifikationsuppgifterna för de tullmän som genomför täckoperationen som genomförs uteslutande i datanät.

Beslut om en täckoperation som genomförs uteslutande i datanät inom Gränsbevakningsväsendet ska fattas av chefen för centralkriminalpolisen på framställning av avdelningschefen eller biträdande avdelningschefen för juridiska avdelningen vid staben för Gränsbevakningsväsendet eller av en för uppdraget förordnad anhållningsberättigad

gränsbevakningsman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information. På beslut om täckoperationer som genomförs uteslutande i datanät vid Gränsbevakningsväsendet tillämpas vad som i 2–4 mom. föreskrivs om beslut om en täckoperation. Med den uppgift som avses i 3 mom. 2 punkten avses i fråga om Gränsbevakningsväsendet uppgift om den förvaltningsenhet vid Gränsbevakningsväsendet som genomför täckoperationen som genomförs uteslutande i datanät och om den gränsbevakningsman som svarar för genomförandet av täckoperationen. Med den uppgift som avses i 3 mom. 3 punkten avses på motsvarande sätt identifikationsuppgifterna för de gränsbevakningsmän som genomför täckoperationen som genomförs uteslutande i datanät.

32 §

Beslut om förutsättningarna för täckoperation

Den polisman som fattat beslut om en täckoperation ska låta domstolen avgöra om det finns sådana förutsättningar för en täckoperation som anges i 27 § 2 mom. Om det är fråga om en täckoperation för att utreda ett tullbrott, ska den tullman som fattat beslut om täckoperationen låta domstolen avgöra om det finns sådana förutsättningar för en täckoperation som anges i 27 § 3 mom.

33 a §

Utvidgad täckoperation som genomförs uteslutande i datanät inom Tullen

Om det under en täckoperation som genomförs uteslutande i datanät framgår att det finns skäl att utöver det brott som ligger till grund för täckoperationen misstänka ett annat, i 3 § avsett brott med direkt anknytning till det första brottet, som misstänks ha begåtts av den person som är föremål för täckoperationen och i vilket ingår import, export eller transitering genom Finland av egendom, får den tjänsteman som företar täckoperationen utvidga operationen till att omfatta även utredning av det brottet. Det förutsätts dessutom att en omedelbar utvidgning av operationen behövs för att brottet ska kunna utredas. Frågan om utvidgning av täckoperationen ska dock utan ogrundat dröjsmål och senast tre dygn från det att inhämtandet av information inleddes hänskjutas till den tullman som fattat beslut om den täckoperation som genomförs uteslutande i datanät.

Om det under en täckoperation som genomförs uteslutande i datanät framgår att det finns skäl att misstänka att ett i 3 § avsett brott har begåtts av någon annan än den person som är föremål för täckoperationen och det i brottet ingår import, export eller transitering genom Finland av egendom, får den behöriga tjänsteman som företar täckoperationen utvidga operationen också till den personen. Det förutsätts dessutom att en omedelbar utvidgning av operationen behövs för att brottet ska kunna utredas. Frågan om utvidgning av täckoperationen ska dock utan ogrundat dröjsmål och senast tre dygn från det att inhämtandet av information inleddes hänskjutas till den tullman som fattat beslut om den täckoperation som genomförs uteslutande i datanät.

33 b §

Utvidgad täckoperation som genomförs uteslutande i datanät inom Gränsbevakningsväsendet

Om det under en täckoperation som genomförs uteslutande i datanät framgår att det finns skäl att utöver det brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka och som ligger till grund för täckoperationen misstänka ett annat, i 3 § avsett brott med direkt anknytning till det första brottet, som misstänks ha begåtts av den person som är föremål för täckoperationen

och som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka, får den gränsbevakningsman som företar täckoperationen utvidga täckoperationen som genomförs uteslutande i datanät till att omfatta också det brottet. Det förutsätts dessutom att en omedelbar utvidgning av täckoperationen som genomförs uteslutande i datanät behövs för att brottet ska kunna utredas. Frågan om utvidgning av täckoperationen ska dock utan ogrundat dröjsmål och senast tre dygn från det att inhämtandet av informationen inleddes hänskjutas till chefen för centralkriminalpolisen.

Om det under en täckoperation som genomförs uteslutande i datanät framgår att det finns skäl att misstänka att ett i 3 § avsett brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka har begåtts av någon annan än den person som är föremål för täckoperationen, får den gränsbevakningsman som företar täckoperationen utvidga täckoperationen som genomförs uteslutande i datanät också till den personen. Det förutsätts dessutom att en omedelbar utvidgning av operationen behövs för att brottet ska kunna utredas. Frågan om utvidgning av täckoperationen ska dock utan ogrundat dröjsmål och senast tre dygn från det att inhämtandet av informationen inleddes hänskjutas till chefen för centralkriminalpolisen.

34 §

Bevisprovokation genom köp och dess förutsättningar

Med *bevisprovokation genom köp* avses ett köpeanbud eller ett köp av ett föremål, ett ämne, egendom eller en tjänst som den behöriga förundersökningsmyndigheten gör för att få i sin besittning eller finna bevis i ett brottmål eller vinningen av ett brott eller ett föremål, ett ämne eller egendom som avhänts någon genom ett brott eller som domstolen kan förklara förverkat eller förverkad eller som annars kan bidra till utredningen i brottmålet. För köp av annat än ett provparti krävs det att köpet är nödvändigt för att genomföra bevisprovokationen.

Bevisprovokation genom köp får genomföras om det finns skäl att misstänka ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år eller stöld eller häleri och det är sannolikt att något av de mål som nämns i 1 mom. kan uppnås genom åtgärden.

En för uppdraget förordnad tullman inom tullbrottsbekämpningen får i syfte att utreda tullbrott genomföra bevisprovokation genom köp, om det föreskrivna strängaste straffet för tullbrottet är fängelse i minst två år och det är sannolikt att något av de mål som avses i 1 mom. kan uppnås genom bevisprovokationen. För köp av annat än ett provparti krävs det att köpet är nödvändigt för att genomföra bevisprovokationen.

En för uppdraget förordnad gränsbevakningsman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information får i syfte att utreda brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka genomföra bevisprovokation genom köp som genomförs uteslutande i datanät och gäller säljanbud till allmänheten, om det är fråga om ett brott för vilket det strängaste föreskrivna straffet är fängelse i minst två år eller häleri, och det är sannolikt att något av de mål som avses i 1 mom. kan uppnås genom bevisprovokationen genom köp. På bevisprovokation genom köp som genomförs uteslutande i datanät inom Gränsbevakningsväsendet tillämpas 5 mom. För köp av annat än ett provparti krävs det att köpet är nödvändigt för att genomföra bevisprovokationen.

Den som genomför bevisprovokationen får utföra bara sådant inhämtande av information som är nödvändigt för att genomföra bevisprovokationen. Bevisprovokationen genom köp ska genomföras så att den inte får den person som är föremål för åtgärden eller någon annan att begå ett brott som denne inte annars skulle begå.

Bevisprovokation genom köp är tillåten i en bostad bara om tillträdet till eller vistelsen i bostaden sker under aktiv medverkan av den som använder bostaden. Det föreskrivs särskilt om husrannsakan.

34 a §

Genomförande av bevisprovokation genom köp inom Tullen och Gränsbevakningsväsendet

Bevisprovokation genom köp som företas för att utreda ett tullbrott genomförs av polisen i enlighet med 35 §. Bevisprovokation genom köp som genomförs uteslutande i datanät får dock genomföras av en för uppdraget förordnad tullman inom tullbrotsbekämpningen som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information.

En tullman inom tullbrotsbekämpningen som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information får på begäran av polisen delta i bevisprovokation genom köp som företas för att utreda ett tullbrott. När en tullman inom tullbrotsbekämpningen deltar i bevisprovokation genom köp som polisen företar i fråga om ett tullbrott gäller angående tullmannens rättigheter och skyldigheter vad som i 27, 27 a, 28 och 29 § föreskrivs om polismäns rättigheter och skyldigheter.

Bevisprovokation genom köp som genomförs uteslutande i datanät i syfte att utreda ett brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka genomförs av en för uppdraget förordnad gränsbevakningsman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information.

35 §

Beslut om bevisprovokation genom köp

Beslut om bevisprovokation genom köp som företas för att utreda ett tullbrott och beslut om framställning till polisen av begäran om genomförande av sådan bevisprovokation genom köp ska fattas av Tullens brottbekämpningschef. Beslut om det praktiska genomförandet av bevisprovokationen genom köp ska fattas av polisen. Beslut om bevisprovokation genom köp som genomförs uteslutande i datanät av en sådan för uppdraget förordnad tullman inom tullbrotsbekämpningen som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information ska fattas av chefen för centralkriminalpolisen på framställning av en för uppdraget förordnad anhållningsberättigad tullman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information.

Beslut om bevisprovokation genom köp som genomförs uteslutande i datanät av en sådan för uppdraget förordnad gränsbevakningsman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information ska fattas av chefen för centralkriminalpolisen på framställning av avdelningschefen eller biträdande avdelningschefen för juridiska avdelningen vid staben för Gränsbevakningsväsendet eller en för uppdraget förordnad anhållningsberättigad gränsbevakningsman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information.

Vad som i 2 och 3 mom. föreskrivs om beslut om bevisprovokation genom köp tillämpas på beslut om bevisprovokation genom köp som genomförs uteslutande i datanät inom Tullen och Gränsbevakningsväsendet.

36 §

Plan för genomförande av bevisprovokation genom köp

Vad som föreskrivs ovan tillämpas på bevisprovokation genom köp som genomförs uteslutande i datanät inom Tullen och Gränsbevakningsväsendet.

37 §

Beslut om genomförande av bevisprovokation genom köp

Beslut om bevisprovokation genom köp som genomförs uteslutande i datanät av en sådan för uppdraget förordnad tullman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information ska fattas av chefen för centralkriminalpolisen på framställning av Tullens brottsbekämpningschef eller en sådan för uppdraget förordnad anhållningsberättigad tullman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information. Vad som i 2–4 mom. föreskrivs om beslut om bevisprovokation genom köp tillämpas på beslut om bevisprovokation genom köp som genomförs uteslutande i datanät inom Tullen. Med den uppgift som avses i 2 mom. 1 punkten avses i fråga om Tullen uppgift om den tullman som beslutat om bevisprovokation genom köp som genomförs uteslutande i datanät. Med den uppgift som avses i 2 mom. 2 punkten avses på motsvarande sätt uppgift om den enhet vid Tullen som genomför bevisprovokation genom köp som genomförs uteslutande i datanät. Med den uppgift som avses i 2 mom. 3 punkten avses identifikationsuppgifterna för de tullmän inom Tullens brottsbekämpning som genomför bevisprovokation genom köp som genomförs uteslutande i datanät.

Beslut om bevisprovokation genom köp som genomförs uteslutande i datanät av en sådan för uppdraget förordnad gränsbevakningsman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information ska fattas av chefen för centralkriminalpolisen på framställning av avdelningschefen eller biträdande avdelningschefen för juridiska avdelningen vid staben för Gränsbevakningsväsendet eller en för uppdraget förordnad anhållningsberättigad gränsbevakningsman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information. Vad som i 2–4 mom. föreskrivs om beslut om bevisprovokation genom köp tillämpas på beslut om bevisprovokation genom köp som genomförs uteslutande i datanät inom Gränsbevakningsväsendet. Med den uppgift som avses i 2 mom. 1 punkten avses i fråga om Gränsbevakningsväsendet uppgift om den gränsbevakningsman som beslutat om bevisprovokation genom köp som genomförs uteslutande i datanät. Med den uppgift som avses i 2 mom. 2 punkten avses på motsvarande sätt uppgift om den förvaltningsenhet vid Gränsbevakningsväsendet som genomför bevisprovokation genom köp som genomförs uteslutande i datanät. Med den uppgift som avses i 2 mom. 3 punkten avses identifikationsuppgifterna för de gränsbevakningsmän inom Gränsbevakningsväsendets brottsbekämpning som genomför bevisprovokation genom köp som genomförs uteslutande i datanät.

38 §

Säkerheten för en polisman, tullman och gränsbevakningsman vid förtäckt inhämtande av information, en täckoperation och vid bevisprovokation genom köp

En anhållningsberättigad tjänsteman får besluta att en polisman som ska genomföra förtäckt inhämtande av information, en täckoperation eller bevisprovokation genom köp eller en tullman eller gränsbevakningsman som ska genomföra förtäckt inhämtande av information ska förses med en teknisk anordning som möjliggör avlyssning och observation, om utrustningen är motiverad för att polismannens, tullmannens eller gränsbevakningsmannens säkerhet ska kunna tryggas. Samma rätt har även en tullman inom Tullens brottsbekämpning när tullmannen på begäran av polisen deltar i en täckoperation.

Avlyssningen och observationen får upptas. Upptagningarna ska utplånas så snart de inte behövs för att trygga polismannens, tullmannens eller gränsbevakningsmannens säkerhet. Om upptagningarna trots allt behöver bevaras av orsaker som har samband med rättsskyddet för delaktiga, får upptagningarna bevaras och användas i detta syfte. De ska i så fall utplånas när saken har avgjorts genom ett lagakraftvunnet beslut eller lämnats därhän.

40 a §

Deltagande informationskälla

I enskilda fall får en informationskälla som en del av sådan styrd användning av informationskällor som avses i 39 § 2 mom. under förundersökningsmyndighetens styrning och övervakning

- 1) skaffa lokaler, fordon eller andra sådana hjälpmedel,
- 2) transportera personer, föremål eller ämnen,
- 3) sköta ekonomiska angelägenheter, eller
- 4) på andra sätt som är jämförbara med de sätt som avses i 1–3 punkten bistå en kriminell sammanslutning, en kriminell gruppering, ett kriminellt nätverk eller någon annan med dessa jämförbar sammanslutning av personer som bildats för att begå brott.

Användning av en i 1 mom. avsedd *deltagande informationskälla* är tillåten om det av synnerligen giltiga skäl kan antas att

- 1) åtgärden genomförs också utan informationskällans medverkan,
- 2) informationskällans verksamhet inte äventyrar eller skadar någons liv, hälsa eller frihet eller orsakar betydande fara för eller skada på egendom, och
- 3) biståndet avsevärt främjar möjligheterna att uppnå syftet med användningen av informationskällor.

En deltagande informationskälla får också under förundersökningsmyndighetens styrning och övervakning vidta sådana åtgärder som gör det möjligt för förundersökningsmyndigheten att utnyttja andra hemliga tvångsmedel enligt detta kapitel till den del det är nödvändigt för utövandet av befogenheten i fråga.

40 b §

Framställning om och plan för användning av en deltagande informationskälla

I en framställning om användning av en deltagande informationskälla ska följande anges:

- 1) den som gjort framställningen om åtgärden,
- 2) den person eller i 40 a § 1 mom. 4 punkten avsedda sammanslutning, tillräckligt specificerad, som är föremål för inhämtandet av information,
- 3) det brott, tillräckligt specificerat, som ska utredas,
- 4) syftet med användningen av den deltagande informationskällan,
- 5) behovet av användningen av den deltagande informationskällan,
- 6) andra än i 1–5 punkten avsedda uppgifter som behövs för att bedöma förutsättningarna för användningen av den deltagande informationskällan.

Över genomförandet av användning av en deltagande informationskälla ska en sådan skriftlig plan göras upp som innehåller väsentlig och tillräckligt detaljerad information för beslutsfattandet om och genomförandet av användningen av en deltagande informationskälla. När omständigheterna förändras ska planen vid behov ses över.

40 c §

Beslut om och samordning av användning av en deltagande informationskälla

Beslut om användning av deltagande informationskällor ska fattas av chefen för centralkriminalpolisen eller av en för användning av informationskällor förordnad anhållningsberättigad tjänsteman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information. Beslut om användning av deltagande informationskällor i syfte att utreda ett tullbrott som Tullen undersöker ska fattas av Tullens brottsbekämpningschef eller av en för användning av informationskällor förordnad anhållningsberättigad tullman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information. Beslut om användning av deltagande informationskällor i syfte att utreda brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka ska fattas av avdelningschefen eller biträdande avdelningschefen för juridiska avdelningen vid staben för

Gränsbevakningsväsendet eller av en för användning av informationskällor förordnad anhållningsberättigad gränsbevakningsman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information.

Beslut om användning av en deltagande informationskälla får meddelas för högst sex månader åt gången.

Beslut om användning av en deltagande informationskälla ska fattas skriftligen. I beslutet ska följande anges:

- 1) den som föreslagit åtgärden,
- 2) den enhet som genomför inhämtandet av information och den tjänsteman som svarar för genomförandet av detta,
- 3) identifikationsuppgifterna för informationskällan,
- 4) det misstänkta brottet,
- 5) syftet med inhämtandet av information och planen för genomförandet av detta,
- 6) beslutets giltighetstid,
- 7) eventuella begränsningar och villkor för användningen av den deltagande informationskällan.

När omständigheterna förändras ska beslutet vid behov ses över. Beslut om att användning av en deltagande informationskälla ska avslutas ska fattas skriftligen.

Användning av en deltagande informationskälla ska samordnas med andra behöriga myndigheter för att säkerställa säkerheten för personer i anslutning till verksamheten samt för att förhindra att de taktiska och tekniska metoder och planer som används vid hemliga tvångsmedel avslöjas. Närmare bestämmelser om ordnandet av samordningen får utfärdas genom förordning av statsrådet.

40 d §

Tryggande av informationskällor

En för användning av informationskällor förordnad anhållningsberättigad tjänsteman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information kan med en informationskällans samtycke besluta att dennes bostad eller ett annat utrymme som informationskällan använder för boende och dess omedelbara närmiljö ska övervakas med kamera eller någon annan teknisk anordning, metod eller programvara som placerats på platsen, om det behövs för att avvärja en fara som hotar informationskällans liv eller hälsa. Utomstående behöver inte upplysas om att informationskällan tryggas. Övervakningen ska avslutas utan dröjsmål, om den inte längre behövs för att avvärja en fara som hotar informationskällans liv eller hälsa.

En för användning av informationskällor förordnad anhållningsberättigad tjänsteman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information får besluta att en informationskälla, med informationskällans samtycke, ska förses med en teknisk anordning som möjliggör avlyssning, observation och spårning, om utrustningen i ett enskilt fall är nödvändig för att informationskällans säkerhet ska kunna tryggas. Avlyssningen, observationen och spårningen får upptas.

Upptagningar som uppkommit vid övervakning, avlyssning, observation eller spårning enligt 1 och 2 mom. ska utplånas så snart de inte behövs för att trygga informationskällans säkerhet. Om upptagningarna trots allt behöver bevaras av orsaker som har samband med rättsskyddet för delaktiga, får upptagningarna bevaras och användas i detta syfte. De ska i så fall utplånas när saken har avgjorts genom ett lagakraftvunnet beslut eller lämnats därhän.

En i 40 c § 1 mom. avsedd chef får besluta att en deltagande informationskälla ges falska, vilseledande eller förtäckta uppgifter eller registeranteckningar, som får användas i ett enskilt fall, eller att falska handlingar får upprättas för att användas av informationskällan, om det är nödvändigt för att skydda informationskällans liv och hälsa. En registeranteckning ska rättas när förutsättningarna inte längre föreligger.

42 §

Beslut om kontrollerade leveranser

Beslut om kontrollerade leveranser som utförs av polisen ska fattas av chefen för centralkriminalpolisen, chefen för en polisinsättning eller en för uppdraget förordnad anhållningsberättigad tjänsteman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information. Beslut om kontrollerade leveranser som utförs av Tullen ska fattas av Tullens brottsbekämpningschef eller av en för uppdraget förordnad anhållningsberättigad tullman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information. Beslut om kontrollerade leveranser som utförs av Gränsbevakningsväsendet ska fattas av avdelningschefen eller biträdande avdelningschefen för juridiska avdelningen vid staben för Gränsbevakningsväsendet eller en för uppdraget förordnad anhållningsberättigad gränsbevakningsman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information.

---

44 §

Offentligt ombud

För handläggningen av ett yrkande som gäller bostadsavlyssning, hemlig husrannsakan och hemlig särskild husrannsakan ska domstolen förordna ett offentligt ombud att bevaka den misstänktes intressen och deras intressen som eventuellt också kan bli föremål för avlyssning eller genomsökning.

---

48 §

Beslut om skyddande

Beslut om registeranteckningar och upprättande av handlingar enligt 47 § 2 mom. ska fattas av chefen för centralkriminalpolisen. Om det är fråga om utredning av ett tullbrott som Tullen undersöker, ska beslutet fattas av Tullens brottsbekämpningschef. Om det är fråga om utredning av ett brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka, ska beslutet fattas av avdelningschefen eller biträdande avdelningschefen för juridiska avdelningen vid staben för Gränsbevakningsväsendet.

---

56 §

Användning av överskottsinformation

Överskottsinformation får också användas, om användningen av överskottsinformationen kan antas vara av synnerlig vikt för utredningen av brottet och om det för brottet föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst tre år eller det är fråga om något av följande brott:

- 1) givande av muta,
- 2) deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet,
- 3) misshandel, dödsvållande, grovt vållande av personskada, deltagande i slagsmål, framkallande av fara eller utsättande,
- 4) grovt hemfridsbrott,

- 5) frihetsberövande, bortförande av barn, olaga hot eller olaga tvång,
  - 6) givande av muta i näringsverksamhet eller tagande av muta i näringsverksamhet,
  - 7) utpressning,
  - 8) förberedelse till allmänfarligt brott,
  - 9) tagande av muta, brott mot tjänstehemlighet, missbruk av tjänsteställning eller missbruk av Europeiska unionens medel,
  - 10) narkotikabrott, eller
  - 11) skjutvapenbrott.
-

60 §

Underrättelse om användning av hemligt tvångsmedel

En misstänkt som varit föremål för teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, teleövervakning, inhämtande av lägesuppgifter för att nå misstänkta, systematisk observation, förtäckt inhämtande av information, teknisk observation, kontrollerade leveranser, hemlig husrannsakan, hemlig särskild husrannsakan och hemlig platsgenomsökning samt omhändertagande och kopiering i anslutning till dessa ska utan dröjsmål underrättas om detta skriftligen när ärendet har förts till åklagaren för prövning eller förundersökningen annars har avslutats eller avbrutits. Den misstänkte ska dock underrättas om ett tvångsmedel senast ett år efter det att användningen av det har avslutats. I en underrättelse om teleavlyssning eller teleövervakning som riktats mot en misstänkt ska de teleadresser eller den teleterminalutrustning som varit föremål för åtgärden specificeras och i en underrättelse om hemlig husrannsakan, hemlig särskild husrannsakan och hemlig platsgenomsökning ska det utrymme eller den plats av annat slag som varit föremål för åtgärden specificeras.

En misstänkt som varit föremål för en täckoperation, bevisprovokation genom köp, styrd användning av informationskällor och användning av deltagande informationskällor ska utan ogrundat dröjsmål underrättas om detta skriftligen när ärendet har förts till åklagaren för prövning.

Denna lag träder i kraft den 20 . _____

2.

Lag

om ändring av 2 kap. 1 § i häktningslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i häktningslagen (768/2005) 2 kap. 1 § 3 mom., sådant det lyder i lag 103/2018, som följer:

2 kap.

Ankomst till ett fängelse

1 §

Placering av häktade

Den domstol som beslutar om häktning kan på framställning av en anhållningsberättigad tjänsteman enligt 2 kap. 9 § i tvångsmedelslagen eller på framställning av åklagaren fatta beslut om att den häktade ska placeras i en sådan förvaringslokal för häktade som administreras av polisen, om det är nödvändigt för att hålla den häktade avskild eller av säkerhetsskäl eller för att utreda brottet. Den häktade får inte heller då hållas i polisens förvaringslokal längre än sju dygn, om det inte finns exceptionellt vägande skäl som hänför sig till den häktades säkerhet, till förundersökningen av brott eller till att hålla den häktade avskild på grund av en sådan risk som avses i 2 kap. 11 § 1 mom. 1 punkten underpunkt b i tvångsmedelslagen.

Denna lag träder i kraft den 20 . _____

3.

Lag

om ändring av 3 kap. i lagen om brottsbekämpning inom Tullen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om brottsbekämpning inom Tullen (623/2015) 3 kap. 1 § 2 mom., 12 § 1 mom.,
23 § 2 och 3 mom., 24, 28 och 30 §, 31 § 1 och 2 mom., 32 § 1 och 2 mom. samt 33 och 34 §
som följer:

3 kap.

Hemliga metoder för inhämtande av information

1 §

Tillämpning av hemliga metoder för inhämtande av information

Bestämmelser om användning av hemliga tvångsmedel i syfte att utreda tullbrott finns i 10 kap. i tvångsmedelslagen.

12 §

Beslut om förtäckt inhämtande av information

Beslut om förtäckt inhämtande av information för att förhindra tullbrott fattas av Tullens brottsbekämpningschef eller av en för uppdraget förordnad anhållningsberättigad tullman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information.

---

23 §

Täckoperationer och förutsättningar för sådana

För att förhindra tullbrott får Tullen, enligt vad som föreskrivs nedan, rikta en täckoperation mot en person som på grund av sina yttranden eller sitt uppträdande i övrigt med fog kan antas komma att göra sig skyldig eller medverka till ett sådant brott som avses i 10 kap. 3 § i tvångsmedelslagen i vilket ingår import, export eller transitering genom Finland av egendom. En förutsättning är dessutom att inhämtandet av information måste anses behövligt på grund av att den brottsliga verksamheten är planmässig, organiserad eller yrkesmässig eller på grund av att det kan antas att den fortsätter eller upprepas.

För att förhindra tullbrott får Tullen rikta en datanätsbaserad täckoperation mot en person, som på grund av sina yttranden eller sitt uppträdande i övrigt med fog kan antas komma att göra sig skyldig till ett tullbrott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år.

---

24 §

Genomförande av täckoperationer

En täckoperation som företas för att förhindra ett tullbrott genomförs av polisen i enlighet med 28 §. En täckoperation som genomförs uteslutande i datanät får dock genomföras av en för uppdraget förordnad tullman inom tullbrottsbekämpningen som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information.

En tullman inom tullbrottsbekämpningen som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information får på begäran av polisen delta i en täckoperation som företas för att förhindra tullbrott. När en tullman inom tullbrottsbekämpningen deltar i en täckoperation som polisen företar i fråga om ett tullbrott tillämpas angående tullmannens rättigheter och skyldigheter vad som i 5 kap. 28–30 § i polislagen (872/2011) föreskrivs om polismäns rättigheter och skyldigheter.

28 §

Beslut om en täckoperation

Tullens brottbekämpningschef beslutar om en täckoperation som företas för att förhindra ett tullbrott och om framställning av begäran om genomförande av täckoperationen till polisen. Bestämmelser om beslut om en täckoperation som genomförs uteslutande i datanät finns i 29 §.

Polisen beslutar om det praktiska genomförandet av täckoperationen. På beslut om genomförande av en täckoperation som företas för att förhindra ett tullbrott tillämpas vad som i 5 kap. 32 § i polislagen föreskrivs om beslut om en täckoperation.

30 §

Beslut om förutsättningarna för täckoperation

Om avsikten är att information som fåtts genom en täckoperation som avses i 23 § 2 mom. och som genomförts för att förhindra ett tullbrott används i rättegång såsom en utredning till stöd för att någon är skyldig, ska den tullman som fattat beslut om täckoperationen låta domstolen avgöra om det fanns sådana förutsättningar för en täckoperation som avses i det momentet.

31 §

Utvidgad täckoperation

Om det under en täckoperation som genomförs uteslutande i datanät framgår att det med fog kan antas att den person som är föremål för täckoperationen utöver det tullbrott som ligger till grund för operationen kommer att begå ett annat brott som avses i 23 § 2 mom. eller i 5 kap. 28 § 2 mom. i polislagen, med direkt anknytning till det första brottet, får den tjänsteman som företar täckoperationen utvidga operationen till att omfatta också det brottet. Det förutsätts dessutom att en omedelbar utvidgning av täckoperationen behövs för att brottet ska kunna förhindras. Frågan om utvidgning av täckoperationen ska dock utan ogrundat dröjsmål och senast tre dygn från det att inhämtandet av informationen inleddes hänskjutas för avgörande till den tullman som beslutat om den täckoperation som genomförs uteslutande i datanät.

Om det under en täckoperation som genomförs uteslutande i datanät framgår att det med fog kan antas att en annan person än den som är föremål för täckoperationen begår ett brott som avses i 23 § 2 mom. eller i 5 kap. 28 § 2 mom. i polislagen, får den behöriga tjänsteman som

företar täckoperationen utvidga operationen också till den personen. Det förutsätts dessutom att en omedelbar utvidgning av täckoperationen behövs för att brottet ska kunna förhindras. Frågan om utvidgning av täckoperationen ska dock utan ogrundat dröjsmål och senast tre dygn från det att inhämtandet av informationen inleddes hänskjutas för avgörande till den tullman som beslutat om den täckoperation som genomförs uteslutande i datanät.

---

32 §

Bevisprovokation genom köp och dess förutsättningar

Med *bevisprovokation genom köp* avses ett köpeanbud eller ett köp av ett föremål, ett ämne, egendom eller tjänst som förundersökningsmyndigheten för att förhindra ett brott gör i syfte att påträffa eller ta om hand ett föremål, ett ämne eller egendom som har samband med ett brott eller att få i sin besittning eller finna bevis i ett brottmål eller vinningen av ett brott.

En för uppdraget förordnad tullman inom tullbrotsbekämpningen får, på det sätt som föreskrivs nedan, i syfte att förhindra tullbrott genomföra bevisprovokation genom köp, om det föreskrivna strängaste straffet för tullbrottet är fängelse i minst två år och det är sannolikt att något av de mål som avses i 1 mom. kan uppnås genom bevisprovokationen. En förutsättning för köp av annat än ett provparti är att köpet är nödvändigt för genomförandet av bevisprovokation genom köp.

---

33 §

Genomförande av bevisprovokation genom köp

Bevisprovokation genom köp som företas för att förhindra ett tullbrott genomförs av polisen i enlighet med 34 §. Bevisprovokation genom köp som genomförs uteslutande i datanät får dock genomföras av en för uppdraget förordnad tullman inom tullbrotsbekämpningen som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information.

En tullman inom tullbrotsbekämpningen som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information får på begäran av polisen delta i bevisprovokation genom köp som företas för att förhindra tullbrott. När en tullman inom tullbrotsbekämpningen deltar i bevisprovokation genom köp som polisen företar i fråga om ett tullbrott tillämpas angående tullmannens rättigheter och skyldigheter vad som i 5 kap. 35–38 § i polislagen föreskrivs om polismäns rättigheter och skyldigheter.

34 §

Beslut om bevisprovokation genom köp

Tullens brottbekämpningschef beslutar om bevisprovokation genom köp som företas för att förhindra ett tullbrott och om framställning av begäran om genomförande av bevisprovokation genom köp till polisen. Bestämmelser om beslut om bevisprovokation genom köp som genomförs uteslutande i datanät finns i 35 §.

Polisen beslutar om det praktiska genomförandet av bevisprovokationen genom köp. På beslut om genomförande av bevisprovokation genom köp som företas för att förhindra ett tullbrott tillämpas vad som i 5 kap. 36 § i polislagen föreskrivs om beslut om bevisprovokation genom köp.

Denna lag träder i kraft den 20 . _____

4.

Lag

om ändring av lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet (108/2018) 4 kap.
samt
ändras 34 a § 2 mom., 34 b och 34 g §, 34 h § 2 mom., 34 i § och 36 § 1 mom., sådana de
lyder i lag 399/2025, som följer:

34 a §

Täckoperationer som genomförs uteslutande i datanät och förutsättningar för sådana

---

För att förhindra brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka får Gränsbevakningsväsendet rikta en datanätsbaserad täckoperation mot en person som på grund av sina yttranden eller sitt uppträdande i övrigt med fog kan antas komma att göra sig skyldig till ett brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka och för vilket det strängaste föreskrivna straffet är fängelse i minst två år.

34 b §

Genomförande av täckoperationer som genomförs uteslutande i datanät

En täckoperation som genomförs uteslutande i datanät i syfte att förhindra ett brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka genomförs av en för uppdraget förordnad gränsbevakningsman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information.

34 g §

Utvidgad täckoperation som genomförs uteslutande i datanät

Om det under en täckoperation som genomförs uteslutande i datanät framgår att det med fog kan antas att den person som är föremål för täckoperationen utöver det brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka och som ligger till grund för operationen kommer att göra sig skyldig till ett annat i 5 kap. 28 § 2 mom. i polislagen avsett brott, med direkt anknytning till det första brottet, som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka eller grovt ordnande av olaglig inresa, får den gränsbevakningsman som företar operationen utvidga täckoperationen som genomförs uteslutande i datanät till att omfatta också det brottet. Det förutsätts dessutom att en omedelbar utvidgning av täckoperationen behövs för att brottet ska kunna förhindras. Frågan om utvidgning av täckoperationen ska dock utan ogrundat dröjsmål och senast tre dygn från det att inhämtandet av informationen inleddes hänskjutas för avgörande till chefen för centralkriminalpolisen.

Om det under en täckoperation som genomförs uteslutande i datanät framgår att det med fog kan antas att en annan person än den som är föremål för täckoperationen gör sig skyldig till ett i 5 kap. 28 § 2 mom. i polislagen avsett brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka eller grovt ordnande av olaglig inresa, får den gränsbevakningsman som företar operationen utvidga täckoperationen som genomförs uteslutande i datanät till att omfatta också den personen. Det förutsätts dessutom att en omedelbar utvidgning av täckoperationen behövs för att brottet ska kunna förhindras. Frågan om utvidgning av täckoperationen ska dock utan ogrundat dröjsmål och senast tre dygn från det att inhämtandet av informationen inleddes hänskjutas för avgörande till chefen för centralkriminalpolisen.

Om det i utvidgningen av en täckoperation som genomförs uteslutande i datanät är fråga om att förhindra ett annat brott än ett brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka och operationen genomförs av polisen, iaktas i fråga om utvidgning av operationen 5 kap. 34 § i polislagen.

34 h §

Bevisprovokation genom köp som genomförs uteslutande i datanät och dess förutsättningar

---

En för uppdraget förordnad gränsbevakningsman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information får, på det sätt som föreskrivs nedan, i syfte att förhindra brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka genomföra bevisprovokation genom köp som genomförs uteslutande i datanät och gäller säljanbud till allmänheten, om det är fråga om ett brott för vilket det strängaste föreskrivna straffet är fängelse i minst två år eller häleri, och det är sannolikt att något av de mål som avses i 1 mom. kan uppnås genom bevisprovokationen genom köp. En förutsättning för köp av annat än ett provparti är att köpet är nödvändigt för genomförandet av bevisprovokation genom köp.

---

34 i §

Genomförande av bevisprovokation genom köp som genomförs uteslutande i datanät

En bevisprovokation genom köp som genomförs uteslutande i datanät i syfte att förhindra ett brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka genomförs av en för uppdraget förordnad gränsbevakningsman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information.

36 §

Användning av informationskällor och förutsättningar för styrd användning av informationskällor

Med *användning av informationskällor* avses annat än sporadiskt konfidentiellt mottagande av information av betydelse för skötseln av uppgifter som gäller förhindrande av brott som Gränsbevakningsväsendet enligt lag ska undersöka eller upprätthållande av gränssäkerheten av personer som inte hör till gränsbevakningsmyndigheten eller någon annan myndighet (*informationskälla*).

Denna lag träder i kraft den 20 .

5.

Lag

om ändring av 23 § i lagen om internationell rättshjälp i straffrättsliga ärenden

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om internationell rättshjälp i straffrättsliga ärenden (4/1994) 23 § 1 mom.,
sådant det lyder i lag 301/2014, som följer:

23 §

Användning av tvångsmedel för inhämtande av bevis och för säkerställande av verkställigheten av en förverkandepåföljd

På grundval av en begäran om rättshjälp som har framställts av en myndighet i en främmande stat kan det för inhämtande av bevis verkställas genomsökning, beslag och förelägganden att säkra data, utföras teleavlyssning, teleövervakning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, inhämtande av lägesuppgifter för att nå misstänkta och dömda, inhämtande av basstationsuppgifter, systematisk observation, förtäckt inhämtande av information, teknisk observation, hemlig husrannsakan, hemlig särskild husrannsakan och hemlig platsgenomsökning samt genomförs täckoperationer, bevisprovokationer genom köp och kontrollerade leveranser och upptas signalement, om detta ingår i begäran om rättshjälp eller är nödvändigt för att verkställa begäran.

Denna lag träder i kraft den 20 .

6.

Lag

om ändring av 9 § i lagen om genomförande av direktivet om en europeisk utredningsorder på det straffrättsliga området

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om genomförande av direktivet om en europeisk utredningsorder på det straffrättsliga området (430/2017) 9 § 1 mom. som följer:

9 §

Användning av tvångsmedel

För att verkställa en utredningsorder får det utföras beslag samt kopiering av handlingar, genomsökning och föreläggande att säkra data, avspärning av utredningsplatser och utredningsobjekt, prov för att konstatera intag av alkohol eller andra berusningsmedel, upptagande av signalement, bestämning av DNA-profiler, teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, teleövervakning, inhämtande av lägesuppgifter för att nå misstänka och dömda, inhämtande av basstationsuppgifter, systematisk observation, förtäckt inhämtande av information, teknisk observation, hemlig husrannsakan, hemlig särskild husrannsakan, hemlig platsgenomsökning, täckoperationer, bevisprovokation genom köp, styrd användning av informationskällor och användning av deltagande informationskällor och kontrollerade leveranser.

Denna lag träder i kraft den 20 . _____
_____

Helsingfors den 28 maj 2026

Statsminister

Petteri Orpo

Justitieminister Leena Meri

1.

Lag

om ändring av 2 och 10 kap. i tvångsmedelslagen

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i tvångsmedelslagen (806/2011) 2 kap. 11 § 1 och 2 mom. samt 10 kap. 1 §, 2 § 2 mom., 15 §, 27 § 3 mom., 31 § 1 mom., 32, 34 och 38 §, 42 § 1 mom., 44 § 1 mom., 48 § 1 mom., 56 § 2 mom. och 60 § 1 och 2 mom.,

av dem 10 kap. 1 § sådan den lyder i lagarna 628/2015, 112/2018 och 401/2025, 10 kap. 15 § sådan den lyder delvis ändrad i lagarna 628/2015 och 452/2023, 10 kap. 27 § 3 mom. sådant det lyder i lag 732/2022, 10 kap. 31 § 1 mom., 42 § 1 mom., 48 § 1 mom. och 60 § 1 mom. sådana de lyder i lag 452/2023, 10 kap. 38 § sådan den lyder delvis ändrad i lag 452/2023, 10 kap. 56 § 2 mom. sådant det lyder i lagarna 452/2023 och 182/2024 och 10 kap. 60 § 2 mom. sådant det lyder i lag 1146/2013, samt

fogas till 10 kap. nya 1 a och 26 a–26 j §, till 10 kap. 27 §, sådan den lyder delvis ändrad i lagarna 732/2022 och 452/2023, ett nytt 3 mom., varvid det ändrade 3 mom. och det nuvarande 4 mom. blir 4 och 5 mom., till 10 kap. en ny 27 a §, till 10 kap. 28 §, sådan den lyder delvis ändrad i lag 452/2023, ett nytt 3 mom., till 10 kap. en ny 29 a §, till 10 kap. 30 § ett nytt 3 mom., till 10 kap. 31 §, sådan den lyder delvis ändrad i lag 452/2023, nya 5 och 6 mom., till 10 kap. nya 33 a, 33 b och 34 a §, till 10 kap. 35 §, sådan den lyder delvis ändrad i lag 452/2023, nya 4–6 mom., till 10 kap. 36 § ett nytt 3 mom., till 10 kap. 37 §, sådan den lyder delvis ändrad i lag 1146/2013, nya 5 och 6 mom. och till 10 kap. nya 40 a–40 d § som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

2 kap.

Gripande, anhållande, häktning och häktningsarrest

Gripande, anhållande, häktning och häktningsarrest

11 §

11 §

Förutsättningar för häktning

Förutsättningar för häktning

På begäran av en tjänsteman som är berättigad att framställa häktningsyrkande får domstolen bestämma att den som på sannolika skäl är misstänkt för brott får häktas *under de förutsättningar som nämns i 5 § 1 mom.*

På begäran av en tjänsteman som är berättigad att framställa häktningsyrkande får domstolen bestämma att den som på sannolika skäl är misstänkt för brott får häktas, *om*

1) det föreskrivna strängaste straffet för brottet är fängelse i minst ett år och den misstänktes personliga förhållanden eller andra omständigheter ger anledning att

misstänka att den misstänkte

a) flyr eller att denne på något annat sätt drar sig undan förundersökning, rättegång eller verkställighet av straff,

b) försvårar utredningen av saken genom att undanröja, förstöra, ändra eller gömma bevis eller genom att påverka ett vittne, en målsägande, en sakkunnig eller en medgärningsman, eller

c) fortsätter sin brottsliga verksamhet,

2) den misstänkte inte är känd och vägrar uppge sitt namn eller sin adress eller lämnar uppenbart osanna uppgifter om detta,

3) den misstänkte inte har stadigvarande bostad i Finland och det är sannolikt att den misstänkte genom att lämna landet drar sig undan förundersökning, rättegång eller verkställighet av straff, eller

4) det inte föreskrivs ett lindrigare straff för brottet än fängelse i två år och den misstänktes personliga förhållanden eller andra omständigheter ger anledning att misstänka att den misstänkte äventyrar någons liv, hälsa eller frihet.

När någon är skäligen misstänkt för brott får han eller hon häktas fastän det inte finns sannolika skäl för misstanken, om de förutsättningar som nämns i 5 § 1 mom. för häktning i övrigt finns och det är synnerligen viktigt att den misstänkte häktas i avvaktan på tilläggsutredning. Om den misstänkte är häktad med stöd av detta moment, ska häktningsärendet behandlas på nytt enligt 3 kap. 11 §. På begäran av den som har framställt häktningsyrkandet kan domstolen överföra häktningsärendet till den domstol som är behörig att handlägga åtal i saken för att behandlas på nytt. Den förstnämnda domstolen ska omedelbart underrätta den sistnämnda om sitt beslut.

När någon är skäligen misstänkt för brott får den misstänkte häktas fastän det inte finns sannolika skäl för misstanken, om de förutsättningar för häktning som anges i 1 mom. i övrigt finns och det är synnerligen viktigt att den misstänkte häktas i avvaktan på tilläggsutredning. Om den misstänkte är häktad med stöd av detta moment, ska häktningsärendet behandlas på nytt i enlighet med 3 kap. 11 §. På begäran av den som har framställt häktningsyrkandet kan domstolen överföra häktningsärendet till den domstol som är behörig att handlägga åtal i saken för att behandlas på nytt. Den förstnämnda domstolen ska omedelbart underrätta den sistnämnda om sitt beslut.

10 kap.

Hemliga tvångsmedel

1 §

Tillämpningsområde

I samband med förundersökning får man i

10 kap.

Hemliga tvångsmedel

1 §

Tillämpningsområde

I samband med förundersökning får i

hemlighet för dem åtgärden riktas mot använda sig av teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, teleövervakning, inhämtande av basstationsuppgifter, systematisk observation, förtäckt inhämtande av information, teknisk observation (teknisk avlyssning, optisk observation, teknisk spårning och teknisk observation av utrustning), inhämtande av identifieringsuppgifter för teledresser eller teleterminalutrustning, täckoperationer, bevisprovokation genom köp, användning av informationskällor och kontrollerade leveranser. Bestämmelser om användningen av dessa metoder för att förhindra eller avslöja brott finns i polislagen, lagen om brottsbekämpning inom Tullen (623/2015) och lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet (108/2018).

Vad som i detta kapitel föreskrivs om förundersökningsmyndighetens eller en förundersökningstjänstemans rätt att använda tvångsmedel gäller *med undantag av täckoperationer, bevisprovokation genom köp och styrd användning av informationskällor* förutom polisen även gränsbevakningsmyndigheterna, tullmyndigheterna och de militära myndigheterna enligt vad som föreskrivs särskilt om detta i lag. *Bestämmelser om Tullens rätt att använda täckoperationer, bevisprovokation genom köp och styrd användning av informationskällor vid förundersökning av tullbrott finns i lagen om brottsbekämpning inom Tullen. Täckoperationer och bevisprovokation genom köp vid förundersökning av tullbrott genomförs av polisen på begäran av Tullen. Genom beslut av chefen för centralkriminalpolisen kan dock en täckoperation som genomförs uteslutande i datanät och bevisprovokation genom köp som genomförs uteslutande i datanät genomföras också av en tullman inom tullbrottsbekämpningen som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information. Bestämmelser om Gränsbevakningsväsendets rätt att använda täckoperationer som*

hemlighet för dem som åtgärden riktas mot användas teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, teleövervakning, inhämtande av basstationsuppgifter, systematisk observation, förtäckt inhämtande av information, teknisk avlyssning, optisk observation, teknisk spårning och teknisk observation av utrustning, inhämtande av identifieringsuppgifter för teledresser eller teleterminalutrustning, täckoperationer, bevisprovokation genom köp, användning av informationskällor, kontrollerade leveranser, *hemlig husrannsakan, hemlig särskild husrannsakan och hemlig platsgenomsökning samt av omhändertagande och kopiering i anslutning till dessa.* Bestämmelser om användningen av dessa metoder för att förhindra eller avslöja brott finns i polislagen, lagen om brottsbekämpning inom Tullen (623/2015) och lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet (108/2018).

Vad som i detta kapitel föreskrivs om förundersökningsmyndighetens eller en förundersökningstjänstemans rätt att använda tvångsmedel gäller *med undantag av de avgränsningar som föreskrivs nedan* förutom polisen även gränsbevakningsmyndigheterna, tullmyndigheterna och de militära myndigheterna enligt vad som föreskrivs särskilt om detta i lag.

genomförs uteslutande i datanät, bevisprovokation genom köp som genomförs uteslutande i datanät och styrd användning av informationskällor vid förundersökning av ett brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka finns i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet. Genom beslut av chefen för centralkriminalpolisen kan en täckoperation som genomförs uteslutande i datanät och bevisprovokation genom köp som genomförs uteslutande i datanät genomföras av en gränsbevakningsman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information.

(ny)

1 a §

Gränsbevakningsväsendets befogenheter

Gränsbevakningsväsendet får inte använda täckoperationer och bevisprovokation genom köp, med undantag för täckoperationer som genomförs uteslutande i datanät och bevisprovokation genom köp som genomförs uteslutande i datanät.

Gränsbevakningsväsendet har rätt att använda

1) teleavlyssning och inhämtande av information i stället för teleavlyssning endast vid utredning av grovt ordnande av olaglig inresa eller av människohandel eller grov människohandel,

2) teleövervakning vid utredning av ett brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka och för vilket det strängaste föreskrivna straffet är fängelse i minst fyra år eller grovt döljande av olagligt byte med de undantag som anges i 3 mom.,

3) annat förtäckt inhämtande av information än sådant datanätsbaserat förtäckt inhämtande av information som avses i 14 § 4 mom. vid utredning av ett brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka och för vilket det strängaste föreskrivna straffet är fängelse i minst fyra år med de undantag som anges i 3 mom., eller häleri som hänför sig till planmässig, organiserad,

yrkesmässig, fortsatt eller upprepad brottslig verksamhet,

4) teknisk spårning av en person vid utredning av ett brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka och för vilket det strängaste föreskrivna straffet är fängelse i minst fyra år med de undantag som anges i 3 mom.

Gränsbevakningsväsendet har inte rätt att använda teleövervakning, teknisk spårning av en person eller annat förtäckt inhämtande av information än sådant datanätsbaserat förtäckt inhämtande av information som avses i 14 § 4 mom. vid utredning av

1) misstanke om att en person som omfattas av det i 30 eller 31 § i lagen om gränsbevakningsväsendets förvaltning (577/2005) avsedda militärdisciplinförfarandet har gjort sig skyldig till ett brott som enligt 2 § i militära rättegångslagen (326/1983) ska handläggas som ett militärt rättegångsärende eller misstanke om att en person som tjänstgör vid Gränsbevakningsväsendet har gjort sig skyldig till ett tjänstebrott enligt 40 kap. i strafflagen,

2) våldsamt motstånd mot tjänsteman enligt 16 kap. 1 § i strafflagen och grovt givande av muta enligt 16 kap. 14 § i den lagen,

3) tagande av gisslan enligt 25 kap. 4 § i strafflagen och förberedelse till tagande av gisslan enligt 25 kap. 4 a § i den lagen i anknytning till ordnande av olaglig inresa,

4) sådana allmänfarliga brott enligt 34 kap. i strafflagen som riktar sig mot Gränsbevakningsväsendet.

Vid i 5 § i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet avsedd annan förundersökning som görs av Gränsbevakningsväsendet får en gränsbevakningsman av de hemliga tvångsmedlen inte använda teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, teleövervakning, förtäckt inhämtande av information, teknisk spårning av en person, täckoperationer, bevisprovokation genom köp och styrd användning av informationskällor.

Förutsättningar för användning av hemliga tvångsmedel

Utöver vad som föreskrivs nedan om de särskilda förutsättningarna för att använda hemliga tvångsmedel får teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, systematisk observation, teknisk avlyssning, optisk observation, teknisk spårning av en person, teknisk observation av utrustning, täckoperationer, bevisprovokation genom köp, styrd användning av informationskällor och kontrollerade leveranser användas bara om de kan antas vara av synnerlig vikt för utredning av ett brott. För täckoperation, bevisprovokation genom köp och bostadsavlyssning krävs det dessutom att metoden är nödvändig för att ett brott ska kunna utredas.

15 §

Beslut om förtäckt inhämtande av information

Beslut om förtäckt inhämtande av information ska fattas av chefen för centralkriminalpolisen, chefen för en polisinspektion eller en för uppdraget förordnad anhållningsberättigad tjänsteman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information. Beslut om förtäckt inhämtande av information i syfte att utreda ett tullbrott fattas av Tullens brottsbekämpningschef eller av en för uppdraget förordnad anhållningsberättigad tullman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information.

Förutsättningar för användning av hemliga tvångsmedel

Utöver vad som föreskrivs nedan om de särskilda förutsättningarna för användningen av hemliga tvångsmedel får teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, systematisk observation, teknisk avlyssning, optisk observation, teknisk spårning av en person, teknisk observation av utrustning, täckoperationer, bevisprovokation genom köp, styrd användning av informationskällor, användning av deltagande informationskällor, kontrollerade leveranser, hemlig husrannsakan, hemlig särskild husrannsakan och hemlig platsgenomsökning samt omhändertagande och kopiering i anslutning till dessa användas bara om de kan antas vara av synnerlig vikt för utredning av ett brott. För täckoperation, bevisprovokation genom köp, bostadsavlyssning och hemlig särskild husrannsakan krävs det dessutom att metoden är nödvändig för att ett brott ska kunna utredas.

15 §

Beslut om förtäckt inhämtande av information

Beslut om förtäckt inhämtande av information ska fattas av chefen för centralkriminalpolisen, chefen för en polisinspektion eller av en för uppdraget förordnad anhållningsberättigad tjänsteman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information. Beslut om förtäckt inhämtande av information i syfte att utreda ett tullbrott ska fattas av Tullens brottsbekämpningschef eller av en för uppdraget förordnad anhållningsberättigad tullman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information. *Beslut om förtäckt inhämtande av information för utredning av ett brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka ska*

Beslut om förtäckt inhämtande av information ska fattas skriftligen. I beslutet ska följande nämnas:

1) åtgärden och dess syfte tillräckligt specificerat,

2) den enhet som genomför inhämtandet och den polisman eller tullman inom Tullens brottsbekämpning som ansvarar för inhämtandet,

3) det misstänkta brottet,

4) den person som det förtäckta inhämtandet av information riktas mot,

5) de fakta som brottsmisstanken grundar sig på,

6) den planerade tidpunkten för genomförandet av åtgärden,

7) eventuella begränsningar och villkor för inhämtandet.

Vid förändrade omständigheter ska beslutet vid behov ses över.

Om det är fråga om utredning av ett brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka, tillämpas på beslut om datanätsbaserat förtäckt inhämtande av information vad som föreskrivs i 59 § i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet.

(ny)

fattas av avdelningschefen eller biträdande avdelningschefen för juridiska avdelningen vid staben för Gränsbevakningsväsendet eller av en för uppdraget förordnad anhållningsberättigad gränsbevakningsman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information.

Beslut om förtäckt inhämtande av information ska fattas skriftligen. I beslutet ska följande nämnas:

1) åtgärden och dess syfte tillräckligt specificerat,

2) den enhet *eller förvaltningsenhet vid Gränsbevakningsväsendet* som genomför inhämtandet och den polisman, tullman inom Tullens brottsbekämpning *eller gränsbevakningsman* som svarar för inhämtandet,

3) det misstänkta brottet,

4) den person som det förtäckta inhämtandet av information riktas mot,

5) de fakta som brottsmisstanken grundar sig på,

6) den planerade tidpunkten för genomförandet av åtgärden,

7) eventuella begränsningar och villkor för det förtäckta inhämtandet av information.

Vid förändrade omständigheter ska beslutet vid behov ses över.

26 a §

Hemlig husrannsakan och dess förutsättningar

Med hemlig husrannsakan avses hemlig genomsökning av i 24 kap. 11 § i strafflagen avsedda hemfridsskyddade platser.

Förundersökningsmyndigheten kan ges tillstånd att företa en genomsökning som avses i 1 mom., om innehavaren av utrymmet eller platsen är skäligen misstänkt för ett brott som avses i 3 §. Genomsökningen får företas endast om det kan antas att föremål, egendom, handlingar, information eller omständigheter som behövs för utredningen

av brottet kan påträffas vid genomsökningen. På platser som inte innehas av den misstänkte får genomsökning företas endast om brottet har begåtts där eller om det annars på synnerligen giltiga skäl kan antas att det vid genomsökningen påträffas föremål, egendom, handlingar, information eller omständigheter som avses ovan.

Om det under tiden för hemlig husrannsakan eller vid något annat tillfälle framkommer att sådan information som avses i 26 b § kan bli föremål för genomsökningen, ska åtgärden avbrytas och de upptagningar som fåtts genom den och anteckningarna om de uppgifter som fåtts genom den genast utplånas.

En enskild sluten handling som påträffats vid hemlig husrannsakan får undersökas endast av undersökningsledaren, åklagaren eller domstolen, eller enligt undersökningsledarens förordnande av en polisman. När en handling i form av data öppnas får undersökningsledaren vid behov besluta att en expert på det informationssystem som åtgärden gäller eller på dess lagringsplattform ska anlitas.

(ny)

26 b §

Hemlig särskild husrannsakan och dess förutsättningar

Med hemlig särskild husrannsakan avses hemlig genomsökning av ett utrymme där det finns anledning att anta att genomsökningen kommer att omfatta information som någon enligt 17 kap. 10–14, 16, 20 eller 21 § i rättegångsbalken har skyldighet eller rätt att vägra vittna om och som enligt 7 kap. 3 § i denna lag inte får tas i beslag eller kopieras.

Förundersökningsmyndigheten kan ges tillstånd att företa en genomsökning som avses i 1 mom., om innehavaren av utrymmet eller platsen är skäligen misstänkt för ett brott som avses i 3 §. Genomsökningen får företas endast om det kan antas att föremål, egendom, handlingar, information eller omständigheter som behövs för utredningen av brottet kan påträffas vid genomsökningen och endast om genomsökningsombudets närvaro kan möjliggöras på det sätt som

föreskrivs i 26 c §. På platser som inte innehas av den misstänkte får genomsökning företas endast om brottet har begåtts där eller om det annars på synnerligen giltiga skäl kan antas att det vid genomsökningen påträffas föremål, egendom, handlingar, information eller omständigheter som avses ovan.

(ny)

26 c §

Genomsökningsombud, ombudets behörighetsvillkor och skyldigheter samt arvode och ersättning

För hemlig särskild husrannsakan ska det förordnas ett genomsökningsombud som ska se till att omhändertagande eller kopiering av handlingar inte gäller information som avses i 26 b § 1 mom. Genomsökningsombudet kan vara ett i 44 § avsett offentligt ombud som domstolen har förordnat för handläggningen av ett yrkande som gäller genomsökning. Bestämmelser om behörighetsvillkor för genomsökningsombud finns i 8 kap. 8 §.

Genomsökningsombudet ska med omsorg och utan ogrundat dröjsmål övervaka att omhändertagande eller kopiering av handlingar inte gäller information som avses i 26 b § 1 mom. Genomsökningsombudet ska vara närvarande vid hemlig särskild husrannsakan och följa hur åtgärderna för genomsökning vidtas, om det med beaktande av säkerheten för alla som deltar i genomsökningen är möjligt.

Ett genomsökningsombud eller den som ombetts fullgöra ett sådant uppdrag får inte obehörigen röja en omständighet som han eller hon fått kännedom om under uppdraget eller när han eller hon ombads fullgöra det. I fråga om arvode och ersättning till genomsökningsombud iakttas bestämmelserna i 46 § om arvode och ersättning till offentliga ombud.

(ny)

26 d §

Beaktande av den uppfattning som ett genomsökningsombud har samt

undersökning av en enskild sluten handling

Den som förrättar en hemlig särskild husrannsakan ska på behörigt sätt beakta den uppfattning som genomsökningsombudet har om hur informationen lämpar sig som objekt för omhändertagande eller för kopiering av handling. Om sådant material kopieras eller annars omhändertas i samband med en genomsökning i fråga om vilket genomsökningsombudet har motsatt sig kopiering eller omhändertagande, får materialet inte undersökas ytterligare utan det ska förseglas. Omtvistat material ska avgränsas på ett sätt som är ändamålsenligt med tanke på domstolsbehandlingen och tillräckligt för att tystnadsplikten och tystnadsrätten ska tillgodoses.

Hemlig särskild husrannsakan ska upptas med en teknisk anordning och genomsökningen ska protokollföras i enlighet med 26 j §. Uttalanden av genomsökningsombudet ska dokumenteras i eller fogas till protokollet i behövlig omfattning. Genomsökningsombudet ska på begäran ges tillfälle att granska protokollet utan dröjsmål efter genomsökningen, dock senast 24 timmar efter genomsökningen.

En enskild sluten handling som påträffats vid hemlig särskild husrannsakan får undersökas endast av genomsökningsombudet. När en handling i form av data öppnas får undersökningsledaren vid behov besluta att en expert på det informationssystem som åtgärden gäller eller på dess lagringsplattform ska anlitas.

(ny)

26 e §

Domstolsbehandling av förseglat material

En anhållningsberättigad tjänsteman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information ska utan dröjsmål och senast inom tre dagar från förseglingen enligt 26 d § till domstolen hänskjuta frågan om huruvida det förseglade materialet får undersökas eller tillgodogöras. I ett yrkande som gäller ärendet ska ärendet beskrivas tillräckligt exakt och till yrkandet ska

förutom det förseglade materialet fogas det protokoll som avses i 26 j §.

Vid domstolsbehandlingen av ärendet gäller i tillämpliga delar vad som i 43 § föreskrivs om förfarandet i domstol. Ärenden som gäller förseglat material avgörs av den domstol som är behörig att behandla åtal i saken. Domstolen ska ge den som framställt yrkandet och genomsökningsombudet tillfälle att bli hörda.

Domstolen ska besluta om huruvida materialet eller en del av det får kopieras. Domstolens beslut som gäller förseglat material får inte överklagas genom besvär. Klagan över beslutet får anföras utan tidsfrist. Klagan ska behandlas skyndsamt. Om klagan anföras över domstolens beslut, ska det material som klagan gäller hållas förseglat till dess ärendet har avgjorts.

(ny)

26 f §

Hemlig platsgenomsökning och dess förutsättningar

Med hemlig platsgenomsökning avses hemlig genomsökning av en plats som avses i 8 kap. 1 § 4 mom.

Förundersökningsmyndigheten kan ges tillstånd att företa en genomsökning som avses i 1 mom., om innehavaren av utrymmet eller platsen är skäligen misstänkt för ett brott som avses i 16 §.

Genomsökningen får företas endast om det kan antas att föremål, egendom, handlingar, information eller omständigheter som behövs för utredningen av brottet kan påträffas vid genomsökningen. På platser som inte innehas av den misstänkte får genomsökning företas endast om brottet har begåtts där eller om det annars på synnerligen giltiga skäl kan antas att det vid genomsökningen påträffas föremål, egendom, handlingar, information eller omständigheter som avses ovan. Om det under tiden för hemlig platsgenomsökning eller vid något annat tillfälle framkommer att sådan information som avses i 26 b § kan bli föremål för genomsökningen, ska åtgärden avbrytas och de upptagningar som fås genom den och anteckningarna om de uppgifter som fås genom den genast

utplånas.

(ny)

26 g §

*Beslut om hemlig husrannsakan, hemlig
särskild husrannsakan och hemlig
platsgenomsökning*

Domstolen beslutar om genomsökning enligt 26 a, 26 b och 26 f § på yrkande av en anhållningsberättigad tjänsteman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information. Om ärendet inte tål uppskov, får en anhållningsberättigad tjänsteman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information besluta om hemlig platsgenomsökning till dess att domstolen har avgjort yrkandet om beviljande av tillstånd. Ärendet ska föras till domstol så snart det är möjligt, dock senast 24 timmar efter det att tvångsmedlet började användas.

Tillstånd till genomsökning enligt 1 mom. kan ges och beslut fattas för högst en månad åt gången. I ett yrkande och i ett beslut om genomsökning ska tillräckligt noggrant specificeras

- 1) det brott som ligger till grund för åtgärden samt brottstidpunkten,*
- 2) den person som är skäligen misstänkt för det brott som avses i 1 punkten,*
- 3) de fakta som misstanken mot personen och förutsättningarna för genomsökningen grundar sig på,*
- 4) tillståndets giltighetstid,*
- 5) det utrymme eller den plats av annat slag som genomsökningen riktas mot,*
- 6) i den mån det är möjligt, vad som söks genom genomsökningen,*
- 7) den anhållningsberättigade tjänsteman som leder och övervakar utförandet av genomsökningen,*
- 8) eventuella begränsningar för genomsökningen.*

(ny)

26 h §

*Förutsättningar för omhändertagande och kopiering vid hemlig husrannsakan, hemlig
särskild husrannsakan och hemlig
platsgenomsökning*

Föremål, egendom, handlingar,

information eller omständigheter som behövs för utredning av ett brott får tillfälligt omhändertas för beslag eller kopiering enligt 7 kap. eller kopieras under hemlig husrannsakan, hemlig särskild husrannsakan eller hemlig platsgenomsökning.

Bestämmelserna i 1 mom. gäller också information som finns i en teknisk anordning eller i något annat motsvarande informationssystem eller på dess lagringsplattform (data). Vad som föreskrivs om handlingar tillämpas även på handlingar i form av data.

En kopia ska förstöras utan dröjsmål, om det framgår att sådant material har kopierats som det är förbjudet att kopiera eller att informationen inte behövs för utredningen av brottet.

(ny)

26 i §

Beslut om omhändertagande och kopiering vid hemlig husrannsakan, hemlig särskild husrannsakan och hemlig platsgenomsökning

Beslut om omhändertagande och kopiering vid hemlig husrannsakan, hemlig särskild husrannsakan och hemlig platsgenomsökning ska fattas av en anhållningsberättigad tjänsteman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information.

(ny)

26 j §

Upptagning av hemlig genomsökning med teknisk anordning samt protokoll

Hemlig husrannsakan, hemlig särskild husrannsakan och hemlig platsgenomsökning ska i sin helhet upptas med en teknisk anordning. Den som företar en hemlig genomsökning ska utan ogrundat dröjsmål upprätta ett protokoll över genomsökningen, i vilket det med tillräcklig noggrannhet redogörs för förfarandet vid genomsökningen.

Över omhändertagande och kopiering under eller efter hemlig husrannsakan, hemlig särskild husrannsakan och hemlig

platsgenomsökning ska det upprättas ett separat protokoll i vilket det med tillräcklig noggrannhet redogörs för arten och mängden av det föremål, det ämne eller den egendom som har omhändertagits och kopierats samt arten och mängden av det föremål, det ämne eller den egendom som det eventuellt bytts ut mot.

En kopia av det protokoll som avses i 1 och 2 mom. och uppgift om upptagningen ska lämnas till den hos vilken föremålet, egendomen eller handlingen har omhändertagits eller kopierats när den underrättelse som avses i 60 § har gjorts. Den hos vilken genomsökningen har utförts ska på begäran ges tillfälle att granska upptagningen.

27 §

Täckoperationer och förutsättningar för sådana

(ny 3 mom.)

Polisen får rikta en datanätsbaserad täckoperation mot en misstänkt, om personen är skäligen misstänkt för ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år.

(ny)

27 §

Täckoperationer och förutsättningar för sådana

För att utreda tullbrott får Tullen rikta en täckoperation mot en person, om denne är skäligen misstänkt för ett i 3 § avsett brott i vilket ingår import, export eller transitering genom Finland av egendom. En förutsättning är dessutom att inhämtandet av information måste anses vara behövligt på grund av att den brottsliga verksamheten är planmässig, organiserad eller yrkesmässig eller på grund av att det kan antas att den fortsätter eller upprepas.

De behöriga förundersökningsmyndigheterna får rikta en datanätsbaserad täckoperation mot en misstänkt, om denne är skäligen misstänkt för ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år.

27 a §

Genomförande av täckoperationer inom Tullen och Gränsbevakningsväsendet

En täckoperation som företas för att utreda ett tullbrott genomförs av polisen i enlighet med 27 § 2 mom. En täckoperation

som genomförs uteslutande i datanät får dock genomföras av en för uppdraget förordnad tullman inom tullbrottsbekämpningen som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information.

En tullman inom tullbrottsbekämpningen som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information får på begäran av polisen delta i en täckoperation som företas för att utreda tullbrott. När en tullman inom tullbrottsbekämpningen deltar i en täckoperation som polisen företar i fråga om ett tullbrott gäller angående tullmannens rättigheter och skyldigheter vad som i 27, 27 a, 28 och 29 § föreskrivs om polismäns rättigheter och skyldigheter.

En täckoperation som genomförs uteslutande i datanät i syfte att utreda ett brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka genomförs av en för uppdraget förordnad gränsbevakningsman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information.

28 §

Brottsförbud

(ny 3 mom.)

(ny)

28 §

Brottsförbud

En tullman inom tullbrottsbekämpningen eller gränsbevakningsman som företar en täckoperation som genomförs uteslutande i datanät får inte begå brott eller ta initiativ till ett brott.

29 a §

Deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet och i kontrollerade leveranser inom Tullen och Gränsbevakningsväsendet

Trots vad som föreskrivs i 28 § 3 mom. får en tullman eller gränsbevakningsman som företar en täckoperation som genomförs uteslutande i datanät under sitt deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet skaffa lokaler eller fordon eller andra sådana hjälpmedel, delta i organiseringen av transporten av personer, föremål eller ämnen, sköta ekonomiska

angelägenheter eller bistå den kriminella sammanslutningen på andra med dessa jämförbara sätt, om det på synnerligen giltiga skäl har kunnat antas att

1) åtgärden genomförs också utan tullmannens eller gränsbevakningsmannens medverkan,

2) tullmannens eller gränsbevakningsmannens verksamhet inte kommer att äventyra eller skada någons liv, hälsa eller frihet eller orsaka betydande fara för eller skada på egendom, och

3) biståndet avsevärt främjar möjligheterna att uppnå syftet med täckoperationen.

En tullman eller gränsbevakningsman som företar en täckoperation som genomförs uteslutande i datanät får delta i ombesörjandet av en försändelse som är föremål för en kontrollerad leverans enligt 41 §, om deltagandet avsevärt främjar möjligheterna att uppnå syftet med leveransen.

30 §

Framställning om och plan för en täckoperation

(ny)

31 §

Beslut om en täckoperation

Beslut om en täckoperation ska fattas av chefen för centralkriminalpolisen. Chefen för centralkriminalpolisen, chefen för en polisinrättning eller en för uppdraget förordnad anhållningsberättigad tjänsteman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information ska besluta om täckoperationer

30 §

Framställning om och plan för en täckoperation

Det som ovan föreskrivs om framställning om och plan för en täckoperation tillämpas på täckoperationer som genomförs uteslutande i datanät inom Tullen och Gränsbevakningsväsendet. Tullen och Gränsbevakningsväsendet ska delge planen för en täckoperation som genomförs uteslutande i datanät till centralkriminalpolisen.

31 §

Beslut om en täckoperation

Beslut om en täckoperation ska fattas av chefen för centralkriminalpolisen. Beslut om en täckoperation som genomförs uteslutande i datanät ska fattas av chefen för centralkriminalpolisen, chefen för en polisinrättning eller av en för uppdraget förordnad anhållningsberättigad tjänsteman

som genomförs uteslutande i datanät.

(nya 5 och 6 mom.)

som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information. *Beslut om en täckoperation som företas för att utreda ett tullbrott och beslut om framställning till polisen av begäran om genomförande av täckoperationen ska fattas av Tullens brottbekämpningschef. Beslut om det praktiska genomförandet av en täckoperation inom Tullen ska fattas av polisen.*

Beslut om en täckoperation som genomförs uteslutande i datanät inom Tullen ska fattas av chefen för centralkriminalpolisen på framställning av Tullens brottbekämpningschef eller av en för uppdraget förordnad anhållningsberättigad tullman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information. På beslut om täckoperationer som genomförs uteslutande i datanät inom Tullen tillämpas vad som i 2–4 mom. föreskrivs om beslut om en täckoperation. Med den uppgift som avses i 3 mom. 2 punkten avses i fråga om Tullen uppgift om den enhet vid Tullen som genomför täckoperationen som genomförs uteslutande i datanät och om den tullman som svarar för genomförandet av täckoperationen. Med den uppgift som avses i 3 mom. 3 punkten avses på motsvarande sätt identifikationsuppgifterna för de tullmän som genomför täckoperationen som genomförs uteslutande i datanät.

Beslut om en täckoperation som genomförs uteslutande i datanät inom Gränsbevakningsväsendet ska fattas av chefen för centralkriminalpolisen på framställning av avdelningschefen eller biträdande avdelningschefen för juridiska avdelningen vid staben för Gränsbevakningsväsendet eller av en för uppdraget förordnad anhållningsberättigad gränsbevakningsman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information. På beslut om täckoperationer som genomförs uteslutande i datanät vid Gränsbevakningsväsendet tillämpas vad som i 2–4 mom. föreskrivs om beslut om en täckoperation. Med den uppgift som avses i 3 mom. 2 punkten avses i fråga om Gränsbevakningsväsendet uppgift om den

förvaltningsenhet vid
Gränsbevakningsväsendet som genomför
täckoperationen som genomförs uteslutande
i datanät och om den gränsbevakningsman
som svarar för genomförandet av
täckoperationen. Med den uppgift som avses
i 3 mom. 3 punkten avses på motsvarande
sätt identifikationsuppgifterna för de
gränsbevakningsmän som genomför
täckoperationen som genomförs uteslutande
i datanät.

32 §

*Beslut om förutsättningarna för
täckoperation*

Den polisman som fattat beslut om en
täckoperation ska låta domstolen avgöra om
det finns sådana förutsättningar för en
täckoperation som avses i 27 § 2 mom.

(ny)

32 §

*Beslut om förutsättningarna för
täckoperation*

Den polisman som fattat beslut om en
täckoperation ska låta domstolen avgöra om
det finns sådana förutsättningar för en
täckoperation som anges i 27 § 2 mom. Om
det är fråga om en täckoperation för att
utreda ett tullbrott, ska den tullman som
fattat beslut om täckoperationen låta
domstolen avgöra om det finns sådana
förutsättningar för en täckoperation som
anges i 27 § 3 mom.

33 a §

*Utvidgad täckoperation som genomförs
uteslutande i datanät inom Tullen*

Om det under en täckoperation som
genomförs uteslutande i datanät framgår att
det finns skäl att utöver det brott som ligger
till grund för täckoperationen misstänka ett
annat, i 3 § avsett brott med direkt
anknytning till det första brottet, som
misstänks ha begåtts av den person som är
föremål för täckoperationen och i vilket
ingår import, export eller transitering
genom Finland av egendom, får den
tjänsteman som företar täckoperationen
utvidga operationen till att omfatta även
utredning av det brottet. Det förutsätts
dessutom att en omedelbar utvidgning av
operationen behövs för att brottet ska kunna
utredas. Frågan om utvidgning av
täckoperationen ska dock utan ogrundat
dröjsmål och senast tre dygn från det att
inhämtandet av information inleddes

hänskjutas till den tullman som fattat beslut om den täckoperation som genomförs uteslutande i datanät.

Om det under en täckoperation som genomförs uteslutande i datanät framgår att det finns skäl att misstänka att ett i 3 § avsett brott har begåtts av någon annan än den person som är föremål för täckoperationen och det i brottet ingår import, export eller transitering genom Finland av egendom, får den behöriga tjänsteman som företar täckoperationen utvidga operationen också till den personen. Det förutsätts dessutom att en omedelbar utvidgning av operationen behövs för att brottet ska kunna utredas. Frågan om utvidgning av täckoperationen ska dock utan ogrundat dröjsmål och senast tre dygn från det att inhämtandet av information inleddes hänskjutas till den tullman som fattat beslut om den täckoperation som genomförs uteslutande i datanät.

(ny)

33 b §

Utvidgad täckoperation som genomförs uteslutande i datanät inom Gränsbevakningsväsendet

Om det under en täckoperation som genomförs uteslutande i datanät framgår att det finns skäl att utöver det brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka och som ligger till grund för täckoperationen misstänka ett annat, i 3 § avsett brott med direkt anknytning till det första brottet, som misstänks ha begåtts av den person som är föremål för täckoperationen och som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka, får den gränsbevakningsman som företar täckoperationen utvidga täckoperationen som genomförs uteslutande i datanät till att omfatta också det brottet. Det förutsätts dessutom att en omedelbar utvidgning av täckoperationen som genomförs uteslutande i datanät behövs för att brottet ska kunna utredas. Frågan om utvidgning av täckoperationen ska dock utan ogrundat dröjsmål och senast tre dygn från det att inhämtandet av informationen inleddes hänskjutas till chefen för

centralkriminalpolisen.

Om det under en täckoperation som genomförs uteslutande i datanät framgår att det finns skäl att misstänka att ett i 3 § avsett brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka har begåtts av någon annan än den person som är föremål för täckoperationen, får den gränsbevakningsman som företar täckoperationen utvidga täckoperationen som genomförs uteslutande i datanät också till den personen. Det förutsätts dessutom att en omedelbar utvidgning av operationen behövs för att brottet ska kunna utredas. Frågan om utvidgning av täckoperationen ska dock utan ogrundat dröjsmål och senast tre dygn från det att inhämtandet av informationen inleddes hänskjutas till chefen för centralkriminalpolisen.

34 §

Bevisprovokation genom köp och dess förutsättningar

Med *bevisprovokation genom köp* avses ett köpeanbud eller ett köp av ett föremål, ett ämne, egendom eller en tjänst som polisen gör för att få i sin besittning eller finna bevis i ett brottmål eller vinningen av ett brott eller ett föremål, ett ämne eller egendom som avhänts någon genom ett brott eller som domstolen kan förklara förverkat eller förverkad eller som annars kan bidra till utredningen i brottmålet. För köp av annat än ett provparti krävs det att köpet är nödvändigt för att genomföra bevisprovokationen.

Bevisprovokation genom köp får genomföras om det finns skäl att misstänka ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år eller stöld eller häleri och det är sannolikt att något av de mål som nämns i 1 mom. kan uppnås genom åtgärden.

34 §

Bevisprovokation genom köp och dess förutsättningar

Med *bevisprovokation genom köp* avses ett köpeanbud eller ett köp av ett föremål, ett ämne, egendom eller en tjänst som den *behöriga förundersökningsmyndigheten* gör för att få i sin besittning eller finna bevis i ett brottmål eller vinningen av ett brott eller ett föremål, ett ämne eller egendom som avhänts någon genom ett brott eller som domstolen kan förklara förverkat eller förverkad eller som annars kan bidra till utredningen i brottmålet. För köp av annat än ett provparti krävs det att köpet är nödvändigt för att genomföra bevisprovokationen.

Bevisprovokation genom köp får genomföras om det finns skäl att misstänka ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år eller stöld eller häleri och det är sannolikt att något av de mål som nämns i 1 mom. kan uppnås genom åtgärden.

En för uppdraget förordnad tullman inom tullbrottsbekämpningen får i syfte att utreda tullbrott genomföra bevisprovokation genom köp, om det föreskrivna strängaste straffet för tullbrottet är fängelse i minst två år och det är sannolikt att något av de mål som

avses i 1 mom. kan uppnås genom bevisprovokationen. För köp av annat än ett provparti krävs det att köpet är nödvändigt för att genomföra bevisprovokationen.

En för uppdraget förordnad gränsbevakningsman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information får i syfte att utreda brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka genomföra bevisprovokation genom köp som genomförs uteslutande i datanät och gäller säljanbud till allmänheten, om det är fråga om ett brott för vilket det strängaste föreskrivna straffet är fängelse i minst två år eller häleri, och det är sannolikt att något av de mål som avses i 1 mom. kan uppnås genom bevisprovokationen genom köp. På bevisprovokation genom köp som genomförs uteslutande i datanät inom Gränsbevakningsväsendet tillämpas 5 mom. För köp av annat än ett provparti krävs det att köpet är nödvändigt för att genomföra bevisprovokationen.

Den som genomför bevisprovokationen får utföra bara sådant inhämtande av information som är nödvändigt för att genomföra bevisprovokationen. Bevisprovokationen genom köp ska genomföras så att den inte får den person som är föremål för åtgärden eller någon annan att begå ett brott som han eller hon inte annars skulle begå.

Bevisprovokation genom köp är tillåten i en bostad bara om tillträdet till eller vistelsen i bostaden sker under aktiv medverkan av den som använder bostaden. Det föreskrivs särskilt om husrannsakan.

Den som genomför bevisprovokationen får utföra bara sådant inhämtande av information som är nödvändigt för att genomföra bevisprovokationen. Bevisprovokationen genom köp ska genomföras så att den inte får den person som är föremål för åtgärden eller någon annan att begå ett brott som denne inte annars skulle begå.

Bevisprovokation genom köp är tillåten i en bostad bara om tillträdet till eller vistelsen i bostaden sker under aktiv medverkan av den som använder bostaden. Det föreskrivs särskilt om husrannsakan.

(ny)

34 a §

Genomförande av bevisprovokation genom köp inom Tullen och Gränsbevakningsväsendet

Bevisprovokation genom köp som företas för att utreda ett tullbrott genomförs av polisen i enlighet med 35 §. Bevisprovokation genom köp som genomförs uteslutande i datanät får dock genomföras av en för uppdraget förordnad tullman inom tullbrottsbekämpningen som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av

information.

En tullman inom tullbrottsbekämpningen som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information får på begäran av polisen delta i bevisprovokation genom köp som företas för att utreda ett tullbrott. När en tullman inom tullbrottsbekämpningen deltar i bevisprovokation genom köp som polisen företar i fråga om ett tullbrott gäller angående tullmannens rättigheter och skyldigheter vad som i 27, 27 a, 28 och 29 § föreskrivs om polismäns rättigheter och skyldigheter.

Bevisprovokation genom köp som genomförs uteslutande i datanät i syfte att utreda ett brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka genomförs av en för uppdraget förordnad gränsbevakningsman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information.

35 §

Beslut om bevisprovokation genom köp

(nya 4–6 mom.)

35 §

Beslut om bevisprovokation genom köp

Beslut om bevisprovokation genom köp som företas för att utreda ett tullbrott och beslut om framställning till polisen av begäran om genomförande av sådan bevisprovokation genom köp ska fattas av Tullens brottbekämpningschef. Beslut om det praktiska genomförandet av bevisprovokationen genom köp ska fattas av polisen. Beslut om bevisprovokation genom köp som genomförs uteslutande i datanät av en sådan för uppdraget förordnad tullman inom tullbrottsbekämpningen som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information ska fattas av chefen för centralkriminalpolisen på framställning av en för uppdraget förordnad anhållningsberättigad tullman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information.

Beslut om bevisprovokation genom köp som genomförs uteslutande i datanät av en sådan för uppdraget förordnad gränsbevakningsman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information ska fattas av chefen för centralkriminalpolisen

på framställning av avdelningschefen eller biträdande avdelningschefen för juridiska avdelningen vid staben för Gränsbevakningsväsendet eller en för uppdraget förordnad anhållningsberättigad gränsbevakningsman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information.

Vad som i 2 och 3 mom. föreskrivs om beslut om bevisprovokation genom köp tillämpas på beslut om bevisprovokation genom köp som genomförs uteslutande i datanät inom Tullen och Gränsbevakningsväsendet.

36 §

Plan för genomförande av bevisprovokation genom köp

(ny 3 mom.)

37 §

Beslut om genomförande av bevisprovokation genom köp

(nya 5 och 6 mom.)

36 §

Plan för genomförande av bevisprovokation genom köp

Vad som föreskrivs ovan tillämpas på bevisprovokation genom köp som genomförs uteslutande i datanät inom Tullen och Gränsbevakningsväsendet.

37 §

Beslut om genomförande av bevisprovokation genom köp

Beslut om bevisprovokation genom köp som genomförs uteslutande i datanät av en sådan för uppdraget förordnad tullman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information ska fattas av chefen för centralkriminalpolisen på framställning av Tullens brottsbekämpningschef eller en sådan för uppdraget förordnad anhållningsberättigad tullman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information. Vad som i 2–4 mom. föreskrivs om beslut om bevisprovokation genom köp tillämpas på beslut om bevisprovokation genom köp som genomförs uteslutande i datanät inom Tullen. Med den uppgift som avses i 2 mom. 1 punkten avses i fråga om Tullen uppgift om den tullman som beslutat om bevisprovokation genom köp som genomförs uteslutande i datanät. Med den uppgift som avses i 2 mom. 2 punkten avses på motsvarande sätt uppgift om den enhet

vid Tullen som genomför bevisprovokation genom köp som genomförs uteslutande i datanät. Med den uppgift som avses i 2 mom. 3 punkten avses identifikationsuppgifterna för de tullmän inom Tullens brottsbekämpning som genomför bevisprovokation genom köp som genomförs uteslutande i datanät.

Beslut om bevisprovokation genom köp som genomförs uteslutande i datanät av en sådan för uppdraget förordnad gränsbevakningsman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information ska fattas av chefen för centralkriminalpolisen på framställning av avdelningschefen eller biträdande avdelningschefen för juridiska avdelningen vid staben för Gränsbevakningsväsendet eller en för uppdraget förordnad anhållningsberättigad gränsbevakningsman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information. Vad som i 2–4 mom. föreskrivs om beslut om bevisprovokation genom köp tillämpas på beslut om bevisprovokation genom köp som genomförs uteslutande i datanät inom Gränsbevakningsväsendet. Med den uppgift som avses i 2 mom. 1 punkten avses i fråga om Gränsbevakningsväsendet uppgift om den gränsbevakningsman som beslutat om bevisprovokation genom köp som genomförs uteslutande i datanät. Med den uppgift som avses i 2 mom. 2 punkten avses på motsvarande sätt uppgift om den förvaltningsenhet vid Gränsbevakningsväsendet som genomför bevisprovokation genom köp som genomförs uteslutande i datanät. Med den uppgift som avses i 2 mom. 3 punkten avses identifikationsuppgifterna för de gränsbevakningsmän inom Gränsbevakningsväsendets brottsbekämpning som genomför bevisprovokation genom köp som genomförs uteslutande i datanät.

38 §

Säkerheten för en polisman vid förtäckt inhämtande av information, en täckoperation och vid bevisprovokation genom köp

38 §

Säkerheten för en polisman, tullman och gränsbevakningsman vid förtäckt inhämtande av information, en täckoperation och vid bevisprovokation

En anhållningsberättigad tjänsteman får besluta att en polisman som ska genomföra förtäckt inhämtande av information, en täckoperation eller bevisprovokation genom köp ska förses med en teknisk anordning som möjliggör avlyssning och observation, om utrustningen är motiverad för att polismannens säkerhet ska kunna tryggas.

Avlyssningen och observationen får upptas. Upptagningarna ska utplånas så snart de inte behövs för att trygga polismannens säkerhet. Om upptagningarna trots allt behöver bevaras av orsaker som har samband med rättsskyddet för delaktiga, får upptagningarna bevaras och användas i detta syfte. De ska i så fall utplånas när saken har avgjorts genom ett lagakraftvunnet beslut eller lämnats därhän.

Om det är fråga om datanätsbaserat förtäckt inhämtande av information vid utredning av ett brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka, tillämpas på säkerheten för en gränsbevakningsman vid datanätsbaserat förtäckt inhämtande av information vad som föreskrivs i 60 § i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet.

(ny)

genom köp

En anhållningsberättigad tjänsteman får besluta att en polisman som ska genomföra förtäckt inhämtande av information, en täckoperation eller bevisprovokation genom köp *eller en tullman eller gränsbevakningsman* som ska genomföra förtäckt inhämtande av information ska förses med en teknisk anordning som möjliggör avlyssning och observation, om utrustningen är motiverad för att polismannens, tullmannens eller gränsbevakningsmannens säkerhet ska kunna tryggas. *Samma rätt har även en tullman inom Tullens brottsbekämpning när tullmannen på begäran av polisen deltar i en täckoperation.*

Avlyssningen och observationen får upptas. Upptagningarna ska utplånas så snart de inte behövs för att trygga polismannens, tullmannens eller gränsbevakningsmannens säkerhet. Om upptagningarna trots allt behöver bevaras av orsaker som har samband med rättsskyddet för delaktiga, får upptagningarna bevaras och användas i detta syfte. De ska i så fall utplånas när saken har avgjorts genom ett lagakraftvunnet beslut eller lämnats därhän.

40 a §

Deltagande informationskälla

I enskilda fall får en informationskälla som en del av sådan styrd användning av informationskällor som avses i 39 § 2 mom. under förundersökningsmyndighetens styrning och övervakning

- 1) skaffa lokaler, fordon eller andra sådana hjälpmedel,*
- 2) transportera personer, föremål eller ämnen,*

3) sköta ekonomiska angelägenheter, eller
4) på andra sätt som är jämförbara med de sätt som avses i 1–3 punkten bistå en kriminell sammanslutning, en kriminell gruppering, ett kriminellt nätverk eller någon annan med dessa jämförbar sammanslutning av personer som bildats för att begå brott.

Användning av en i 1 mom. avsedd deltagande informationskälla är tillåten om det av synnerligen giltiga skäl kan antas att

1) åtgärden genomförs också utan informationskällans medverkan,

2) informationskällans verksamhet inte äventyrar eller skadar någons liv, hälsa eller frihet eller orsakar betydande fara för eller skada på egendom, och

3) biståndet avsevärt främjar möjligheterna att uppnå syftet med användningen av informationskällor.

En deltagande informationskälla får också under förundersökningsmyndighetens styrning och övervakning vidta sådana åtgärder som gör det möjligt för förundersökningsmyndigheten att utnyttja andra hemliga tvångsmedel enligt detta kapitel till den del det är nödvändigt för utövandet av befogenheten i fråga.

(ny)

40 b §

Framställning om och plan för användning av en deltagande informationskälla

I en framställning om användning av en deltagande informationskälla ska följande anges:

1) den som gjort framställningen om åtgärden,

2) den person eller i 40 a § 1 mom. 4 punkten avsedda sammanslutning, tillräckligt specificerad, som är föremål för inhämtandet av information,

3) det brott, tillräckligt specificerat, som ska utredas,

4) syftet med användningen av den deltagande informationskällan,

5) behovet av användningen av den deltagande informationskällan,

6) andra än i 1–5 punkten avsedda uppgifter som behövs för att bedöma förutsättningarna för användningen av den

deltagande informationskällan.

Över genomförandet av användning av en deltagande informationskälla ska en sådan skriftlig plan göras upp som innehåller väsentlig och tillräckligt detaljerad information för beslutsfattandet om och genomförandet av användningen av en deltagande informationskälla. När omständigheterna förändras ska planen vid behov ses över.

(ny)

40 c §

Beslut om och samordning av användning av en deltagande informationskälla

Beslut om användning av deltagande informationskällor ska fattas av chefen för centralkriminalpolisen eller av en för användning av informationskällor förordnad anhållningsberättigad tjänsteman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information. Beslut om användning av deltagande informationskällor i syfte att utreda ett tullbrott som Tullen undersöker ska fattas av Tullens brottsbekämpningschef eller av en för användning av informationskällor förordnad anhållningsberättigad tullman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information. Beslut om användning av deltagande informationskällor i syfte att utreda brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka ska fattas av avdelningschefen eller biträdande avdelningschefen för juridiska avdelningen vid staben för Gränsbevakningsväsendet eller av en för användning av informationskällor förordnad anhållningsberättigad gränsbevakningsman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information.

Beslut om användning av en deltagande informationskälla får meddelas för högst sex månader åt gången.

Beslut om användning av en deltagande informationskälla ska fattas skriftligen. I beslutet ska följande anges:

- 1) den som föreslagit åtgärden,*
- 2) den enhet som genomför inhämtandet av information och den tjänsteman som svarar*

för genomförandet av detta,
3) identifikationsuppgifterna för informationskällan,
4) det misstänkta brottet,
5) syftet med inhämtandet av information och planen för genomförandet av detta,
6) beslutets giltighetstid,
7) eventuella begränsningar och villkor för användningen av den deltagande informationskällan.

När omständigheterna förändras ska beslutet vid behov ses över. Beslut om att användning av en deltagande informationskälla ska avslutas ska fattas skriftligen.

Användning av en deltagande informationskälla ska samordnas med andra behöriga myndigheter för att säkerställa säkerheten för personer i anslutning till verksamheten samt för att förhindra att de taktiska och tekniska metoder och planer som används vid hemliga tvångsmedel avslöjas. Närmare bestämmelser om ordnandet av samordningen får utfärdas genom förordning av statsrådet.

(ny)

40 d §

Tryggande av informationskällor

En för användning av informationskällor förordnad anhållningsberättigad tjänsteman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information kan med en informationskällans samtycke besluta att dennes bostad eller ett annat utrymme som informationskällan använder för boende och dess omedelbara närmiljö ska övervakas med kamera eller någon annan teknisk anordning, metod eller programvara som placerats på platsen, om det behövs för att avvärja en fara som hotar informationskällans liv eller hälsa. Utomstående behöver inte upplysas om att informationskällan tryggas. Övervakningen ska avslutas utan dröjsmål, om den inte längre behövs för att avvärja en fara som hotar informationskällans liv eller hälsa.

En för användning av informationskällor förordnad anhållningsberättigad tjänsteman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information får besluta att en

informationskälla, med informationskällans samtycke, ska förses med en teknisk anordning som möjliggör avlyssning, observation och spårning, om utrustningen i ett enskilt fall är nödvändig för att informationskällans säkerhet ska kunna tryggas. Avlyssningen, observationen och spårningen får upptas.

Upptagningar som uppkommit vid övervakning, avlyssning, observation eller spårning enligt 1 och 2 mom. ska utplånas så snart de inte behövs för att trygga informationskällans säkerhet. Om upptagningarna trots allt behöver bevaras av orsaker som har samband med rättsskyddet för delaktiga, får upptagningarna bevaras och användas i detta syfte. De ska i så fall utplånas när saken har avgjorts genom ett lagakraftvunnet beslut eller lämnats därhän.

En i 40 c § 1 mom. avsedd chef får besluta att en deltagande informationskälla ges falska, vilseledande eller förtäckta uppgifter eller registeranteckningar, som får användas i ett enskilt fall, eller att falska handlingar får upprättas för att användas av informationskällan, om det är nödvändigt för att skydda informationskällans liv och hälsa. En registeranteckning ska rättas när förutsättningarna inte längre föreligger.

42 §

Beslut om kontrollerade leveranser

Beslut om kontrollerade leveranser som utförs av polisen ska fattas av chefen för centralkriminalpolisen, chefen för en polisinsättning eller en för uppdraget förordnad anhållningsberättigad tjänsteman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information. Det föreskrivs särskilt om beslutsfattandet om andra myndigheters kontrollerade leveranser.

42 §

Beslut om kontrollerade leveranser

Beslut om kontrollerade leveranser som utförs av polisen ska fattas av chefen för centralkriminalpolisen, chefen för en polisinsättning eller en för uppdraget förordnad anhållningsberättigad tjänsteman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information. *Beslut om kontrollerade leveranser som utförs av Tullen ska fattas av Tullens brottbekämpningschef eller av en för uppdraget förordnad anhållningsberättigad tullman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information. Beslut om kontrollerade leveranser som utförs av Gränsbevakningsväsendet ska fattas av avdelningschefen eller biträdande avdelningschefen för juridiska avdelningen*

vid staben för Gränsbevakningsväsendet eller en för uppdraget förordnad anhållningsberättigad gränsbevakningsman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information.

44 §

Offentligt ombud

För handläggningen av ett yrkande som gäller bostadsavlyssning ska domstolen förordna ett offentligt ombud att bevaka den misstänktes intressen och deras intressen som eventuellt också kan bli föremål för avlyssning.

44 §

Offentligt ombud

För handläggningen av ett yrkande som gäller bostadsavlyssning, hemlig husrannsakan och hemlig särskild husrannsakan ska domstolen förordna ett offentligt ombud att bevaka den misstänktes intressen och deras intressen som eventuellt också kan bli föremål för avlyssning eller genomsökning.

48 §

Beslut om skyddande

Beslut om registeranteckningar och upprättande av handlingar enligt 47 § 2 mom. ska fattas av chefen för centralkriminalpolisen. Om det är fråga om förhindrande av ett tullbrott som Tullen undersöker, ska beslutet fattas av Tullens brottsbekämpningschef. Om det är fråga om förhindrande av ett brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka, ska beslutet fattas av avdelningschefen eller biträdande avdelningschefen för juridiska avdelningen vid staben för Gränsbevakningsväsendet.

48 §

Beslut om skyddande

Beslut om registeranteckningar och upprättande av handlingar enligt 47 § 2 mom. ska fattas av chefen för centralkriminalpolisen. Om det är fråga om utredning av ett tullbrott som Tullen undersöker, ska beslutet fattas av Tullens brottsbekämpningschef. Om det är fråga om utredning av ett brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka, ska beslutet fattas av avdelningschefen eller biträdande avdelningschefen för juridiska avdelningen vid staben för Gränsbevakningsväsendet.

56 §

Användning av överskottsinformation

Överskottsinformation får också användas, om användningen av överskottsinformationen kan antas vara av synnerlig vikt för utredningen av brottet och om det för brottet föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst tre år eller det är fråga om något av följande brott:

56 §

Användning av överskottsinformation

Överskottsinformation får också användas, om användningen av överskottsinformationen kan antas vara av synnerlig vikt för utredningen av brottet och om det för brottet föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst tre år eller det är fråga om något av följande brott:

- 1) givande av muta,
- 2) deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet,
- 3) misshandel, dödsvållande, grovt vållande av personskada, deltagande i slagsmål, framkallande av fara eller utsättande,
- 4) grovt hemfridsbrott,
- 5) frihetsberövande, bortförande av barn, olaga hot eller olaga tvång,
- 6) givande av muta i näringsverksamhet eller tagande av muta i näringsverksamhet,
- 7) utpressning,
- 8) förberedelse till allmänfarligt brott,
- 9) tagande av muta, brott mot tjänstehemlighet, missbruk av tjänsteställning eller missbruk av Europeiska unionens medel, *eller*
- 10) narkotikabrott.

- 1) givande av muta,
- 2) deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet,
- 3) misshandel, dödsvållande, grovt vållande av personskada, deltagande i slagsmål, framkallande av fara eller utsättande,
- 4) grovt hemfridsbrott,
- 5) frihetsberövande, bortförande av barn, olaga hot eller olaga tvång,
- 6) givande av muta i näringsverksamhet eller tagande av muta i näringsverksamhet,
- 7) utpressning,
- 8) förberedelse till allmänfarligt brott,
- 9) tagande av muta, brott mot tjänstehemlighet, missbruk av tjänsteställning eller missbruk av Europeiska unionens medel,
- 10) narkotikabrott, *eller*
- 11) *skjutvapenbrott.*

60 §

Underrättelse om användning av hemligt tvångsmedel

En misstänkt som varit föremål för teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, teleövervakning, inhämtande av lägesuppgifter för att nå misstänkta, systematisk observation, förtäckt inhämtande av information, teknisk observation och kontrollerade leveranser ska utan dröjsmål underrättas om detta skriftligen när ärendet har förts till åklagaren för prövning eller förundersökningen annars har avslutats eller avbrutits. Den misstänkte ska dock underrättas om ett tvångsmedel senast ett år efter det att användningen av det har avslutats. I en underrättelse om teleavlyssning eller teleövervakning som riktats mot en misstänkt ska de teleadresser eller den teleterminalutrustning som varit föremål för åtgärden specificeras.

60 §

Underrättelse om användning av hemligt tvångsmedel

En misstänkt som varit föremål för teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, teleövervakning, inhämtande av lägesuppgifter för att nå misstänkta, systematisk observation, förtäckt inhämtande av information, teknisk observation, kontrollerade leveranser, *hemlig husrannsakan, hemlig särskild husrannsakan och hemlig platsgenomsökning samt omhändertagande och kopiering i anslutning till dessa* ska utan dröjsmål underrättas om detta skriftligen när ärendet har förts till åklagaren för prövning eller förundersökningen annars har avslutats eller avbrutits. Den misstänkte ska dock underrättas om ett tvångsmedel senast ett år efter det att användningen av det har avslutats. I en underrättelse om teleavlyssning eller teleövervakning som riktats mot en misstänkt ska de teleadresser eller den teleterminalutrustning som varit föremål för åtgärden specificeras *och i en underrättelse om hemlig husrannsakan, hemlig särskild husrannsakan och hemlig platsgenomsökning ska det utrymme eller*

En misstänkt som varit föremål för en täckoperation, bevisprovokation genom köp och styrd användning av informationskällor ska utan ogrundat dröjsmål underrättas om detta skriftligen när ärendet har förts till åklagaren för prövning.

-----

den plats av annat slag som varit föremål för åtgärden specificeras.

En misstänkt som varit föremål för en täckoperation, bevisprovokation genom köp, styrd användning av informationskällor *och användning av deltagande informationskällor* ska utan ogrundat dröjsmål underrättas om detta skriftligen när ärendet har förts till åklagaren för prövning.

Denna lag träder i kraft den 20 .

2.

Lag

om ändring av 2 kap. 1 § i häktninglagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i häktninglagen (768/2005) 2 kap. 1 § 3 mom., sådant det lyder i lag 103/2018, som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

2 kap.

Ankomst till ett fängelse

Ankomst till ett fängelse

1 §

1 §

Placering av häktade

Placering av häktade

Den domstol som beslutar om häktning kan på framställning av en anhållningsberättigad tjänsteman enligt 2 kap. 9 § i tvångsmedelslagen eller på framställning av åklagaren fatta beslut om att den häktade ska placeras i en sådan förvaringslokal för häktade som administreras av polisen, om det är nödvändigt för att hålla den häktade avskild eller av säkerhetsskäl eller för att utreda brottet. Den häktade får inte heller då hållas i polisens förvaringslokal längre än sju dygn, om det inte finns exceptionellt vägande skäl som hänför sig till den häktades säkerhet, till förundersökningen av brott eller till att hålla den häktade avskild på grund av en sådan risk som avses i 2 kap. 5 § 1 mom. 2 b-punkten i tvångsmedelslagen.

Den domstol som beslutar om häktning kan på framställning av en anhållningsberättigad tjänsteman enligt 2 kap. 9 § i tvångsmedelslagen eller på framställning av åklagaren fatta beslut om att den häktade ska placeras i en sådan förvaringslokal för häktade som administreras av polisen, om det är nödvändigt för att hålla den häktade avskild eller av säkerhetsskäl eller för att utreda brottet. Den häktade får inte heller då hållas i polisens förvaringslokal längre än sju dygn, om det inte finns exceptionellt vägande skäl som hänför sig till den häktades säkerhet, till förundersökningen av brott eller till att hålla den häktade avskild på grund av en sådan risk som avses i 2 kap. 11 § 1 mom. 1 punkten underpunkt b i tvångsmedelslagen.

Denna lag träder i kraft den 20 .

3.

Lag

om ändring av 3 kap. i lagen om brottsbekämpning inom Tullen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om brottsbekämpning inom Tullen (623/2015) 3 kap. 1 § 2 mom., 12 § 1 mom., 23 § 2 och 3 mom., 24, 28 och 30 §, 31 § 1 och 2 mom., 32 § 1 och 2 mom. samt 33 och 34 § som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

3 kap.

Hemliga metoder för inhämtande av information

Hemliga metoder för inhämtande av information

1 §

1 §

Tillämpning av hemliga metoder för inhämtande av information

Tillämpning av hemliga metoder för inhämtande av information

Bestämmelser om användning av hemliga tvångsmedel i syfte att utreda tullbrott finns i 10 kap. i tvångsmedelslagen, *om inte något annat föreskrivs i denna lag.*

Bestämmelser om användning av hemliga tvångsmedel i syfte att utreda tullbrott finns i 10 kap. i tvångsmedelslagen.

12 §

12 §

Beslut om förtäckt inhämtande av information

Beslut om förtäckt inhämtande av information

Beslut om förtäckt inhämtande av information för att förhindra *eller utreda* tullbrott fattas av Tullens brottsbekämpningschef eller en för uppdraget förordnad anhållningsberättigad tullman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information.

Beslut om förtäckt inhämtande av information för att förhindra tullbrott fattas av Tullens brottsbekämpningschef eller av en för uppdraget förordnad anhållningsberättigad tullman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information.

Gällande lydelse

23 §

Täckoperationer och förutsättningar för sådana

För att förhindra *och utreda* tullbrott får Tullen, enligt vad som föreskrivs nedan, rikta en täckoperation mot en person som på grund av sina yttranden eller sitt uppträdande i övrigt med fog kan antas komma att göra sig skyldig eller medverka till ett sådant brott som avses i 10 kap. 3 § i tvångsmedelslagen i vilket ingår import, export eller transitering genom Finland av egendom. En förutsättning är dessutom att inhämtandet av information måste anses behövligt på grund av att den brottsliga verksamheten är planmässig, organiserad eller yrkesmässig eller på grund av att det kan antas att den fortsätter eller upprepas.

För att förhindra *och utreda* tullbrott får Tullen rikta en datanätsbaserad täckoperation mot en person, som på grund av sina yttranden eller sitt uppträdande i övrigt med fog kan antas komma att göra sig skyldig till ett tullbrott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år.

---

24 §

Genomförande av täckoperationer

En täckoperation som företas för att förhindra *eller utreda* ett tullbrott genomförs av polisen på det sätt som föreskrivs i 28 §. En täckoperation som genomförs uteslutande i datanät får dock genomföras av en för uppdraget förordnad tullman inom tullbrottsbekämpningen som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information.

En tullman inom tullbrottsbekämpningen som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information får på begäran av polisen delta i en täckoperation som företas för att förhindra *eller utreda* tullbrott. När en tullman inom tullbrottsbekämpningen deltar i en

Föreslagen lydelse

23 §

Täckoperationer och förutsättningar för sådana

För att förhindra tullbrott får Tullen, enligt vad som föreskrivs nedan, rikta en täckoperation mot en person som på grund av sina yttranden eller sitt uppträdande i övrigt med fog kan antas komma att göra sig skyldig eller medverka till ett sådant brott som avses i 10 kap. 3 § i tvångsmedelslagen i vilket ingår import, export eller transitering genom Finland av egendom. En förutsättning är dessutom att inhämtandet av information måste anses behövligt på grund av att den brottsliga verksamheten är planmässig, organiserad eller yrkesmässig eller på grund av att det kan antas att den fortsätter eller upprepas.

För att förhindra tullbrott får Tullen rikta en datanätsbaserad täckoperation mot en person, som på grund av sina yttranden eller sitt uppträdande i övrigt med fog kan antas komma att göra sig skyldig till ett tullbrott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år.

---

24 §

Genomförande av täckoperationer

En täckoperation som företas för att förhindra ett tullbrott genomförs av polisen *i enlighet med 28 §*. En täckoperation som genomförs uteslutande i datanät får dock genomföras av en för uppdraget förordnad tullman inom tullbrottsbekämpningen som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information.

En tullman inom tullbrottsbekämpningen som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information får på begäran av polisen delta i en täckoperation som företas för att förhindra tullbrott. När en tullman inom tullbrottsbekämpningen deltar i en

Gällande lydelse

täckoperation som polisen företar i fråga om ett tullbrott gäller angående tullmannens rättigheter och skyldigheter vad som i 5 kap. 28–30 § i polislagen (872/2011) och i 10 kap. 27–29 § i tvångsmedelslagen bestäms om polismäns rättigheter och skyldigheter.

28 §

Beslut om en täckoperation

Tullens brottbekämpningschef beslutar om en täckoperation som företas för att förhindra eller utreda ett tullbrott och om framställning av begäran om genomförande av täckoperationen till polisen. Bestämmelser om beslut om en täckoperation som genomförs uteslutande i datanät finns i 29 §.

Polisen beslutar om det praktiska genomförandet av täckoperationen. På beslut om genomförande av en täckoperation som företas för att förhindra ett tullbrott tillämpas det som i 5 kap. 32 § i polislagen bestäms om beslut om en täckoperation. *På beslut om genomförande av täckoperation som företas för att utreda ett tullbrott tillämpas det som i 10 kap. 31 § i tvångsmedelslagen bestäms om beslut om en täckoperation.*

30 §

Beslut om förutsättningarna för täckoperation

Om avsikten är att information som fåtts genom en täckoperation som avses i 23 § 2 mom. och som genomförts för att förhindra ett tullbrott används i rättegång såsom en utredning till stöd för att någon är skyldig, ska den tullman som fattat beslut om täckoperationen låta domstolen avgöra om det fanns sådana förutsättningar för en täckoperation som avses i 23 § 2 mom. *Om det är fråga om en täckoperation för att utreda ett tullbrott, ska frågan om huruvida förutsättningarna finns alltid hänskjutas till domstol för behandling.*

Föreslagen lydelse

täckoperation som polisen företar i fråga om ett tullbrott tillämpas angående tullmannens rättigheter och skyldigheter vad som i 5 kap. 28–30 § i polislagen (872/2011) föreskrivs om polismäns rättigheter och skyldigheter.

28 §

Beslut om en täckoperation

Tullens brottbekämpningschef beslutar om en täckoperation som företas för att förhindra ett tullbrott och om framställning av begäran om genomförande av täckoperationen till polisen. Bestämmelser om beslut om en täckoperation som genomförs uteslutande i datanät finns i 29 §.

Polisen beslutar om det praktiska genomförandet av täckoperationen. På beslut om genomförande av en täckoperation som företas för att förhindra ett tullbrott tillämpas vad som i 5 kap. 32 § i polislagen föreskrivs om beslut om en täckoperation.

30 §

Beslut om förutsättningarna för täckoperation

Om avsikten är att information som fåtts genom en täckoperation som avses i 23 § 2 mom. och som genomförts för att förhindra ett tullbrott används i rättegång såsom en utredning till stöd för att någon är skyldig, ska den tullman som fattat beslut om täckoperationen låta domstolen avgöra om det fanns sådana förutsättningar för en täckoperation som avses i det momentet.

Gällande lydelse

31 §

Utvidgad täckoperation

Om det under en täckoperation som genomförs uteslutande i datanät framgår att det med fog kan antas att den person som är föremål för täckoperationen utöver det tullbrott som ligger till grund för operationen kommer att begå ett annat brott som avses i 23 § 2 mom. eller i 5 kap. 28 § 2 mom. i polislagen, med direkt anknytning till det första brottet, får den tjänsteman som företar täckoperationen utvidga operationen till att omfatta också det brottet. Det förutsätts dessutom att en omedelbar utvidgning av täckoperationen behövs för att brottet ska kunna förhindras *eller utredas*. Frågan om utvidgning av täckoperationen ska dock utan ogrundat dröjsmål och senast tre dygn från det att inhämtandet av informationen inleddes hänskjutas för avgörande till den tullman som beslutat om den täckoperation som genomförs uteslutande i datanät.

Om det under en täckoperation som genomförs uteslutande i datanät framgår att det med fog kan antas att en annan person än den som är föremål för täckoperationen begår ett brott som avses i 23 § 2 mom. eller i 5 kap. 28 § 2 mom. i polislagen, får den behöriga tjänsteman som företar täckoperationen utvidga operationen också till den personen. Det förutsätts dessutom att en omedelbar utvidgning av operationen behövs för att brottet ska kunna förhindras *eller utredas*. Frågan om utvidgning av täckoperationen ska dock utan ogrundat dröjsmål och senast tre dygn från det att inhämtandet av information inleddes hänskjutas för avgörande till den tullman som beslutat om den täckoperation som genomförs uteslutande i datanät.

32 §

Bevisprovokation genom köp och dess förutsättningar

Föreslagen lydelse

31 §

Utvidgad täckoperation

Om det under en täckoperation som genomförs uteslutande i datanät framgår att det med fog kan antas att den person som är föremål för täckoperationen utöver det tullbrott som ligger till grund för operationen kommer att begå ett annat brott som avses i 23 § 2 mom. eller i 5 kap. 28 § 2 mom. i polislagen, med direkt anknytning till det första brottet, får den tjänsteman som företar täckoperationen utvidga operationen till att omfatta också det brottet. Det förutsätts dessutom att en omedelbar utvidgning av täckoperationen behövs för att brottet ska kunna förhindras. Frågan om utvidgning av täckoperationen ska dock utan ogrundat dröjsmål och senast tre dygn från det att inhämtandet av informationen inleddes hänskjutas för avgörande till den tullman som beslutat om den täckoperation som genomförs uteslutande i datanät.

Om det under en täckoperation som genomförs uteslutande i datanät framgår att det med fog kan antas att en annan person än den som är föremål för täckoperationen begår ett brott som avses i 23 § 2 mom. eller i 5 kap. 28 § 2 mom. i polislagen, får den behöriga tjänsteman som företar täckoperationen utvidga operationen också till den personen. Det förutsätts dessutom att en omedelbar utvidgning av täckoperationen behövs för att brottet ska kunna förhindras. Frågan om utvidgning av täckoperationen ska dock utan ogrundat dröjsmål och senast tre dygn från det att inhämtandet av informationen inleddes hänskjutas för avgörande till den tullman som beslutat om den täckoperation som genomförs uteslutande i datanät.

32 §

Bevisprovokation genom köp och dess förutsättningar

Gällande lydelse

Med *bevisprovokation genom köp* avses ett köpeanbud eller ett köp av ett föremål, ett ämne, egendom eller tjänst som förundersökningsmyndigheten för att förhindra *eller utreda* ett brott gör i syfte att påträffa eller ta om hand ett föremål, ett ämne eller egendom som har samband med ett brott eller att få i sin besittning eller finna bevis i ett brottmål eller vinningen av ett brott.

En för uppdraget förordnad tullman inom tullbrottsbekämpningen får, på det sätt som föreskrivs nedan, i syfte att förhindra *eller utreda* tullbrott genomföra bevisprovokation genom köp, om det föreskrivna strängaste straffet för tullbrottet är fängelse i minst två år och det är sannolikt att något av de mål som avses i 1 mom. kan uppnås genom bevisprovokationen. En förutsättning för köp av annat än ett provparti är att köpet är nödvändigt för genomförandet av bevisprovokation genom köp.

---

33 §

Genomförande av bevisprovokation genom köp

Bevisprovokation genom köp som företas för att förhindra *eller utreda* ett tullbrott genomförs av polisen, på det sätt som föreskrivs i 34 §. Bevisprovokation genom köp som genomförs uteslutande i datanät får dock genomföras av en för uppdraget förordnad tullman inom tullbrottsbekämpningen som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information.

En tullman inom tullbrottsbekämpningen som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information får på begäran av polisen delta i bevisprovokation genom köp som företas för att förhindra *eller utreda* ett tullbrott. När en tullman inom tullbrottsbekämpningen deltar i bevisprovokation genom köp som polisen företar i fråga om ett tullbrott gäller angående tullmannens rättigheter och skyldigheter vad som i 5 kap. 35–38 § i polislagen *och i 10 kap.*

Föreslagen lydelse

Med *bevisprovokation genom köp* avses ett köpeanbud eller ett köp av ett föremål, ett ämne, egendom eller tjänst som förundersökningsmyndigheten för att förhindra ett brott gör i syfte att påträffa eller ta om hand ett föremål, ett ämne eller egendom som har samband med ett brott eller att få i sin besittning eller finna bevis i ett brottmål eller vinningen av ett brott.

En för uppdraget förordnad tullman inom tullbrottsbekämpningen får, på det sätt som föreskrivs nedan, i syfte att förhindra tullbrott genomföra bevisprovokation genom köp, om det föreskrivna strängaste straffet för tullbrottet är fängelse i minst två år och det är sannolikt att något av de mål som avses i 1 mom. kan uppnås genom bevisprovokationen. En förutsättning för köp av annat än ett provparti är att köpet är nödvändigt för genomförandet av bevisprovokation genom köp.

---

33 §

Genomförande av bevisprovokation genom köp

Bevisprovokation genom köp som företas för att förhindra ett tullbrott genomförs av polisen i enlighet med 34 §. Bevisprovokation genom köp som genomförs uteslutande i datanät får dock genomföras av en för uppdraget förordnad tullman inom tullbrottsbekämpningen som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information.

En tullman inom tullbrottsbekämpningen som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information får på begäran av polisen delta i bevisprovokation genom köp som företas för att förhindra tullbrott. När en tullman inom tullbrottsbekämpningen deltar i bevisprovokation genom köp som polisen företar i fråga om ett tullbrott tillämpas angående tullmannens rättigheter och skyldigheter vad som i 5 kap. 35–38 § i

Gällande lydelse

34–37 § i tvångsmedelslagen bestäms om polismäns rättigheter och skyldigheter.

34 §

Beslut om bevisprovokation genom köp

Tullens brottbekämpningschef beslutar om bevisprovokation genom köp som företas för att förhindra *eller utreda* ett tullbrott och om framställning av begäran om genomförande av täckoperationen till polisen. Bestämmelser om beslut om bevisprovokation genom köp som genomförs uteslutande i datanät finns i 35 §.

Polisen beslutar om det praktiska genomförandet av bevisprovokationen genom köp. På beslut om genomförande av bevisprovokation genom köp som företas för att förhindra ett tullbrott tillämpas det som i 5 kap. 36 § i polislagen bestäms om beslut om bevisprovokation genom köp. *På beslut om genomförande av bevisprovokation som företas för att utreda ett tullbrott tillämpas det som i 10 kap. 35 § i tvångsmedelslagen bestäms om beslut om bevisprovokation genom köp.*

Föreslagen lydelse

polislagen föreskrivs om polismäns rättigheter och skyldigheter.

34 §

Beslut om bevisprovokation genom köp

Tullens brottbekämpningschef beslutar om bevisprovokation genom köp som företas för att förhindra ett tullbrott och om framställning av begäran om genomförande av bevisprovokation genom köp till polisen. Bestämmelser om beslut om bevisprovokation genom köp som genomförs uteslutande i datanät finns i 35 §.

Polisen beslutar om det praktiska genomförandet av bevisprovokationen genom köp. På beslut om genomförande av bevisprovokation genom köp som företas för att förhindra ett tullbrott tillämpas vad som i 5 kap. 36 § i polislagen föreskrivs om beslut om bevisprovokation genom köp.

—————
Denna lag träder i kraft den 20 .
· ·
—————

4.

Lag

om ändring av lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet (108/2018) 4 kap.
samt
ändras 34 a § 2 mom., 34 b och 34 g §, 34 h § 2 mom., 34 i § och 36 § 1 mom., sådana de
lyder i lag 399/2025, som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

34 a §

34 a §

*Täckoperationer som genomförs uteslutande
i datanät och förutsättningar för sådana*

*Täckoperationer som genomförs uteslutande
i datanät och förutsättningar för sådana*

För att förhindra *och utreda* brott som det
ankommer på Gränsbevakningsväsendet att
undersöka får Gränsbevakningsväsendet rikta
en datanätsbaserad täckoperation mot en
person som på grund av sina yttranden eller
sitt uppträdande i övrigt med fog kan antas
komma att göra sig skyldig till ett brott som
det ankommer på Gränsbevakningsväsendet
att undersöka och för vilket det strängaste
föreskrivna straffet är fängelse i minst två år.

För att förhindra brott som det ankommer på
Gränsbevakningsväsendet att undersöka får
Gränsbevakningsväsendet rikta en
datanätsbaserad täckoperation mot en person
som på grund av sina yttranden eller sitt
uppträdande i övrigt med fog kan antas
komma att göra sig skyldig till ett brott som
det ankommer på Gränsbevakningsväsendet
att undersöka och för vilket det strängaste
föreskrivna straffet är fängelse i minst två år.

34 b §

34 b §

*Genomförande av täckoperationer som
genomförs uteslutande i datanät*

*Genomförande av täckoperationer som
genomförs uteslutande i datanät*

En täckoperation som genomförs
uteslutande i datanät i syfte att förhindra *eller
utreda* ett brott som det ankommer på
Gränsbevakningsväsendet att undersöka
genomförs av en för uppdraget förordnad
gränsbevakningsman som särskilt utbildats
för hemligt inhämtande av information.

En täckoperation som genomförs
uteslutande i datanät i syfte att förhindra ett
brott som det ankommer på
Gränsbevakningsväsendet att undersöka
genomförs av en för uppdraget förordnad
gränsbevakningsman som särskilt utbildats
för hemligt inhämtande av information.

Gällande lydelse

34 g §

*Utvidgad täckoperation som genomförs
uteslutande i datanät*

Om det under en täckoperation som genomförs uteslutande i datanät framgår att det med fog kan antas att den person som är föremål för täckoperationen utöver det brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka och som ligger till grund för operationen kommer att göra sig skyldig till ett annat i 10 kap. 3 § i tvångsmedelslagen eller i 5 kap. 28 § 2 mom. i polislagen avsett brott, med direkt anknytning till det första brottet, som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka eller grovt ordnande av olaglig inresa, får den gränsbevakningsman som företar operationen utvidga täckoperationen som genomförs uteslutande i datanät till att omfatta också det brottet. Det förutsätts dessutom att en omedelbar utvidgning av täckoperationen behövs för att brottet ska kunna förhindras eller utredas. Frågan om utvidgning av täckoperationen ska dock utan ogrundat dröjsmål och senast tre dygn från det att inhämtandet av informationen inleddes hänskjutas för avgörande till chefen för centralkriminalpolisen.

Om det under en täckoperation som genomförs uteslutande i datanät framgår att det med fog kan antas att en annan person än den som är föremål för täckoperationen gör sig skyldig till ett i 10 kap. 3 mom. i tvångsmedelslagen eller i 5 kap. 28 § 2 mom. i polislagen avsett brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka eller grovt ordnande av olaglig inresa, får den gränsbevakningsman som företar operationen utvidga täckoperationen som genomförs uteslutande i datanät till att omfatta också den personen. Det förutsätts dessutom att en omedelbar utvidgning av täckoperationen behövs för att brottet ska kunna förhindras eller utredas. Frågan om utvidgning av täckoperationen ska dock utan ogrundat dröjsmål och senast tre dygn från det att inhämtandet av informationen inleddes

Föreslagen lydelse

34 g §

*Utvidgad täckoperation som genomförs
uteslutande i datanät*

Om det under en täckoperation som genomförs uteslutande i datanät framgår att det med fog kan antas att den person som är föremål för täckoperationen utöver det brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka och som ligger till grund för operationen kommer att göra sig skyldig till ett annat i 5 kap. 28 § 2 mom. i polislagen avsett brott, med direkt anknytning till det första brottet, som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka eller grovt ordnande av olaglig inresa, får den gränsbevakningsman som företar operationen utvidga täckoperationen som genomförs uteslutande i datanät till att omfatta också det brottet. Det förutsätts dessutom att en omedelbar utvidgning av täckoperationen behövs för att brottet ska kunna förhindras. Frågan om utvidgning av täckoperationen ska dock utan ogrundat dröjsmål och senast tre dygn från det att inhämtandet av informationen inleddes hänskjutas för avgörande till chefen för centralkriminalpolisen.

Om det under en täckoperation som genomförs uteslutande i datanät framgår att det med fog kan antas att en annan person än den som är föremål för täckoperationen gör sig skyldig till ett i 5 kap. 28 § 2 mom. i polislagen avsett brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka eller grovt ordnande av olaglig inresa, får den gränsbevakningsman som företar operationen utvidga täckoperationen som genomförs uteslutande i datanät till att omfatta också den personen. Det förutsätts dessutom att en omedelbar utvidgning av täckoperationen behövs för att brottet ska kunna förhindras. Frågan om utvidgning av täckoperationen ska dock utan ogrundat dröjsmål och senast tre dygn från det att inhämtandet av informationen inleddes hänskjutas för avgörande till chefen för centralkriminalpolisen.

Gällande lydelse

hänskjutas för avgörande till chefen för centralkriminalpolisen.

Om det i utvidgningen av en täckoperation som genomförs uteslutande i datanät är fråga om att förhindra ett annat brott än ett brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka och operationen genomförs av polisen, iakttas i fråga om utvidgning av operationen 5 kap. 34 § i polislagen.

34 h §

Bevisprovokation genom köp som genomförs uteslutande i datanät och dess förutsättningar

En för uppdraget förordnad gränsbevakningsman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information får, på det sätt som föreskrivs nedan, i syfte att förhindra *eller utreda* brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka genomföra bevisprovokation genom köp som genomförs uteslutande i datanät och gäller säljanbud till allmänheten, om det är fråga om ett brott för vilket det strängaste föreskrivna straffet är fängelse i minst två år eller häleri, och det är sannolikt att något av de mål som avses i 1 mom. kan uppnås genom bevisprovokationen genom köp. En förutsättning för köp av annat än ett provparti är att köpet är nödvändigt för genomförandet av bevisprovokation genom köp.

34 i §

Genomförande av bevisprovokation genom köp som genomförs uteslutande i datanät

En bevisprovokation genom köp som genomförs uteslutande i datanät i syfte att förhindra *eller utreda* ett brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka genomförs av en för uppdraget förordnad gränsbevakningsman som särskilt

Föreslagen lydelse

Om det i utvidgningen av en täckoperation som genomförs uteslutande i datanät är fråga om att förhindra ett annat brott än ett brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka och operationen genomförs av polisen, iakttas i fråga om utvidgning av operationen 5 kap. 34 § i polislagen.

34 h §

Bevisprovokation genom köp som genomförs uteslutande i datanät och dess förutsättningar

En för uppdraget förordnad gränsbevakningsman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information får, på det sätt som föreskrivs nedan, i syfte att förhindra brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka genomföra bevisprovokation genom köp som genomförs uteslutande i datanät och gäller säljanbud till allmänheten, om det är fråga om ett brott för vilket det strängaste föreskrivna straffet är fängelse i minst två år eller häleri, och det är sannolikt att något av de mål som avses i 1 mom. kan uppnås genom bevisprovokationen genom köp. En förutsättning för köp av annat än ett provparti är att köpet är nödvändigt för genomförandet av bevisprovokation genom köp.

34 i §

Genomförande av bevisprovokation genom köp som genomförs uteslutande i datanät

En bevisprovokation genom köp som genomförs uteslutande i datanät i syfte att förhindra ett brott som det ankommer på Gränsbevakningsväsendet att undersöka genomförs av en för uppdraget förordnad gränsbevakningsman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

utbildats för hemligt inhämtande av information.

36 §

Användning av informationskällor och förutsättningar för styrd användning av informationskällor

Med användning av informationskällor avses annat än sporadiskt konfidentiellt mottagande av information av betydelse för skötseln av uppgifter som gäller förhindrande och utredning av brott som Gränsbevakningsväsendet enligt lag ska undersöka eller upprätthållande av gränssäkerheten av personer som inte hör till gränsbevakningsmyndigheten eller någon annan myndighet (*informationskälla*).

36 §

Användning av informationskällor och förutsättningar för styrd användning av informationskällor

Med användning av informationskällor avses annat än sporadiskt konfidentiellt mottagande av information av betydelse för skötseln av uppgifter som gäller förhindrande av brott som Gränsbevakningsväsendet enligt lag ska undersöka eller upprätthållande av gränssäkerheten av personer som inte hör till gränsbevakningsmyndigheten eller någon annan myndighet (*informationskälla*).

Hemliga tvångsmedel

58 §

Användning av hemliga tvångsmedel

59 §

Beslut om förtäckt inhämtande av information vid förundersökning av brott

60 §

Säkerheten för en gränsbevakningsman vid förtäckt inhämtande av information vid förundersökning av brott

61 §

Beslut om kontrollerade leveranser vid förundersökning av brott

(upphävs)

(upphävs)
se 10 kap. 1 a § i tvångsmedelslagen

(upphävs)
se 10 kap. 15 § i tvångsmedelslagen

(upphävs)
se 10 kap. 38 § i tvångsmedelslagen

(upphävs)
se 10 kap. 42 § i tvångsmedelslagen

Denna lag träder i kraft den 20 .

5.

Lag

om ändring av 23 § i lagen om internationell rättshjälp i straffrättsliga ärenden

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om internationell rättshjälp i straffrättsliga ärenden (4/1994) 23 § 1 mom.,
sådant det lyder i lag 301/2014, som följer:

Gällande lydelse

23 §

*Användning av tvångsmedel för inhämtande
av bevis och för säkerställande av
verkställigheten av en förverkandepåföljd*

På grundval av en begäran om rättshjälp som har framställts av en myndighet i en främmande stat kan det för inhämtande av bevis verkställas genomsökning, beslag och förelägganden att säkra data, utföras teleavlyssning, teleövervakning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, inhämtande av lägesuppgifter för att nå misstänkta och dömda, inhämtande av basstationsuppgifter, systematisk observation, förtäckt inhämtande av information och teknisk observation samt genomförs täckoperationer, bevisprovokationer genom köp och kontrollerade leveranser och upptas signalement, om detta ingår i begäran om rättshjälp eller är nödvändigt för att verkställa begäran.

Föreslagen lydelse

23 §

*Användning av tvångsmedel för inhämtande
av bevis och för säkerställande av
verkställigheten av en förverkandepåföljd*

På grundval av en begäran om rättshjälp som har framställts av en myndighet i en främmande stat kan det för inhämtande av bevis verkställas genomsökning, beslag och förelägganden att säkra data, utföras teleavlyssning, teleövervakning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, inhämtande av lägesuppgifter för att nå misstänkta och dömda, inhämtande av basstationsuppgifter, systematisk observation, förtäckt inhämtande av information, teknisk observation, *hemlig husrannsakan, hemlig särskild husrannsakan och hemlig platsgenomsökning* samt genomförs täckoperationer, bevisprovokationer genom köp och kontrollerade leveranser och upptas signalement, om detta ingår i begäran om rättshjälp eller är nödvändigt för att verkställa begäran.

Denna lag träder i kraft den 20 .

6.

Lag

om ändring av 9 § i lagen om genomförande av direktivet om en europeisk utredningsorder på det straffrättsliga området

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om genomförande av direktivet om en europeisk utredningsorder på det straffrättsliga området (430/2017) 9 § 1 mom. som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

9 §

9 §

Användning av tvångsmedel

Användning av tvångsmedel

För att verkställa en utredningsorder får det utföras beslag samt kopiering av handlingar, genomsökning och föreläggande att säkra data, avspärning av utredningsplatser och utredningsobjekt, prov för att konstatera intag av alkohol eller andra berusningsmedel, upptagande av signalement, bestämning av DNA-profiler, teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, teleövervakning, inhämtande av lägesuppgifter för att nå misstänka och dömda, inhämtande av basstationsuppgifter, systematisk observation, förtäckt inhämtande av information, teknisk observation, täckoperationer, bevisprovokation genom köp, styrd användning av informationskällor och kontrollerade leveranser.

För att verkställa en utredningsorder får det utföras beslag samt kopiering av handlingar, genomsökning och föreläggande att säkra data, avspärning av utredningsplatser och utredningsobjekt, prov för att konstatera intag av alkohol eller andra berusningsmedel, upptagande av signalement, bestämning av DNA-profiler, teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, teleövervakning, inhämtande av lägesuppgifter för att nå misstänka och dömda, inhämtande av basstationsuppgifter, systematisk observation, förtäckt inhämtande av information, teknisk observation, *hemlig husrannsakan, hemlig särskild husrannsakan, hemlig platsgenomsökning*, täckoperationer, bevisprovokation genom köp, styrd användning av informationskällor och användning av deltagande informationskällor och kontrollerade leveranser.

Denna lag träder i kraft den 20 .
